

ΑΜΠΕΛ ΠΑΖ

ΝΤΟΥΡΡΟΥΤΙ

Β΄

**Ἡ Κοινωνική Ἐπανάσταση
στήν Ἰσπανία (1933 - 1936)**

Μετάφραση: ΖΩΖΩ ΠΕΣΚΕΤΖΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ'
9. «Συμμαχία τῶν Ἑργατῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆ βάσης»	7
10. Ἡ 6η Ὀκτώβρη στὴν Καταλωνία καὶ ἡ Κορμούνα τῶν Ἀστούριων	15
11. Πρὸς τὸ Λαϊκὸ Μέτωπο	28
12. 30.000 Πολιτικοὶ Κρατούμενοι	39
13. 16 Φλεβάρη 1936	51
14. Τὸ Δ' Συνέδριον τῆς CNT (Μάης 1936)	59
15. «Σύντροφοι Σοσιαλιστές, τί περιμένετε;	66
16. Μία Βδομάδα Ἀγωνίας (13-19 Ἰούλη, 1936)	73

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

Ο ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ (1936)

1. Ἡ Βαρκελώνη στὶς Φλόγες	85
2. Ὁ Θάνατος τοῦ Φρανθίσκο Ἀσκάζο	90
3. 20 Ἰούλη	102
4. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν	112
5. Πρὸς τὴ Σαραγόσσα	120
6. Ἡ Φάλαγγα Ντουρρούτι	134
7. Ἡ Ὑπόγεια Ἐπανάσταση	145
8. Ὁ Κολτσῶφ Ἐπισκέπεται τὴν Φάλαγγα Ντουρρούτι	159
9. Ἡ Ἐπανάσταση σὲ Ἀδιέξοδο	167
10. Ἡ Ἀντιεξουσιαστικὴ Ἀραγωγία	180
11. Ἀνάμεσα στὴν Μόσχα καὶ τὴν Βαρκελώνη	187
12. Ἡ Σκιὰ τοῦ Στάλιν πάνω ἀπὸ τὴν Ἰσπανία	198
13. «Ζήτην ἡ Μαδρίτη χωρὶς Κυβέρνηση»	213
14. Ἡ Πανεπιστημιούπολη	224
15. «Ὁ Ντουρρούτι εἶναι Νεκρὸς»	240
16. Ἡ Κηδεία ἐνὸς Αἰρετικοῦ	246

9. «Συμμαχία τῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ βάσης»

Ποτέ δέν εἶχαν σταλεῖ πολιτικοὶ κρατούμενοι στὶς ἐπαρχιακές φυλακές τοῦ Μπουργκος ἀπὸ τότε πού χτίστηκαν. Ἔτσι, ἡ ἀφιξη τῆς μικρῆς ομάδας τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἡγετῶν τῆς FAI προκάλεσε μιὰ ζωερὴ περιέργεια στὴν πόλη. Οἱ ἴδιοι οἱ παπὰδες ἀφιέρωσαν τό συνηθισμένο κυριακάτικο κήρυγμά τους σ' αὐτὸ τὸ γεγονός, σχολιάζοντας ἐντρομοὶ τίς «ῥιζοσπαστικές», πού εἶχαν γίνει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς αἰρετικούς στὴ διάρκεια τῆς ἐνοπλῆς ἐξέγερσης.

Τό ἥρεμο κλίμα γύρω ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους ἐρχόταν σὲ περίεργη ἀντίθεση μὲ τὴν ἀναταραχὴ πού εἶχαν γνωρίσει στὴ φυλακὴ τῆς Σαραγόσσα. Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμον ἦταν ἀραιή καὶ δύσκολη, ἀλλὰ οἱ ἐφημερίδες ἐπέτρεπαν στοὺς φυλακισμένους νὰ μαθαίνουν γιὰ τὰ πολιτικά γεγονότα καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ ἀπομόνωση, ὅμως, τοὺς ὠφέλησε ὅλους, γιατί ἐπέτρεψε σ' αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες, τώρα πού δέν μπορούσαν νὰ πάρουν μέρος ἐνεργὰ στὴν ἀγωνιστικὴ ζωὴ, νὰ σκεφτοῦν ἥρεμα γιὰ πάρα πολλὰ προβλήματα. Καὶ ἔτσι μελέτησαν μὲ λεπτομέρειες τίς πολιτικές ἐπιπτώσεις τῆς ἐπανάστασης τῆς 8 Δεκέμβρη, καὶ τό πρόβλημα τῆς ἐπανάστασης.

Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἀναρχικὴ ἀγκιπάτσια εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού εἶχε ἀνακηρυχθεῖ ἡ Δημοκρατία, καὶ τὰ γεγονότα τοῦ Δεκέμβρη '33 δέν μπορούσαν νὰ γίνουν κατανοητὰ, ἂν δέν ἐπαιρνε κανεῖς ὑπόψη τοῦ τὸ προ-επαναστατικὸ πλαίσιο πού εἶχε διατηρήσει ἀπὸ τότε ἡ CNT καὶ ἡ FAI. Ἄν ἡ ἐξέγερση τοῦ Δεκέμβρη ἐπαιρνε ἕναν πιὸ ριζοσπαστικὸ χαρακτήρα ἀπὸ τὴν ἐξέγερση τοῦ Γενάρη, αὐτὸ τὸ κίνημα δὲ θὰ μπορούσε, ὡστόσο, νὰ εἶχε συμβεῖ χωρὶς τὰ γεγονότα πού εἶχαν προηγηθεῖ καὶ πού ἐδείκνυν ὅτι νέοι ἀγωνι-

στές είχαν πυκνώσει τις γραμμές της επανάστασης. Ή προπαγάνδα της άμεσης δράσης, που είχαν χρησιμοποιήσει οι άναρχοσυνδικαλιστές, ήταν θετική. Οι εργάτες είχαν καταλάβει ότι η πολιτική ζωή της χώρας τους ήταν στενά δεμένη με την κοινωνική αναταραχή.

Η τακτική της αποχής από τις εκλογές, που είχε προτείνει η CNT είχε επιτρέψει στη δεξιά να κερδίσει. Έτσι, ανεβαίνοντας η δεξιά στην εξουσία, είχε χάσει τώρα τη φαινομενική της συνοχή και η πολιτική γραμμή που ακολουθούσε δυνάμωνε την πάλη των τάξεων και προετοίμαζε νέους μαχητές για την επανάσταση.

Η δεξιά είχε πετύχει να επιβάλλει μια απάνθρωπη θηριωδία, από την οποία δεν ξέφυγαν ούτε οι Σοσιαλιστές ούτε οι Δημοκράτες. Νά πώς σχολιάζει ένας Σοσιαλιστής την κατάσταση που είχε δημιουργηθεί από το θρίαμβο της Δεξιάς: «(...) Από την πρώτη μέρα, η κυβέρνηση του Λερού κινήθηκε προς την άντεπανάσταση, που απαιτούσαν τα κόμματα της δεξιάς. Οι συνταγματικές εγγυήσεις αναστέλλονταν επανειλημμένα. Η άντεπανάσταση δείχτηκε περισσότερο επιθετική από κάθε άλλη φορά. Η κυβέρνηση άμνηστεψε τους έχθρους της Δημοκρατίας, οι φιλομοναρχικοί στρατηγοί ξαναγύρισαν στις θέσεις τους και οι παπάδες ξανάρχισαν να χουν προνόμια. Οι σχέσεις με το Βατικανό αποκαταστάθηκαν και για μια ακόμη φορά η εκπαίδευση πέρασε ξανά στα χέρια της εκκλησίας. Όλοι οι κοινωνικοί νόμοι της Δημοκρατίας ακυρώθηκαν και τα σοσιαλιστικά και δημοκρατικά συμβούλια στις πόλεις διαλύθηκαν και οι δημοτικές αρχές παραδόθηκαν στα χέρια των έχθρων του καθεστώτος. Οι εργατικές οργανώσεις καταδιώχθηκαν άγρια· οι έφημερίδες τους απαγορεύτηκαν και τα τοπικά συνδικάτα τους έκλεισαν, ενώ φασιστικές ομάδες οργανώνονταν και όπλιζονταν κάτω από τα καλοπροαίρετα μάτια των αρχών (...)!».1

Οι άναρχικοί αναλύουν την κατάσταση λεπτομερειακά:

«(...) Η κυβέρνηση του Άζνια, χρησιμοποιώντας μοναρχικούς νόμους, συμπεριφέρθηκε πο-

λύ σκληρά στους εργάτες, κατηγορώντας τους ότι είχαν προδώσει τη Δημοκρατία. Όταν εφαρμόστηκε το νέο Σύνταγμα, οι φιλελεύθεροι έπεσαν κάτω από τα χτυπήματα του "Νόμου για την υπεράσπιση της Δημοκρατίας" και του Νόμου "Βάγκος Ι Μαλεάντες". Αυτοί οι νόμοι επέτρεπαν την καταδίωξη των εργατών, το στραγγαλισμό των εφημερίδων τους και το κλείσιμο των συνδικάτων τους. Όταν αυτοί οι ίδιοι νόμοι έπεσαν στα χέρια της κυβέρνησης Ριζοσπαστών - CEDA, οι Σοσιαλιστές, με τη σειρά τους, κατάλαβαν την αμείλικτη σκληρότητα των νόμων που οι ίδιοι είχαν βοηθήσει να περάσουν. Ο περίφημος νόμος της «Δημόσιας Τάξης» που δικαιολογούσε τα ειδικά δικαστήρια και επέτρεπε σε όρισμένους προσωρινούς νόμους να γίνονται μόνιμοι, χρησιμοποιόταν τώρα εναντίον των Σοσιαλιστών, που είχαν εκδιωχτεί από την εξουσία από τα καπρίτσια των πολιτικών».2

Τελικά, ο θρίαμβος της δεξιάς ξεδιάλυσε την κατάσταση. Μια συμμαχία ανάμεσα στη CNT και στην UGT, τις δυο σπουδαιότερες εργατικές οργανώσεις φαινότανε ολοένα και πιο απαραίτητη, αλλά η UGT παρέμενε πολύ πιστή στις αποφάσεις του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Τώρα όμως που και οι ίδιοι οι σοσιαλιστές καταδιώκονταν, άρχιζαν να σκέφτονται για μια επαναστατική συμμαχία με τους άναρχοσυνδικαλιστές της CNT. Οι πιο αισιόδοξοι ανάμεσα στους φυλακισμένους του Μπουργκος, όπως ο Όρομπόν Φερνάντεζ, σκέφτηκαν ότι οι σοσιαλιστές δεν είχαν άλλη διέξοδο παρά, μετά από μια μακρόχρονη απουσία, να πάνε με τό μέρος «(...) των εργατικών οργανώσεων, που ήταν πάντα ή έμπροσθοφυλακή του επαναστατικού αγώνα(...)» Και ο άναρχικός αγωνιστής πρόσθετε: «(...) Αυτή η συμμαχία θα οικοδομηθεί πάνω στις επαναστατικές βάσεις, που υπήρξαν πάντα εκείνες της CNT, μια εκλογή που θα κάνουν οι σοσιαλιστές σήμερα μετά από τη συντριπτική αποτυχία της συνεργασίας τους με την άστική δημοκρατία».3

Ο Ντουρρουτί απάντησε στην ανάλυση του Όρομπόν Φερνάντεζ, λέγοντας ότι η εκλογική αποχή που είχε υποστηρίξει η CNT, στην πραγματικότητα είχε επιτρέψει να ξεκαθαριστούν οι θέσεις

τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς, ὁδηγώντας ἐξω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοὺς σοσιαλιστὲς καὶ τοὺς δημοκράτες. Ἀλλὰ πίστευε ὅτι αὐτό τό ξεκαθάρισμα ἦταν ὠφέλιμο μόνο γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη, γιατί οἱ σοσιαλιστὲς ἡγέτες δὲν εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴν ἐξουσία ἐπειδὴ κατάλαβαν τὴ ματαιότητα τῆς συμμαχίας τους μὲ τοὺς ἀστούς δημοκράτες, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοὺς εἶχε ὠθήσει ὁ λαὸς νὰ τὸ κάνουν. Σήμερα παραπονούνταν ὅτι ἔχουν χάσει τὴν ἐξουσία. Καὶ ὁ Ντουρρουτί ρώτησε αὐτοὺς πού νόμιζαν ὅτι εἶχε ἤδη πραγματοποιηθεῖ ἡ μεγάλη συμμαχία, ἂν πίστευαν εἰλικρινά, ὅτι τὰ βίαια λόγια τῶν σοσιαλιστῶν θὰ μπορούσαν νὰ ἐξελιχτοῦν σ' ἕνα γνήσια ἐπαναστατικὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα. Ὁ Ντουρρουτί εἶχε μιά πολὺ καθαρὴ ἰδέα γιὰ τὸ τί θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ συμμαχία καὶ τὴν ἐξήγησε σ' ἕνα γράμμα του στὸν Λιμπέρτο Καλλέχα:

«(...) Ἡ συμμαχία, γιὰ νὰ εἶναι ἐπαναστατικὴ, πρέπει νὰναι γνήσια ἐργατικὴ. Πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συμφωνίας ἀνάμεσα στὶς ἐργατικὲς ὁργανώσεις, καὶ μόνο αὐτές. Κανένα κόμμα, ὅσο σοσιαλιστικὸ κι ἂν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνῆκει στὴν ἐργατικὴ συμμαχία, πού θὰ πρέπει νὰ χτυπεῖ ἀπὸ τὴ βάση στὶς ἐπιχειρήσεις στὶς ὁποῖες ἀγωνίζονται οἱ ἐργάτες. Τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ τους σώματα πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἐργατικὲς ἐπιτροπές, πού θὰ ἐκλεγοῦν στὰ ἐργοστάσια, στὰ μαγαζιά, στὰ ὄρυχεία καὶ στὰ χωριά. Πρέπει νὰ ἀπορρίψουμε κάθε συμφωνία σ' ἐθνικὸ ἐπίπεδο, ἀνάμεσα στὶς Ἐθνικὲς Ἐπιτροπές, ἀλλὰ νὰ εὐνοήσουμε μᾶλλον μιά συμμαχία πού θὰ γίνεῖ στὴ βάση ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἐργάτες. Τότε καὶ μόνο τότε, μπορεῖ ἡ ἐπαναστατικὴ ὁρμὴ νὰ ζωντανέψει, νὰ ἀναπτυχτεῖ καὶ νὰ ριζώσει».⁴

Ἡ CNT δὲν μπόρεσε νὰ συγκαλέσει τὴν ἐθνικὴ τῆς ὀλομέλεια πρὶν ἀπ' τὸ φλεβάρη τοῦ 1934, ὅπου ἐμέλλε νὰ καθορίσει τὴ θέση τῆς γιὰ τὴν ἐργατικὴ συμμαχία. Στὸ μεταξύ, ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο, πού εἶχε ἀποδειχτεῖ ξαφνικὰ ἕνας βλαβερὸς συνομιλητής, ὑποστήριζε τὴ θέση του γιὰ μιά ἐργατικὴ συμμαχία μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, πού ἦταν ἀκόμη νόμιμο στὴ διάρκεια τῆς κυβέερνησης τοῦ Λερού. Ἡ φασιστικὴ ἀ-

πειλὴ ἔπαιρνε σχῆμα καὶ ἡ νεολαία τῆς Καθολικῆς Δράσης εἶχε διαλέξει τὸν ΧΙΛ Ρόμπλες σάν ἀνώτατο ἀρχηγό της.

Μόλις ἡ Ὀλομέλεια τῆς CNT καταπιάστηκε μὲ τὸ πρόβλημα τῆς συμμαχίας, φανερώθηκαν διάφορα ρεύματα. Ἡ Καταλάνικη ἀντιπροσωπεῖα συγκρούστηκε ἀμέσως μὲ τοὺς ἀντιπρόσωπους ἀπὸ τὴ Μαδρίτη καὶ τὶς Ἀστουρίες, πού εὐνοοῦσαν τὴ συμμαχία. Οἱ Καταλάνοι ἐργάτες δὲν ἦταν ἀντίθετοι, ἀλλὰ ἤθελαν μιά ἐργατικὴ συμφωνία σὲ ἐπίπεδο βάσης καὶ ἀπόρριψαν κατηγορηματικὰ κάθε συμβιβασμὸ πού θὰ βασίζοταν σὲ μιά συνθήκη μὲ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, πού στρέφονταν ἄμεσα ἡ διαμέσου τῆς «Ἐσκουέρα Ρεπουμπλικάνα ντὲ Καταλούνα» (τοὺς Ἀριστεροὺς Δημοκράτες τῆς Καταλυνίας) ἐνάντια στὴ CNT τῆς Καταλυνίας.

Μετά ἀπὸ μακρὲς συζητήσεις, ἡ Ὀλομέλεια υιοθέτησε ὁμόφωνα τὸ παρακάτω ψήφισμα: «Ἡ Ἐθνικὴ Συνομοσπονδία Ἐργασίας ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν UGT νὰ ἐκφράζει τοὺς ἐπαναστατικοὺς στόχους τῆς καθαρὰ καὶ δημόσια. Δηλώνουμε ὅτι γιὰ μᾶς ἡ ἐπανάσταση δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μιά ἀπλή ἀλλαγὴ τῆς κυβέερνησης σάν αὐτὴ πού ἐγινε στὶς 4 Ἀπρίλη, 1931! Θέλουμε τὴν ὀλοκληρωτικὴ κατάργηση τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ Κράτους».⁵ Ἡ UGT δὲν ἀπάντησε στὴ διακήρυξη τῆς CNT. Ἦδη τὰ μέλη τῆς CNT πού ἦταν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας μὲ κάθε θυσία, κατηγοροῦσαν τὴν Ὀλομέλεια ὅτι εἶχε ἐμποδίσει τὶς διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, μὲ τὸ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὴν UGT νὰ ἀποκηρύξῃ τελειῶς τὶς κρατιστικὲς τῆς ἰδέες.

Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἡ UGT χειραγωγούνταν ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὶς τακτικὲς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος. Τὸ Γενάρη τοῦ 1934, τὸ Κόμμα εἶχε σχεδιάσει ἕνα πρόγραμμα ἐπαναστατικῆς δράσης, πού εἶχε σάν στόχο του νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ ριζοσπάστες καὶ νὰ καταληφτεῖ ἡ ἐξουσία ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὲς. Αὐτό τό σχέδιο, πού δὲ φανερώθηκε παρὰ μετὰ ἀπὸ πολὺ καιρὸ, δὲν ἦταν μὲ κανένα τρόπο ἐπαναστατικὸ. Ἀντίθετα, ἦταν ρεφορμιστικὸ ἀπ' τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος του. Ἡ ἐνότητα τῆς ἐργατικῆς τάξης πού εἶχε διακηρυχτεῖ ἀπὸ τὸν Λάργκο Καμπαλλέρο ἦταν μόνο

ένα δόλωμα. Τό Σοσιαλιστικό πρόγραμμα ανέφερε, Λογούχαρη: «(...) 'Αφού πάρουμε τήν ἐξουσία, ἀνθριαμβεύρει ἡ ἐπανάσταση, τό Σοσιαλιστικό Κόμμα καί ἡ Γενική 'Ενωσις 'Εργατῶν θά ἐπιτρέψουν σ' αὐτά τὰ στοιχεῖα πού ἐργάστηκαν ἄμεσα γιά τήν ἐπανάσταση νά πάρουν μέρος στή νέα κυβέρνηση».⁶ Δηλαδή, ἡ τὸ Σοσιαλιστικό Κόμμα εἶχε πειστεῖ ὅτι δὲν χρειαζόταν κανένα γιά νά κάνει τήν ἐπανάσταση πού θά τὸ ἔφερνε σπὴν ἐξουσία, ἢ διαφορετικά, μὴ θέλοντας αὐτὴ τήν ἐπανάσταση σκέφτηκε ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά τὴν ἀποφύγει θά ἦταν νά διαλύσει κάθε ἀληθινὴ ἐργατικὴ συμμαχία. Οἱ ἀπλοὶ ἀγωνιστὲς τῆς CNT, πού ἀγνοοῦσαν τὴν τακτικὴ τῶν Σοσιαλιστῶν, ἀγωνίζονταν γιά νά δημιουργήσουν μιὰ πραγματικὴ ἐργατικὴ συμμαχία. 'Απόφευγαν μὲ προσοχὴ κάθε ἐπαφὴ μὲ τις τοπικὲς ὀργανώσεις πού εἶχαν ἰδρυθεῖ ἀπ' τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα. Αὐτὲς ἦταν πάνω ἀπ' ὅλα ἐπιτροπὲς ἐπαγρύπνησης, πού εἶχαν δημιουργηθεῖ γιά νά κατασκοπεύουν τοὺς ἐργάτες τῆς UGT ἔτσι ὥστε νά μὴ μποροῦν νά ἐπηρεαστοῦν ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ προπαγάνδα τῆς CNT.

Τὸν Μάη, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ἡ κυβέρνηση ἀναγκάστηκε νά δώσει τὴ διαταγὴ γιά νά ἀπελευθερωθοῦν καὶ οἱ τελευταῖοι ἀπὸ τοὺς πολιτικoὺς κρατούμενους πού εἶχαν πιστεῖ στὰ γεγονότα τοῦ Δεκέμβρη. Ὁ Ντουρρουτί καὶ οἱ σύντροφοί του βγῆκαν ἀπὸ τις περιφερειακὲς φυλακὲς τοῦ Μποῦργκος. Ὁ Ντουρρουτί ἔφτασε στὴ Βαρκελώνη. Ἐγινε ἀμέσως μιὰ συζήτηση γιά τὸ θέμα τῆς συμμαχίας. Ὁ Ντουρρουτί πῆρε μέρος σὲ αὐτὸ τὸ Συνέδριο, ἀντιπροσωπεύοντας τὴν τοπικὴ Ὁμοσπονδία τῶν Συνδικάτων τῆς Βαρκελώνης. Ἡ συζήτηση πού ἐγινε ἔφερε ἀμέσως στὸ φῶς τις δυσκολίες πού εἶχε μιὰ συμμαχία μὲ τὴν UGT. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ πάθη ἦταν λιγότερο ἔντονα ἀπ' ὅτι τὸ φλεβάρη, γιατί τώρα οἱ ἀγωνιστὲς εἶχαν καταλάβει τὴν τακτικὴ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, πού οἱ ἐπαναστατικὲς του διακηρύξεις δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρὰ ἓνα φτωχὸ κάλυμμα τῆς πραγματικῆς ἐπιθυμίας του νά κερδίσει στίς ἐκλογές. Καὶ ἡ σιωπὴ τῆς UGT δὲν βοήθουσε νά γίνει μιὰ συμφιλίωση, κάτι γιά τὸ ὁποῖο

ἐλπίζαν πολλοί. Ἡ γενικὴ συνέλευσις ἐπιβεβαίωσε ξανά τὴν πρώτη της θέση: τὴν ἀνάγκη γιά μιὰ συμμαχία μὲ τὴν UGT σὲ ἐπίπεδο βάσης.

Μετά ἀπὸ τις συζητήσεις ἐκλέχτηκαν ὁ 'Ευζέμπιο Θ. Κάρμπο καὶ ὁ Ντουρρουτί ὡς ἀντιπρόσωποι γιά τὴν Ἐθνικὴ Ὀλομέλεια τῆς CNT. Αὐτὸ τὸ σημαντικό συνέδριο ἐγινε στὴ Μαδρίτη στίς 23 Ἰουνίου 1934. Μόλις ἡ Ὀλομέλεια διαβεβαίωσε ὅτι ἡ UGT εἶχε μείνει σιωπηλὴ καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσει ἡ συζήτηση, ἡ ἀντιπροσωπεία ἀπὸ τις Ἀστούριες ἀνακρίνωσε ὅτι εἶχε ἤδη ὑπογράψει μιὰ συμφωνία συμμαχίας μὲ τὴν UGT καὶ μὲ τὴ Σοσιαλιστικὴ Ὁμοσπονδία τῶν Ἀστούριων στίς 28 Μάρτη 1934.⁷

Ἐπειδὴ ἡ περιφερειακὴ ὁμοσπονδία τῶν Ἀστούριων εἶχε κάνει ἓνα τέτοιο βῆμα, ἡ CNT θρέθηκε ἀντιμέτωπη μ' ἓνα τετελεσμένο γεγονός. Ἡ Ὀλομέλεια κατηγοροῦσε στοὺς Ἀστούριανούς πού εἶχαν ὑπογράψει τὴν ἐκκλιση στὴν UGT τὸ φλεβάρη, ὅτι εἶχαν διασπᾶσει τὸ σύμφωνο ἀλληλεγγύης καὶ τὴν κομματικὴν πειθαρχία στὸ ὄνομα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεαλισμοῦ. Ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν Ἀστούριων ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιά νά δικαιολογήσει τὴν πράξη της, ἐπιμένοντας γιά τὸν ἐπαναστατικὸ χαρακτῆρα τοῦ σοσιαλισμοῦ στίς Ἀστούριες καὶ δείχνοντας ὅτι ἡ συμμαχία εἶχε πραγματοποιηθεῖ χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῆς ἡγεσίας τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, καὶ μόνο κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς βάσης.

Ἄν καὶ οἱ δηλώσεις τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Ἀστούριων ἦταν λογικὲς, ὥστόσο ἦταν φανερό ὅτι στὴν ὑπόλοιπη Ἰσπανία τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ἦταν οὐσιαστικὰ ρεφορμιστικὸ καὶ ἓνας ἐχθρὸς τῆς ἐπανάστασης. Μήπως δὲν τὸ εἶχε δηλώσει στὸ Κοινὸ βούλιο ὁ Χίλ Ρόμπλες, ἀπευθυνόμενος στὸν Ἰνταλέθιο Πριέτο: «Ποτέ δὲ θά κάνετε τὴν ἐπανάσταση, γιατί φοβόσαστε ὅσο κι ἐμεῖς».⁸

Παρά τὴ στάση τῆς Ὀλομέλειας, ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν Ἀστούριων, πιστὴ στὴ συμφωνία της, ἀνέλαβε τὴν εὐθύνη γιά τὴ συνθήκη πού εἶχε ὑπογράψει μὲ τὴν UGT. Ἔτσι, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τερματίστηκε ἡ πρώτη προσπάθεια πού ἐγινε γιά μιὰ ἐργατικὴ συμμαχία μεταξὺ τῆς CNT καὶ τῆς UGT.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ροντόλφο Λόπες, 'Οκτοῦμπρε 34, Μαδρίτη, 1935, σελ. 33.
2. Χοσέ Πεϊράτς, έργ. ἀναφ., Τόμος 1, σελ. 89.
3. Ἄρθρο τοῦ Ὁρομπόν Φερνάντεζ πού δημοσιεύτηκε στή Λ α τ ι έ ρ α στίς 4 Φλεβάρη 1934. Βλέπε ὁλόκληρο τὸ κείμενο στὸν πρῶτο τόμο τοῦ ἔργου τοῦ Χοσέ Πεϊράτς.
4. Σχόλια πού ἔγιναν στὸν συγγραφέα μαρτυρία τοῦ Λιμπερτο Καλλέχα.
5. Ψήφισμα πού πέρασε στήν Ὀλομέλεια τὸν Φλεβάρη τοῦ 1934.
6. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα δημοσιεύτηκε στήν Ἑ λ λ ι μ ν ε ρ ά λ, στίς 11 Γενάρη τοῦ 1936. Ὁλόκληρο τὸ κείμενο ὑπάρχει στὸ ἔργο τοῦ Πεϊράτς.
7. Βλέπε τὸ κείμενο τῆς συμφωνίας στὸ ἔργο τοῦ Πεϊράτς.
8. Χ. Μούνις, JALONES DE DERROTA: PROMESA DE VICTORIA ('Ισπανία 1930 - 1939), Ἑργατικὴ Πάλη, Μεξικό, 1948.

10. Ἡ 6 Ὀκτώβρη στήν Καταλωνία καὶ ἡ Κομμούνια τῶν Ἀστουριῶν

Ὁ Χοσέ Μαρία Χιλ Ρόμπλες εἶχε ἀποφασίσει ὅτι ἔπρεπε νὰ μεσολαβήσουν τρία στάδια πρὶν νὰ μπορέσει νὰ ἔρθει στήν ἐξουσία: πρῶτο, ἡ κυβέρνηση τοῦ Λερού' μετὰ μιὰ μεταβατικὴ κυβέρνηση βασισμένη σ' ἓνα συνασπισμὸ τοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος καὶ τῆς CEDA' καὶ τελευταῖο, ἡ ἐμφάνιση μιᾶς ἰδιαίτερα ἀντιδραστικῆς κυβέρνησης, τῆς ὁποίας ἡ πολιτικὴ γραμμὴ θά ἦταν: ὅλη ἡ ἐξουσία σὸν ἀρχηγό. Τὸ πρῶτο στάδιο κράτησε μέχρι τῆς 4 Ὀκτώβρη 1934, τὴν ἡμέρα πού τρεῖς ὑπουργοὶ τῆς CEDA μπῆκαν στήν κυβέρνηση τοῦ Λερού. Ἡ ἀρχὴ τοῦ δευτέρου σταδίου στὸ σχέδιο τοῦ Ρόμπλες ἦταν νὰ προκαλέσει τὴν ἐξέγερση τῆς 6 Ὀκτώβρη.

Ἀπὸ τῆς 2 Ὀκτώβρη καὶ μετὰ οἱ ἀλλαγές συνέβηκαν πιὸ γρήγορα. Αὐτὴ τὴ μέρα ὁ Χιλ Ρόμπλες ἔκανε μιὰ ἐπίθεση στήν κυβέρνηση, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦταν ὁ ριζοσπάστης Σάμπερ, πού ἀμέσως παραιτήθηκε. Ἀλλὰ κανέναν δὲν ξεγέλασαν οἱ ἐλιγμοὶ τοῦ Χιλ Ρόμπλες' ὅλοι κατάλαβαν ὅτι στήν πραγματικότητα σκοπὸς τοῦ ἦταν ἡ εἰσόδος τῆς CEDA μέσα στήν κυβέρνηση. Ἡ CEDA δὲν ἦταν ἓνα δημοκρατικὸ κόμμα' ἡ ἴδια εἶχε δηλώσει ὅτι ἦταν Μοναρχικὸ Κόμμα. Τὰ δημοκρατικὰ κόμματα διαμαρτυρήθηκαν ἔντονα καὶ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα διαβεβαίωσε, ὅτι ἀν ἔμπαινε ἡ CEDA μέσα στήν κυβέρνηση, θά διάλεγε τὴν ἐξέγερση, γιὰ νὰ τὴν ἐμποδίσει νὰ πάρει τὴν ἐξουσία. Τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, πού εἶχε συμμαχήσει μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς ἀπὸ τὸ Σεπτέμβρη, δῆλωσε:

«Οἱ σοσιαλιστὲς πίστεψαν ὅτι ἡ ἀπειλή τους θά ὀδηγοῦσε τὸν Ἀλκαλά Ζαμόρα νὰ ξανασκεφετῇ τὰ πράγματα καὶ νὰ ἀρνηθεῖ νὰ πάρει μέρος στήν ἴδια κυβέρνηση μὲ τὴν CEDA. Στὴν πραγματικότητα, οἱ σοσιαλιστὲς ἡγέτες ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία στοὺς ἀντιδραστικοὺς ν' ἀποφασίσουν μὲ τὴν ἀνεσὴ τους τὴν ἡμερομηνία τῆς μελλοντικῆς ἐξέγερσης (...) Τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα (...) νόμιζε ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ἐξαρτᾶται μόνο ἀπ' αὐτό, καὶ

έβαλε σάν κύριο στόχο τοῦ κινήματος τήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Αὐτοί ἦταν οἱ λόγοι πού αὐτό τό κόμμα δέν προσπάθησε ποτέ νά ἐνωθεῖ μέ τή CNT οὔτε νά συντονίσει τίς ἐνέργειές του μέ τήν Τζενεραλιτάτ τῆς Καταλωνίας, οὔτε νά κινητοποιήσει τοὺς ἀγρότες (...) παρόλο πού εἶχαν ἀποκτήσει μερικά ὄπλα, οἱ σοσιαλιστές ἡγέτες, ἀγνόησαν τελείως τήν τεχνική προπαρασκευή καί τήν ὀργάνωση τῆς ἐξέγερσης».¹

Στίς 4 Ὀκτώβρη σχηματίστηκε μιά κυβέρνησις. Ἀνάμεσα στά μέλη τῆς περιλαμβάνονταν καί τρεῖς ὑπουργοί τῆς CEDA. Μὲ διαταγή τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ἐξαπολύθηκε μιά γενική ἀπεργία στίς 5 Ὀκτώβρη. Ἐγιναν ἐνοπλές συγκρούσεις στή Μαδρίτη, τήν Καταλωνία καί στήν Βασκίγια, στό Λεόν καί στήν Παλένθια. Ἡ ἐπαναστατική ἐξέγερση θριάμβευσε στίς Ἀστούριες.

Στή Μαδρίτη, ἀμέσως μετὰ τό χάραμα, οἱ σοσιαλιστικές καί κομμουνιστικές ὁμάδες ἔκαναν μιά προσπάθεια γιά νά καταλάβουν αἰφνιδιαστικά τοὺς στρατώνες τοῦ βου συντάγματος, ἀλλά ἀπέτυχαν. Ἡ ἀπεργία συνεχίστηκε μέχρι τῆς 13 Ὀκτώβρη στήν πρωτεύουσα. Ἀλλά καθὼς τό κίνημα δέν κατόρθωσε νά πετύχει τοὺς κύριους στόχους του, ἡ ἐπαναστατική ὀρμητικότητα ἔπεσε. Στίς ἄλλες πόλεις ἡ μάχη περιορίστηκε σέ μερικές συγκρούσεις, πού συχνά ἦταν αἱματηρές, ἀνάμεσα στοὺς ἀπεργούς καί τήν ἀστυνομία. Ἐγινε φανερό ὅτι τό κίνημα δέν εἶχε μιά ξεκάθαρη καθοδήγηση καί τοῦ ἔλειπε ἡ ὀργάνωση. Οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στή CNT καί τήν UGT χειροτέρευαν περισσότερο αὐτά τὰ μειονεκτήματα. Ἡ συνομοσπονδιακή ὀργάνωση, ἐνῶ ὑποστήριζε τήν ἀπεργία, ἀρνιόταν νά στείλει τοὺς ἀγωνιστές τῆς στοὺς δρόμους, ὅσο οἱ σοσιαλιστές καί οἱ κομμουνιστές δὲ δῆλωναν ὅτι ἦταν ἔτοιμοι ν' ἀφοσιωθοῦν στὸν ἐπαναστατικό δρόμο.

Ἡ ἐξέγερση ἀναπτύχθηκε κυρίως σὲ τρεῖς περιοχές: στήν περιοχή τῶν Βάσκων, στήν Καταλωνία καί στίς Ἀστούριες. Στό Ἑουσκάντι, τό «Ἐθνικιστικό Κόμμα τῶν Βάσκων» (PNB) δῆλωσε ἀποχή, καί τό κεντρικὸ συνδικάτο του «Σολινταριντάτ ντέ λὸς Τραμπαχαντόρες Βάσκοι» (STV) υἱοθέ-

τησε μιά παθητική στάση. Καί ἔτσι, ἡ πρωτοβουλία ἔμεινε στὰ χέρια τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καί τῆς UGT, πού μονοπώλησαν τήν ἀρχηγία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἡ ἀπεργία ἦταν γενική. Δὲ συνέβη κανένα σπουδαῖο γεγονὸς στὸ κέντρο τοῦ Μπιλμπάο· ἀντίθετα, ἔγιναν ἀγριεῖς συμπλοκὲς ἀνάμεσα στοὺς ἐνοπλοὺς ἐργάτες καί τίς δυνάμεις τῆς ἀστυνομίας στὰ προάστια τῆς πρωτεύουσας τῆς Βισκάγια. Στὸ Πορτουγκαλέτ, τό Χερνάνι, τό Ἐϊμπάρ... οἱ ἐπιτροπὲς τῆς συμμαχίας κατάφεραν, γιά λίγο, νά παίξουν τὸ ρόλο πού τοὺς εἶχε ἀνατεθεῖ, ἀλλὰ δέν ὑπῆρχε μετάδοση τῆς ἐπαναστατικότητας γιά νά τοὺς ὑποστηρίξει ἢ γιά νά τοὺς κάνει νά κρατηθοῦν περισσότερο. Στὸ Σάν Σεμπάστιαν καί στὰ περίχωρά του, οἱ ἀγωνιστές τῆς CNT προσπάθησαν νά ἔρθουν σ' ἐπαφὴ μέ τήν UGT, ἀλλὰ οἱ τοπικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν σοσιαλιστικῶν συνδικάτων ἐπέμεναν στήν ἀρχική τους θέση, πού ἦταν νά ἐμποδίσουν, μέ κάθε τρόπο, τήν ἐπέμβαση τῆς CNT στὸ κίνημα.

Στὴν Καταλωνία, ἀνακοινώθηκε ἀπὸ τήν Ἐργατικὴ Συσμαχία μιά γενική ἀπεργία στίς 5 Ὀκτώβρη. Τὴν προηγούμενη νύχτα ἡ ἀστυνομία εἶχε συλλάβει μερικοὺς ἀγωνιστές, ἀνάμεσά τους καί τὸν Ντουρρούτι. Ἡ Σολινταριντάτ Ὀμπρέρα κυκλοφόρησε στίς 6 Ὀκτώβρη, ἀρκετὲς ὥρες ἀργότερα ἀπὸ τό κανονικὸ, ἐξαιτίας τῶν περικοπῶν πού ἔπρεπε νά γίνουν ἀπὸ τὴ λογοκρισία. Ἀντιμέτωπη μ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, ἡ Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT ἀποφάσισε νά χρησιμοποιήσει παράνομα ἐντυπία γιά ν' ἀνακοινώνει τίς ὁδηγίες τῆς καί γιά νά κρατᾷ ἐνήμερους τοὺς ἐργάτες τῆς Καταλωνίας.² Ἀλλὰ δέν ἦταν εὐκολο πράγμα νά ἐπιβάλλουν αὐτὴ τὴν ἀπόφαση γιατί ὁ Χοσέ Ντενκάς, ὁ σύμβουλος γιά τὴ δημόσια τάξη τῆς Τζενεραλιτάτ τῆς Καταλωνίας, πού ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους γιά τὴν Καταλάνικη ἐξέγερση, εἶχε δώσει ῥητὴ διαταγή: «Προσέχετε τὴ FAI!».³ Γιά τοὺς ἀπλοὺς Καταλάνους ἐργάτες, πού ἡ πλειοψηφία τους ἐλεγχόταν ἀπὸ τὴ CNT, ὅλα ἦταν ξεκάθαρα: οἱ ἐπαναστάτες, προσποιούμενοι ὅτι ἀκολουθοῦν τὴν πολιτικὴ τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης, στήν οὐσία προσπαθοῦσαν νά καταστρέψουν τὴν CNT.

Μετά απ' αυτό, πώς θά μπορούσαν νά συνεργαστούν μ' αυτό τὸ ἀντιδραστικὸ κίνημα, πού στρεφόταν ἐνάντια στὴν ἐργατικὴ τάξη; Ἐδῶ βρίσκεται τὸ παράδοξο τῆς Καταλάνικης ἐξέγερσης τῆς 6 Ὀκτώβρη 1934.

Στὶς 5 Ὀκτώβρη τὸ ἀπόγευμα, ὁ πρόεδρος τῆς Τζενεραλιτάτ, ὁ Λουὶ Κομπάνυς, ἀνακήρυξε «Τὸ Κράτος τῆς Καταλωνίας μέσα στὴν Ὁμοσπονδιακὴ Δημοκρατία τῆς Ἰσπανίας». Ὁμάδες ἀγροτῶν, ὀπλισμένοι μὲ τουφέκια τύπου Γούντσεστερ, ἔθνοφρουροὶ καὶ ἓνα μεγάλο πλῆθος συγκεντρώθηκαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς Τζενεραλιτάτ καὶ ζητωκραύγαζαν μ' ἐνθουσιασμό αὐτὴ τὴ διακήρυξη τοῦ Κομπάνυς.

Μιά ὥρα ἀργότερα, ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς περιοχῆς, στρατηγὸς Μπατέτ, ἀπάντησε στὴν πρόκληση τοῦ Κομπάνυς μὲ τὴν κήρυξη στρατιωτικοῦ νόμου. Ὁ στρατὸς ἄρχισε νά περιπολεῖ σ' ὅλους τοὺς δρόμους, ἐνῶ στὰ προάστια ἄρχισαν ν' ἀκούγονται οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ἀνάμεσα στὰ στρατεύματα καὶ τὶς ἐνοπλίες ὁμάδες τοῦ «Προλεταριακοῦ Καταλάνικου Κράτους», μιᾶς ἐθνικιστικῆς εξτρεμιστικῆς φράξις πού εἶχε ἀρχηγὸ τὸ νεαρὸ Τζαίμ Κόμππε, πού σκοτώθηκε ὑπερασπίζοντας τὸ στρατιγεῖο τοῦ κόμματός του. Τὸ κτίριο τῆς Τζενεραλιτάτ βομβαρδίστηκε ἀπὸ τὸ πυροβολικό. Τὸ ἠθικὸ τῶν ἐπαναστατῶν, πού οἱ γραμμὲς τους ἄρχισαν νά ἀραιώνουν, ἦταν πολὺ χαμηλὸ. Οἱ περισσότεροὶ απ' αὐτοὺς ἐφευγαν χωρὶς κἀν νά πολεμήσουν, παρατώντας στοὺς δρόμους ὅπλα καὶ στολές. Τὰ ξημερώματα, ὁ Κομπάνυς, πού τὸν εἶχαν ἐγκαταλείψει ὅλοι, ἀπεύθυνε παθητικὴ ἐκκλήση «πρὸς ὅλους τοὺς πολῖτες χωρὶς ἰδεολογικὴ διάκριση». Ἦταν φανερό ὅτι ἀπευθύνονταν καὶ στοὺς ἀγωνιστὲς τῆς CNT, τοὺς ὁποίους ὁ λοχαγὸς του, ὁ Χοσέ Ντενκάς, κρατοῦσε φυλακισμένους στὰ κελλιά τοῦ Ἀρχηγείου τῆς Ἀστυνομίας.

Ὁμάδες ἀγροτῶν, πού προσπάθησαν νά μποῦν στὰ προάστια τῆς Βαρκελώνης, ἀφοπλίστηκαν ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες πού ἔλεγχαν τὶς εἰσόδους τῆς Καταλάνικης πρωτεύουσας. Μὲ τὶς πρῶτες κανονιές, ὁ Κομπάνυς καὶ ἡ κυβέρνησή του παραδόθηκαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σύμβουλο γιὰ τὴ δημόσια τάξη, τὸν

Ντενκάς, πού κατόρθωσε νά δραπετεύσει μέσα ἀπὸ τοὺς ὑπονόμους.⁴

Ἡ ἴδια ἀναστάτωση ἐπικράτησε καὶ σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ στὰ μεγάλα κέντρα τῆς περιοχῆς. Ἡ συμμαχία οὐκ ὑπῆρχε πιά, ἀλλὰ τὰ ὅπλα πού ἦταν παρατημένα στοὺς δρόμους, μαζεύτηκαν ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς CNT, πού τὰ ἐκρυσαν προσεκτικὰ σὲ ἀσφαλές μέρος. Σέ μερικές μικρὲς πόλεις τῆς Καταλωνίας, ὅπως στὴν Γκρανδόλερς, ἡ CNT ἀνέλαβε τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος, δίνοντάς του ἓναν καθαρὰ ἐπαναστατικὸ χαρακτήρα. Οἱ κυβερνητικὲς ἀρχὲς ἐπωφελήθηκαν απ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνέργειες καὶ ὀργάνωσαν μιὰ συστηματικὴ καταστολὴ ἐναντίον τῆς CNT καὶ τῆς FAI. Τὰ συνδικάτα ἐκλείσαν καὶ ἡ Σολινταριντάτ Ὀμπρέρα σταμάτησε νά κυκλοφορεῖ γιὰ πέντε μῆνες.⁵

Στὶς 6 Ὀκτώβρη ἡ «τάξη» τοῦ Λεροῦ κυριαρχοῦσε πάλι στὴ Βαρκελώνη, ἐνῶ στὸ δυτικὸ μέρος τῆς χερσονήσου οἱ ἀνθρακωρύχοι τῶν Ἀστουριῶν ἄρχιζαν τὸν ἥρωικό τους ἀγῶνα. Στὴ διάρκεια τῆς νύχτας ἀπὸ τὶς 5 πρὸς 6 Ὀκτώβρη, στὴν περιφέρεια τῶν ὀρυχείων τῶν Ἀστουριῶν, εἴκοσι τρεῖς στρατῶνες τῆς Γκουάρντια Θιβίλ ἔπесαν στὰ χέρια τῶν ἐργατῶν. Ὅρα μὲ τὴν ὥρα οἱ ἐργάτες πετοχαιναν νέους θριαμβοὺς: Στὶς Μιέρες, στὴ Ρομπελάντα, στὴ Σανταλάνα, στὴ Σάμα... Ἐργατικὲς πολιτοφυλακὲς ὀργανώνονταν παντοῦ. Οἱ ἐπιτροπὲς πού σχηματίζονταν ἦταν οἱ ἱκανοὶ πρόδρομοι ἑνὸς νέου κοινωνικοῦ συστήματος.

Ἡ CNT ἦταν ἐδραιωμένη καλὰ στὴν Γκιχὸν καὶ οἱ ἐργάτες ἄρχισαν ἀμέσως νά φτιάχνουν ὁδοφράγματα. Ὁ ἀγῶνας προβλέπονταν ἰδιαίτερα σκληρὸς σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ. Ἐξαιτίας τῆς στρατηγικῆς τῆς θέσης, τὴν εἶχε διαλέξει ὁ ἐπιτελὴς τοῦ ὑπουργείου Πολέμου, ὁ στρατηγὸς Φράνκο, σάν τὸ μέρος πού θά ἀποβίβαζε τὰ Μαροκινὰ στρατεύματα, πού εἶχαν ὡς ἔργο τους νά συντρίψουν τὴν ἐπανάσταση.

Στὴν Ἀθίλες, οἱ ἐργάτες κατέλαβαν τὸ ἐργοστάσιο φωταέριου καὶ τὸν κεντρικὸ σταθμὸ ἡλεκτροδότησης. Στὴ Λά φελγκουέρα, τὰ μηχανουργεῖα ἔπесαν στὰ χέρια τῆς CNT, πού ὀργάνωσε ἀμέσως τὴν παραγωγὴ ὀπλων. Μιὰ Σοσιαλιστικὴ

Δημοκρατία είχε εγκαθιδρυθεί σ' ολόκληρη την κοιλάδα της Τουρόν και ο ραδιοσταθμός του κεντρικού σταθμού ηλεκτροδότησης των άνθρακωρυχείων της Τουρόν μετάδιδε τις πρώτες επαναστατικές διακηρύξεις.

Στό 'Οθιέντο οι εργάτες πολεμούσαν στους δρόμους. Και οι εργάτες των ορυχείων της περιοχής ήρθαν για ενίσχυση των επαναστατών και κατέλαβαν τις θέσεις-κλειδιά της πόλης. Οι κυβερνητικές δυνάμεις όπισθοχώρησαν στους στρατώνες του Πελάγιο και βρήκαν καταφύγιο στον καθεδρικό ναό. Τό εργοστάσιο όπλων έπεσε στα χέρια των εργατών, πού συγκέντρωσαν 21.000 τουφέκια, 300 όπλοπολυβόλα Μπρέν και πολλά πολυβόλα. Τά μεταλλουργικά κέντρα δούλευαν μέρα νύχτα γιά νά φτιάχνουν όπλα. 'Η παραγωγή της Λά Φελγκουέρα έφτανε μέχρι τά 30.000 φυσίγγια τή μέρα. 'Ακόμη, όμως, κι αυτή ή μεγάλη προσπάθεια δέν ήταν αρκετή γιά νά έφοδιάζει τόν προλεταριακό στρατό των 40.000 άντρών πού είχαν αναλάβει τήν υπεράσπιση της Κομμούνας των 'Αστούριων, πού είχε ήδη άρχισι νά περικυκλώνεται από τά στρατεύματα του Μαρόκου.

Στή διάρκεια των άγώνων ή ζωή όρνανώνονταν άκριθώς τό ίδιο. Οι εργάτες πού είχαν έκλειγει από τις 'Επιτροπές, έδιναν τις μάχες πού τις συντόνιζε ή Περιφερειακή 'Επαναστατική 'Επιτροπή πού ήταν εγκαταστημένη στό 'Οθιέντο. "Άντρες και γυναίκες είχαν γραφτεί στους καταλόγους και μετά από μιά σύντομη έκπαίδευση έμπαιναν στις λαϊκές πολιτοφυλακές. Σχεδόν παντού οι γιατροί υποστήριζαν τήν επανάσταση, αλλά οι Ιατρικές προμήθειες δέν μπορούσαν νά καλύψουν τις άνάγκες των πολλών πληγωμένων.

Στό 'Υπουργείο Πολέμου, ό στρατηγός Φράνκο κατεύθυνε τή μάχη έναντίον της έργνατικής επανάστασης. Στις 5 'Οκτώβρη διέταξε τό στρατηγό Μπός νά βαδίσει έναντίον των 'Αστούριων, σάν άρχηγός του 56ου Συντάγματος Πεζικού. Στή Βέγκα ντέλ Ρ'ίο ένα τάγμα κι ένας λόχος από πολυβολητές πού έρχονταν από τήν Παλένθια, ένώθηκε μέ τήν πρώτη στρατιωτική δύναμη. "Όμως ό στρατηγός Μπός άκίνητοποιήθηκε στή Βέγκα ντέλ Ρίο

από τις επαναστατικές ταξιαρχίες.

Στήν Γκαλίθια ό Λοπέζ 'Οχόα πήρε κι αυτός τή διαταγή νά καταλάβει τις 'Αστούριες μέ έφοδο. 'Αλλά οι επαναστάτες έκλεισαν τό δρόμο στήν όρεινή διάβαση του Πέναφλόρ. Τότε ό Στρατηγός Φράνκο διέταξε τό Ναυτικό νά έπιτεθεί στή Γκιχόν, πού ήταν τό ευάλωτο σημείο της άμυνας των 'Αστούριων: «(...) Στή Γκιχόν ή κατάσταση ήταν άπελπιστική. 'Η μάχη συνεχιζόταν σ' ολόκληρη τήν πόλη. Οι εργάτες πού υπεράσπιζαν τά προάστια βρίσκονταν φάτσα στή θάλασσα. Τά όπλα ήταν λιγοστά και οι σοσιαλιστές δέν είχαν κρατήσει τήν υπόσχεσή τους νά φέρουν έφόδια στους επαναστάτες. 'Η 'Επαναστατική 'Επιτροπή της Λά Φελγκουέρα έφτασε διαστικά γιά νά βοηθήσει τους κατοίκους της Γκιχόν, φέρνοντας άντρες, τρόφιμα και πολεμοφόδια».6 'Η κυβέρνηση της Μαδρίτης έιπε στους δημοσιογράφους: «(...) Στις 'Αστούριες οι ένωμένες δυνάμεις στρατού ξηράς και ναυτικού κοντεύουν νά πετύχουν τόν άντικειμενικό τους στόχο (...) ή πλήρης ύποταγή των επαναστατών είναι μόνο ζήτημα ώρών».

Στις 7 'Οκτώβρη τό καταδρομικό «Λιμπερτάτ» άρχισε νά βομβαρδίζει τή Γκιχόν και πέτυχε νά αποδιβάσει ένα τάγμα πεζοναυτών, πού όμως άκίνητοποιήθηκε στό Σερίν. Τό θράδυ οι πυροβολισμοί άρχισαν ξανά και ό λαός συνέχισε τήν αντίσταση. Στις 10, άρχισαν νά πετάνε άεροπλάνα πάνω από τό 'Οθιέντο και έριχναν προκηρύξεις μέ τις όποιες καλούσαν τους επαναστάτες νά παραδοθούν. Δύο θωρηκτά, τό «Τζαίμ Ι» και τό «Μιγκουέλ Θερβάντες» ένώθηκαν μέ τό «Λιμπερτάτ». Καλυμμένοι από τά πυκνά πυρά του πυροβολικού, μιά «μπαντέρα ντέ Τέρτσιο» (Λεγεώνα των Ξένων) και τό 8ο Τάγμα των 'Αφρικανικών στρατευμάτων κατάφεραν ν' αποδιβάσουν. Είχαν διαταγές γιά πλήρη έλευθερία κινήσεων και άρχισε μιά σκληρή μάχη. Οι επαναστάτες είχαν έλλειψη πολεμοφοδίων και άφησαν δεκάδες νεκρούς στό πεδίο της μάχης. 'Αλλά ή άεροπορία συνέχιζε νά ρίχνει προκηρύξεις πού έγραφαν: «Οι 'Αστούριες έχουν εγκαταλειφτεί άπ' όλους. 'Ο θανάσιμος κλειός στενεύει».

Στις 12, ο Γιάγκουε, αρχηγός των Μαροκινών στρατευμάτων, επιτέθηκε στο Όδιέντο με μία «μπαντέρα» της Λεγεώνας των Ξένων, ένα «Ταμπόρ ντε Ρεκκουλάρες», ένα Άφρικανικό Τάγμα και μία μονάδα πυροβολικού. Ή επίθεση ήταν προετοιμασμένη και είχε αεροπορική κάλυψη. Στις 5 τό απόγευμα, μετά από μία σκληρή μάχη, οι Μαροκινοί και οι λεγεωνάριοι κατάφεραν να καταλάβουν τό εργοστάσιο όπλων. Οι επαναστάτες όπισθοχώρησαν αλλά ή μάχη συνεχίστηκε, από δρόμο σέ δρόμο, από σπίτι σέ σπίτι και κράτησε μέχρι τις 17 Όκτώβρη. Όλος ό πληθυσμός, ακόμη και γυναίκες και παιδιά, αντίστέκονταν στο πλευρό των επαναστατών.

Στις 18 ή κατάσταση ήταν απελπιστική· κάθε αντίσταση ήταν πιά άνώφελη. Στή διάρκεια της νύχτας οι Έπαναστατικές Έπιτροπές συναντήθηκαν για νά δώσουν ένα τέλος στον άγώνα. Ή Περιφερειακή Έπιτροπή των Άστουριών έκανε μία διακήρυξη στους εργάτες:

«(...) Ή ένδοξη εξέγερση του προλεταριάτου ενάντια στην άστική τάξη άρχισε στις 5 Όκτώβρη. Άφού δείξαμε την επαναστατική Ικανότητα των εργατικών μαζών, θεωρούμε ότι ό άγώνας πρέπει νά σταματήσει και ν' άφήσουμε τά όπλα για ν' αποφύγουμε τό χειρότερο. Έχει γίνει μία σχετική συμφωνία γι' αυτό άπ' όλες τις επαναστατικές έπιτροπές. Σας ζητάμε νά αρχίσετε νά δουλεύετε ξανά μ' ένα πειθαρχικό, ήρεμο και κυριαρχημένο τρόπο. Σύντροφοι, νομίζουμε ότι αυτή ή απόφαση είναι τιμημένη και αναπόφευκτη... Γιατί τό μόνο πού διαθέτουμε ενάντια στην Ισχυρή πολεμική μηχανή της κυβέρνησης είναι ό ένθουσιασμός μας. Άλλ' αυτό είναι μόνο μία άναβολή, γιατί μπορεί ίσως κανείς νά άπωθήσει τό προλεταριάτο, αλλά κανείς δέν μπορεί νά τό κατακτήσει».⁷

Στις 19 Όκτώβρη τά στρατεύματα του στρατηγού Άράντα κατέλαβαν τή ζώνη των όρυχείων. Τά μέλη της Έπαναστατικής Έπιτροπής ήταν τά τελευταία πού έγκατέλειψαν τό πεδίο της μάχης, όχι όμως πριν νά φροντίσουν για τή δραπετεύση των άγωνιστών πού είχαν αναμικτεί περισσότερο στο κίνημα. Πολλοί εργάτες των όρυχείων όργα-

νωσαν αντίρτικες ομάδες και συνέχισαν τόν άγώνα στα βουνά, προτού παραδοθούν.

Ή αντίδραση ήταν άμειλικτη. Ή Έπαναστατική Έπιτροπή είχε θάλει μόνο έναν όρο για τήν παράδοση της περιοχής των όρυχείων, νά μήν παραδοθεί ό πληθυσμός στην καταπίεση των Μαροκινών στρατευμάτων και των λεγεωνάριων. Ό στρατηγός Άράντα δέχτηκε αυτό τόν όρο, αλλά δέ στάθηκε Ικανός νά τόν σεβαστεί. Οι Άφρικανοί και οι λεγεωνάριοι ήταν οι πρώτοι πού μπήκαν μέσα στις ζώνες των επαναστατών. Μία άγρια καταστολή σάρωσε ολόκληρη τήν περιοχή· τήν ακολούθησαν μαζικές εκτελέσεις, τό πλιάτσικο και οι διασμοί. Οι ειδικές ταξιαρχίες της Γκουάρντια θιβιλ, μέ αρχηγό τό Διοικητή Ντιβάλ, «καθάρισαν» τήν περιοχή. Και ένα ειδικό δικαστήριο πού όρίστηκε από τήν κυβέρνηση της Μαδρίτης, νομιμοποίησε αυτές τις θάρδαρες πράξεις, ανακοινώνοντας ότι τά μέτρα πού πήραν ενάντια στους επαναστάτες ήταν καθάρά άνθρωπιστικά. Στή διάρκεια αυτής της περιόδου οι σκηνές θίας πολλαπλασιάζονταν σ' ολόκληρη τήν περιοχή. Στις 24 Όκτώβρη, ή Παριζιάνικη έφημερίδα «Οι Καιροί», ανέφερε ότι «(...) έκατό εργάτες όρυχείων είχαν θαφτεί ζωντανοί μέσα σ' ένα όρυχείο». Επίσημα, υπήρχαν 1.335 νεκροί και 2.951 πληγωμένοι. Ίκανοποιημένη ή κυβέρνηση, ανακοίνωσε ότι «ή ειρήνη και ή τάξη» άποκαταστάθηκε πάλι στις Άστουρίες. Όστόσο, ό αρχηγός της δεξιάς, Κάλδο Σοτέλο, παρατήρησε στο Κοινοβούλιο ότι «(...) ή Κομμούνα των Άστουριών ήταν μόνο ή πρώτη πράξη της επανάστασης», πού θά μπορούσε νά σαρώσει τά πάντα, και άπαίτησε νά ένταθεί ή καταστολή.

Ένω ή Δεξιά ζητούσε κεφάλια, ή Άριστερά προσπαθούσε νά καλύψει τή διαφορά. Δέν φαινόταν νά καταλαβαίνει τή σημασία των γεγονότων πού είχαν συγκλονίσει μόλις πριν από λίγο τις Άστουρίες. Όσο για τό Σοσιαλιστικό Κόμμα, αυτό συνέχιζε τήν πορεία του πού θά τό όδηγούσε στο Λαϊκό Μέτωπο. Ή CNT όμως έβγαλε όρισμένα συμπεράσματα άπ' αυτή τήν ήρωική μάχη και ό Ιστορικός της, Χοσέ Πείράτς, έγραψε: «Μιά από τις κυριώτερες αδυναμίες στο κίνημα της 6 Όκτώβρη

ήταν ή έλλειψη ενός σοβαρού σχεδίου και συντονισμού σ' έθνικό επίπεδο. Έκτός από τις Άστουρίες, οι σοσιαλιστές ήγέτες του κινήματος απέκλεισαν κάθε έπαφή με τη Συνομοσπονδιακή οργάνωση (CNT). Η πρόταση του Γενικού Συνεδρίου των Ιεριφερειακών Επιτροπών της CNT στις 13 Φλεβάρη 1934, δέν πήρε καμιά απάντηση από τήν UGT».

«Αν οι σοσιαλιστές ήθελαν πράγματι ν' αρχίσουν ένα επαναστατικό κίνημα στήν Ισπανία — κάτι πού πρέπει νά μās τό αποδείξουν— ή ύποστηριξη της CNT ήταν απαραίτητη, τουλάχιστον στήν Καταλωνία, στήν Άραγωνία, στό Λεβάντε και στήν Άνδαλουσία, όπου ή επιθετική ικανότητα της Έθνικης Συνομοσπονδίας Έργασίας ήταν φανερή. Η στάση τους ν' άρνηθούν αυτή τήν πραγματικότητα ρίχνει ένα νέο φώς στήν ύπόθεση: ή ότι οι σοσιαλιστές είχαν οά μόνο σκοπό τους νά εξαπολύσουν μιά σύγκρουση πού θά προκαλούσε τήν παραίτηση της κυβέρνησης ή, θέλοντας νά κρατήσουν μόνοι τους τήν ήγεσία του κινήματος, θεώρησαν ότι είναι αρκετά δυνατοί γιά νά κερδίσουν ένα θρίαμβο μόνο με τις δικές τους δυνάμεις, ύποστηρίζόμενοι, όποτε τόφερνε ή περιστάση, από δημοκρατικά στοιχεία και από τις λαϊκές μάζες».

«Στήν πρώτη ύπόθεση, οι σοσιαλιστές αὐταπατήθηκαν σχετικά με τις αντιδράσεις της κυβέρνησης, της αστυνομίας και του στρατού. Στήν δεύτερη ύπόθεση, οι κίνδυνοι πού συνεπαγόταν ή επαναστατική επίχειρηση ήταν άμέτρητοι. Και στις δύο περιπτώσεις όμως, έδωσαν μιά υπερβολικά μεγάλη σημασία στά σχέδια και στήν πολεμική αξία των στρατευμάτων του "Κράτους της Καταλωνίας" και της "Έσκούέρα Ρεπουμπλικάνα" της Καταλωνίας».

«Οι σοσιαλιστές και οι Καταλάνοι Έθνικιστές είχαν πάρει μέρος στήν καταστολή ενάντια στή CNT στήν Καταλωνία. Η ("Έσκούέρα" και τό Σοσιαλιστικό Κόμμα είχαν συμμετάσχει στή συντριβή των επαναστατικών κινημάτων του Γενάρη και του Δεκέμβρη του 1933. Συνεπώς, ή συμμαχία των σοσιαλιστών και των Καταλάνων Έθνικιστών είχε οάν μόνο σκοπό νά επιταχύνει τό χωρισμό όλων

των κινημάτων ενός κάποιου πολιτικού χαρακτήρα απ' τή CNT».

Και ό Πειράτης συνεχίζει: «Η CNT είχε 22.000 οργανωμένους εργάτες στις Άστουρίες. Τά κυριώτερα κέντρα της συνομοσπονδίας ήταν ή Γκιχόν (μέ 13.000 μέλη) και ή Λά Φελγκουέρα (μέ 4 χιλιάδες μέλη). Στις παραμονές της εξέγερσης συγκαλέστηκε ένα συνέδριο της Συνομοσπονδίας στή Γκιχόν. Οι αγωνιστές σ' αυτή τήν πόλη και στή Λά Φελγκουέρα είχαν διασπαστεί πάνω στό πρόβλημα της συμμαχίας με τήν άριστερά. Η Λά Φελγκουέρα, πού άμφέβαλε γιά τήν επαναστατική ειλικρίνεια των σοσιαλιστών, ήταν αντίθετη σέ κάθε συμμαχία μαζί τους. Άλλά άκόμη και πρίν απ' αυτές τις συζητήσεις, οι σοσιαλιστές είχαν φέρει από τή θάλασσα ένα φορτίο από όπλα, πράγμα πού άπόδειξε φανερά, τήν πρόθεσή τους νά είναι αὐτοί οι μόνοι οργανωτές του κινήματος. Στήν πραγματικότητα, και αντίθετα με τους όρους του συμφώνου συμμαχίας πού είχε ύπογράψει ή CNT, οι σοσιαλιστές ήταν εκείνοι πού έδωσαν τή διαταγή γιά τήν εξέγερση. Η Έπαναστατική Έπιτροπή, καθαρά σοσιαλιστική, είχε μυστικό άρχηγείο στό Όβιέντο.

«Όσοόο από τις πρώτες ώρες της εξέγερσης ή CNT πήρε μέρος από μόνη της και πολέμησε μέχρι τό τέλος. Στή Γκιχόν, οι συνομοσπονδιακές δυνάμεις (CNT), έπειδή είχαν έλλειψη όπλων, έπρεπε νά σταθεροποιήσουν τις θέσεις τους στα περίχωρα της πόλης. Οι άναρχοσυνδικαλιστές είχαν κάνει πολλές και επικίνδυνες εξόδους στό Όβιέντο, γιά νά μπορέσουν νά πάρουν όπλα και γιά νά έρθουν σ' έπαφή με τήν Έπαναστατική Έπιτροπή. Στερούμενη πολεμοφόδια, ή Γκιχόν έπεσε στις 10 Όκτώβρη παρά τις ένισχύσεις πού είχαν έρθει από τή Λά Φελγκουέρα. Στις 11, ή Έπαναστατική Έπιτροπή, θεωρώντας ότι ή επανάσταση είχε άποτύχει, έδωσε τή διαταγή γιά όπισθοχώρηση. Αὐτή ή άπόφαση προκάλεσε μεγάλη δυσარέσκεια στους μαχητές. Από τότε ήταν πού οι σοσιαλιστές συμφώνησαν νά συνεργαστούν με τις δυνάμεις της Συνομοσπονδίας. Ο Χοσέ Μαρία Μαρτίνεζ της CNT, ένας από τους κυριώτερους άκτιβιστές της

Συμμαχίας των Άστουριών, σκοτώθηκε στις 12 Οκτώβρη στο Σοτιέλο, ενώ έκτελούσε μία αποστολή για την Έπαναστατική Επιτροπή.

“Αν και οι σοσιαλιστές είχαν προσπαθήσει μ’ όλες τους τις δυνάμεις νά κρατήσουν την αρχηγία του κινήματος, αυτό πήρε διαφορετικά μονοπάτια, και εξαρτιόταν από τις επιδράσεις που επικρατούσαν σε κάθε επαναστατική περιοχή. Όσο για τα πολιτικά και οικονομικά αποτελέσματα της επανάστασης των Άστουριών, μία εξουσιαστική τάση ήταν κατάφωρη στις περιοχές που κυριαρχούσαν οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές. Από την άλλη μεριά, οι αναρχικοί, ακολουθώντας το παράδειγμα της Λα φελγκουέρα, ανακήρυξαν παντού τον αντιεξουσιαστικό κομμουνισμό, καθώς και την απαγόρευση της ατομικής ιδιοκτησίας και την κατάργηση της αρχής της εξουσίας».9

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. P.C.E. (Ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα): Πόλεμος και επανάσταση στην Ισπανία.

2. Ο Πείράτς, στο άναφ. έργο, παραθέτει αυτούσιο αυτό το μανιφέστο.

3. Για το κίνημα του Οκτώβρη στη Βαρκελώνη, εκτός από τα έργα του Τζέραλντ Μπρενάν και του Πείράτς, μπορεί κανείς νά συμβουλευτεί τη μονογραφία του Μανουέλ Κρούεζς, Η Οκτώβρη στην Καταλωνία.

4. Στο ίδιο.

5. Μανουέλ Βιλλάρ, Ο Αναρχισμός και η εξέγερση στις Άστουρίες.

6. Πείράτς, έργο άναφ.

7. Πείράτς, έργο άναφ.

8. Αυτό το μανιφέστο ήταν μία δημόσια διακήρυξη της CNT, μετά από τις συζητήσεις που έγιναν στην εθνική της Ολομέλεια. Αφού μελέτησαν τη σοβαρότητα της τότε κατάστασης, αποφασίστηκε ότι «Η Εθνική Συνομοσπονδία Έργασίας πρέπει νά απαιτήσει από την UGT νά διακηρύξει καθαρά και δημόσια τη φύση των επαναστατικών της προσδοκιών. Αλλά θα πρέπει νά πάρουν υπόψη τους ότι όταν μιλάμε για επανάσταση, δεν έννοούμε απλώς ένα ζήτημα αλλαγής αυτού που είναι στην εξουσία όπως έγινε στις 14 Απρίλη, αλλά έννοούμε την ολοκληρωτική καταστροφή του καπιταλισμού και του Κράτους». Πείράτς, έργο άναφ. Τόμος 1, σελ. 79.

9. Πείράτς, έργο άναφ. Εκτός από τα έργα που αναφέραμε, μπορεί κανείς νά συμβουλευτεί τα ακόλουθα: Ισπανία,

του Σαλβαντόρ ντε Μανταριάγκα, Η Ιστορία της Ισπανίας, του Ράμος Ολιβέιρα, ενός σοσιαλιστή συγγραφέα. Η Ιστορία της Δεύτερης Δημοκρατίας, του Βίκτορ Άλμπα. Η Επανάσταση του Οκτώβρη του Σολάνο Παλάσιο, ενός αναρχικού και ακτιβιστή σ’ αυτή την επανάσταση. Τα πρακτικά του Συνεδρίου της CNT στην Σαραγόσσα, Μάης 1936. Οκτώβρης 1934 του Ροντόλφο Λόπες, ενός σοσιαλιστή. Στο διβλίο του Λόπες δημοσιεύεται και το πρόγραμμα του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Είχε προετοιμαστεί για την περίπτωση που θα νικούσαν και είχε δημοσιευτεί από την Έλ Αιμπέρ αλ του Μπιλμπάο, στις 11 Γενάρη, 1936.

11. Πρὸς τὸ Λαϊκὸ Μέτωπο

Ἡ Κομμούνια τῶν Ἀστούριων ἔδωσε ἓνα παράδειγμα στὸν Ἰσπανὸ ἀγρότη καὶ ἐργάτη: ἡ ἐπανάσταση δὲν ἦταν πιά μιὰ οὐτοπία, ἀλλὰ κάτι πού μπορούσε νὰ πραγματοποιηθεῖ, κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο τὸ μόνο πού χρειάζοταν ἦταν μιὰ προηγούμενη συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες. Ἀλλά, ἐνῶ ἡ ἐργατικὴ τάξη καὶ οἱ ἀγρότες καταλάβαιναν ἔτσι τὴν ἐπαναστατικὴ διαδικασία, οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ συνδικαλιστικοὶ ἡγέτες τοῦ κεντρικοῦ ρεφορμιστικοῦ Συνδικάτου τῆς UGT πίστευαν τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἐνωμένη δράση τῶν ἐργατῶν ὑποτάχτηκε σὲ πολιτικές συμφωνίες. Οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγούς καὶ τοὺς ὁπαδούς ἔγιναν ὀλοφάνερες. Καὶ ἡ ἐπανάσταση δὲν μπορούσε νὰ πάει μπροστὰ ὅσο ἡ ἐργατικὴ τάξη καπελλωνότανε ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἡγέτες... Πῶς θὰ μπορούσε ν' ἀπελευθερωθεῖ ἀκολουθώντας τὴ ρεφορμιστικὴ πολιτικὴ τῶν ἡγετῶν τῆς; Στὶς πολυάριθμες σποραδικές διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ἐργάτες τῆς CNT, οἱ ἡγέτες τῆς UGT εἶχαν δείξει καθαρά τὶς προθέσεις τους.

Οἱ ρεφορμιστὲς ἡγέτες κατάλαβαν τὴ σοβαρότητα τῆς κατάστασης καὶ γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ χειρότερο, ἐκμεταλλεύτηκαν ὅλη τὴν ἐπιρροή τους στὴν ἐργατικὴ τάξη, χρησιμοποιώντας συναισθηματικὰ θέματα, ὅπως ἡ ἀπελευθέρωση τῶν 30.000 φυλακισμένων, γιὰ νὰ τὴν ἀποπροσανατολίσουν ἀπὸ τοὺς πραγματικούς τῆς στόχους. Ὁ σημαντικότερος λόγος γι' αὐτὴ τὴ στρατηγικὴ μπορεῖ νὰ καθοριστεῖ ἔτσι: ἢ νὰ ἀναγκάσουν τὴ CNT νὰ ἀλλάξει τὴν τακτικὴ τῆς τοῦ ἀντικοινοβουλευτικοῦ ἀγώνα, μὲ τὸ νὰ κάνει μιὰ συνθήκη μὲ τὴν UGT, μιὰ συνθήκη πού θὰ ἄφηνε τὴν πρωτοβουλία στὰ πολιτικὰ κόμματα ἢ νὰ ἀπομονώσουν τὴ CNT καὶ νὰ σχηματίσουν ἓναν πολιτικὸ συνασπισμὸ ἀντίθετό τῆς, ἔτσι ὥστε ἡ ἐργατικὴ τάξη νὰ διατηρήσει τὶς κοινοβουλευτικές τῆς αὐταπάτες. Αὐτὴ ἡ στρατηγικὴ δὲν ἦταν κάτι καινούργιο στὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τῆς χώρας. Οἱ πολιτικές μερίδες πού καθοδηγούνταν ἀπὸ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα τὴν εἶχαν ἤδη χρησιμοποιήσει τὸν Αὐγου-

στο τοῦ 1917. Εἶχαν συμβεῖ τὰ ἴδια γεγονότα σὲ σχεδὸν ὅμοιες περιστάσεις κι αὐτὲς ἀνάγκασαν τὴν ἐργατικὴ τάξη νὰ «ριζοσπαστικοποιήσει» τὸν ἀγώνα τῆς. Εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπαναστατήσει καὶ ἡ ὀνομαζόμενη Συνθήκη τοῦ Σάν Σεμπάστιαν (1930) τὴν εἶχε ἀποπροσανατολίσει ἀπὸ τὸν ἀντικειμενικὸ τῆς στόχο.

Ἀφότου ἡ ἐξέγερση τῶν Ἀστούριων εἶχε δείξει ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν εἶχε συντριβεῖ ἀλλὰ, ἀντιθέτα, εἶχε προβλέψει τὸ δρόμο πού θάπρεπε νὰ πάρει ὁ ἀγώνας, οἱ ἴδιες πολιτικές μερίδες, μ' ἐπικεφαλῆς τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, ἄρχισαν νὰ συνωμοτοῦν πάλι γιὰ νὰ καταστρέψουν τὶς ἐπαναστατικές δυνατότητες, πού εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νὰ δημιουργοῦνται. Ἀλλοίμονο! Ὅρισμένοι παράγοντες τοὺς πρόσφεραν τὴν εὐκαιρία. Καὶ ἡ CNT δὲν μπορούσε νὰ τοὺς πολεμήσει χωρὶς νὰ παίξει τῆς παινίδι τῆς ἀντίδρασης, πού συνωμοτοῦσε φανερά γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὴ δικτατορία τῆς. Οἱ πολιτικοὶ τῆς Δεξιᾶς, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Χιλ Ρόμπλες, ἔλπιζαν ὅτι ἡ CNT θὰ δροῦσε στὴν Ἰσπανία ὅπως τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα εἶχε κάνει στὴ Γερμανία. Ἄν ἡ CNT χρησιμοποιοῦσε παρόμοιους μεθόδους ἐναντίον τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καὶ τῆς UGT, αὐτὸ θὰ δημιουργοῦσε στὴν Ἰσπανία παρόμοιες συνθήκες μ' αὐτὲς πού εἶχαν βοηθήσει τὸν Χίτλερ νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία.

Ἡ CNT δὲν μπορούσε νὰ διακινδυνέψει νὰ κάνει ἓνα τέτοιο λάθος, καὶ ὥστόσο ἦταν ἀπαραίτητο ν' ἀνατρέψει τὴν ἱσορροπία ἀνάμεσα στὶς ἀντιμαχόμενες δυνάμεις (τοὺς σοσιαλιστὲς καὶ τοὺς ἀναρχικοὺς), γιὰτὶ ὅλο τὸ μέλλον τῆς ἐπανάστασης βασιζόταν πάνω σ' αὐτὴ τὴ διάσπαση. Στὴν πραγματικότητα, ἂν οἱ σοσιαλιστικές μάζες ἐξακολουθούσαν νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς ἡγέτες τους, αὐτοὶ θὰ παρέμεναν σ' ἓνα οὐδέτερο ἐπίπεδο.

Σ' αὐτὴ τὴ μπλεγμένη κίελας κατάσταση, προσέθηκε καὶ ἡ σύγκρουση στὴ διεθνή πολιτικὴ, μιὰ καὶ ἡ χώρα πού αὐτονομάζονταν «Πατρίδα τοῦ Προλεταριάτου» ἐνδιαφερόταν μόνο γιὰ τὰ δικά τῆς προβλήματα. Πρὶν προχωρήσουμε στὴν ἱστορία μας, πρέπει νὰ σταματήσουμε γιὰ νὰ μιλήσου-

με μέ συντομία γιά τή δημιουργία τοῦ Λαϊκοῦ Με-
τώπου στήν Ἰσπανία.

Ποιό ἦταν τό τακτικό προσωπεῖο τῆς νέας ἐ-
ξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης; Ἄ-
φοῦ ὁ Χίτλερ εἶχε δείξει ξεκάθαρα τίς ἐπιθετικές
προθέσεις του ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ καί ἡ συνθήκη
του μέ τήν Πολωνία, στίς 26 Γενάρη 1934, εἶχε ἀλ-
λάξει τελείως τὸ χαρακτῆρα τῶν στρατηγικῶν θέ-
σεων μεταξύ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὁ Στάλιν
ἔβαλε τὰ θεμέλια γιά μιά νέα ἐξωτερική πολιτι-
κή, ἐπιδιώκοντας τὴ συμμαχία τῶν δημοκρατικο-κα-
πιταλιστικῶν κρατῶν, ἰδιαίτερα τῆς Γαλλίας καί τῆς
Ἀγγλίας. Τό κυριότερο αὐτοῦ του, ἀποβλέποντας
σὲ μιά πολιτική νίκη, ἦταν ἡ Κομμουνιστική Διε-
θνῆς (IC) καί τὸ προπαγανδιστικό του σύνθημα,
«πόλεμος ἐνάντια στοῦ φασισμού», ἕνας εὐφημισμός
πού ἐκρυσσε τὴ στροφή τῆς τακτικῆς πού εἶχε πρό-
σφατα υἱοθετήσει.

Αὐτὴ ἡ τακτικὴ ἐναρμονιζόταν καί μέ τίς ἐπι-
θυμίες τῆς Γαλλίας, πού αἰσθανόταν ὅτι ἀπειλοῦν-
ταν ἀπ' τὸ πολεμόχαρο πνεῦμα τοῦ Χίτλερ. Οἱ γε-
ωγραφικές προτεραιότητες ἐμφανίστηκαν ξανά.
Ὅσο γιά τίς πολιτικές προτεραιότητες, ἀγνοοῦσαν
τὴν ἀλλαγὴ τῶν ἀρχηγῶν στοῦ διεθνὲς προσκή-
νιο· ὁ Στάλιν ἢ ὁ Τσάρος, δὲν εἶχε καμιά σημα-
σία. Ἡ γαλλικὴ καί ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἤξεραν
πάρα πολὺ καλὰ τὴ γεωγραφικὴ τους ἐξάρτηση.
Καί στίς δύο ἔλειπε μιά κοινὴ πολιτική, πού θὰ ὑ-
περάσπιζε τὰ κοινωνικά τους συμφέροντα. Ἡ νέα
πολιτικὴ θὰ ὀνομαζόταν «Λαϊκὸ Μέτωπο». Ἡ ἰδέα
αὐτὴ ρίχτηκε ἀπὸ τὴ Διεθνή Σοσιαλιστικὴ Ὀργά-
νωση Ἐργασίας (IOS), μιά ὁργάνωση πού εἶχε
σχηματιστεῖ ἀπὸ κόμματα πού, γιά πολὺ καιρὸ, εἶ-
χαν ἀπορρίψει τὴν Ἐπανάσταση. Ρεφορμιστές μέ-
χρι τὸ μεδούλι τους, εἶχαν πειστεῖ ὅτι διαμέσου
τῆς μεταρρύθμισης θὰ μεταμόρφωναν τὸν καπιτα-
λισμὸ σὲ σοσιαλισμὸ. Ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀ-
πὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη οὔτε κἀν περιλαμβανόταν
στά σχέδιά τους. Γι' αὐτοὺς ἦταν ζήτημα διακυ-
βέρνησης, ἐνῶ οἱ ὑπευθυνότητες μοιράζονταν μέ
κοινές συμφωνίες ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καί τὰ ἀστι-
κὰ κόμματα. Ἡ γραμμὴ τῆς καθοδήγησης ἦταν κα-

θαρή: ταξικὴ συνεργασία. Αὐτὴ ἡ γραμμὴ συνεπα-
γόταν μιά πολιτικὴ ἰδεολογία πού τρεφόταν ἀπ'
τὴν ἀστικὴ κουλτούρα καί τίς ἀξίες της: Οἰκογέν-
εια, Πατρίδα κ.λπ.

Μετά τὸ θρίαμβο τοῦ χιτλερισμοῦ καί τὴν ἐ-
ξαφάνισή τῆς Γερμανικῆς Σοσιαλδημοκρατίας, δὲν
ἀπόμεινε κανένα ἰσχυρότερο κόμμα στήν Εὐρώ-
πῃ ἐκτός ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, διὰ-
δοχο τῆς Ἱερῆς Ἐνωσης τοῦ 1914. Ἀντιμέτωπο
μέ τὸ γερμανικὸ κίνδυνο, ἔπρεπε νὰ συσφίξει ξα-
νὰ τοὺς δεσμούς του μέ τὴ φιλελεύθερη μπουρ-
ζουαζία καί τοὺς Γάλλους πατριῶτες. Αὐτὸ βάρυνε
πολύ γιά τὴ συμφωνία τῆς ΔΣΟΕ τοῦ φλεβάρη τοῦ
1933. Γιά νὰ πετύχουν στήν ἀντιφασιστικὴ πολι-
τικὴ, ἦταν ἀπαραίτητο νὰ δώσουν ἕνα τέλος στήν
πολεμικὴ τους ἐναντία στήν ΚΔ. Τὸ μανιφέστο τῆς
ΔΣΟΕ πού ἀπευθυνόταν στοὺς ἐργάτες ὅλου τοῦ
κόσμου, ἦταν σημαντικό: ἦταν ἔτοιμη ν' ἀρχίσει
συζητήσεις μέ τὴν ΚΔ γιά νὰ υἱοθετήσουν μιά κοι-
νὴ ὁρὰση ἐνάντια στοῦ φασισμό. Σὰν ἀντάλλαγμα,
ζητοῦσε νὰ σταματήσουν οἱ ἀλληλοκατηγορίες ἀ-
νάμεσα στίς δύο διεθνεῖς. Ἡ Κ.Δ. δὲν ἀπάντησε
καί ἀργότερα θὰ καταλάβουμε τοὺς λόγους γι' αὐ-
τὴ τὴ σιωπὴ. Ἡ ΔΣΟΕ ἔκανε μιά νέα ἐκκλήσι τὸν
Αὐγούστο τοῦ 1933 μετὰ ἀπὸ ἕνα συμβούλιο, ὅπου
τὰ δύο μέρη, ἡ SFIO καί ἡ PSOE (τὸ Ἰσπανικὸ
Σοσιαλιστικὸ Ἐργατικὸ Κόμμα) υἱοθέτησαν μιά και-
νούργια γραμμὴ, ἕνα κοινὸ μέτωπο ἐνάντια στίς
φασιστικές ἐπιθέσεις. Ἡ μόνη ἐκλογὴ πού εἶχε ἀ-
πομείνει στήν ἐργατικὴ τάξη ἦταν ὁ ἀγῶνας γιά
τὴν ἐξουσία. Ἦταν φανερό ὅτι αὐτὸς ὁ ἀγῶνας
δὲν σήμαινε μιά ἐνοπλὴ πάλη γιά τὴν ΔΣΟΕ, ἀλ-
λά μιά πάλη κοινοβουλευτικὴ.

Σ' ὅλ' αὐτὰ καταβαλεῖν κανεῖς τό φόβο τῶν
Σοσιαλιστῶν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ φασισμό στήν
Γερμανία, μέ τίς φανερές προθέσεις του. Πρέπει
νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴ διάρκεια αὐτοῦ τοῦ συμβου-
λίου, ἦρθαν σὲ ἀντίθεση δύο διαφορετικὲς ἀπόψεις
τοῦ ζητήματος, σὰν ἕνα ἀποτέλεσμα τῶν ἀντίστοι-
χων κοινωνικῶν συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦσαν στίς
δύο χώρες. Ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο ἐναντίον τοῦ
Λεὼν Μπλούμ. Ἡ θέση τοῦ Καμπαλλέρο φανέρωσε
τὴ διαφορὰ πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στίς ἀντίστοιχες

έσσεις τους. Όπως είδαμε στις Άστούριες, υπήρχε ακόμη ένα αδύναμο επαναστατικό πνεύμα που έμψυχνε τους Ισπανούς σοσιαλιστές αγωνιστές της βάσης, ενώ ανάμεσα στους Γάλλους ρεφορμιστές δεν υπήρχε ούτε και η παραμικρή σπιθαμή επαναστατικού πνεύματος. Μπορεί κανείς να υποθέσει ότι η τελευταία θέση που πήρε η ΔΣΟΕ οφειλόταν στην παρουσία του Καμπαλλέρο στο συμβούλιο. Ή δήλωσή του για τη συνέχιση της πολιτικής της ΔΣΟΕ θα ήταν: «Η κατάληψη της εξουσίας από την εργατική τάξη, άλλ' αυτό θα το πετύχουμε μόνο με κοινοβουλευτικά μέσα».

Τό κυριότερο εμπόδιο για τό Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα (SFIO) ήταν η αντι-μιλιταριστική τοποθέτηση του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, που υιοθέτησε τη συμπεριφορά του Κ.Κ. Γερμανίας απέναντι στη Σοσιαλδημοκρατία: «Σοσιαλδημοκρατία ίσον φασισμός». Ο μόνος τρόπος που ο σοσιαλιστής ηγέτης Μπλουμ μπορούσε να εξασφαλίσει την εξουσία ήταν να κάνει μία συνθήκη με τό Κομμουνιστικό Κόμμα, «κάνοντάς το ν' αναλάβει τις ευθύνες του» στο έργο της κυβέρνησης. Αυτό ήταν κάτι πολύ επιτακτικό για τόν Μπλουμ, γιατί ανάμεσα στους εργάτες βάσης της CGT άρχισε να εμφανίζεται ένα δυνατό ρεύμα υπέρ της ένότητας της εργατικής τάξης, ένα ρεύμα που τό Κομμουνιστικό Κόμμα είχε αρχίσει να τό διοχετεύει μέσα απ' τις Έπιτροπές για τήν Ένότητα. Ή κατάσταση όμως δεν μπορούσε να ξεκαθαριστεί όσο η ΚΔ δεν άλλαζε τήν πολιτική τακτική της. Ή πρώτη ανακοίνωση αυτής της αναθεώρησης έγινε στις 31 Μάη του 1934. Αυτή τή μέρα, η «Ούμανιτέ», όργανο του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, ανατύπωσε ένα άρθρο της «Πράβδα»: «Ήταν απόλυτα ευπρόσδεκτη η πρόταση στους Γάλλους Σοσιαλιστές για ένωμένη δράση». Ή απ' αυτή τή μέρα τό Κ.Κ.Γ. άλλαξε άμέσως τήν τακτική του και τόν Ιούλη του ίδιου χρόνου υπογράφηκε μία συμφωνία ανάμεσα στα δύο κόμματα.

Οι διαταγές δεν ακολουθήθηκαν μόνον από τους Γάλλους αλλά και από τους Ισπανούς, που μπηκαν στην Έργατική Συμμαχία που οργανώθηκε από τό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Μέ άλλα λόγια, η δια-

ταγή ήταν γενική για όλα τά κόμματα που υπάκουγαν στην Κ.Δ. Πώς εξηγείται αυτή η ξαφνική αλλαγή της Μοσχοβίτικης πολιτικής; Είναι λογικό να σκεφτούμε ότι πηγή έμπνευσης αυτού του άρθρου ήταν ό ίδιος ό Στάλιν, αφού η Κ.Δ. δεν είχε κάνει κανένα συμβούλιο ή συνέδριο. Απ' τό Γενάρη του 1933 μέχρι τό Γενάρη του 1934 ό Στάλιν ήταν πολύ επιφυλακτικός στις δημόσιες δηλώσεις του για τήν έξωτερική πολιτική της ΕΣΣΔ σχετικά με τή Γερμανία. Γιατί αυτή η σιωπή; Τά γεγονότα δίνουν μία καθαρή απάντηση: «Από τότε που ό Χίτλερ κατάλαβε τήν εξουσία, η Σοβιετική κυβέρνηση προσπαθούσε με κάθε τρόπο να πετύχει μία συμμαχία με τά δημοκρατικοκαπιταλιστικά κράτη». Αλλά υπάρχει μία όρισμένη φάση, ακριβώς πριν από τό θρίαμβο του Χίτλερ και τις άρχές του 1934, στη διάρκεια της όποιας αυτή η προσπάθεια βοηθήθηκε από τήν πετυχημένη άποπειρα για να προστατευτεί τό πνεύμα του Ραπάλλο».2

Τρεις μήνες αφοτου ό Χίτλερ έγινε κανκελάριος, υπογράφηκε η ανανέωση της Γερμανο-Σοβιετικής συνθήκης του 1926. Αυτή η συνθήκη ήταν η συνέχιση και τό πραγματικό αντίγραφο της συμφωνίας του Ραπάλλο. Στο μεταξύ, ό Μολότωφ έκανε δηλώσεις ότι «η Σοβιετική Κυβέρνηση δεν είχε κανένα λόγο ν' αλλάξει τήν πολιτική της απέναντι στη Γερμανία». Αλλά στις 26 Γενάρη συνέθηκαν δυο σημαντικά γεγονότα: τό ένα ήταν η σύγκληση του Συνεδρίου του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος και τό άλλο η υπογραφή της Γερμανο - Πολωνικής συνθήκης. Για πρώτη φορά ό Στάλιν έκανε δηλώσεις για τή διεθνή πολιτική κατάσταση. Αναγνώρισε τόν κίνδυνο του πολέμου που απειλούσε τόν κόσμο, αλλά συγχρόνως δήλωσε στην αστική τάξη ότι «αν ξεσπάσει ό πόλεμος, θα δημιουργήσει επαναστατικούς πυρήνες σ' όλες τις χώρες που θα έπηρεαστούν από τή σύρραξη, και ότι οι τελευταίοι θα συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους για να εξαπολύσουν τήν επανάσταση». Πρόσθεσε, ότι αν ξέσπαγε ένας πόλεμος έναντίον της χώρας του προλεταριάτου, οι

πολυάριθμοι φίλοι της σοβιετικής εργατικής τάξης θά σήκωναν τὰ δπλα τους ενάντια στούς εισβολείς, χτυπώντας τους από τὰ νῶτα. Μετά, μιλώντας γιά τούς Ναζί, πρόσθεσε: «ὅσο ἡ Γερμανία δέν ξεφεύγει από τήν παλιά πολιτική της πού καθορίστηκε στίς συμφωνίες ανάμεσα σ' αὐτή καί στή Σοβιετική Ἑνωση, δέν θά ὑπῆρχε κανένας λόγος ν' ἀλλάζουν τὰ πράγματα». Φυσικά, ὁ Στάλιν συνέχισε λέγοντας ὅτι «ἀπέχουμε πολύ ἀπ' τό νά εἴμαστε ἐνθουσιασμένοι μέ τό καθεστῶς τῆς Γερμανίας. Ἀλλά ἐδῶ δέν ὑπάρχει ζήτημα φασισμού, γιά τόν ἀπλό λόγο ὅτι φασισμός ὑπάρχει καί στήν Ἰταλία, ἀλλ' αὐτό δέν ἐμπόδιζε τήν ΕΣΣΔ νά ἔχει σχέσεις μ' αὐτή τή χώρα». Καί ὁ Στάλιν κατέληξε: «Ἡ Σοβιετική Ἑνωση θέλει εἰρήνη» δέν θέλει τόν πόλεμο, ἀλλά δέν φοβάται αὐτή τήν ἀπειλή καί εἶναι ἔτοιμη νά ἀνταποδώσει τό χτύπημα στούς πολεμοκάπηλους. Ὅποιος θέλει τήν εἰρήνη καί ἔχει σκοπό νά συνάψει οἰκονομικές σχέσεις μαζί μας, μπορεῖ πάντα νά ὑπολογίζει στή βοήθειά μας».³

Ἐκτός ἀπό τόν ἀντίκτυπο πού εἶχε στή Μόσχα ἡ Γερμανο-Πολωνική συνθήκη, εἶχε ἀπήχηση καί στή Γαλλία, ὅπου ἡ κυβέρνηση θεώρησε ὅτι ἡ πολιτική της γιά τή σύναψη συμμαχιῶν εἶχε καταστραφεί. Ἡ γαλλική διπλωματία ἀρχισε νά κινεῖται καί στίς 25 Μάρ 1934, ὁ Μπαρτου δῆλωσε στό Κοινοβούλιο ὅτι ἡ εἰσοδος τῆς Ρωσίας στήν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν (Κ.Τ.Ε.) θά ἦταν μιά σημαντική συμβολή γιά τήν Εὐρωπαϊκή εἰρήνη. Πέντε μέρες ἀργότερα, ἡ «Πράβδα» δημοσίευσε τό ἀρθρο πού ἀναφέραμε παραπάνω, ἀναφέροντας ὅτι τό Κ.Κ.Γ. θά ἔπρεπε νά ἔρθει σέ μιά συμφωνία μέ τό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Αὐτή ἡ συμφωνία θά ἄλλαζε ριζικά τήν πολιτική τοῦ Κ.Κ.Γ., πού θά προσαρμοζόταν τώρα στίς πολιτικές ἀνάγκες τῆς ΕΣΣΔ. Σάν ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἐλιγμῶν ὑπογράφηκε στίς 2 Μάρ 1935 στή Μόσχα ἡ Γαλλο-Σοβιετική συνθήκη. Στήν τελευταία ἀνακοίνωση τῶν συζητήσεων Λαβάλ-Στάλιν, μποροῦσε κανεῖς νά διαβάσει τίς νέες ὁδηγίες πού ἔδωσε ὁ τελευταῖος στούς Γάλλους συντρόφους του: «Ὁ Στάλιν καταλαβαίνει καί συμφωνεῖ ἀπόλυτα μέ τήν πολιτική τῆς Γαλλίας

γιά τήν ἐθνική της ἀμυνα, νά διατηρεῖ δηλαδή τό στρατό της στό ἐπίπεδο πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας». Αὐτή ἡ ἀνακοίνωση ἐξαφάνιζε τελείως τήν ἀντι-μιλιταριστική πολιτική τοῦ Κ.Κ.Γ. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κ.Κ.Γ. ἦταν συγκλονιστική: «Ὁ Στάλιν ἔχει δίκιο». Καί ἡ «Οὐμανιτέ» ἔκανε μιά προσπάθεια γιά νά ἐξηγήσει: «Υπάρχει ἐθνική υπεράσπιση καί ἐθνική υπεράσπιση, ὑπάρχει στρατός καί στρατός, ὑπάρχει ἓνας πόλεμος πού ὀνομάζεται "ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας" καί ὁ πόλεμος γιά τήν υπεράσπιση τῆς δημοκρατίας». Ἀπό τή στιγμή πού μπήκε τό ζήτημα γιά τήν υπεράσπιση τῆς Σοβιετικής Ἑνωσης, τὰ πάντα θά ἄλλαζαν. Ὅπως τονίζει ὁ Κλωντέν, ἡ δυσκολία γιά ἓνα ἐπαναστατικό κόμμα ἀρχίζει τή στιγμή πού ἔπρεπε νά περάσει ἀπ' τίς γενικές δηλώσεις στό καθορισμό μιάς πολιτικῆς, πού θά ἔκρινε τὰ δύο ἄκρα ἐνός ἀδιέξοδου: ἀπό τήν μιά μεριά, νά βοηθήσει τήν υπεράσπιση τῆς Σοβιετικῆς Ἑνωσης, καί ἀπό τήν ἄλλη ν' ἀγωνιστεῖ ενάντια σέ μιά ἀστική τάξη πού, ἐξαιτίας τῆς συνθήκης πού εἶχε ὑπογραφτεῖ, θά γινόταν ἡ κινητήρια δύναμη γιά τήν υπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ.

Ἡ ἰδέα τοῦ Κλωντέν θά ἦταν σωστή ἀν τό Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα ἦταν πράγματι ἓνα ἐπαναστατικό κόμμα. Ἀλλά στήν πραγματικότητα, τό ΚΚΓ θά ἦταν μόνο ἓνα ὄργανο στήν ὑπηρεσία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΣΣΔ, ὑποταγμένο καθώς ἦταν στήν Κ.Δ., πού μέ τή σειρά της ἦταν ὑποταγμένη καί ἡ ἴδια στό Σοβιετικό κράτος. Καί ἔτσι τό Κ.Κ.Γ. δέν ἦταν ὑποχρεωμένο ν' ἀναζητήσει μιά διέξοδο ἀπό τήν ἀβέβαιη κατάστασή του. Θά ἀφηνε αὐτή τή δουλειά, νά θγεῖ δηλαδή ἀπό τό ἀδιέξοδό του, στήν Κ.Δ. καί αὐτό ἐγινε γρήγορα, τόν Αὐγούστο τοῦ 1935 στό 7ο Συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς.

Ἡ νέα τακτική τῆς Κ.Δ., πού ἦταν προσαρμοσμένη στά συμφέροντα τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους, εἶχε ἤδη ἀποδώσει καρπούς στή Γαλλία καί πρὶν ἀκόμη διαμορφωθεῖ. Τό Λαϊκό Μέτωπο, μέ τούς τρεῖς «ἀντρες-κλειδιά» του, τόν Τορέζ, τό Μπλούμ καί τὸ Νταλαντιέ, εἶχε κιόλας προχωρήσει καί τό δόγμα του καθορίστηκε στίς 14 Ἰούνη 1935, στό

Στάντε Μπάφαλο : «Οι ριζοσπάστες, οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές παραμένουν ένωμένοι, για να άφοπλίσουν και να διαλύσουν τούς φασιστικούς συνασπισμούς, για να υπερασπίσουν και να επεκτείνουν τις δημοκρατικές ελευθερίες, και για να εξασφαλίσουν την ειρήνη στον κόσμο». Τό δόγμα αυτό ήταν συγχρόνως πατριωτικό και άστικό. Ή εργατική ένότητα είχε χτιστεί πάνω σέ μία άσαφεια : ό αντιφασισμός περιλάμβανε τόσο τούς πιό αδιάλλακτους άστους όσο και επαναστάτες, κάτι πού σήμαινε ότι οι τελευταίοι θά ξεχνοῦσαν τό ριζοσπαστισμό τους για να πάρουν διαταγές από τή γαλλική και τήν άγγλική άστική τάξη, πού ήταν σύμμαχοι του Σοβιετικού κράτους.

Τό 7ο Συνέδριο προσπάθησε να εξηγήσει αυτή τή στροφή τής τακτικής τής ΕΣΣΔ μέ μία Μακιαβελλική λογική, για να χρυσώσει τό χάπι για τούς επαναστάτες. Οι πιό μεγάλες προσωπικότητες τής Κ.Δ., όπως ό Δημητρώφ και ό Τολιάτι, ανέλαβαν αυτό τό έργο. «Μερικοί σύντροφοι», εξήγησε ό Τολιάτι, «σκέφτηκαν ότι τό άποτέλεσμα τής συνθήκης μέ τή Γαλλία θά σήμαινε ότι θά χάναμε τήν επαφή μέ τήν προοπτική τής επανάστασης στην Ευρώπη. Συγκρίνανε αυτές τις συμφωνίες για άλληλοδοθήεια μέ μία αναγκαστική υποχώρηση κάτω από τὰ χτυπήματα του έχθρου. Άπέχοντας πολύ άπ' τό να είναι μία υποχώρηση, είναι μία προέλαση και αυτοί πού δέν καταλαβαίνουν τήν κατάφωρη έσωτερική συνοχή των θέσεων πού εξήγησα, δέν καταλαβαίνουν τίποτα για τήν πραγματική διαλεκτική πού προέρχεται από τὰ γεγονότα και ούτε καταλαβαίνουν τίποτα για τήν επαναστατική διαλεκτική».

Οι διαταγές για όλα τὰ Κομμουνιστικά Κόμματα ήταν οι ακόλουθες : «Άγωνιστείτε για τήν ειρήνη και υπερασπιστείτε τήν ΕΣΣΔ». Αυτό σήμαινε ότι όλη ή ένεργητικότητα κ' ή πολιτική των κομμουνιστών έπρεπε να θεωρούνται σαν ένα μέσο γι' αυτό τόν άνώτερο σκοπό. Τά Κομμουνιστικά κόμματα θάπρεπε να δημιουργήσουν ένα όσο τό δυνατό πλατύτερο μέτωπο μέ αυτούς πού ενδιαφέρονται για τή διατήρηση τής ειρήνης. Τό κυριώτερο έργο τους ήταν να συντονίσουν τις δυνάμεις

αυτού του Μετώπου ενάντια στους βασικότερους αντιπάλους : προς τό παρόν αυτοί ήταν ή φασιστική Γερμανία, ή Πολωνία και ή Ίαπωνία.

Ποιές ήταν αυτές οι δυνάμεις πού ήταν πρόθυμες για τήν ειρήνη και πού έπρεπε τὰ κομμουνιστικά κόμματα να τις ένώσουν σ' ένα κοινό μέτωπο ; Ήταν οι λαϊκές μάζες, αλλά άκόμη και κάθε άρχουσα τάξη πού ενδιαφερόταν για τήν ειρήνη, καθώς και τὰ μικρά και μεγάλη κράτη πού είχαν τὰ ίδια συμφέροντα.

Είχε δοθεί μία διαταγή για να προσελκύσουν τις ομάδες πού θά μπορούσαν να άποτελέσουν ένα πλατύ Λαϊκό Μέτωπο : να μην παίρνονται ποτέ άκραίες θέσεις πού θά μπορούσαν να κάνουν τούς ανθρώπους, πού με τόν καιρό θά μπορούσαν να γίνουν όπαδοί τους, να φοβηθούν και να φύνουν. Ό τελικός και σημαντικότερος στόχος ήταν να προσελκύσουν τις μεσαίες τάξεις. Συνεπώς δέν θάπρεπε να παίρνονται αποφάσεις πού θά απομακρύνονταν από τόν τρόπο σκέψης τής μεσαίας τάξης. Τό πρόγραμμα άποτελούνταν από τρία μέρη : οικονομικά και κοινωνικά αιτήματα πού ταίριαζαν άπόλυτα μέ τήν ύπαρξη των ρεφορμιστικών κομμάτων και συνδικάτων' πολιτικά αιτήματα πού δέν θά προχωρούσαν παραπάνω από τήν υπεράσπιση ή τήν άποκατάσταση των δημοκρατικών άστικών ελευθεριών και θεσμών' αιτήματα πού θά 'χαν σά στόχο τους τήν κατάπνιξη των φασιστικών ένεργειών.

Κάναμε έδώ μία σύνοψη των βασικών άρχών και των θεωρητικών γραμμών πού είχε ύπαγορευσει ή Κ.Δ στα κόμματα πού υπήρχαν στις καπιταλιστικές χώρες, προκειμένου να πετύχει νέους αντικειμενικούς στόχους. Όσο άφορά τό Ίσπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα, ή γραμμή του θά συμμορφωνόταν μ' αυτά πού μόλις εξηγήσαμε παραπάνω και σύμφωνα μέ τις θεωρητικές αναλύσεις τής κατάστασης στην Ίσπανία, πού είχε κάνει ή Κ.Δ.. Άλλά στην Ίσπανία, ενώ ή μία άνάλυση ακολουθούσε τήν άλλη, τὰ γεγονότα προχωρούσαν γρήγορα. Γι' αυτό, άς συνεχίσουμε τήν ιστορία μας πάλι από τό σημείο πού τήν άφήσαμε προηγούμενα...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ν.Β. Γιὰ ν' ἀποφύγουμε τίς πολλές σημειώσεις γιὰ τὸν ἀναγνώστη, σημειώνουμε ὅτι τὰ ἀποσπάσματα σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο προέρχονται ἀπὸ τὰ παρακάτω βιβλία: Ἡ Κρίση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κινήματος τοῦ Φερνάντο Κλωντέν, Τόμος Α' Ἡ Ἱστορία τοῦ Γαλλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τοῦ Ζὰκ Φοβέ· Ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς τοῦ Ντομινίκ Ντεζαντί.

2. Ἡ συνθήκη τοῦ Ραπάλλο ὑπογράφηκε στὶς 16 Ἀπρίλη 1922 ἀπὸ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., τοὺς δυὸ μεγάλους ἡττημένους τοῦ πολέμου. Σ' αὐτὴ τὴν συνθήκη, τὰ δυὸ κράτη διαχώρισαν τίς πολεμικὲς ζημιὲς καὶ δεσμεύτηκαν μὲ μιὰ ἐντυπωσιακὴ συμφιλίωση. Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς συνθήκης ἦταν ὅτι ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἐπέτρεψε στὴν Γερμανία νὰ κατασκευάσει καὶ νὰ δοκιμάσει ὅπλα (τάνκς, ἀεροπλάνα, βαρὺ πυροβολικὸ, πολεμικὰ ἀέρια) στὴν Ρωσία, κάτι πού ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών τῆς τὸ ἀπαγόρευε. Στὴν συνέχεια ἡ Ἀνώτατη Διοίκηση τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ θὰ κρατοῦσε τὰ πρότυπα τῶν μοντέλων στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ θὰ ἦταν ἐνημερωμένη γιὰ τίς δοκιμές. Βλέπε Βρετανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια.

3. Τὰ διάφορα ἀποσπάσματα τὰ πήραμε ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Φερνάντο Κλωντέν.

12. 30.000 Πολιτικοὶ Κρατούμενοι

Στὶς ἀρχές τοῦ 1935 ἡ Ἰσπανία ἦταν ἓνας λαθὺρινθος ἀπὸ δολοφονίες καὶ πολιτικὰ πάθη. Χωρὶς ἀμφιβολία τὰ στρατεύματα πού ἦρθαν ἀπὸ τὸ Μαρόκο, κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τοῦ στρατηγοῦ Φράνκο, χρησιμοποιοῦντας κάθε μέθοδο, ἦταν ἱκανὰ νὰ «εἰρηνεύσουν» τὴν περιοχὴ τῶν Ἀστούριων. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης σίγουρο ὅτι οἱ διαμαρτυρίες ἦταν γενικές: οἱ ἐργάτες ἀναθεμάτιζαν τοὺς δημιουργοὺς τῶν διώξεων, οἱ χῆρες ἐκλαιγαν γιὰ τοὺς νεκροὺς καὶ χιλιάδες σπίτια ἦταν στερημένα ἀπὸ κάθε οικονομικὴ βοήθεια, γιὰτὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς 30.000 πολιτικούς κρατούμενους, πού γέμιζαν τίς φυλακές.

Ἀπ' τὴ μεριά τῆς Δεξιᾶς, οἱ διαμαρτυρίες δὲν ἦταν λιγότερο βίαιες καὶ ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση ν' ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἱκανὴ γιὰ μιὰ ὑποδειγματικὴ σκληρότητα: «Καταστρέψτε τὸν ἐπαναστατικὸ σπόρο, ἀκόμη καὶ μέσα στὰ σπλάχνα τῶν μαϊνάδων», αὐτὸ ἦταν τὸ συνηθισμένο σύνθημα ἀνάμεσα στοὺς δεξιούς, πού ἔκαναν ἐπίδειξη τοῦ ταξικοῦ τους μίσους. Δὲν ὑπῆρχε πολιτικὴ ζωὴ στὸ Κοινοβούλιο. Ἀπόμεναν μόνο μερικὲς πρόχειρες ἐλευθερίες μὲ τίς ὁποῖες ἡ ἀστικὴ δημοκρατία κάλυπτε τὸ καθεστῶς γιὰ νὰ τὸ κάνει νὰ φαίνεται φιλελεύθερο. Τὰ συνδικάτα καὶ τὰ ἐργατικά κέντρα ἐκλείναν, τὸ δικαίωμα γιὰ τίς συγκεντρώσεις εἶχε ἀνασταλεῖ, ὁ ἐργατικὸς τύπος εἶχε ἀπαγορευτεῖ· ὑπῆρχαν μόνο οἱ «εὐπρεπεῖς» ἄνθρωποι, δηλαδή οἱ ἀστοὶ καὶ ὁ στρατὸς πούμποῦσαν νὰ ἀπολαμβάνουν ὅλα τὰ προνόμια. Οἱ παπᾶδες θροντοφώναζαν ἀπὸ τοὺς ἄμβωνες συκοφαντῶντας τοὺς ἀνθρακωρύχους τῶν Ἀστούριων. Οἱ γαιοκτήμονες ἐλάτπωναν τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργατῶν τους καὶ, ἀφήνοντας τὴ γῆ ἀκαλλιέργητη, αὐξάναν τὴν πείνα πού ἦταν ἤδη κάτι χρόνιο στὴν Ἀνδαλουσία καὶ στὴν Ἑστρεμαδούρα. Οἱ στρατιωτικοὶ συνωμοτοῦσαν ἀνοιχτὰ στὶς καντίνες καὶ τοὺς στρατῶνες. Γιὰ νὰ σκοτεινιάσουν αὐτὴ τὴν εἰκόνα πού ἦταν ἤδη πολὺ μαύρη, οἱ δουλικὸι δημοσιογράφοι τῆς ἐφημερίδας τοῦ Βατικανοῦ, «Ἐλ Ντεμπάτε», ἔγραφαν ἀτέλειωτα ἄρθρα περιγράφοντας

τά χίλια κακά πού προετοιμάζε ο θρίαμβος του άναρχο-μαρξιστικού άθεισμοϋ γιά τους καλούς χριστιανούς. Ή εργατική τάξη είχε μόνο την παροϊμιώδη της μοιρολατρία γιά νά άντισταθεί σ' αυτές τις επιθέσεις: «Όταν είστε τό άμόνι, βαστάτε, όταν είστε τό σφυρί, χτυπάτε!» Αϋτή την εποχή ο έργάτης ήταν τό άμόνι καί ύπόμενε, αλλά άντεχε, κάτι πού ήταν άσυνήθιστο, χωρίς νά σκύβει τό κεφάλι του, χωρίς νά αισθάνεται νικημένος, καί έλπίζοντας ότι θά έρθει καί ή δική του ώρα. Έκτιζε ξανά τα συνδικάτα του, οργανωνόταν ύπομονετικά καί μοίραζε βοήθεια στους φυλακισμένους καί στους καταδιωγμένους, βοηθοϋσε τά σπίτια όπου υπήρχε πείνα καί φτώχεια. Κατάγγειλε την τρομοκρατία της κυβέρνησης στον κόσμο μέ μικρές παράνομες έφημερίδες. Ή πείνα, ή φτώχεια, ή άδικία, ή συνεχής καταπίεση μπορούν νά δημιουργήσουν δυό είδη συμπεριφοράς: είτε την ύποταγή, πού κάνει τους ανθρώπους άρνάκια, είτε την εξέγερση καί τότε ο καταδιωγμένος γίνεται άγριο ζώο.

Μερικοί διάλεξαν τό πρώτο, άλλοι, αντίθετα, διάλεξαν τή βία. Αϋτοί οι τελευταίοι έμφανίστηκαν στα βουνά των Άστουριών, σαν κριτές, κάνοντας επιθέσεις στις στρατώνες της Γκουάρντια θιβίλ, παίρνοντας εκδίκηση γιά τους άδερφούς τους στον άγώνα, πού 'χαν βασανιστεί στα κελλιά των κυβερνητικών φυλακών. Ή τριγύριζαν στη Νότια Άνδαλουσία, κλέβοντας τους «κασίκους»* γιά νά βοηθήσουν τους φτωχούς καί τους δυστυχισμένους, πού τό κορμιά τους υπέφεραν από την άγωνία της πείνας. Τό νάσαι ένας κλασσικός ληστής, προάγγελος του άντάρτη, ήταν ο μόνος τρόπος γιά νά αισθάνεσαι έλεύθερα σέ μία Ίσπανία, την οποία ο στρατός είχε ύποτάξει στην έξουσία του.

Ή κυβέρνηση, πού άρχηγός της ήταν ο «Λερουνιστής» Ρικάρντο Σάμπερ, οκαμπανέβαζε, μισούμενη από τά κατώτερα στρώματα καί κατακρινόμενη σαν πολϋ έπιεικής από τά άνώτερα. Άναγκάστηκε νά παραιτηθεί τό Μάρτη του 1935. Ή Δεξιά, πού είχε την πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο, πίστεψε ότι είχε έρθει ή ώρα γιά τον Χιλ Ρόμπλες,

τον εκπρόσωπό της, νά αναλάβει την έξουσία. Ό Άλκαλά Ζαμόρα, όμως, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, άντιστάθηκε καί ζήτησε από τον Άλέξανδρο Λερού νά σχηματίσει μία νέα κυβέρνηση. Ό Λερού ανέλαβε την εϋθύνη δυσαρροτημένος, καταλαβαίνοντας ότι τό μόνο πού απαιτοϋσαν απ' αϋτόν ήταν νά εκτελέσει τις θανατικές ποινές πού 'χαν απαγγελίσει οι δικαστές. Σάν πολιτικός άντρας πού ήταν συνηθισμένος στις διακυμάνσεις αϋτής της ζωής, έπιθυμώντας ν' αποφύγει τή θϋελλα, έδωσε χάρη σέ 8 από 30 καταδικασμένους σέ θάνατο καί άπελευθέρωσε τό Μανουέλ Άζάνια. Μ' αϋτό τον τρόπο έλπίζε ότι θά καθουόχαζε τις δημόσιες διαμαρτυρίες από τή μία μεριά, καί ότι από την άλλη θά ικανοποιούσε τις άντιδράσεις της δεξιάς. Άλλά αϋτή ή ιδέα ήταν λαθεμένη. Οι εργάτες απαιτοϋσαν όχι μόνο άμνηστία γιά τους καταδικασμένους, αλλά επίσης καί την άπελευθέρωση των φυλακισμένων. Ή δεξιά εξαγριωνόταν όλο καί περισσότερο, θεωρώντας πώς ή πολιτική του Λερού ήταν χειρότερη από την πολιτική του Σάμπερ καί μία νέα κρίση ήταν κάτι αναπόφευκτο. Αϋτή τή φορά ήταν περισσότερο σοβαρή καί στις 5 Μάη του 1935, ο Χιλ Ρόμπλες έμπαινε στην κυβέρνηση σαν Ύπουργός Πολέμου.

Γιά τό άντιδραστικό μπλόκ, μέ τον Χιλ Ρόμπλες σαν Ύπουργό Πολέμου καί τον μοναρχικό Πορτέλα Βαλλαντάρες σαν Ύπουργό Έσωτερικών, τό πραξικόπημα ήταν έγγυημένο καί δέν χρειαζόταν τίποτ' άλλο παρά ή άπόφαση γιά τήν κατάληψη της έξουσίας. Μ' αϋτό τό πνεϋμα ο Κάλδο Σοτέλο καί ο στρατηγός Μόλα μιλοϋσαν άνυπόμονα στον άρχηγό της CEDA, αλλά ο Χιλ Ρόμπλες (καί αϋτό θά μείνει γιά πάντα ένα μυστήριο) δέν μπορούσε νά αποφασίσει νά κάνει τό άποφασιστικό βήμα γιά περιορίστηκε στο νά ικανοποιήσει όλα τά αιτήματα των στρατιωτικών' άνάθεση στον φράνκο της θέσης του Άρχιστρατήγου' ένα παράσημο πού δόθηκε στον Ταξίαρχο Γιάνγκουε γιά τους «άθλους» του στις Άστουρίες. Ό Ρόμπλες διόρισε στρατηγούς μέ μοναρχικές τάσεις στις θέσεις κλειδιά καί έδωσε σημαντικές θέσεις σ' αϋτούς πού είχαν Ρεπουμπλικάνικες άπόψεις.

* Σ.π.Μ. μεγαλοτσιφλικάδες.

Τόν 'Ιούνη ή αντιπολίτευση φάνηκε ότι άρχιζε νά ξυπνάει. Είναι αλήθεια ότι όρισμένα μέλη τής UGT παρέμεναν στή φυλακή, αλλά τό Σοσιαλιστικό Κόμμα, έστω κι άν είχε μερικούς από τούς ηγέτες του στή φυλακή, πραγματοποιούσε τίς κανονικές δραστηριότητές του, αφού τό προστάτευαν τα μέλη του στό Κοινοβούλιο. 'Η ήπια καταδίωξη τών ηγετών του Σοσιαλιστικού Κόμματος και ιδιαίτερα του Λάργκο Καμπαλλέρο, ήταν τό αποτέλεσμα τής πολιτικής γραμμής πού είχε κρατήσει τό κόμμα στή διάρκεια τής εξέγερσης του 'Οκτώβρη. Είχε ανακοινώσει ότι ή εξέγερση ήταν μία αϋθόρμητη διαμαρτυρία ενάντια στήν είσοδο εχθρών στή Δημοκρατική Κυβέρνηση. 'Ο Καμπαλλέρο, όταν ρωτήθηκε από τό στρατιωτικό άνακριτή δήλωσε: «Δέν είμαι ό άρχηγός αυτού του επαναστατικού κινήματος (...) είναι απλώς μία αϋθόρμητη έκρηξη τών εργαζόμενων μαζών (...) 'Αρνούμαι απόλυτα ότι τό Κόμμα πήρε μέρος στήν όργάνωση τής γενικής άπεργίας»,¹ δηλώνει πού συνέβαλαν στήν άπελευθέρωση του σοσιαλιστή ηγέτη. Οι πρώτες δημόσιες δηλώσεις του Λάργκο Καμπαλλέρο αποκάλυψαν τήν αλλαγή πού είχε γίνει στις ιδέες του σχετικά μέ τή λαϊκή έξουσία. Μιλούσε χωρίς κανέναν δισταγμό γιά τή δικτατορία του προλεταριάτου, σάν ένα αναπόφευκτο στάδιο γιά τή χειραφέτηση του έργατη. Οι νεαροί σοσιαλιστές, πού ανήκαν στήν άριστερή πτέρυγα του κόμματος, έκαναν τόν Καμπαλλέρο άρχηγό τους. Οι κομμουνιστές, πού είχαν ήδη πάρει τή διαταγή νά συμμαχήσουν μέ τό Σοσιαλιστικό Κόμμα, άρχισαν νά του πλέκουν τό έγκώμιο, σάν αληθινού άγωνιστή επαναστάτη και ήγέτη τής εργατικής τάξης.

Οι άναρχοσυνδικαλιστές τής CNT, τών οποίων τά μέλη τών συνδικάτων είτε ήταν στή φυλακή ή κρύβονταν, έμελλε νά ύποστούν όλο τό βάρος τής καταστολής. 'Υπεράσπιζαν τούς έαυτούς τους χρησιμοποιώντας τίς δικές τους μεθόδους. 'Απαντούσαν στήν κυβερνητική βία μέ τήν επαναστατική βία: μέ γενικές άπεργίες, μέ σαμποτάζ και μπουκότάζ. 'Η 'Ισπανική φάλαγγα είχε προσελκύσει στοιχεία από τό άστικό στρατόπεδο και μερι-

κούς θορυβώδεις και βίαιους σπουδαστές. Μέ τή βοήθεια τών τελευταίων κατάφερε νά όργανώσει στή Μαδρίτη τό 'Ισπανικό Πανεπιστημιακό Συνδίκάτο (SEU), πού δημιούργησε ένα κλίμα άνασφάλειας στό Πανεπιστήμιο κάνοντας επιθέσεις έναντίον τών σπουδαστών πού ήταν όργανωμένοι στήν 'Ισπανική Πανεπιστημιακή 'Ομοσπονδία (FUE), ή όποια ήταν ή πιό ριζοσπαστική σπουδαστική όργάνωση.

Στά κελλιά τής φυλακής ή κατάσταση ήταν διαφορετική. Γιά τούς φυλακισμένους πού είχαν άφοσιωθεί σέ μία σφαιρική άνάλυση τής κατάστασης, ή επαναστατική έμπειρία του 'Οκτώβρη παρέμενε ανέπαφη. Είχαν πάρει πολλά μαθήματα αλλά από διαφορετική άποψη ό καθένας. Οι κομμουνιστές θεωρούσαν τόν 'Οκτώβρη σάν ένα σπουδαίο δήμα γιά τήν εργατική ένότητα και πρότειναν τό σχηματισμό ενός μεγάλου δημοκρατικού μετώπου, πού θά υλοποιούσε τήν κατάκτηση τής έξουσίας διαμέσου τών εκλογών. Οι σοσιαλιστές, ενώ είχαν τήν ίδια άποψη μέ τούς κομμουνιστές γιά τίς εκλογές, σκέφτηκαν ότι θά μπορούσαν νά εκμεταλλευτούν τήν εξέγερση τών 'Αστουριών γιά νά αύξήσουν τό γόντρό τους μέσα στις εργατικές μάζες, πού καθημερινά απομακρύνονταν λίγο-λίγο από τόν ρεφορμιστικό σοσιαλισμό. Γιά τούς άναρχικούς, ό 'Οκτώβρης ήταν ένα πειραματικό πεδίο, όπου είχαν επιβεβαιωθεί οι αντι-κομματικές και αντι-πολιτικές ιδέες τους. 'Υπολογίζοντας σέ μία λαϊκή βάση, προσπαθούσαν νά πετύχουν μία επαναστατική συμμαχία, στήν όποια οι εργάτες, άπελευθερωμένοι από τήν καθοδήγηση τών ηγετών τους, θά προχωρούσαν τήν επανάσταση όσο μπορούσαν.

'Ο Ντουρρούτι, πού όπως ξέρουμε είχε φυλακιστεί στις 6 'Οκτώβρη στή Βαρκελώνη, μεταφέρθηκε στή φυλακή «Μοντέλ» στή Βαλέντσια. Δέν μπόρεσε νά οραπετεύσει από τή φυλακή του ούτε όταν τόν μετέφεραν στή Βαλέντσια. 'Ο Ντουρρούτι δέ μπορούσε νά θεωρηθεί σάν ένας άπ' αυτούς πού ήθελαν τήν επανάσταση μέ όποιαδήποτε θυσία, αλλά μάλλον σάν κάποιος πού τήν έδλεπε σά σύνολο κι όχι σάν κομμάτια. Συνεπώς, είχε θγάλει άποδοτικά συμπεράσματα από τήν εξέγερση στις

‘Αστουρίες. Σύμφωνα μ’ αυτόν, η επαναστατική διαδικασία είχε αρχίσει· θα έφτανε αναπόφευκτα στο αποκορύφωμά της και προχωρούσε ήδη με μεγάλα βήματα προς αυτό το σκοπό. ‘Απ’ αυτή την ανάλυση ο Ντουρρούτι έβγαλε ένα συμπέρασμα που το υπεράσπιζε άνοικτά στους συντρόφους του στην αϊχμαλωσία: «Τά πολεμοφόδια δεν πρέπει να ξοδεύονται άσκοπα· ήταν απαραίτητο να θέσουμε πρώτα τους τελικούς σκοπούς σέ μία στέρεη επαναστατική οργάνωση, έξοικονομώντας σπάνιους πόρους γιά τόν αγώνα. Οί αγωνιστικοί πυρήνες, πού είναι ακόμη ελεύθεροι, δεν θα πρέπει να εκθέτονται σέ κινδύνους, ούτε να αδυνατίζουν τό κίνημα μέ άσκοπες άπεργίες». ‘Αλλά αυτή η θέση δέχτηκε τίς επιθέσεις όρισμένων αγωνιστών, περισσότερο των νεώτερων, πού παίρνοντας μία θέση αντίθετη μ’ αυτή του Ντουρρούτι, πίστευαν ότι ό αγώνας πρέπει να ένταθεί σ’ όλη του την κλίμακα. Αυτή η πολεμική έγινε αίτία μιās όρισμένης ανησυχίας ανάμεσα στους αγωνιστές, αλλά έπρεπε να περιμένουν την απελευθέρωση του Ντουρρούτι, γιά να συγκαλέσουν μία όλομέλεια των αναρχικών ομάδων της Βαρκελώνης.

Σ’ αυτή την όλομέλεια, ό Ντουρρούτι άνασκέυασε όλες τίς διαφωνίες ένάντια στή στρατηγική του «να μην ξοδεύονται οί προσπάθειες άσκοπα». Σύμφωνα μ’ αυτόν, τό ζήτημα δεν ήταν καθόλου να αναστείλουν τόν αγώνα και τίς άπεργίες, αλλά δεν ήταν επίσης καθόλου απαραίτητο να προκαλέσουν νέες άσκοπες συγκρούσεις. Είπε ακόμη ότι ό αγώνας θαπρεπε να είναι ολοκληρωτικός και ότι οί αναρχικοί θαπρεπε να θαστάζουν τόν κύριο όγκο του. “Αν αυτή τή στιγμή οί φυλακές ήταν γεμάτες από αγωνιστές και δεν υπήρχαν όπλα στίς άποθηκες, τότε πώς θα μπορούσαν ν’ αντιμετωπίσουν έναν έχθρό πού τόν υποστήριζαν οί οργανώσεις του Κράτους και πού ήταν πολύ καλά εξοπλισμένοι; ‘Η ήταν πού θα άκολουθούσε δε θα μπορούσε να συγκριθεί μέ την ήττα του Γενάρη, ούτε καν μ’ αυτή του Δεκέμβρη του 1933. Αυτή τή φορά θα ήταν ολοκληρωτική. Τό επαναστατικό μέλλον διακυβεύονταν και ήταν καλύτερα να περιμένουν μία καλύτερη εύκαιρία γιά την τελική αναμέ-

τρηση, παρά να «άφεθούν» σέ προσπάθειες δευτερεύουσας σημασίας, πού τίς προκαλούσαν οί αντίοραστικοί, γιά να δικαιολογήσουν τίς διώξεις.²

Τό επαναστατικό ένστικτο του Ντουρρούτι ήταν σωστό. Τό Νοέμβρη του 1935 θ’ άποκαλυφτούν δυό συνωμοσίες. Οί στρατιωτικοί έκαναν τίς τελευταίες προετοιμασίες τους πριν να βγούνε στους δρόμους και οί πολιτικοί της αντιπολίτευσης έτοιμάζονταν να καταπνίξουν την έργατική επανάσταση διαμέσου του Λαϊκού Μετώπου.

‘Ο Ντουρρούτι δεν ήξερε τότε ότι βρισκόταν στην ‘Ισπανία ένας πράκτορας της Κ.Δ., ό Ζάκ Ντυκλό, γιά να συναντήσει τόν Λάργκο Καμπαλλέρο. ‘Ο τελευταίος γνώριζε τίς οικονομικές και πολιτικές διαφορές πού υπήρχαν ανάμεσα στίς δυό χώρες κι έτσι ήξερε και ότι οί πολιτικές λύσεις δεν θα μπορούσαν να είναι οί ίδιες. ‘Αλλά ό Ντυκλό έπρεπε να τόν πείσει γιά τή χρησιμότητα της δημιουργίας Λαϊκού Μετώπου στην ‘Ισπανία, πού θα σχηματιζόταν μέ πρότυπο τό Λαϊκό Μέτωπο πού είχε σχηματιστεί στή Γαλλία. ‘Ο Σταλινικός πράκτορας είχε εξασφαλίσει έναν καλό ύποστηρικτή στις συνομιλίες του μέ τόν Καμπαλλέρο. Αυτός ό ύποστηρικτής δεν ήταν άλλος από τόν σοσιαλκομμουνιστή ‘Αλβαρέζ ντελ Βάγιο, τόν όποιον ό Καμπαλλέρο θεωρούσε πιστό φίλο και καλό σοσιαλιστή. ‘Ο Ντελ Βάγιο είχε συμφωνήσει να προετοιμασει τό έδαφος γιά τό Ντυκλό, όπως άργότερα θα συμφωνούσε να βάλει τά θεμέλια γιά μία συγχώνευση μεταξύ της Κομμουνιστικής και Σοσιαλιστικής Νεολαίας (JSU). Αυτές οί συζητήσεις κράτησαν τρεις μέρες και ό Ντυκλό έκανε τά άδύνατα συνατά γιά να πείσει τό συνομιλητή του. “‘Ηθελα να πείσω τόν Κομπαλλέρο ότι ήταν απαραίτητο γιά την έργατική τάξη να έχει συμμάχους, ιδιαίτερα τους άγρότες, τή μεσαία τάξη των πόλεων και τους κύκλους των διανοουμένων (αυτό ήταν πού είχαμε κάνει και στή Γαλλία). Δέ συμφωνείτε ότι τό ίδιο ζήτημα μπαίνει και γιά την ‘Ισπανία, άν όχι μέ τους ίδιους όρους, τουλάχιστο μ’ έναν πολύ παρόμοιο τρόπο;»³

‘Ο Καμπαλλέρο δε συμφωνούσε μ’ αυτή την ανάλυση. Στην ‘Ισπανία, σύμφωνα μ’ αυτόν, η μόνη

πραγματικά επαναστατική τάξη ήταν η εργατική τάξη. 'Απ' αυτή την άποψη ο Καμπαλλέρο δεν είχε άδικο. Ο τρόπος του θεώρησης των πραγμάτων ήταν σύμφωνος με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στη χώρα.

Η τοποθέτηση του Ντυκλό ήταν διαφορετική: είτε έμενε θεληματικά τυφλός μπροστά στην πραγματικότητα, κάτι που του επέτρεπε να πραγματοποιήσει την αποστολή του ή, διαφορετικά, είχε πλήρη άγνοια σχετικά με την πολιτικο-κοινωνική ιστορία της Ισπανίας. Στην Ισπανία, το βασικό πυρήνα της αστικής τάξης τον αποτελούσαν οι μεσαίες τάξεις και σημαντικά στρώματα των μικροαστών, τόσο των πόλεων όσο και της έπαρχίας (και ιδιαίτερα των τελευταίων, που εκμεταλλεύονταν μισθωτό εργατικό δυναμικό). Και αυτοί στην πραγματικότητα σχημάτιζαν ένα μπλόκ μαζί με την αριστοκρατία των γαιοκτημόνων, τους στρατιωτικούς, τον κλήρο και τις πρόσφατα δημιουργημένες φασιστικές ομάδες. Αυτό το μπλόκ, που ήταν πολύ περισσότερο έτερογενές απ' ό,τι φαίνεται, ήταν ένωμένο από το φόβο μιάς επερχόμενης επανάστασης. Αυτή η ένωση αποκρυσταλλωμένη από το φόβο, ανάγκαζε τα στοιχεία που ήδη αναφέραμε να σχηματίσουν ένα κοινό μέτωπο για να σώσουν την ατομική ιδιοκτησία, την αστική τάξη, την οικογένεια, τη χώρα, τη θρησκεία... Μέ μια λέξη, όλες τις αξίες που οι προνομιοῦχοι θεωρούσαν αιώνιες.

Η άμυντική αντίδραση αυτού του μπλόκ ήταν ισοδύναμη με την κατάφωρη επαναστατική δυναμική της εργατικής τάξης. Μετά τους διαταγμούς της Δημοκρατίας, η τελευταία είχε υιοθετήσει μια άκραία θέση. Δεν έμπιστευόταν πια κανέναν, παρά μόνον τον εαυτό της και την ταξική της οργάνωση, που θα της έφερνε την απόλυτη ελευθερία διαμέσου της απαλλοτρίωσης των καπιταλιστών και των γαιοκτημόνων, όχι μόνο των μεγάλων αλλά και των μέσων γαιοκτημόνων και των πλούσιων αγροτών. Τα αισθήματά της για τους τελευταίους μπορούν να εξηγηθούν, αφού ένα μεγάλο μέρος του αγροτικού προλεταριάτου τό εκμεταλλευόταν η μεσαία τάξη και οι μικρο-επιχειρηματίες. Ο Ντυκλό

φαίνεται ότι αγνοούσε αυτή την κατάσταση. Για μία ακόμη φορά ξαναγύρισε στην επίθεση, ελπίζοντας να πείσει τον Καμπαλλέρο και τα κατάφερε χρησιμοποιώντας αφηνιδιαστικές μεθόδους. «Όταν του είπα, μετά την επιστροφή μου από τό Παρίσι, ότι θα πήγαινα στη Μόσχα, ρωτώντας τον τί να πω στους ηγέτες της Κ.Δ., να τί απάντησε: "Τό Λαϊκό Μέτωπο πρόκειται να δημιουργηθεί στην "Ισπανία"».4 Μόλις η ΚΔ μπόρεσε να στρατολογήσει στις γραμμές της τον Καμπαλλέρο, τα πράγματα άρχισαν να προχωρούν γρήγορα.

Είναι αλήθεια ότι τό Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν δέχτηκε την πρόταση του Κ.Κ. για ένωση, ακολουθώντας τις αποφάσεις του 7ου Συνέδριου της ΚΔ. 'Αλλά από την άλλη μεριά δέχτηκε την είσοδο της CGTU σ' ένα μπλόκ (τό Δεκέμβρη του 1945), παρακινούμενο από τους κομμουνιστές που ήταν στις γραμμές της UGT, μία επιχείρηση που επέτρεψε στους κομμουνιστές να διεισδύσουν στο κύριο σώμα του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Ενώ εξελίσσονταν οι πολιτικές συμφωνίες μέσα στην αντιπολίτευση, στη δεξιά, τα γεγονότα δεν έπαιρναν την επιθυμητή πορεία. Ο Ρόμπλες είχε απογοητεύσει τους φίλους του και ο Ζαμόρα, στον οποίο υπολόγιζε ο κλήρος, δεν μπορούσε ν' αποφασίσει να παραδώσει την εξουσία στη δεξιά. Στην πραγματικότητα ο Ρόμπλες και ο Ζαμόρα έμπόδιζαν τους αντιδραστικούς να καταλάβουν την κυβέρνηση, μία επιχείρηση που ο τελευταίος έλπικε ότι θα πραγματοποιούσε νόμιμα. 'Αφού τους είχαν αρνηθεί τό νόμιμο δρόμο, η μόνη δυνατότητα ήταν ένα πραξικόπημα, αλλά ο στρατός δε συμφωνούσε στην έκλογη του 'Αρχηγού. Η συνωμοσία ήταν ουσιαστικά νεκρή αλλά η αγκιτάτσια στους δρόμους από τους εργάτες δεν είχε σταματήσει. Οι απεργίες είχαν αρχίσει ξανά και οι πολιτικές επιθέσεις που έμπνέονταν απ' τη φάλαγγα ή οι άμυντικές της εργατικής τάξης συνέβαιναν καθημερινά. Στο στρατόπεδο των εργατών η κατάσταση ήταν αποδυναμωμένη. Στο άλλο στρατόπεδο τό φτωχό πολιτικό γόητρο του 'Αλέξανδρου Λερού είχε καταστραφεί τελειωτικά, εξαιτίας του οικονομικού σκανδάλου του Στραπέρολο, που ήταν παρό-

μοιο με την υπόθεση Σταθίου στη Γαλλία.

Αντιμετώπος μ' αυτή την κατάσταση, ο πρόεδρος, Ζαμόρα, αποφάσισε να διαλύσει το Κοινοβούλιο και ζήτησε από τον Πορτέλλα Βαλλαντάρους να σχηματίσει μία κυβέρνηση που θα προκήρυσσε γενικές εκλογές. Οι εκλογές ορίστηκαν για τις 16 Φλεβάρη του 1936. Η εθνική ζωή άρχισε να περιστρέφεται γύρω από την προεκλογική εκστρατεία.

Οι αριστερές ομάδες ενώθηκαν κάτω από τη σημαία του Λαϊκού Μετώπου. Τό τελευταίο επρόκειτο να σχηματιστεί, όχι μόνον από τα δύο δημοκρατικά κόμματα του Μανουέλ Αζάνια και του Μαρτίνεζ Μπάριο, αλλά επίσης θα συμπεριλάμβανε ένα πολιτικό φάσμα που πρόσφερε ο Μαρξισμός σε όλες τις εκδηλώσεις του: τό Σοσιαλισμό, τόν Κομμουνισμό και τόν Τροτσκισμό (ΡΟΜ).

Όλες αυτές οι αντιπολιτευόμενες ομάδες συμφώνησαν σ' ένα πολύ μετριοπαθές πρόγραμμα, αλλά υποσχέθηκαν αμνηστία για όλους τους πολιτικούς και κοινωνικούς κρατούμενους. Η CNT έπωφελήθηκε από την ευκαιρία για να εξαπολύσει μία εθνική καμπάνια αγκιτάτσι, προειδοποιώντας τό λαό να μην παρασυρθεί από την όλεθρία αταπία του Λαϊκού Μετώπου, αλλά αυτή ή προπαγάνδα έρχόταν σε αντίθεση με τό πρόβλημα των 30.000 κρατουμένων.

Στή Βαρκελώνη, ο Ντουρρούτι, που είχε αποφυλακιστεί πρόσφατα, πήρε μέρος σε μία συγκέντρωση μαζί με τόν Άσκάζο, που ήταν στην παρανομία. Η συγκέντρωση είχε οργανωθεί για την υπέρσωση του Χιερόνιμο Μίζα, ενός νεαρού αντιεξουσιαστή που είχε καταδικαστεί σε θάνατο, κατηγορούμενος ότι είχε αντισταθεί στη Γκουάρντια θιβίλ και ότι είχε απελευθερώσει μία ομάδα κρατουμένων. Η παρουσία του Ντουρρούτι και του Άσκάζο στην εξέδρα προκάλεσε βαθιά έντύπωση στο λαό, που είχε συγκεντρωθεί στην πλατεία Όλυμπιας. Ο Ντουρρούτι επρόκειτο να μιλήσει τελευταίος αλλά δεν μπόρεσε. Ο Άσκάζο άρχισε τό λόγο του με ανθρωπιστικές και φιλοσοφικές ιδέες για τό δικαίωμα τού κάθε ανθρώπου στη ζωή. Αλλά μόλις άρχισε να λέει για την υπόθεση του

νεαρού Μίζα, ξέσπασε σε μία βίαιη επίθεση έναντι των μελών της κυβέρνησης. Ο κυβερνητικός λογοκριτής⁵ ήθελε να τόν συλλάβει για προσβολή της κυβέρνησης. Άρχισε μία φασαρία στην εξέδρα και ο Ντουρρούτι αρπάζοντας τόν Άσκάζο αντί τό μπράτσο, κατάφερε να φύγει από την περιοχή που ήθελε να καταλάβει ή αστυνομία, ενώ και τούς δυο τούς προστάτευε τό πλήθος.

Για μία φορά ακόμη οι δυο αναρχικοί θγήκαν στην παρανομία. Καταφύγανε στά προάστια της Βαρκελώνης. Αλλά γρήγορα ο Ντουρρούτι έπρεπε ν' αντιμετωπίσει ένα άλλο πρόβλημα: έπρεπε ή όχι να πάρει μέρος σάν όμιλητής στη συγκέντρωση που όργάνωναν οι Άστουριανοί στο Λεόν; Αγνωώντας τη δύσκολη κατάστασή του, αποφάσισε να πάει, Ισχυριζόμενος ότι έτσι κι αλλιώς θα τόν έπιαναν.

Η συγκέντρωση έγινε στην Άρένα του Λεόν, όπου όλες οι σειρές των καθισμάτων ήταν άσφυκτικά γεμάτες. Είχαν έρθει εργάτες απ' όλη την περιοχή, ακόμη κι από τη Λά Κορούνια. Η άπροσμενη άφιξη του Ντουρρούτι ήταν μία μεγάλη έκπληξη. Στο λόγο του ξεπέρασε τόν ίδιο του τόν έαυτό, μιλώντας με τη συνηθισμένη του ζωντάνια. Επέμενε για τη σοβαρότητα της στιγμής και για την ανάγκη για τούς εργάτες να έλέγχουν τόν έαυτό τους και να μην παρασύρονται από τις προβοκάτιες. «Είναι άπαραίτητο να παραμένουμε σε συναγερμό και να είμαστε έτοιμοι με τό πρώτο κάλεσμα από την CNT να κατεβούμε στους δρόμους. Δεν είναι ώρα για διασύνη αλλά για μία έξυπνη άναμονή και για να προσέχουμε τις κινήσεις του έχθρου. Πρέπει να τόν αναγκάσουμε να ξεσκεπαστεί και όταν έρθει ή στιγμή, να πολεμήσουμε χωρίς έλεος».⁶ Ακολούθησε μία αθόρμητη διαδήλωση και τότε πρότειναν στον Ντουρρούτι να έπωφεληθεί απ' αυτή για να φύγει. Αλλά αυτός άρνήθηκε και όδήγησε την πορεία προς την Πλατεία Δημαρχείου. Δέ συνέβη τίποτα, αλλά την ώρα που ο Ντουρρούτι ήταν έτοιμος να φύγει, ένας άξιωματικός της Γκουάρντια θιβίλ που είχε διαταγή να όδηγήσει τό Ντουρρούτι στους άνωτέρους του, άρχισε να τού κάνει έρωτήσεις. Ο

αξιωματικός του είπε ότι δεν μπορούσε να μείνει στο Λεόν και ότι έπρεπε να τον συνοδέψει πίσω στη Βαρκελώνη. Αυτή τη φορά η φυλάκισή του ήταν σύντομη, και στις 10 Γενάρη του 1936, αφού δικάστηκε για προσβολή της κυβέρνησης, αφέθηκε ελεύθερος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Φρανθίσκο Λάργκο Καμπαλλέρο, *Οι αναμνήσεις μου* σελ. 138 και 159.
2. Η πληροφορία δόθηκε στο συγγραφέα από τον Χοσέ Περάτε, που πήρε μέρος στην Όλομέλεια.
3. Ζάκ Ντυκλό, *Αναμνήσεις (1935 - 1939)*, σελ. 107 - 110.
4. Στο ίδιο.
5. Είχε οριστεί από την Κυβέρνηση ένας αστυνομικός σε λογοκριτής σε όλες τις δημόσιες συγκεντρώσεις. Είχε το δικαίωμα να αποφασίσει αν τα σχόλια του όμιλητή ήταν προσβλητικά για την Κυβέρνηση, και αν ήταν, να διαλύσει τη συγκέντρωση.
6. Σολινταριντάντ Όμπρέρα, 10 Δεκέμβρη, 1935.

13. 16 Φλεβάρη, 1936

Ο Ντουρρουτί απελευθερώθηκε στα μέσα της προεκλογικής έκστρατείας. Όπως είναι φυσικό, αυτή η «πυρετική» πολιτική περίοδος είχε μία κατάφωρη επίδραση στις γραμμές της Συνομοσπονδίας. Η κατάσταση ήταν μπερδεμένη για πολλούς εργάτες εξαιτίας των διώξεων και της προπαγάνδας της δεξιάς έναντι της αριστεράς και αντίστροφα. Μία ατμόσφαιρα τραγωδίας πλανιόταν στον αέρα, που έρχόταν σε αντίθεση με τη φαινομενική ήρεμια. Σαν από μαγεία, οι ένοπλες επιθέσεις, οι εκρήξεις βομβών, οι συγκρούσεις με την αστυνομία δεν συνέβαιναν πιά. Μία μέρα πριν από την απελευθέρωση του Ντουρρουτί, η περιφερειακή Συνομοσπονδία Έργασίας στην Καταλωνία (CNT) είχε συγκαλέσει μία ολομέλεια για να εκθέσει τις αποψεις της. Δύο ζητήματα ήταν πρωταρχικής σημασίας: τί στάση θα κρατούσαν σχετικά με τις συμμαχίες και τί δραστηριότητες θα πραγματοποιούσαν πριν από τις εκλογές. Οι αντιπρόσωποι βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα δίλημμα, ή να λύσουν τα προβλήματα που οι απλοί άνθρωποι δεν τους είχαν ζητήσει να τα λύσουν, ή να διακόψουν τη συγκέντρωση.

Τελικά, χρησιμοποιώντας ως βάση τις συμφωνίες που ίσχυαν ήδη και για τα δύο ζητήματα που θα συζητούσαν, η Όλομέλεια επιβεβαίωσε τις προηγούμενες αποφάσεις και έκανε μία πρόταση για την εργατική συμμαχία: «Η UGT πρέπει να αναγνωρίσει ότι η απελευθέρωση των εργατών είναι δυνατή μόνον διαμέσου της επαναστατικής δράσης, και ότι αυτή η αναγνώριση σημαίνει μία διακοπή της πολιτικής και κοινοβουλευτικής συνεργασίας με το αστικό καθεστώς. Για να είναι αποτελεσματική η κοινωνική επανάσταση, είναι απαραίτητο να καταστρέψουμε ολοκληρωτικά το τωρινό καθεστώς, που κυβερνάει την οικονομική και κοινωνική ζωή της Ισπανίας. Η νέα οργάνωση που θα προέρθει από την επανάσταση, θα αναπτυχτεί ελεύθερα από τους εργάτες. Για να υπερασπίσουμε τη νέα επαναστατική οργάνωση, θα πρέπει ο καθένας να συντονίσει τις προσπάθειές του, πα-

ραμερίζοντας τὰ ιδιαίτερα συμφέροντα κάθε τάσης». Σ' αὐτὰ τὰ τέσσερα τελευταία σημεία, προτέθηκε μιά σημείωση, πού ἀπευθυνόταν στήν Ἑθνική Ἐπιτροπή τῆς CNT, πού ζητοῦσε νά γίνει ἕνα Ἑθνικό Ἐργατικό Συνέδριο τόν Ἀπρίλη γιά νά μελετήσουν τίς δυνατότητες καί τὰ μέσα γιά μιὰ συνθήκη μέ τήν UGT. Ὅσο γιά τή στάση πού θά κρατοῦσαν σχετικά μέ τίς ἐκλογές, ἡ Ὀλομέλεια ἐπιβεβαίωσε τήν «κλασσική γραμμή ἀποχῆς», πού ἦταν πάντα ἡ γραμμή πού ἀκολουθοῦσε ἡ CNT.

Αὐτές οἱ λύσεις συμφωνοῦσαν θεωρητικά μέ τίς παραδοσιακές θέσεις τῆς CNT, ἀλλά ἐν πρᾶγμα, ἡ ἰδέα τῆς ψήφου εἶχε ἐλκύσει τό λαό κι ἔτσι οἱ συμφωνίες πού ἐγίναν ἐρμηνεύτηκαν ἀπό τόν κάθε ἀγωνιστή σύμφωνα μέ τήν ἐπαναστατική του συνείδηση. Κι αὐτό ἐγινε πολύ φανερό στό Ντουρρούτι, ὅταν τόν κάλεσε ἡ Περιφερειακή Ἐπιτροπή γιά νά πάρει μέρος σέ μιὰ ἐπανασύνδεση τῶν ἀγωνιστῶν, πού ἦταν ὑπεύθυνοι γιά τήν περιφερειακή προπαγάνδα. Πῆραν μέρος ὁ Φρανθίσκο Ἀσκάζο, ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ, ὁ Ντουρρούτι, ἡ Φεντερίκα Μοντσένυ, ὁ Ἀρτούρο Παρέρα, ὁ Μανουέλ Βιλλάρ, ὁ Φρανθίσκο Ἰσγκλέας, ὁ Ντιέγκο Ἀμπάντ ντέ Σαντιγιάν καί ἄλλοι. Ὁ τελευταῖος ἔκανε τό παρακάτω σχόλιο σ' αὐτή τή συγκέντρωση: «Ἄν ἐπιβεβαιώσουμε τήν ἀποχή χωρίς νά ἐκφράσουμε καμιά ἀμφιβολία, δίνουμε ἔτσι τή νίκη στή δικτατορία πού θέλει νά φέρει ὁ Χίλ Ρόμπλες καί θά μποῦμε σέ μιὰ φασιστική περίοδο ἀπό μιὰ νόμιμη ἀποψη. Ἄν δηλώσουμε ὅτι εἴμαστε ὑπέρ τῶν ἐκλογῶν, γιά νά πιαγῶσουμε τό θρίαμβο τῆς ἀριστερᾶς, θά μᾶς κατηγοροῦσαν (ἀκόμη καί οἱ ἀνθρωποὶ τῆς Ἀριστερᾶς) ὅτι παραδιάζουμε τίς ἀρχές μας».

Αὐτές οἱ ἰδέες τοῦ Σαντιγιάν ἀντικατόπτριζαν τό δισταγμό τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀγωνιστῶν. Γιά τούς υποστηρικτές τῆς ἀπόλυτης ἀποχῆς, ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ρόμπλες θά ἀνάγκαζε τούς σοσιαλιστές νά «ριζοσπαστικοποιήσουν» τή θέση τους καί θά ἐπιτάχυνε τήν ἐπαναστατική διαδικασία. Γιά ἄλλους, ἀντίθετα, μιὰ τέτοια τοποθέτηση θά ἀποτελοῦσε ἕνα ἐμπόδιο γιά μιὰ συμμαχία ἀνάμεσα στή CNT καί στήν UGT, πού ἦταν ἀπαραίτητη προϋπό-

θεση γιά τό θρίαμβο τῆς ἐπανάστασης. Ὑπῆρχαν ἐπίσης κι αὐτοὶ πού ἐπέμεναν ὅτι ἡ ἀριστερά, μόλις θά καταλάμβανε τήν ἐξουσία, θά ἔδινε ἀμνηστία, κάτι πού θά ἔδινε πίσω στή CNT τίς χιλιάδες τῶν φυλακισμένων ἀγωνιστῶν τῆς.

Γιά πρώτη φορά ἐδῶ καί πολλά χρόνια, λέει ὁ Σαντιγιάν, «εἶχαμε τό θάρρος νά μιλήσουμε εἰλικρινά, ἀποφεύγοντας τὰ ἔτοιμα συνθήματα. Εἶχαμε τήν προνοητικότητα νά κρίνουμε τήν κατάσταση, ὑπολογίζοντας τό μέτρο τῆς σοβαρότητάς τῆς. Ὅλοι, ἡ σχεδόν ὅλοι, καταλάβαιναν ὅτι ἡ καταστροφή τῆς ἀριστερᾶς θά ἦταν καί δικιά μας! Ἀποφύγαμε τήν ἐκλογική ἐκστρατεία τοῦ 1933, ἀλλά ἡ σωστή κρίση τῶν ἐργατῶν τούς ἐσπρωξε στίς κάλπες, μέ μοναδικό σκοπό τήν ἀπομάκρυνση τῶν φασιστῶν ἀπ' τήν Κυβέρνηση καί τήν ἀπελευθέρωση τῶν κρατουμένων». Ἦταν ἀκόμη ἀπαραίτητο ν' ἀποφασίσουν ποιά στάση θά κρατοῦσαν στίς συγκεντρώσεις. Τότε ὁ Ντουρρούτι πρόσφερε τή λύση του: «Ἡ ἀριστερά ἰσχυρίζεται ὅτι ἂν πετύχει ἡ δεξιά, θά ἐξαπολύσει τήν ἐπανάσταση· ἡ δεξιά ἀπαντᾷ, ὅτι, ἂν νικήσει ἡ ἀριστερά, θ' ἀρχίσει ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο. Συνεπῶς, θρῖσκομαστε στά πρόθυρα μιᾶς ἐπανάστασης ἢ ἐνός ἐμφυλίου πολέμου. Νά τί πρέπει νά ἐξηγήσουμε καθαρά στοὺς ἐργάτες, κάνοντάς τους νά καταλάβουν ὅτι ἡ ψῆφος δὲν μπορεῖ πιά νά λύσει τίποτα. Ὁ ἐργάτης πού ψηφίζει καί μετὰ κάθεται ἥσυχος στό σπίτι του εἶναι ἕνας ἀντεπαναστάτης. Ἀλλά τό ἴδιο ἰσχύει καί γι' αὐτόν πού δὲν ψηφίζει. Αὐτό τό δίλημμα μπορεῖ νά λυθεῖ μόνο στοὺς δρόμους, μέ τόν ἔνοπλο ἀγῶνα». Στή συνέχεια, ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ πρότεινε: «Οἱ Μαρξιστὲς τῆς UGT, οἱ ἀναρχικοὶ τῆς CNT, αὐτὲς οἱ δυὸ ὁργανώσεις ἐνωμένες στὸν ἀγῶνα ἐνάντια στό κεφάλαιο».

Οἱ προτάσεις τοῦ Ντουρρούτι καί τοῦ Γκαρθία Ὀλιβέρ χρησιμοποιήθηκαν σάν βάση γιά τήν προπαγάνδα. Χρησιμοποιήθηκαν ἀκόμη καί γιά τό κείμενο ἐνός μανιφέστου πού ἔβγαλε ἡ CNT λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τίς ἐκλογές. «Γιὰ ν' ἀνταποκριθοῦμε στήν κατάσταση, πρέπει νά πραγματοποιήσουμε μιὰ ἐπαναστατική συνθήκη ἀμέσως, γιατί εἴτε νικημένη εἴτε κερδισμένη, ἡ Δεξιά θά κα-

ταλάσει την εξουσία, είτε νόμιμα είτε αρχίζοντας έναν εμφύλιο πόλεμο. Έτσι, η καθολική ψήφος δε σημαίνει τίποτα, στην πραγματικότητα έχει την πιο μικρή σημασία. Αυτό που είναι απαραίτητο και ζωτικό είναι να θρυσκόμαστε σε συναγερμό και να είμαστε έτοιμοι για να πολεμήσουμε! Είναι καλύτερα να έχουμε τό θάρρος να κοιτάμε μπροστά (άκομη κι αν κάνουμε λάθος) παρά να χρειαστεί να θρηνήσουμε για την αμέλειά μας αργότερα. Έπαγρύπνηση σύντροφοι!».3

Η Ισπανία ψήφισε στις 16 φλεβάρη του 1936, και σε αντίθεση με ό,τι είχε συμβεί στις τελευταίες γενικές εκλογές, δεν υπήρξε καμιά άταξία, καμιά σπασμένη κάλπη. Η «Λα Βανγκουάρντια», η συντηρητική καθημερινή εφημερίδα, μιλάει μ' αυτό τον τρόπο για τις εκλογές: «Έγιναν κάτω από υποδειγματικές συνθήκες πειθαρχίας. Ο Ισπανικός λαός εξέφρασε αυτό που ήθελε».

Τό Λαϊκό Μέτωπο θριάμβευσε. Πέτυχε 4.176.156 ψήφους και 269 βουλευτές. Η δεξιά πήρε 3.783.000 ψήφους και 202 βουλευτές. Ανάμεσα στους συμμάχους του Λαϊκού Μετώπου, τό Σοσιαλιστικό Κόμμα έδωσε 88 βουλευτές, αλλά είχε λιγότερους οπαδούς από τις εκλογές του 1931. Μερικοί από τους ψηφοφόρους είχαν στραφεί προς τό Κομμουνιστικό Κόμμα, που είχε πάρει 17 έδρες. Τό Δημοκρατικό Κόμμα τού 'Αζάνια και η Δημοκρατική Ένωση τού Μαρτίνεζ Μπάριο κατάφεραν να πάρουν τούς ψήφους τών φιλελεύθερων αστών και έδωσαν 117 βουλευτές. Τό ίδιο φαινόμενο συνέβη και στην Καταλωνία, όπου η Έσκουέρα Κατάλανα ευνοήθηκε και κέρδισε 29 έδρες.

Από τή δεξιά, τό κόμμα τού Λερού ήταν ο μεγάλος χαμένος. Από τούς 80 βουλευτές που είχε, έπεσε στους 8. Η CEDA που είχε χάσει 20 βουλευτές, είχε ώστόσο άκομη 94 έδρες. Η Ισπανική Φάλαγγα με ένα μόνο υποψήφιο, τάν ιδρυτή της, Χοσέ Αντόνιο Πρίμο ντέ Ριβέρα, δεν κέρδισε καμιά έδρα ή βουλευτή στην Καντίζ ή στη Μαδρίτη.

Μιά μέρα μετά τόν εκλογικό θρίαμβο, στις 17 φλεβάρη, ο Κάλβο Σοτέλο και ο Φράνκο έκαναν μιά επίσκεψη στέν Πορτέλλα Βαλλαντάρες, που σύμφωνα με τό Σύνταγμα θά έμενε στην εξουσία

για ένα μήνα άκομη μέχρι να τήν παραδώσει στους νικητές. Η συνάντηση δεν θά μπορούσε να είναι εγκάρδια, ζήτησαν από τόν Πορτέλλα Βαλλαντάρες να κηρύξει κατάσταση πολιορκίας κι αυτός άρνήθηκε.

Για να δικαιολογήσουν τις απαιτήσεις τους, ο Κάλβο Σοτέλο και ο Φράνκο βάσισαν τὰ αιτήματά τους στις φασαρίες που είχαν ξεσπάσει σε διάφορες περιοχές, όπως στο Όβιέντο, στη Βαρκελώνη, στη Μαδρίτη και άλλου. Πράγματι, οι εργάτες που δεν είχαν καμιά έμπιστοσύνη σ' αυτούς που είχαν κερδίσει στις εκλογές, είχαν ήδη αρχίσει να απελευθερώνουν τούς φυλακισμένους. Έπειδή οι διαπραγματεύσεις του με τόν Πορτέλλα δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα, ο στρατηγός Φράνκο, ως Αρχιστράτηγος τού στρατού, πήγε να δει τό Στρατηγό Μορέλο, που ήταν Υπουργός Πολέμου και τό Στρατηγό Πόζας, Γενικό Διοικητή τής Γκουάρντια θιβιλ και τούς ζήτησε να υποστηρίξουν μιά στρατιωτική εξέγερση. Οι δυο στρατηγοί άρνήθηκαν, αλλά ο Φράνκο συνέχισε τις προετοιμασίες του, που δεν είχαν όμως επιτυχία γιατί οι διοικητές στις στρατιωτικές περιοχές δεν έδειξαν μεγάλο ένθουςιασμό.

Παίρνοντας υπόψη τους τὰ αποτελέσματα τών εκλογών, ο Άλκαλά Ζαμόρα και ο Πορτέλα Βαλλαντάρες παρέβλεψαν τή νόμιμη περίοδο άναμονής και κάλεσαν τόν Μανουέλ Άζάνια να σχηματίσει νέα κυβέρνηση. Η κυβέρνηση τού Άζάνια σχηματίστηκε στις 19 φλεβάρη και τήν αποτελούσαν άριστεροι Δημοκράτες. Ο λαός που είχε διαδηλώσει δημόσια και είχε απελευθερώσει τούς φυλακισμένους, έδειξε για άλλη μιά φορά τήν έμπιστοσύνη του στους κυβερνήτες του, ελπίζοντας ότι αυτοί θά έπαιρναν τὰ απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν μιά νέα ζωή για τή χώρα.

Η πολιτική ομάδα που είχε εξασφαλίσει τόν θρίαμβο τού Λαϊκού Μετώπου ήταν αρκετά πονηρή, ώστε να τό παρουσιάσει σαν τό καλύτερο καλινάρι ενάντια στο φασισμό. Άλλά αν και ο Κάλβο Σοτέλο, ο Χίλ Ρόμπλες και ο Φράνκο είχαν φανερώσει αρκετά τό παιχνίδι τους, ή νέα κυβέρνηση δεν πήρε κανένα μέτρο εναντίον τους και κράτη-

σε σιωπή σχετικά με τή συνωμοσία. Ο στρατηγός φράνκο, βλέποντας ξαφνικά ότι είχε εγκαταλειφτεί από τούς συντρόφους του, έκανε μιά επίσκεψη στον Υπουργό Έσωτερικών, τόν Άμοσ Σαλβαντόρ, ό οποίος, αντί νά τόν συλλάβει ως συνωμότη, αναγνώρισε τήν αφοσίωσή του στή Δημοκρατία. Ο Άζάνια του έμπιστεύτηκε ακόμη καί τή στρατιωτική διοίκηση τών Καναρίων, ενώ ή διοίκηση τών Βαλεαρίδων νήσων είχε ανατεθεί στό Στρατηγό Γκόντεντ, ένα άλλο μέλος τής συνωμοσίας. Παίρνοντας τέτοια μέτρα, ή κυβέρνηση έδειξε ότι ακολουθούσε μιά πολιτική ίδια καί απαράλλακτη με τήν πολιτική του Λερού. Όλα τά θεμελιώδη προβλήματα παρέμειναν στήν άβεβαιότητα. Η μόνη ένέργεια πού έκανε ήταν νά δώσει μιά άμνηστεια, κάτι πού είχε ήδη υλοποιηθεί από τίς μάζες στίς 21 φλεβάρη.

Δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία γιά τό ότι ή κυβέρνηση καταπάτησε τό νόμο, κάνοντας ένα διαχωρισμό ανάμεσα στά πολιτικά καί μή πολιτικά αδικήματα. Ο χαρακτηρισμός του μή πολιτικού αδικήματος εφαρμόστηκε στους φυλακισμένους πού ήταν μέλη τής CNT. Η κυβέρνηση δήλωσε ότι δέν περιλαμβάνονταν μέσα στήν άμνηστεια, μέ τή δικαιολογία ότι τά αδικήματά τους ήταν κοινωνικά καί όχι πολιτικά.

Στίς 6 Μάρτη, 20 μέρες μετά τό θρίαμβο του Λαϊκού Μετώπου, ό Ντουρρούτι κατάγγειλε αυτή τήν κατάσταση τών πραγμάτων σέ μιά συγκέντρωση πού έγινε στό Πριγκηπικό θέατρο: «Ήρθαμε έδω γιά νά πούμε στους ανθρώπους του Λαϊκού Μετώπου ότι ή εργατική τάξη τους χάρισε τό θρίαμβο καί μέ τόν ίδιο τρόπο μπορεί νά αντιστρέψει τήν κατάσταση, γιατί υπάρχει ένα όριο στήν ύπομονή τής εργατικής τάξης καί μπορεί νά φτάσαμε ήδη σ' αυτό τό όριο».⁴

Στήν ύπαιθρο, ή κατάσταση, πού ήταν ήδη άνησυχητική, γινόταν ακόμη χειρότερη εξαιτίας τής φυγής πολλών γαιοκτημόνων, πού είχαν εγκαταλείψει τίς ιδιοκτησίες τους. Είχαν φύγει έπειδή φοβόντουσαν τήν επανάσταση ή γιά νά μπούκοτάρουν τό Λαϊκό Μέτωπο. Αυτοί πού είχαν μείνει, άρνήθηκαν νά προσλάβουν πάλι τούς εργάτες πού

είχαν απολύσει αυθαίρετα στή διάρκεια τών επαναστατικών γεγονότων του Όκτώβρη. Άψηφούσαν τήν ίδια τήν Κυβέρνηση, ή οποία, στίς 27 φλεβάρη, είχε διατάξει τήν επαναπρόσληψη όλων τών εργατών χωρίς εξαίρεση. Η άρνηση τών άφεντικών ήταν γενική, στή βιομηχανία καθώς καί στή γεωργία.

Στό βιομηχανικό τομέα, — όπως εξήγησε ό Ντουρρούτι — τ' άφεντικά έλπιζαν ότι θά έφταναν σ' ένα συμβιβασμό γιά ν' αποφύγουν μιά επαναστατική κατάληψη τών εργοστασίων. Άλλά ή κατάσταση ανάμεσα στους αγρότες ήταν πολύ πιό άνησυχητική. Άρχισαν νά κάνουν άπαλλοτριώσεις, έχοντας χάσει κάθε έλπίδα ότι θά έδινε κάποια παρόμοια λύση ή κυβέρνηση. Οι αγρότες σ' ένα χωριό κοντά στή Μαδρίτη, τό θενιθιέντος, ήταν οι πιό τολμηροί. Άποφάσισαν νά καταλάβουν ένα τεράστιο αγρόκτημα, τήν «Ενσιλάρ ντέ λά Πάρα», καί άρχισαν νά τό δουλεύουν συλλογικά. Μετά, τό Άγροτικό Σωματείο τής UGT έστειλε ένα έγγραφο στον Υπουργό Γεωργίας, μιά ανακεφαλαίωση τής κατάστασης: «Έπειδή δέν υπάρχει πιό δουλειά γιά μās καί τ' άλογά μας καί τά παιδιά μας πεθαίνουν από τήν πείνα, τό μόνο πράγμα πού μπορούσαμε νά κάνουμε ήταν νά καταλάβουμε τή γή. Καί τήν καταλάβαμε. Χάρη στή δουλειά μας, θά παράγει όσα ποτέ προηγουμένως. Αυτό θά θάλει ένα τέλος στή μιζέρια μας καί θά αύξήσει τόν έθνικό πλούτο. Δέν νομίζουμε ότι κάναμε κακό σέ κανέναν καί ζητάμε μόνον νά νομιμοποιηθεί ή πράξη μας καί έπίσης νά πάρουμε τίς άπαραίτητες πιστώσεις γιά νά πραγματοποιήσουμε τή δουλειά μας ειρηνικά».

Δυό βδομάδες άργότερα, οι εργάτες 80 χωριών⁵ στήν περιοχή τής Σαλαμάνκα έκαναν τό ίδιο πράγμα. Τέσσερις μέρες μετά άπ' αυτό οι κάτοικοι μερικών μικρών χωριών κοντά στό Τολέδο έκαναν κι αυτοί άπαλλοτριώσεις. Καί τό πρωί τής 25 Μάρτη, 80.000 αγρότες από τά προάστια του θαθέρης καί του Μπαντάχιος κατέλαθαν τή γή καί άρχισαν νά τήν καλλιεργούν. Αυτή ή μαζική εξέγερση στήν Έστραμαδούρα προκάλεσε έναν τρομερό πανικό στους κυβερνητικούς κύκλους. Αυτή

τή φορά ή κυβέρνηση δέν τόλμησε νά στείλει τή Ι κουάρντια θιβίλ, όπως είχε κάνει λίγες μέρες νωρίτερα στη Μουρκία, όπου υπήρξε υπεύθυνη γιά τό θάνατο 27 ανθρώπων. Έστειλε μιά ομάδα μηχανικών από τό Ίνστιτούτο γιά τήν Αγροτική Μεταρρύθμιση, γιά νά δώσει μιά μορφή νομιμότητας στην άπαλλοτρίωση τής γής.

Τό Μάη τού 1936 τό έπικείμενο ενός φασιστικού πραξικοπήματος άρχισε νά γίνεται καθαρό. Έπειδή ό κλήρος αποτελούσε ένα μέρος τής συνωμοσίας, ό λαός παρακολουθούσε τίς εκκλησίες και έκουγε τά κηρύγματα τών παπάδων, πού υποκινούσαν τούς πλούσιους νά χρησιμοποιήσουν βία γιά νά προστατέψουν τήν τάξη. Ό λαός κατάλαβε ότι ό κλήρος ήταν έχθρός τών φτωχών. Άνακαλύπτονταν πολεμοφόδια άκόμη και μέσα στα σκευοφυλάκια. Όρισμένοι Ιερείς άναγκάστηκαν νά φύγουν. Αύτή ή κατάσταση προκάλεσε τή λαϊκή αντίδραση. Σύμφωνα μέ τίς στατιστικές, από τίς 18 τού Φλεβάρη μέχρι τίς 15 τού Ίούνη 1936, κήληαν, 160 εκκλησίες, προκλήθηκαν 269 θάνατοι, 1.287 τραυματισμοί, 215 απόπειρες, 113 γενικές άπερνίες, 228 μερικές άπερνίες και 145 εκρήξεις βομβών.

Όσο γιά τήν κατανομή τής πολιτικής δύναμης, νά ή εικόνα πού παρουσιάζει ό πρώην Ύπουργός Έσωτερικών, Μιγκουέλ Μάουρα. Στην άριστερά: UGT 1.447.000' CNT 1.577.000' Κομμουνιστές 133.000. Στη δεξιά: 549.000 κατανεμημένοι σέ διάφορες ομάδες: 20.000 μέχρι 30.000 στρατιωτικοί, 50.000 φαλαγγίτες, 50.000 παπάδες και καλόγεροι' και εκατομμύρια εκατομμυρίων πεσέτες.⁶

Αύτή ήταν ή κατάσταση στην Ίσπανία όταν ή CNT συγκάλεσε τό 4ο Έθνικό της Συνέδριο τήν 1 Μάη τού 1936 στό "Ιρίς Πάρκ Θιάτερ" στή Σαραγόσσα.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Χασέ Πείρατς, έργο άναφ., Τόμος 1.
2. Ντιέγκο Αμπάντ ντε Σαντιγιάν, έργο άναφ.
3. Χασέ Πείρατς, έργο άναφ.
4. Σ ο λ ι ν τ α ρ ι ν τ ά τ 'Ομπρέρα, 7 Μάρτη 1936
5. Μπουρνέτ Μπολλοτέν, έργο άναφ.
6. Μιγκουέλ Μάουρα, έργο άναφ.

14. Τό 4ο Συνέδριο τής CNT (Μάης 1936)

Όταν τελικά ό Ντουρρούτι άποφυλακίστηκε στα τέλη τού Γενάρη άρχισε ή πιό καρποφόρα περίοδος στην επαναστατική του καριέρα. Η δραστηριότητά του ήταν τεράστια, καλύπτοντας διάφορες πλευρές τού αγώνα και αύτή τή φορά έπρόκειτο νά είναι ή τελική φάση. Τά μέλη τής ομάδας «Νοζότρος» μεταδίδανε στον αγώνα όχι μόνο τό ουναμισμό τους, αλλά και τόν επαναστατικό ένθουσιασμό τους. Η κατάσταση πού εξέλισσονταν σήμαινε τό άποκορύφωμα τής δραστηριότητάς τους. Είχαν δοθεί όλόψυχα (στον αγώνα) και οι πράξεις τους στέφονταν μέ έπιτυχία. Άναμφίβολα, τά μέλη τής ομάδας είχαν μιά έπιρροή στο άναρχικό κίνημα, αλλά τό κίνημα δέ βασιζόταν στη διοικητική έξουσία, μόνο στη δύναμη πού γεννιόταν από τήν καθημερινή έπαφή μέ τίς εργαζόμενες μάζες.

Κανένα από τά μέλη, εκτός από τόν Άσκάζο, δέν είχε μιά μόνιμη δουλειά στις έπιτροπές, και ή δουλειά τού Άσκάζο ήταν σύντομη. Η άποστολή τού Ντουρρούτι στον πυρήνα τής CNT και τής FAI περιοριζόταν πάντα σέ περιοριστικές έρνασίες, όπως ή διοίκηση τής έθνικής επαναστατικής έπιτροπής, πού είχε εκλεγεί γιά νά οργανώσει τίς εξεγέρσεις τό Γενάρη και τό Δεκέμβρη. Βασικά, ή δουλειά του διαδραματιζόταν πάντα σέ επίπεδο θάσης κι έτσι άπόφευγε τίς έπικρ'σεις τών καιροσκοπών και αύτών πού τόν ζήλευαν. Σ' αύτό τό σημείο ό Ντουρρούτι ήταν πάντα αδιάλλακτος λέγοντας ότι «Κανείς άναρχικός νά μήν ύπάρχει στις έπιτροπές των συνδικάτων, εκτός σέ επίπεδο θάσης. Σ' αυτές τίς έπιτροπές, σέ μιά περίπτωση σύγκρουσης μέ τό άφεντικό, ό άγωνιστής άναγκάζεται νά συμβιβαστεί γιά νά φτάσει σέ μιά συμφωνία. Οι έπαφές και οι δραστηριότητες πού προέρχονται από αύτή τή θέση, ώθούν τόν άγωνιστή πρds τή γραφειοκρατία. Έπειδή ξέρουμε αύτό τόν κίνδυνο, δέν θέλουμε νά τόν διατρέξουμε. Ό ρόλος μας είναι νά αναλύσουμε από τή θέση τούς διάφορους κινδύνους πού θά μπορούσαν νά περικυκλώσουν μιά συνδικαλιστική όργάνωση σάν τή δική μας. Κανένας άγωνιστής δέν θά πρέπει νά πα-

ρατείνει τη δουλειά του μέσα στις επιτροπές, πέρα από τό χρόνο που του έχει παραχωρηθεί. "Οχι μόνιμοι καί απαραίτητοι άνθρωποι».! Πίστευε ότι όλοι έπρεπε νά πάρουν μέρος σ' αυτές τίς λειτουργίες τών συνδικάτων. Αυτός ήταν ό μόνος τρόπος γιά νά μπει ένα τέλος στό ύπαλληλίκι. "Η λατρεία τής προσωπικότητας δέν θάπρεπε ποτέ νά ένθαρρυνθεί, αλλά ούτε ό Ντουρρούτι ούτε οί σύντροφοί του, όπως ό Γκαρθία Όλιβέρ καί ό Φρανθίσκο Άσκάζο δέν μπόρεσαν νά ξεφύγουν από τήν έπιρροή πού έξασκουσαν, παρά τή θέλησή τους. Αυτή ή έπιρροή ήταν ίσως όλεθρια, κι ό Ντουρρούτι θασανιζόταν άπ' αυτό περισσότερο από όποιον-όηποτε άλλον. "Ήξερε πάρα πολύ καλά ότι οί σύντροφοί του στη δουλειά τόν σέβονταν: αυτό δέν όφειλόταν στήν αίγλη πού σκόρπιζε χωρίς νά τό καταλαβαίνει, αλλά σ' ένα είδος ευγνωμοσύνης που αισθάνονταν γιά τόν τρόπο μέ τόν όποίο είχε δοθεί τόσο ολοκληρωτικά στη δουλειά του. "Αλλά ό Ντουρρούτι ήταν αντίθετος σ' αυτό τό είδος του σεβασμού, βλέποντας σ' αυτό όχι μιá άπελευθέρωση του ανθρώπου αλλά αντίθετα ένα είδος άλλοτριωσης τής θέλησης. "Έλεγε ότι «ό άνθρωπος πού άλλοτριώνει τή θέλησή του, δέν μπορεί ποτέ νά άπελευθερωθεί γιά νά έκφραστεί καί νά ακολουθήσει τίς δικές του ιδέες σέ μιá συγκέντρωση ένός συνδικάτου, άν αισθάνεται ότι τόν έξουσιάζει ένας πιό Ικανός όμιλητής... "Όσο ό άνθρωπος δέν σκέφτεται γιά τόν έαυτό του καί δέν αναλαμβάνει τίς ευθύνες του, δέν θά υπάρξει άπόλυτη άπελευθέρωση τών ανθρώπινων όντων».

"Η άπλή όμιλία του Ντουρρούτι σοκάριζε μερικές φορές τούς συντρόφους του στήν όμάδα, ιδιαίτερα τόν Γκαρθία Όλιβέρ. "Η αύτοπεποίθηση του τελευταίου στις δικές του κρίσεις έφερνε συχνά τό αντίθετο αποτέλεσμα άπ' αυτό πού ήθελε, άν καί δέν μπορούσε ν' άνεχτεί καμιά αντίθεση στις ιδέες του. Αυτό φάνηκε στή διάρκεια του Συνεδρίου τής CNT όταν ό Ντουρρούτι καί ό Όλιβέρ συγκρούστηκαν, ένω έλεγαν ό καθένας τήν προσωπική του άποψη γιά τήν επανάσταση. "Ο Όλιβέρ πίστευε ότι ή άντεπανάσταση προχωρούσε καί πρότεινε τήν ιδέα νά σχηματιστεί μιá παραστρα-

τιωτική όργάνωση. Νόμιζε ότι ήταν ό μοναδικός άποτελεσματικός τρόπος γιά νά άντιμετωπίσουν καί νά εξασφαλίσουν τό θρίαμβο του προλεταριάτου. "Ο Ντουρρούτι πίστευε ότι έστω άκόμη καί κάτω από τή δικαιολογία τής άποτελεσματικότητας, ή μιλιταριστική ιδέα δέν έπρεπε νά ύποστηρικτεί. «Είναι αλήθεια —είπε— ότι ή πρόταση του Γκαρθία Όλιβέρ είναι περισσότερο άποδεκτή από μιá στρατιωτική άποψη άπ' ότι ή ιδέα του άντάρτικου, πού έγώ ύπερασπίζομαι. "Αλλά αυτή ή παραστρατιωτική ιδέα θά όδηγήσει τήν επανάσταση στήν καταστροφή της, γιατί αυτός ό όργανισμός θά άρχίσει νά επιβάλλεται, καί στο όνομα τής άποτελεσματικότητας, θά άσκει τήν έξουσία του καί τή δύναμή του πάνω στις μάζες. Διαμέσου άκριβώς αυτής τής αρχής οί Μπολσεβίκοι κατέπνιξαν τή Ρωσική "Επανάσταση. Δέ θέλουμε νά γίνει αυτό, όποιοδήποτε κι άν είναι τό τίμημα. "Ας αφήσουμε τήν επανάστασή μας νά έξελιχτεί σύμφωνα μέ τίς δικές της άρχές».²

Αυτή ή έσωτερική διαφωνία έκδηλώθηκε άνοιχτά όταν τό Συνδικάτο "Υφαντουργών, στό όποίο όρουσαν καί οί δύο άντρες, άρχισε νά συζητάει τό πρόγραμμα του 4ου Συνεδρίου. "Ο Όλιβέρ είπε τή δική του άποψη σέ μιá συγκέντρωση του Συνδικάτου. "Ο Ντουρρούτι υπεράσπισε τή δική του άποψη. Τά 70.000 μέλη ψήφισαν τήν πρόταση του Ι'καρθία Όλιβέρ, ό όποίος κατέληξε λέγοντας: «Οί άμυντικές όμάδες τής Συνομοσπονδίας καί οί άναρχικές όμάδες θά φτιάξουν μιá ξεχωριστή όργάνωση γιά νά σχηματίσουν τήν "Εκατονταρχία, τήν κύρια μονάδα του Προλεταριακού Στρατού».

Τό πρόγραμμα του Συνεδρίου ήταν πολύ έκτεταμένο καί σημαντικό, έξαιτίας τής ευθύνης πού ανέλαβε ή CNT άπέναντι στο λαό. "Η CNT δέν είχε νά άντιμετωπίσει μόνον άμεσα προβλήματα, αλλά έπρεπε επίσης νά διατυπώσει κι ένα πρόγραμμα, πού θά καθόριζε τίς γενικές γραμμές του Άντιεξουσιαστικού Κομμουνισμού. Οί συζητήσεις ήταν έντονες καί γρήγορα θά επαιρναν μιá ιδιαίτερη σπουδαιότητα. "Η πίστη τών εργατών ήταν τόσο μεγάλη αυτή τήν εποχή ώστε πίστευαν ότι ή επανάσταση έρχόταν. "Υπήρχε άμεση άνάγκη νά

διατυπώσουν και να ξανασκεφτούν τις ιδέες, πού θα έπρεπε άμέσως να μπουν σέ πράξη. Οι πολεμικές ήταν πολύ ζωντανές, καθώς κυριαρχούνταν απόλυτα απ' τόν επαναστατικό ένθουσιασμό. Αυτή ή ατμόσφαιρα δέ γινόταν αίσθητή μόνο στους εργάτες του Ύφαντουργικού Συνδικάτου αλλά επεκτεινόταν και σ' όλους τους οργανωμένους εργάτες της CNT. Οι συγκεντρώσεις άκολουθοῦσαν ή μιá τήν άλλη γιά πολλές βδομάδες. Καί έπειδή έπρεπε να ψηφίσουν γιά όρισμένες λύσεις χρειάζονταν να γίνουν μεγάλες συναθροίσεις. Παράλληλα μ' αυτές τις συναθροίσεις, γινόντουσαν και όμιλίες στά εργοστάσια τήν ώρα της δουλειάς. Ή CNT φόρωνε μέ δουλειά τους αγωνιστές της σέ τέτοιο σημείο ώστε ούτε καν μπορούσαν να κοιμηθούν, αλλά χάρη στόν ένθουσιασμό τους μπορούσαν όλοι να ξεπεράσουν τήν κούραση.

Ό Ντουρρούτι δέν είχε σχεδόν καμιά εύκαιρία γιά να ξεκουραστεί από τότε πού βγήκε από τή φυλακή μέχρι πού έμφανίστηκε στή Σαραγόσσα σάν αντιπρόσωπος στό Συνέδριο. Ή κόρη του, ή Κολέτ, πού ήταν τότε πέντε χρονών, μόλις πού γνώριζε τόν πατέρα της. Από τότε πού ανακηρύχτηκε ή Δημοκρατία, ό Ντουρρούτι πέρασε τά τρία τέταρτα του καιρού του στή φυλακή ή στήν παρανομία. Αυτό ήταν κάτι πολύ συνηθισμένο γι' αυτόν. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, δέν μπορούσε να έχει ούτε οικογενειακή ούτε προσωπική ζωή. Από τό Γενάρη και μετά θά μπορούσε ίσως να έχει μιá οικογενειακή ζωή γιά λίγους μήνες, αλλά ή έλλειψη αγωνιστών πού νάναι έλεύθεροι και διαθέσιμοι ήταν τέτοια, ώστε ή CNT τους είχε έπιστρατεύσει όλους τους γιά τήν ένδική έκστρατεία προπαγάνδας στή διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Καί άργότερα τους χρειάστηκε γιά τις προετοιμασίες του Συνεδρίου. Οι πολλές άπουσίες του Ντουρρούτι δημιούργησαν πρόσκαιρες ρήξεις μέ τή σύντροφό του. Ή τελευταία έπρεπε να φροντίσει μόνη της γιά τή μόρφωση της μικρής Κολέτ, καθώς επίσης και να κερδίσει λεφτά γιά να ζήσει εκείνη και τό παιδί, αφού οι προπαγανδιστές και οι αγωνιστές, πού ήταν υπεύθυνοι του πυρήνα της CNT, ήταν άμισθοι.

Τήν 1 Μάη του 1936 άρχισε στή Σαραγόσσα τό 4ο Έθνικό Συνέδριο της CNT3. Ήταν ίσως τό πιο σημαντικό Συνέδριο της CNT, αφού σ' αυτό έμφανίστηκε ή μεγαλύτερη ομάδα από αντιπροσώπους παρα ποτέ. Άνάμεσα στά προβλήματα πού συζητήθηκαν ήταν και τό ζήτημα του «επαναστατικού κύκλου». Ό Γκαρθία Όλιβέρ έδωσε μιá αναφορά της δράσης του, σάν πρώην μέλος της Έπαναστατικής Έπιτροπής στήν εξέγερση του Γενάρη του 1933.

«Στά 1931, όταν τό πολιτικό καθεστώς άλλαξε στήν Ίσπανία, φάνηκαν δυο διαφορετικές τάσεις, πού στήν πραγματικότητα υπήρχαν στό μυαλό μας από άρκετό καιρό. Ή διάσπαση προήρθε από δυο διαφορετικούς τρόπους θεώρησης της πραγματικότητας.

»Στά 1931, ή εποχή ήταν εύνοική γιά τό προλεταριάτο γιά να κάνει μιá αντιεξουσιαστική επανάσταση και γιά να καταστρέψει τήν κοινωνία, όπως ήταν. Άλλά αυτό δέν έγινε πάλι μέ τόν ίδιο τρόπο ή στόν ίδιο βαθμό. Τό καθεστώς ήταν διαβρωμένο, τό Κράτος ήταν αδύναμο, ό Στρατός δέν είχε πειθαρχία, ή Γκουάρντια θιβίλ είχε περιοριστεί σέ μέγεθος, οι δυνάμεις της τάξης ήταν φτωχά οργανωμένες. Ήταν μιá εύνοική στιγμή γιά τήν επανάστασή μας. Σήμερα, όπως και στά 1931, λέμε ότι ή επανάσταση είναι δυνατή. Άλλά τώρα υπάρχει ένα δυνατό Κράτος, πειθαρχημένες δυνάμεις, μιá υπεροπτική άστική τάξη(...) Γιά να πραγματοποιήσουμε μιá επανάσταση σήμερα, είναι άπαραίτητες κι άλλες επαναστατικές δυνάμεις εκτός από αυτές της CNT. Σ' αυτό τό Συνέδριο πρέπει να μελετήσουμε τόν τρόπο γιά να δράσουμε μαζί μέ τήν UGT. Άλλά δέ θά μπορούσε να υπάρξει ούτε παρόν, ούτε καμιά πιθανότητα γιά τό μέλλον αν ή επαναστατική πορεία της CNT ήταν διαφορετική απ' αυτή πού υπήρξε πάντοτε. Ή τωρινή ιστορία μας δικαιώνει.

»Μέ τά επαναστατικά κατορθώματα πού πραγματοποιήσε ή CNT, ό δρόμος τώρα είναι καθάρος. Ή πρώτη απ' αυτές τις πράξεις μετά τό ένκλημα της Κάζας Βιέχας, σύντριψε τελειωτικά τήν άριστερά. Όδήγησε τις μάζες και τό ίδιο τό Σοσιαλι-

οτικό Κόμμα στο δρόμο της επανάστασης. Έβαλε
τά πάντα σε κίνηση και ξεσκέπασε τις πολιτικές
αυταπάτες. Είναι αλήθεια ότι αποτύχαμε, αλλά η
αποτυχία μας έδειξε ότι για πρώτη φορά η CNT
έπιχειρησε εθνικούς αγώνες σε μία πολύ μεγάλη
κλίμακα. Ξέρουμε ότι μέχρι τώρα η CNT ήταν πάν-
τα μία οργάνωση απορροφημένη στους συνδικαλι-
στικούς αγώνες έναντι των αφεντικών. Η CNT
δεν ήταν γνωστή στον έξω κόσμο. Αλλά τώρα εί-
μαστε γνωστοί σ' ολόκληρη τη χώρα και δώσαμε
την ελπίδα στον κόσμο για μία Κομμουνιστική αν-
τιεξουσιαστική κοινωνία. Έχουμε δώσει μια σημαία
κι ένα σύμβολο στην εργατική τάξη.

» Σύντροφοι της αντιπολίτευσης, οι μειοψηφίες
πάντα πετυχαίνουν όταν έχουν δίκιο. Ο καθένας
πρέπει ν' αγωνιστεί για να πείσει την πλειοψηφία,
οπώς κάνουμε κι εμείς οι ίδιοι. Τις αποφάσεις του
Συνεδρίου πρέπει να τις σεβαστούν όλοι και όλοι
πρέπει να είμαστε ενωμένοι μέσα στο Συνέδριο».4

Οι αντιπροσωπείες των συνδικάτων της αντι-
πολίτευσης έγιναν δεκτές και τά 60.000 μέλη τους
γράφτηκαν στη CNT.

Τό Συνέδριο έπρεπε να καθορίσει τη θέση του
σχετικά με την αγροτική μεταρρύθμιση. Μία με-
γάλη εισήγηση προηγήθηκε των συμπερασμάτων
αυτού του ψηφίσματος. Αποφάσισαν ότι η κυβέρ-
νηση στην κατάσταση που βρισκόταν δεν ήταν σε
θέση να πραγματοποιήσει μία αποτελεσματική και
θετική αγροτική μεταρρύθμιση για τους αγρότες.
Μαζί με ένα σχέδιο για προπαγάνδα και οργάνωση,
προτάθηκε και τό παρακάτω πρόγραμμα:

« Απαλλοτρίωση χωρίς αποζημίωση σε ιδιοκτη-
οίες από 124 έκταρια και πάνω.

» Κατασχεση των κοπαδιών που κρατούνται
σε έφεδρεία, των εργαλείων, των μηχανών και των
σπορων, που βρίσκονται στην κατοχή των γαιοκτη-
μόνων.

» Εκτέλεση προγραμμάτων άρδευσης, οδοποιί-
ας, αναδάσωσης, καθώς και για τη δημιουργία Γε-
ωργικών Σχολών.

» Άμεση κατάληψη από τά αγροτικά συνδι-
κάτα της γης που δεν καλλιεργούνταν Ικανοποιή-

τικά και πού μ' αυτό τον τρόπο προκαλούσε σαμπο-
τάζ στην εθνική οικονομία».

Μετά τό τέλος αυτού του Συνεδρίου, οργανώ-
θηκε μία συγκέντρωση στην Πλάζα ντέ Τόρος της
Σαραγόσας, για να ενημερωθεί ο λαός για τις α-
ποφάσεις που είχαν παρθεί. Για να πάρουν μέρος
σ' αυτή την ιστορική εκδήλωση, είχαν έρθει ειδι-
κά τραίνα γεμάτα εργάτες από τη Μαδρίτη, τη
Βαρκελώνη και τό Βορρά. Οι κάτοικοι των κοντι-
νων χωριών ήρθαν με αυτοκίνητα. Για 24 ώρες η
Σαραγόσσα έγινε η πρωτεύουσα του Ίσπανικού
Έπαναστατικού Προλεταριάτου. «Όλες οι έφημερί-
δες της χώρας σχολίασαν τη σπουδαιότητα αυτού
του Συνομοσπονδιακού Συνεδρίου. Μία δημοκρα-
τική έφημερίδα τό έθεσε σαν παράδειγμα, πού θα-
πρεπε να έμπνεύσει τις συγκεντρώσεις των βου-
λευτών. Όσο για τον όστικό τύπο, παρουσίασε τό
Συνέδριο στους αναγνώστες του σαν «τό πρώτο
κεφάλαιο της επανάστασης».

Τό όργανο της CNT στην Καταλωνία, η «Σο-
λινταριντάτ Όμπρέρα», τέλειωνε τό κύριο όρθρο
της μ' αυτές τις λέξεις: «Τό Συνέδριο τέλειωσε,
αλλά τώρα αρχίζει η πραγματική δουλειά της συ-
νομοσπονδιακής αναδιάρθρωσης και της επανα-
στατικής προετοιμασίας. Στο Συνέδριο δεν πρυτά-
νευσε κανένα προσωπικό κριτήριο, αλλά κυριάρ-
χησε η συλλογική σκέψη. Υπήρχε όμοφωνία για
τις αποφάσεις που πάρθηκαν και πού πρέπει επίσης
να πραγματοποιηθούν όμόφωνα. Άς μάθουμε τον
τρόπο για να δείξουμε στους εργάτες όλου του
κοσμου πως γίνεται μία επανάσταση».5

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Μαρτυρία του Λιμπέρτο Καλλέχια.

2. Στο ίδιο.

3. Τό 1ο Συνέδριο έγινε τό 1919, τό 2ο στα 1931. Άλλά
έν ύπολογίσει κανείς και τό ιδρυτικό Συνέδριο του 1910 στη
Βαρκελώνη, αυτό τό Συνέδριο είναι τό 4ο.

4. Πρακτικά του Συνεδρίου της CNT
στην Σαραγόσσα, Μάης 1936, εκδόθηκε από τη CNT
της έξορίας στη Τουλούζη, στα 1954.

5. Σολινταριντάτ Όμπρέρα, Μάης 1936.

15. «Σύντροφοι Σοσιαλιστές, τί περιμένετε;»

Μήπως τό ενάμιου εκατομμύριο εργάτες, πού είχαν εκφράσει τίς επιθυμίες τους διαμέσου του Συνεδρίου της CNT, ζούσαν σέ μιá οὐτοπία ἢ ἐβλεπαν καθαρά τίς ἐπαναστατικές δυνατότητες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς;

“Ένας Σοβιετικός Ιστορικός περιγράφει τὴν κατάσταση μ’ αὐτό τὸν τρόπο: “Από τότε πού τό Λαϊκό Μέτωπο κέρδισε στίς ἐκλογές ἐγίνε μιá ἐκρηξη. (...) Τά Δημοκρατικά κόμματα, μικροαστικά καί άστικά, πού πῆραν μέρος στήν κυβέρνηση ἔδειξαν άμέσως ὅτι δέν είχαν αλλάξει. Ἡ πολιτική τους ἔμοιαζε, γραμμῇ με γραμμῇ, με τὴν πολιτική πού χρησιμοποίησαν από τό 1931 μέχρι τό 1933, καί αὐτή ἡ πολιτική παραπλανοῦσε τό λαό καί άνοιγε τό δρόμο γιά τὴν αντίδραση. Μόνο οί μάζες είχαν αλλάξει, καί τώρα ἤξεραν πάρα πολύ καλά τὴ δύναμή τους. Ἀρχισαν άμέσως νά πραγματοποιοῦν τό πρόγραμμα τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου από τὴ βάση καί με ἐπαναστατικές μεθόδους: με τὴν ἀπελευθέρωση ὄλων τῶν πολιτικῶν κρατουμένων, με τὴν ἐπαναπρόσληψη ὄλων τῶν εργατῶν στίς δουλειές ἀπ’ ὅπου είχαν ἀπολυθεῖ γιά τίς πολιτικές τους δραστηριότητες καί με τὴν κατάληψη τῆς γῆς πού ἄρχισε τό Μάρτη τοῦ 1936.

»Οί ἀπεργίες ἄρχισαν από τίς 15 τοῦ Μάρτη καί τίς προκάλεσαν ἡ πείνα, ἡ ἀνεργία καί οί φασιστικές προκλήσεις. Τό κίνημα μεγάλωνε μέρα με τὴ μέρα, παραλύοντας τά μαγαζιά, τά εργοστάσια καί τά ὀρυχεῖα. Στὴ διάρκεια τοῦ Ἰούνη καί τοῦ Ἰούλη τοῦ 1936 ἀναφέρθηκε ἕνας μέσος ὅρος από δέκα ὡς εἴκοσι ἀπεργίες καθημερινά, στίς ὁποῖες οί εργάτες σ’ ἕνα ποσοστὸ 95% θριάμβευσαν. Μεγάλες μάζες εργατῶν ξεχύνονταν στοῦ δρόμου τῶν κυριώτερων πόλεων, απαιτώντας ἕναν ὀλοκληρωτικό θρίαμβο τῆς ἐπανάστασης. Τότε ἦταν πού δεκάδες χιλιάδες εργατῶν μαζεῦονταν γιά νά κάνουν συγκεντρώσεις, πού γεννήθηκαν οί πρῶτες βιομηχανικές κολλεκτίβες καί πού οί εργάτες κατέλαβαν τίς ἐπιχειρήσεις πού είχαν ἐγκαταλειφθεῖ από τοὺς ἰδιοκτῆτες τους. Αὐτὸς ὁ

ἐλεγχος στὴ βάση, ἡ ἐξάπλωση τῶν ἀπεργιῶν, ἡ κατάληψη τῶν εργοστασίων καί τῆς γῆς ὀδηγοῦσαν τό προλεταριάτο νά ἀναπτύξει ἕνα πρόγραμμα πού κάλυπτε ὅλες τίς πλευρές τῆς ἰσπανικῆς πραγματικότητας, δηλ. τὴν οικονομική, τὴν πολιτική, τὴν κοινωνική κλπ.».

Αὐτὴ ἡ περιγραφή ἀπό τό Σοβιετικό συγγραφέα Μείντανικ, πού ὑποστηρίχτηκε καί ἀπό ἄλλους ἱστορικούς, περιέχει μόνο ἕνα λάθος, τό ὁποῖο ἐπισήμανε ὁ Φερνάντο Κλοντέν. Ἡ ἐπαναστατική ἐκρηξη δέν ἔχει καμιá σχέση με τὴν «(...) ὑλοποίηση τοῦ προγράμματος τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου, πού δέν ἴμιλαγε οὔτε γιά τὴν κατάληψη τῶν εργοστασίων οὔτε γιά τὴ συντριβὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλά ἀντίθετα, προσπαθοῦσε με κάθε τρόπο νά προστατέψει τὴν ἀτομική ἰδιοκτησία. Ὁ Μείντανικ εἶναι ἀναμφίβολα ὑποχρεωμένος νά προσπαθῇ νά ἐναρμονίσει τὴν πραγματικὴ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, δίνοντας μιá ἐξήγηση γιά τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς.».

Ἀπ’ αὐτὴ τὴν περιγραφή τῆς κατάστασης μπορούμε νά δοῦμε ὅτι οί λαϊκές μάζες ἐνεργοῦσαν με δικὴ τους πρωτοβουλία, ἀγνοώντας τὴν κυβέρνηση. Καί μπορεί κανεῖς νά καταλάβει ὅτι οί εργάτες δέν είχαν ψηφίσει τό Λαϊκό Μέτωπο, ἐξαιτίας πολιτικῶν αὐταπατῶν, ἀλλά γιά συγκεκριμένους λόγους, γιά νά πετύχουν, δηλαδή, τὴν ἀπελευθέρωση τῶν κρατουμένων καί γιά νά ὀργανώσουν τὸν ἀγῶνα πάνω σ’ ἕνα πιό εὐνοϊκό ἔδαφος.

Κι ἔτσι, ξέροντας πολὺ καλά τό ἐπαναστατικό ἐπίπεδο τῆς εργατικῆς τάξης, τό Συνέδριο τῆς CNT διάλεξε τὴν ἐξέγερση καί ἀνέπτυξε ἕνα σχέδιο γιά νά καλύψει ὅλες τίς πλευρές τῆς ἰσπανικῆς πραγματικότητας. Οί μάζες ἦταν ἔτοιμες νά πραγματοποιήσουν μιá οὐτοπία καταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία. Στὴν πραγματικότητα, τό ζήτημα τῆς ἐξουσίας ἦταν τό ἐπίκεντρο τῆς στρατηγικῆς πού ἀνέπτυξαν οί ἀναρχοσυνδικαλιστές ἀπό τὴν ἀνακήρυξη τῆς Δημοκρατίας. Ἄν εἶναι ἀλήθεια, ὅπως σημειώνει ὁ Τζ. Μπρενάν, ὅτι οί ἀναρχικοὶ δέν μπόρεσαν νά κάνουν τὴν ἐπανάσταση στὴν Ἰσπανία, ὡστόσο δημιούργησαν καί διατήρησαν ἕνα μόνιμο

προ-επαναστατικό κλίμα.² 'Ακόμη, ο Μαουρίν αναγνώρισε ότι «αν και μπορεί να φαίνεται παράδοξο, ωστόσο εξαρτιόταν από τον Ντουρρούτι, τον Γκαρθία 'Ολιβέρ και τον 'Ασκάζο αν ο Χιλ Ρόμπλες ή ο 'Αζάνια θα καταλάμβαναν την εξουσία».³

Έτσι, οι επαναστατικές πράξεις που γίνονταν από τη CNT στους δρόμους καθόριζαν την πολιτική ζωή της χώρας και είχαν σαν ανένδοτο στόχο τους την επανάσταση. Οι αναρχικοί ένοχλούσαν την κυβέρνηση, εξηγώντας στο λαό ότι πρέπει να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες και τις δυσκολίες του Κράτους για να το καταστρέψει και να δημιουργήσει μια νέα κατάσταση, που θα είναι πιο κοντά στο επίπεδο και στην επαναστατική συνείδηση της εργατικής τάξης.

Στή διάρκεια του 'Ιούνη και του 'Ιούλη ο αγώνας είχε ήδη καταφέρει να καταστρέψει ένα μέρος του καπιταλιστικού τομέα. 'Η εξουσία, που είχε συρρικνωθεί πολύ, ήταν μοιρασμένη ανάμεσα σ' έναν αριθμό ομάδων που ή μια ανταγωνιζόταν την άλλη. 'Αντίθετα μ' αυτούς ήταν η δύναμη των εργατών, των κομμάτων και των συνδικάτων τους, που μεγάλωνε καθημερινά. Ταυτόχρονα, η αντίεπανάσταση εκφραζόταν όχι μόνο διαμέσου της λεκτικής bias των κυριότερων ήγετων της, του Χιλ Ρόμπλες, του Χ. Α. Πρίμο ντέ Ριβέρα ή του Χ. Κάλβο Σοτέλο, αλλά επίσης και διαμέσου των επιθεσέων της και του σαμποτάζ της στην οικονομία (διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος στα εργοστάσια, εγκατάλειψη της γης ακαλλιέργητης). Γινόντουσαν επίσης και συγκρούσεις που τις προκαλούσαν οι φασιστικές ομάδες και ο Στρατός συνωμοτούσε τώρα ανοικτά.

Συνεπώς, οι εργάτες της CNT δεν ήταν δημιουργοί όταν σήλωναν ότι η επανάσταση ήταν ο μόνος δυνατός τρόπος για να θγύν από το αδιέξοδο. Ένα ζήτημα, όμως, διέσπασε τα μέλη του Συνεδρίου. Θα μπορούσε η 'Ισπανική επανάσταση να θριαμβεύσει μόνη της ενάντια στις δυνάμεις της αντίδρασης ή μήπως ο παγκόσμιος καπιταλισμός θα κατόρθωνε να την καταπνίξει; Μερικοί, αντιμετωπίζοντας αυτή την απειλή νόμισαν ότι ί-

σως θα ήταν καλύτερο να δημιουργήσουν μία δημοκρατική εξέλιξη στην 'Ισπανία. Τά πιο ριζοσπαστικά στοιχεία ήξεραν ότι αυτή η έκλογη θα οδηγούσε στο ρεφορμισμό και ο Ντουρρούτι δήλωσε: «(...) Άν η επανάσταση, για την οποία πολεμήσαμε τόσα χρόνια, ξεσπάσει τώρα —όπως τό επιθυμούμε— θα δούμε τότε τί πρέπει να κάνουμε για να προχωρήσουμε. Άλλά από δω και πέρα πρέπει να σκεφτούμε να τη διεθνοποιήσουμε, εκμεταλλευόμενοι κάθε δυνατότητα που μας παρουσιάζεται».⁴ Αυτή ήταν η έκταση της πολεμικής, γιατί η ώρα πράγματι, δεν ήταν κατάλληλη για θεωρητικολογίες. 'Η επανάσταση είχε ξεσπάσει στους δρόμους και κανείς δεν μπορούσε να τη σταματήσει.

Δύο μήνες μετά την 'Ισπανία, τό Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία είχε κερδίσει κι αυτό στις εκλογές. Ουσιαστικά, στην εξουσία ήταν οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές. Ένω στην 'Ισπανία ένας αστός δημοκράτης, ο Μανουέλ 'Αζάνια, ήταν επικεφαλής της κυβέρνησης, στη Γαλλία η 'Εθνική Συνέλευση, τά τρία τέταρτα της οποίας ήταν σοσιαλιστές και κομμουνιστές, είχε διαλέξει ένα σοσιαλιστή. Οι 'Ισπανοί εργάτες ήξεραν πολύ καλά ότι αν τό Κράτος μπορούσε να δημιουργήσει μία επανάσταση που απαιτούσε ο λαός, αυτό δεν όφειλόταν στο γεγονός ότι οι σοσιαλιστές ήταν στην εξουσία και στο ότι οι κομμουνιστές είχαν έδρες στη Συνέλευση. Ήταν ή στάση του γαλλικού προλεταριάτου, που άρχισε να καταλαμβάνει τά εργοστάσια με τη σταθερή απόφαση να μετατρέψει τό κίνημα σε μία επαναστατική πράξη που φαινόταν πιο σοβαρή και που ενίσχυε τον επαναστατικό του ένθουσιασμό. 'Ο Ισπανικός λαός σκέφτηκε ότι αν μπορούσε να ένωθεί στον αγώνα με τό γαλλικό λαό, θα μπορούσε τότε να επεκτείνει την 'Επανάσταση σ' ολόκληρη την Εύρωπη.

'Ο Ντουρρούτι, στη διάρκεια μιας συγκέντρωσης, δήλωσε: «Άν τό απεργιακό κίνημα στη Γαλλία ριζοσπαστικοποιηθεί και αν οι εργάτες ξεπεράσουν τις διαταγές των πολιτικών και συνδικαλιστών ηγετών τους, τότε η Εύρωπαϊκή επανάστα-

ση θά έχει κερδηθεί. Σύντροφοι! Σπρώξτε τὰ γεγονότα μπροστά!»

Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ, ἀπὸ τὴν πλευρά του, ἐπέμενε στὴν Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT ὅτι ἔπρεπε νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ καταγγεῖλει δημόσια τὴν παθητικότητα καὶ τὴ σιωπὴ τῶν ἡγετῶν τῆς UGT σχετικά μὲ τὴν ἔκκληση τοῦ Συνεδρίου τῆς CNT γιὰ μιὰ ἐπαναστατικὴ συμμαχία. Ὁ Ἀσκάζο ἀπευθύνθηκε στοὺς σοσιαλιστὲς μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Σύντροφοι σοσιαλιστὲς, τί περιμένετε γιὰ νὰ ἀποεῖξετε τὴν ἀλληλεγγύη σας στοὺς Γάλλους ἐργάτες;».5

Στὴν πραγματικότητα, τὰ γεγονότα στὴ Γαλλία καὶ στὴν Ἰσπανία ἦταν συνδεδεμένα καὶ ἔδειξαν καθαρὰ τὴν ἀναλογία πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο κινήματα. Οἱ ἐργάτες τῆς βιομηχανίας τῶν αὐτοκινήτων σταμάτησαν νὰ δουλεύουν στὸ Παρίσι καὶ παρέλυσαν τὴ βιομηχανία τῆς Γαλλίας. Λίγες μέρες ἀργότερα, οἱ ἀγρότες ὀγδόντα χωριῶν στὴν περιφέρεια τῆς Σαλαμάνκα κατέλαβαν τις ἐκτάσεις τῶν μεγαλοϊδιοκτητῶν καὶ ὀργάνωσαν κολλεκτίβες. Αὐτὴ ἡ πρωτοβουλία ἐξαπλώθηκε σὰν πυρκαγιά στὴν περιφέρεια τοῦ Τολεδο, ἐνῶ στὴν Ἑσπρεμαδούρα ὀγδόντα χιλιάδες ἀγρότες ἐγκαταστάθηκαν στὶς μεγάλες ἰδιοκτησίες, πού τις ὀργάνωσαν ὕστερα συλλογικά. Οἱ ἐργάτες τῶν πόλεων ὑποστήριζαν δραστήρια τὴν ἀγροτικὴ ἐπανάσταση καὶ οἱ ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς περιόδου δείχνουν καθαρὰ τὸν διεθνή χαρακτῆρα τῆς ταξικῆς πάλης.

Ἀλλὰ ἐνῶ ὁ ἐνθουσιασμός πυρπολοῦσε τὸν Ἰσπανικὸ Λαό, στὴ Γαλλία οἱ ἐργάτες παραδόθηκαν. Ὁ πολιτικὸς σχεδιασμός εἶχε κερδίσει τὴ μάχη μέσα στὸ κόμμα. Ὁ Λεόν Μπλουμ εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ δεχτεῖ τὴν ἀρχηγία μιᾶς προλεταριακῆς ἐπανάστασης καὶ ὁ Μωρίς Τορέζ εἶπε στοὺς ἐργάτες ὅτι ἔπρεπε νὰ ξέρουν πῶς νὰ τελειώσουν μιὰν ἀπεργία. Κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου, ἡ Γαλλία γυρνοῦσε πάλι πίσω στὴν ἀστική τάξη.

Ὁ Ντουρρουτί, τοῦ ὁποῦ ἡ σύντροφος ἦταν Γαλλίδα, εἶχε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀγωνιστὲς στὴ

Γαλλία. Ἐχοντας καταλάβει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο νικῆθηκαν οἱ ἐργάτες, δὲν ἔκρυβε τὴν ὀργή του ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀγωνιστὲς πού περνοῦσαν ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη. Τοὺς κατηγόρησε γιὰ ἑλλειψὴ ἐπαναστατικῆς κρίσης, γιὰ ἀγωνιστικὴ ἀσυνοχή, γιὰ τὶς φραξιονιστικὲς τοὺς διαμάχες, πού εἶχαν ἀποπροσανατολίσει τὸ ἐργατικὸ κίνημα καὶ τὸ εἶχαν ρίξει πίσω στὸ ρεφορμισμὸ. Ἐξάλλου, ὁ Ντουρρουτί δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβει αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ, γιατί στὴ Γαλλία τὸ ἀναρχοσυνδικαλιστικὸ κίνημα εἶχε πραγματικὴ δύναμη. Πῶς μπόρεσε νὰ χάσει τὴν ἐπιρροή του στὴν ἐργατικὴ τάξη, σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε νὰ μὴν παίξει οὔτε καὶ τὸν παραμικρὸ ρόλο στὴ διάρκεια τῶν ἀπεργιῶν;

Ἦταν φανερό ὅτι ὁ Ντουρρουτί καὶ οἱ Γάλλοι σύντροφοί του ἔβλεπαν τὸ πρόβλημα τῆς ἐπανάστασης ἀπὸ διαφορετικὲς πλευρές. Ἐπίσης, ἡ ὀργάνωση στὴν Ἰσπανία δεχόταν ἀγριεὲς ἐπιθέσεις καὶ εἶχε ἀντισταθεῖ στὶς προσπάθειες πού εἶχαν γίνει γιὰ νὰ στραφεῖ ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς πρὸς τὶς ρεφορμιστικὲς λύσεις. Ἀλλὰ ὁ Ντουρρουτί εἶπε ὅτι αὐτὸ πού ἔκανε νὰ ξεχωρίζουν οἱ Ἰσπανοὶ ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀγωνιστὲς ἦταν ὅτι οἱ πρῶτοι εἶχαν μιὰ τυφλὴ πίστη στὴν Ἐπανάσταση, πού τὴ βίωναν καθημερινὰ διαμέσου τῶν ἀγώνων τους, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι ἀποκομμένοι ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μάζες, καλλιεργοῦσαν τὴν ἐπανάστασι ὑποὺς φιλοσοφικοὺς τοὺς κύκλους. Ἡ Ἐπανάσταση, πρόσθεσε ὁ Ντουρρουτί, δὲν χρειάζεται θεωρίες ἀλλὰ συνεχὴ δράση. Οἱ θεωρίες δὲ φέρνουν κανένα ἐπαναστατικὸ ἀποτέλεσμα, οἱ πράξεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἐπιτρέπουν τὴ δημιουργία θεωριῶν. Μιλώντας πρὸς τοὺς Γάλλους ἀγωνιστὲς, τοὺς παρότρυνε νὰ πᾶνε κοντὰ στὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ, γιατί, εἶπε, ἂν οἱ ἐργάτες τῆς Γαλλίας εἶχαν τὴν ἐμπειρία μιᾶς ἥττας, θὰ τοὺς δινόταν γρήγορα μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ δράσουν: Ἡ Ἰσπανία θαδίζει πρὸς τὴν ἐπανάσταση.

Οἱ προετοιμασίες προχωροῦσαν τὸν Ἰούνη καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἰούλη, ἐνῶ ὁ Ντουρρουτί καὶ τὰ μέλη τῆς ὁμάδας «Νοζότρος» κατὰστρωναν ἓνα

σχέδιο επίθεσης. Υιοθέτησαν τήν τακτική του αν-
τάρτικου τῆς πόλης, προβλέποντας ὅτι οἱ ἀγωνι-
στὲς θὰ μπορούσαν νά κινηθοῦν μέσα ἀπὸ τοὺς
ὑπονόμους, γιὰ νά εἶναι σέ θέση νά βοηθήσουν
στὶς διάφορες ἐπαναστατημένες περιοχές ἢ γιὰ
νά ἐπιτίθονται στὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ. Σὲ κάθε στρα-
τῶνα εἶχαν τοποθετήσει ἕναν ἢ περισσότερους
πληροφοριοδότες γιὰ νά προσέχουν τίς δραστη-
ριότητες τῶν κυριώτερων στρατιωτικῶν ἡγετῶν. Τό
ἴδιο εἶχαν κάνει καί στὰ ἀρχηγεία τῆς Γκουάρντια
θιθίλ καὶ τῶν φρουρῶν Ἐφόδου. Ἐφτιαχναν βόμ-
βες καὶ ἀγόραζαν ὅπλα ἢ τὰ ἔκλεβαν ἀπὸ τοὺς
στρατῶνες. Οἱ παλιοὶ «Σολιντάριος» δὲν θὰ αἰφνι-
διάζονταν αὐτὴ τήν ἀποφασιστικὴ ὥρα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Φερνάντο Κλοντέν, ἔργο ὄναφ.
2. Τζέραλντ Μπρενάν, ὁ Ἰσπανικὸς Λαβύριν-
θος.
3. Χοακὶν Μάουριν, Ἐπανάσταση καὶ Ἀντε-
πανάσταση στὴν Ἰσπανία.
4. Μαρτυρία τοῦ Λιμπέρτο Καλλέγια στὸ συγγραφέα.
5. Τὰ ἀποσπάσματα ἀπ' τίς ὁμιλίες τοῦ Ἀσκάζο καὶ τοῦ
Ντουρρούτι συνοψίζουν τὸ θέμα τῶν συγκεντρώσεων τὸν Μάη
1936. Βλ. Σολινταριντάτ Ὁ μ η ρ έ ρ α, Μῆης -
Ἰούνης 1936.

16. Μιὰ Βδομάδα Ἀγωνίας (13 - 19 Ἰούλη, 1936)

Ὁ Καζάρες Κιρόγκα, Πρόεδρος τοῦ Συμβου-
λίου, καὶ ὁ Μανουέλ Ἀζάνια, πού εἶχε ἀντικατα-
στήσει τὸν Ἀλκαλά Ζαμόρα τό Μάη ὡς Πρόεδρος
τῆς Δημοκρατίας, φαίνονταν σά νά ἦταν τελείως
ξένοι μέ τήν ἰσπανικὴ πραγματικότητα. Ὁ στρατός,
διχασμένος, δὲν ὑπάκουγε πιά στὸν Ὑπουργό Πο-
λέμου, ἀλλὰ στοὺς στρατηγούς του. Ἀρχηγὸς τῶν
οἰαφωνούντων ἦταν ὁ στρατηγὸς Μόλα. Οἱ φῆμες
γιὰ ἕνα πραξικόπημα ἀρχισαν νά γίνονται θετι-
κές. Ἡ φάλαγγα προωθοῦσε τίς τρομοκρατικές τῆς
δραστηριότητες γιὰ νά δημιουργήσει μιὰ ἀτμόσφαι-
ρα ἀνασφάλειας. Δολοφόνησαν τό σοσιαλιστὴ δικη-
γόρο Χιμένεζ ντέ Ἀζούα, ἀντιπρόεδρο τοῦ Κοι-
νοβουλίου.

Οἱ ἐπιθέσεις πολλαπλασιάστηκαν στὴ διάρκεια
τῆς βδομάδας πρὶν ἀπὸ τήν ἐξέγερση. Οἱ φαλαγ-
γίτες δολοφόνησαν τό λοχαγὸ Φαρόντο, ἕνα μέλος
τῶν φρουρῶν Ἐφόδου. Ὁ μοναρχικὸς βουλευτὴς
Κάλβο Σοτέλο, πού ἦταν φανερὰ ὁ πολιτικὸς ἐγ-
κέφαλος τῆς ἀνταρσίας, ἀνέλαβε τὴν εὐθύνη γι'
αὐτὸ τό ἐγκλημα δημόσια καὶ δήλωσε στὸ Κοινο-
βούλιο ὅτι ἡ ἐξέγερση ἐνάντια στὴ Δημοκρατία
ἀποτελεῖ καθῆκον. Ἡ κομμουνίστρια βουλευτίνα
Ντολόρες Ἰμπαρρούρι, ἡ «Πασιονάρια», τοῦ ἀπάν-
τησε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ τελευταία φορὰ πού «ἡ ἀ-
φεντιά του» θὰ μιλοῦσε μπροστὰ στὸ Κοινοβού-
λιο.

Συγχρόνως, ἀνακαλύφθηκε ἕνα φορτίο ὅπλων
στὴ Βαρκελώνη, πού προοριζόταν γιὰ τοὺς φαλαγ-
γίτες, καθὼς καὶ μερικά προπαγανδιστικὰ φυλλάδια
πού τὰ ὑπέγραφε ἕνας στρατηγὸς μιᾶς μεραρχίας,
καὶ κήρυσσαν κατάσταση πολέμου. Οἱ Καταλάνικες
ἀρχές ἔκαναν ἀμέσως γνωστὰ αὐτὰ τὰ γεγονότα
στὴ Μαορίτη, ὅπου ὁ Καζάρες Κιρόγκα ἔκρινε ὅτι
τὰ γεγονότα ἦταν ἀσήμαντα. Τὴν ἐπόμενη νύχτα,
στὶς 12 Ἰούλη, οἱ φαλαγγίτες δολοφόνησαν τό λο-
χαγὸ Καστίλλο, τῶν φρουρῶν Ἐφόδου τῆς Μαορί-
της, ἐνῶ μιὰ ἄλλη ὁμάδα κατέλαβε τό ραδιοφωνι-
κο σταθμὸ τῆς Βαλέντοια καὶ μετέδωσε μιὰ δια-

κήρυξη πού τέλειωνε με τις λέξεις: «Ζήτω ή Φάλαγγα!» Οι φρουροί Έφόδου αποφάσισαν νά έκδικηθούν τούς άξιωματικούς τούς πού είχαν δολοφονηθεί. Τή νύχτα τής 13 'Ιούλη, πήραν τόν Κάλλβο Σοτέλο από τό σπίτι του καί τό πρωί τό πτώμα του θρέθηκε στό 'Ανατολικό νέκροταφείο.

Στίς 14 'Ιούλη, ό Ζάκ Ντυκλό δήλωσε ότι ό έθνικός ύμνος τών έργατών ήταν ή «Διεθνής» καί μόνο ένας έθνικός συμβιβασμός θά μπορούσε νά γλυτώσει τή Γαλλία από έναν έμφύλιο πόλεμο. Στίς 15 ή Μαδρίτη ξύπνησε μέσα στην άγωνία. Έπρόκειτο νά γίνει ή κηδεία του Κάλλβο Σοτέλο καί του Καστίλλο. Οι λόγοι πάνω από τά πτώματα ακολουθήσαν ό ένας τόν άλλο, ένω στρατιωτικοί φορώντας τις στολές τους προχωρούσαν στους δρόμους τής πρωτεύουσας φωνάζοντας συνθήματα έχθρικά γιά τή Δημοκρατία. 'Η Γκουάρντια θιβίλ, έφιππη, τούς προστάτευε καί ήταν υπεύθυνη γιά τήν πορεία πού θ' ακολουθοῦσε τό φέρετρο του λοχαγού Καστίλλο.

Έκείνη τήν εποχή, ό Στρατηγός Φράνκο έβαζε τήν τελευταία λέξη στή διακήρυξή του στή Σάντα Κρουζ ντέ Τενερίφ, τήν πρωτεύουσα τών Καναρίων Νήσων. Στίς 17 'Ιούλη έφτασε στό Μάρκο μέ τό προσωπικό του αεροπλάνο, πού τό οδηγούσε ένας Άγγλος τυχοδιώκτης. Σ' όλόκληρο τό Ισπανικό προτεκτοράτο οι λεγεωνάριοι είχαν καταλάβει όρισμένες θέσεις, όπως είχε συμφωνηθεί. Άλλά στίς κυριώτερες πόλεις είχαν συναντήσει αντίσταση από τούς εργάτες. Στήν πραγματικότητα, ό πόλεμος είχε μόλις αρχίσει. 'Η 'Ισπανία θρέθηκε χωρισμένα σε δυο στρατόπεδα. Στο ένα ήταν οι Φασίστες, πού τούς υποστήριζαν τά ολοκληρωτικά καθεστώτα τής Γερμανίας καί τής 'Ιταλίας, καί στό άλλο, ό λαός, στόν όποίο ή Γαλλική κυβέρνηση είχε υποσχεθεί ότι θά στείλει όπλα, γιατί ή έκβαση του πολέμου θά εξαρτιόταν από τά όπλα.

Στή Βαρκελώνη, από τις 13 'Ιούλη, ή CNT καί ή FAI είχαν καταστρώσει τό άμυντικό τους σχέδιο. Μετα από κάθε μέρα δουλειάς οι άγωνιστές συγκεντρώνονταν σε διάφορα σημεία, όπου θά μπο-

ρούσαν νά πάνε γιά νά χτυπήσουν τούς στασιαστές όταν θά έρχόταν ή ώρα.

Στίς 14, τήν Τρίτη, ό Ντουρρούτι βγήκε από τό νοσοκομείο όπου είχε μπει γιά νά κάνει μία έγχειρηση. Πήρε μέρος σε μία συνεδρίαση 'Ολομέλειας τής Άμυντικής Έπιτροπής, CNT - FAI. 'Ο Λουί Κομπάνυς έστειλε έναν έμπιστο απεσταλμένο, τόν Περέζ Φαράς, νά ρωτήσει με τρόπο τή CNT ποιά θά ήταν ή στάση της απέναντι σε μία φασιστική άνταρσία. Του απάντησαν ότι ή CNT εδ έρισκόταν στα πόστα μάχης καί ό Ντουρρούτι είπε στόν Περέζ Φαράς: «Δέν μπορούμε νά αντιτάξουμε τά σώματα τών αγωνιστών μας στα όπλα του έθνους. Τί μέτρα σχεδιάζετε νά πάρετε έτσι ώστε νά μπορέσουμε νά όπλίσουμε τούς άντρες μας;» 'Ο Περέζ Φαράς συσκέφτηκε με τόν Κομπάνυς, πού παρέμενε άσαφής. 'Ο τελευταίος Ικανοποιήθηκε με τό ν' αφήσει νά γίνει γνωστό ότι δέν είχε άπόθεμα όπλων διαθέσιμο αλλά ότι τήν τελευταία στιγμή θά προσπαθοῦσε όπωσδήποτε νά εξοπλίσει τούς αγωνιστές.!

Αυτή ή δήλωση εξόργισε τόν Ντουρρούτι, πού προσπάθησε νά μαντέψει τά σχέδια του Κομπάνυς. Μήπως προσπαθοῦσε νά έξουδετερώσει τή CNT καί τή FAI; 'Ο Κομπάνυς ήξερε όπωσδήποτε, από τά γεγονότα του 'Οκτώβρη, ότι ή παρέμβαση τής εργατικής τάξης ήταν αναπόφευκτη καί ότι χωρίς τήν υποστήριξή της ή Τζενεραλιντάτ μόνη της δέν θα μπορούσε νά αντισταθεί στίς έπιθέσεις τών Φασιστών. Οι αίματηρές συγκρούσεις πού είχαν μόλις αρχίσει στή Μαδρίτη, προειδοποίησαν τόν Κομπάνυς ότι ή ώρα τής έξώφλησης τών λογαριασμών πλησίαζε.

Τή νύχτα τής 16 'Ιούλη έγινε μία περιφερειακή συγκέντρωση τής CNT. Οι άγωνιστές αποφάσισαν νά έδραιώσουν μία στενή συνεργασία μεταξύ όλων τών προλεταριακών δυνάμεων πού απειλούνταν από τούς Φασίστες καί νά ξεπεράσουν τις διαφορές πού τούς έφερναν σε αντίθεση μεταξύ τους.

'Η CNT πήγε πάλι στην Τζενεραλιντάτ γιά νά ζητήσει όπλα, αλλά γιά μία άκόμη φορά ό Κομπα-

νός απάντησε ότι δεν είχε κανένα. «Δέν ζητήσαμε τριάντα χιλιάδες όπλα, πού μās ήταν απαραίτητα γιά νά όπλίσουμε τούς άντρες μας, αλλά μόνο χίλια, έτσι ώστε νά μπορέσουμε νά ριχτούμε στόν αγώνα καί νά συντρίψουμε τή φασιστική αντίσταση. Άλλά δέν πήραμε κανένα. Καταλάβαμε πολυ καλά ότι αν οί πολιτικοί φοβόντουσαν τό φασισμό, φοβόντουσαν πολύ περισσότερο τόν όπλισμένο λαό. Άπό τίς 17 μέχρι τίς 18 Ιούλη ή αντίπροσωπεία τής CNT - FAI μαζί με τόν Καταλάνο Υπουργό Έσωτερικών όργάνωσαν, όπως είχε συμφωνηθεί, τήν υπεράσπιση τής Βαρκελώνης καί δημιούργησαν συνομοσπονδιακές ομάδες, πού είχαν μετατραπεί κιόλας σέ ένοπλες εργατικές πολιτοφυλακές, γιά νά παρακολουθούν τήν πόλη. Όστόσο ή αστυνομία τής Τζενεραλιντάτ έπιτέθηκε στίς περιπόλους μας καί ατέλειωτα τηλεφωνήματα μās πληροφορούσαν ότι ό τάδε καί ό δείνα σύντροφος είχαν συλληφτεί έπειδή όπλοφορούσαν. Έπεμβαίναμε άμέσως καί πάντα καταφέρναμε νά έρθουμε σε μιά συμφωνία με τήν αστυνομία. Άλλά δέ σκίζεται ή καρδιά σου όταν συνειδητοποιείς ότι τίς παραμονές τής 19 Ιούλη, έπρεπε ακόμα ν' αφιερώσουμε όλες μας τίς προσπάθειες γιά νά κρατήσουμε τά λίγα όπλα πού είχαμε στή διάθεσή μας».2

Οί δημόσιες αρχές ύποσχέθηκαν στους εργάτες ότι θα τούς έδιναν όπλα τήν κατάλληλη στιγμή. Η έννημέρωση διαμέσου του τύπου έλεγχόταν αυστηρά, γιατί ή κυβέρνηση ήθελε νά νομίζει ό ό λαός ότι έλεγχε τήν κατάσταση. Στίς 17 Ιούλη, ή λογοκρισία απαγόρευσε τή δημοσίευση στή «Σολινταριντάτ Όμπρέρα» ενός μανιφέστου, πού έοικνε οδονγίες στό λαό. Τό απόγευμα ή Περιφερειακή Έπιτροπή τής FAI άντέδρασε δημοσιεύοντας τό κείμενο σ' ένα φυλλάδιο πού μοιράστηκε στους ορόμους τής Βαρκελώνης καί σ' όλη τήν περιοχή. Οί οδονγίες ήταν ξεκάθαρες: οί αναρχικές ομάδες καί ή Άντιεξουσιαστική Νεολαία έπρεπε νά ένωθούν με τίς άμυντικές Έπιτροπές τής CNT γιά νά σχηματίσουν ένα κοινό μέτωπο.

Οί εργάτες είχαν καταλάβει ότι ή Καταλάνικη

κυβέρνηση δέν θα όπλιζε ποτέ τό λαό. Συνεπώς, συνέχισαν τή δράση τους χωρίς νά υπολογίζουν πλέον σ' αυτή. Η πρωτοβουλία πάρθηκε από τό Σωματείο των Έργατών Μεταφορών πού είχε τήν έόρα του στή Ράμπλα ντέ Σάντα Μόνικα, κοντά στο λιμάνι. Ένας ναύτης, ό Χουάν Γιάγκουε, δήλωσε ότι ήταν γελοίο νά περιμένουν περισσότερο καί ότι αν κινιόντουσαν γρήγορα θα μπορούσαν νά πάρουν στήν κατοχή τους τά διακόσια όπλα που βρίσκονταν στά άμπάρια των πλοίων. Δύο πλοία, τό «Μαρκ ντέ Κομίλλας» καί τό «Μαγκαλλάνε», καταλήφθηκαν με έφοδο. Τά διακόσια όπλα πού βρέθηκαν μοιράστηκαν στους αγωνιστές των συνδικάτων μεταφορών καί μεταλλουργών.

Μόλις πληροφορήθηκε αυτή τήν πράξη, ό Έσκοφέτ, ό αρχηγός τής αστυνομίας, έδωσε διαταγή σ' ένα λοχαγό των φρουρών Έφόδου νά ξαναπάρει πίσω αυτά τά όπλα. Ό στρατιωτικός πού πήγε στό Συνδικάτο Μεταφορών πήρε αυτή τήν απάντηση από τό γραμματέα του, Μπενχαμ'ν Σάντας: «Η Τζενεραλιντάτ άρνείται νά όπλίσει τό λαό, προφασιζόμενη ότι δέν έχει όπλα. Καί όταν οί εργάτες αποδείχνουν ότι αυτά τά όπλα υπάρχουν, ή κυβέρνηση θέλει νά άφοπλίσει τούς εργάτες. Τά όπλα βρίσκονται σέ καλά χέρια, ρώτησε τούς εργάτες, αν θέλουν νά σού τά δώσουν πίσω».3 Φυσικά, όλοι οί εργάτες άρνήθηκαν. Φαινόταν ότι δέ θα μπορούσαν ν' αποφύγουν τή σύγκρουση, όταν έφτασε ό Ντουρρούτι στά γραφεία του συνδικάτου καί είπε στό λοχαγό: «Υπάρχουν μερικές φορές στή ζωή πού δέν μπορείς νά εκτελέσεις μιά διαταγή, χωρίς νά έχει σημασία τό πόσο ψηλά στέκεται αυτός πού σού τήν έδωσε. Διαμέσου τής άνυπακοής είναι πού έκπολιτίζεται ό άνθρωπος. Στήν περίπτωση σου, λοιπόν, έκπολιτίσου με τό νά ένωθείς με τό λαό. Οί στολές πιά δέ σημαίνουν τίποτε. Δέν υπάρχει καμιά άλλη αρχή εκτός από τήν επαναστατική τάξη καί αυτή απαιτεί νά μείνουν τά όπλα στά χέρια των εργατών».4 Ό λοχανός πείστηκε από τό Ντουρρούτι καί έφυγε, παίρνοντας μαζί του μιά ντουζίνα από άχρηστα όπλα, σάν άπόδειξη των ένεργειών πού είχε κάνει.

Ἡ «Σολινταριντάτ Όμπρέρα» τῆς 18 Ἰούλη δημοσίεψε ὅ,τι τῆς ἐπέτρεψε ἡ λογοκρισία γιά τά γεγονότα τοῦ Μαρόκου. Ἀλλά σέ ἄλλες ἐκδόσεις εἶχαν δοθεῖ πληροφορίες γιά νά κάνουν τό λαό νά πιστέψει ὅτι ἡ κυβέρνηση ἔλεγε τέλεια τήν κατάσταση. Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας μαθεύτηκε ὅτι ἡ φασιστική ἀνταρσία θά γινόταν τό βράδυ τοῦ Σαββάτου πρός τήν Κυριακή. Αὐτά τά νέα ἦρθαν ἀπό τούς κατασκόπους πού εἶχε βάλει ἡ CNT στοὺς στρατῶνες. Ἐπιπλέον, οἱ ἐργάτες εἶχαν συλλάβει ἕναν στρατιωτικό τῆς Γκουάρντια θιβίλ πού μετέφερε ἀκριβεῖς ὁδηγίες γιά τήν ἀνταρσία, καθὼς καί τήν ὥρα πὴν ὁποία θά γινότανε, στίς 5 τὸ πρωὶ τῆς 19 Ἰούλη.

Ἡ Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT ἔκανε 3 σημαντικές συγκεντρώσεις καί πῆραν μέρος σ' αὐτὲς χιλιάδες ἐργάτες. Ὅσο γιά τὸν πρόεδρο τῆς Ἱζνεραλιντάτ τῆς Καταλωνίας, τὸν Λουί Κομπανύς, ἀπόταξε μερικοὺς στασιαστὲς στρατιωτικοὺς τοῦ «Ἰου Συντάγματος Ὁρεινοῦ Πυροβολικοῦ». Στούς στρατιῶτες εἶπαν ὅτι δὲν ἦταν πιά ἀπαραίτητο νά ὑπακοῦνε στίς διαταγὲς τῶν ἀξιωματικῶν τους. Αὐτό τό μέτρο δὲν εἶχε κανένα ἄλλο ἀποτέλεσμα παρά νά προειδοποιήσῃ τούς στασιαστὲς στρατιωτικοὺς, ἐπειδὴ τὰ στρατεύματα ἦταν τελείως ἀπομονωμένα καί δὲν μπορούσαν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τούς ἄλλους. Οἱ Δημοκρατικοὶ στρατιωτικοὶ εἶχαν ἤδη συλληφτεῖ ἀπὸ τούς στασιαστὲς.

Στίς 11.30 τὸ πρωὶ ἡ CNT πληροφορήσε τὴν Καταλάνικη Κυβέρνηση ὅτι προχωροῦσε καί ὅτι θά κατάσχε ὅλα τὰ ὅπλα πού εἶχαν ἀπομείνει στήν πόλη καθὼς καί τὰ αὐτοκίνητα πού ἦταν ἀπαραίτητα γιά τὴ διασύνδεση ἀνάμεσα στίς διάφορες συνοικιακὲς ἐπιτροπές. Ἡ Βαρκελώνη ἦταν ἤδη γεμάτη ἀπὸ αὐτοκίνητα πού εἶχαν ἐπάνω τους γραμμένο τὸ ἀκρόνυμο «CNT - FAI». Γιὰ νά ἔχουν ἀσφάλεια στίς ἐπαφές τους χρησιμοποιοῦσαν συνδικαλιστικὲς ταυτότητες καθὼς καί ταυτότητες τῶν ἀριστερῶν κομμάτων.

Σχεδὸν τὰ μεσάνυχτα, ὁ Στρατηγὸς Ἀράγκουρεν, διοικητὴς τῆς Γκουάρντια θιβίλ, ἔφτασε σὸ

σπίτι τοῦ Προέδρου τῆς Ἱζνεραλιντάτ, ὅπου βρῆκε τὸν Κομπανύς μαζί μέ μιὰ ἀντιπροσωπεῖα τῆς CNT, πού ἀπαιτοῦσε νά ἀφοπλιστοῦν οἱ μισοὶ ἀπὸ τούς φρουροὺς Ἐφόδου γιά νά ὀπλιστοῦν οἱ ἐργάτες. Ὁ Κομπανύς δῆλωσε ὅτι οἱ φρουροὶ τοῦ ἦταν ἀξιοπισταὶ καί ὑποσχέθηκε γιά μιὰ φορά ἀκόμη ὅτι θά τοὺς ἔδινε ὅπλα ὅταν θά ἐρχόταν ἡ ὥρα. Ὁ Ντουρρουτί τὸν διέκοψε: «Δὲν εἶναι ὥρα γιά νά βγάζουμε λόγους. Εἶναι ἀπαραίτητο νά δράσουμε. Ἀρνούμαστε νά γίνουμε θύματα τοῦ φασισμού ἀπὸ τὴν ξεροκεφαλιά ἑνὸς πολιτικοῦ. Ἀπὸ δῶ καί πέρα, ἡ CNT καί ἡ FAI θά ἀναλάβουν τὴν ἡγεσία τοῦ ἀγῶνα».

Ὁ Φρανθίσκο Ἀσκάζο πῆγε ἀμέσως σὸ Συνδικάτο Οἰκοδόμων, ὅπου κάλεσε τούς ἐργάτες στὸν ἀγῶνα. Ὁ Ντουρρουτί μίλησε στοὺς ἐργάτες στὰ προάστια Σάν Μαρτίν, Σάν Ἀντρές καί Πουέμπλο Νουέβο: «Σύντροφοι, τὰ ὅπλα εἶναι στὰ χέρια τῶν φασιστῶν. Πρέπει νά τοὺς τὰ πάρουμε». Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ πῆγε στοὺς ἐργάτες τῶν προαστίων τοῦ Σάντ, τῆς Χοσπιταλέτ καί τῆς Λά Τοράσα.

Ἡ «Σολινταριντάτ Όμπρέρα» βγῆκε ἀπὸ τό πιεστήριο μέ τούς παρακάτω τίτλους:

«Στὴ Σεβίλλη, οἱ φασιστὲς πυροβολοῦν τ' ἀδέρφια μας!

Στὴν Κόρδοβα, ὁ στρατὸς στασίασε!

Στὸ Μαρόκο, πολεμᾶνε στοὺς δρόμους!

Αὐτὸς πού δὲν ἐκπληρώνει τό ἐπαναστατικὸ του καθῆκον εἶναι ἕνας προδότης τῆς λαϊκῆς ὑπόθεσης!

Ζήτω ὁ Ἀντιεξουσιαστικὸς Κομμουνισμός!»

Στίς δύο τὸ πρωὶ ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ κι ὁ Ντουρρουτί μπῆκαν σὸ Ἀρχηγεῖο τῆς Ἀστυνομίας ὅπου, γιά μιὰ φορά ἀκόμη, ζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἐσκοφέτ νά ἀφοπλίσῃ τούς φρουροὺς Ἐφόδου. Αὐτὸς ἀρνήθηκε. Ὅσο γιά τὸ Σαντιγιάν καί τὸν Ἀσκάζο, ἦταν μαζί μέ τὸν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, τὸν Ἐσπάνια, καί παρακαλοῦσαν νά τοὺς δώσουν ὅπλα, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία.

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα, στίς στρατῶνες τοῦ πεζικοῦ στήν Πετράλμπες, ὁ διοικητής, Λοπέζ Ἀμόρ, φυλάκισε τὸ Συνταγματάρχη καί ἀνέλαβε τὴν ἀρχή-

γία τοῦ συντάγματος πού εἶχε στασιάζει. Οἱ στρατιῶτες συγκεντρώθηκαν στήν αὐλή, καί πορικυκλώθηκαν ἀπό φαλαγγίτες πού εἶχαν μπεῖ στό στραῦνα στίς 11 τό πρωί καί εἶχαν φορέσει στολές. Ὁ Λοπέζ Ἀμόρ εἶπε στούς στρατιῶτες: «Οἱ ἀναρχικοί ἐπαναστάτησαν γιά ν' ἀνατρέψουν τή Δημοκρατία. Ὁ Στρατός πρέπει νά ἐπέμβει ἐνοπλῶς γιά νά ὑπερασπίσει τό καθεστῶς στό ὁποῖο ὀρκίστηκε πίστη. Ζήτω ἡ Δημοκρατία!»

Ἐπειδὴ ἀπουσίαζε ὁ Στρατηγός Γκοντέτ, ὁ Στρατηγός Μπουριέλ ἦταν ἐκεῖνος πού συντόνιζε τίς ὁραστηριότητες τῶν μονάδων πού στασίασαν.

Στήν Κάλλε Λεπάντο τό Σύνταγμα Πεζικοῦ τοῦ Σαντιάγκο ἦταν ἔτοιμο γιά δράση. Οἱ πυροβολητές τοῦ Κεντρικοῦ Πάρκου τοῦ Σάν Ἀντρέ, μαζί με τοὺς ὁποίους εἶχαν ἐνωθεῖ καί χίλιοι φαλαγγίτες, ἐτοιμαζόντουσαν νά τοποθετήσουν τά κανόνια τους στήν Πλάζα ντέ Καταλουνία. Ἡ μόνη μονάδα πού ἀκόμη φαινόταν ὅτι εἶναι οὐδέτερη ἦταν τό Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μπανταγιόζ, πού εἶχε στίς γραμμές του ἀρκετοὺς δημοκράτες ἀξιωματικούς. Ὅσο γιά τό Κέντρο Πυροβολικοῦ στήν Ἀταραζάνα, ἦταν σχεδόν ὁλόκληρο στά χέρια τῶν στασιαστῶν. Ὡστόσο, τήν τελευταία στιγμή, οἱ λοχίες Μανζάνα καί Γκόρντο κατάφεραν ν' ἀνοίξουν μιά κρυφὴ πόρτα καί νά δώσουν ὅπλα στό λαό.

Τά κτίρια τῆς Ἐπιμελητείας, πού ἦταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸν στραῦνα Ἀταραζάνα, εἶχαν μόνο λίγους στρατιῶτες κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τοῦ λοχαγοῦ Μόλα, ἀδερφοῦ τοῦ Στρατηγοῦ. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ θέση ἦταν σημαντική, γιατί ἔλεγχε τήν πορεία τῶν ἐργατῶν πού ἔρχονταν εἴτε ἀπὸ τό Λιμανι ἢ ἀπὸ τὰ προάστια τοῦ Σάνς. Ὅσο γιά τό δ-χυρὸ τοῦ Μόντχουιτς, δέσποζε στήν πόλη μετὰ τὰ κανόνια του. Ἡ ναυτικὴ βάση ἦταν δισταχτική. Τό ἀεροδρόμιο τοῦ Πράτ ἔμενε πιστό στή Δημοκρατία, ἀλλὰ μερικοὶ πιλότοι εἶχαν λιποτακτήσει παίρνοντας μαζί τὰ καλύτερα ἀεροπλάνα, καί ἐνώθηκαν μετὰ τίς δυνάμεις τοῦ Στρατηγοῦ Μόλα στό Βορά. Στό Στρατηγεῖο, ὁ Λάνο ντέ λά Ἐνθομιέντα, ὁ Στρατιωτικὸς Κυβερνήτης τῆς περιοχῆς, βρέθηκε οὐσιαστικὰ αἰχμάλωτος τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπιτελείου

του, πῆγε μετὰ τὸ μέρος τῶν στασιαστῶν. Ὅμως, ὁὖν μπόρεσαν οἱ στασιαστὲς νά τὸν ἀναγκάσουν νά ὑπογράψει ἓνα ἐγγράφο, μετὰ τὸ ὁποῖο κηρύσσονταν Κατάσταση Πολέμου. Τέλος, στὰ μοναστήρια καί τίς ἐκκλησίες, οἱ ὀπλισμένοι παπάδες περιμέναν τὸ σύνθημα γιά ν' ἀνοίξουν πῦρ ἐναντίον τοῦ λαοῦ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάσταση στίς δύο τό πρωί. Στίς τρεῖς ἡ ὥρα, ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Βαρκελώνης ἔκανε μιά ἐκκλήση στό λαὸ τῆς Γαλλίας, λέγοντάς του γιά τὸν κίνδυνο πού ἀπειλοῦσε τίς ἰσπανικὲς μάζες.

Ἡ Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT εἶχε συγκεντρωθεῖ στό ἀρχηγεῖο τοῦ Πουέμπλο Νουέβο, ὅπου οὐδὲ φορτηγὰ εἶχαν ἐξοπλιστεῖ γιά νά ἐξυπηρετήσουν τὸ κινητὸ προσωπικό. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ φορτηγὰ μιά ντουζίνα ἀπὸ μέλη τῆς ὁμάδας «Νοζότρος» πῆραν τίς θέσεις τους, ἀνάμεσά τους, ὁ Ντουρρουτί, ὁ Ἀσκάζο, ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ, ὁ Γκρεγκόριο Χόδερ, ὁ Ἀουρέλιο Φερνάντεζ. Ὅταν ἔμαθαν ὅτι τό σύνταγμα πεζικοῦ τοῦ στραῦνα τῆς Πετράλμπα καί τό ἱππικὸ τῆς Μοντέσα ἀρχισαν νά κινούνται, τὰ δύο φορτηγὰ τῆς CNT - FAI ξεκίνησαν, ἀνεμίζοντας τήν κόκκινη καί μαύρη σημαία. Οἱ ἐργατικὲς περίπολοι τοποθετήθηκαν κατὰ μήκος τοῦ δρόμου ἀπ' ὅπου θά περνοῦσαν τὰ φορτηγὰ, καταλαβαίνοντας ἀμέσως ὅτι ἡ ὥρα τῆς ἐπανάστασης εἶχε φτάσει. Ἡ CNT καί ἡ FAI εἶχαν κατέβει στοὺς δρόμους. Τὰ φορτηγὰ κατηφόριζαν πρὸς τὴ Βία Λαϊετάνα κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ λοχαγοῦ Ἐσκοφὲτ, πού στεκόταν στό μπαλκόνι τοῦ Ἀρχηγείου τῆς Ἀστυνομίας.

Τὴν ἴδια στιγμή, οἱ λιμενεργάτες, πού τοὺς εἶχε συμβουλευσε ὁ Ντουρρουτί, εἶχαν ὀργανώσει μιά ἐντυπωσιακὴ διαδήλωση γύρω ἀπὸ τό Μέγαρο τῆς Τζενεραλιντάτ καί φώναζαν νά τοὺς οἰσούν ὅπλα. Ὁ Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν, Ἐσπάνια, ὁὖν ἤξερε πιά τί νά κάνει: οἱ φρουροὶ Ἐφόδου ἐριχνάν ἐρωτηματικὰ βλέμματα ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, χωρὶς νά ξέρουν τί πορεία ν' ἀκολουθήσουν. Ξαφνικά, ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔβγαλε τό πιστόλι του καί τό ἔδωσε σ' ἓνα ἐργάτη. Ὑστερὰ τὸν μιμήθη-

καν και οι άλλοι.7

Αφού πέρασαν από την οδό Φοντανέλλα, τό φορτηγά έφτασαν στη Ράμπλας και στην Πλάζα Άρκο Τεάτρο, όπου οι εργάτες μεταφορών είχαν φτιάξει δυο σημαντικά οδοφράγματα. Αυτά είχαν τοποθετηθεί πολύ στρατηγικά καθώς δέσποζαν στην Ιασέο ντέ Κολόν, πού ήταν η είσοδος από τό λιμάνι και έλεγχε την προσέγγιση των στρατευμάτων απ' τους στρατώνες Άταραζάνα. Ένα μέλος από τό επιτελείο της CNT - FAI, με τη βοήθεια του λοχία Γκόρντο, εγκαταστάθηκε σ' αυτό τό οδοφράγμα.

Η άλλη ζωτική θέση ήταν στην έδρα του Συνδικάτου Οικοδόμων στην παλιά «κάζα Κάμπο», πού γρήγορα θα γινόταν η «κάζα ντέ λα CNT - FAI».

Τά πιο άφοσιωμένα στοιχεία της εργατικής τάξης βρίσκονταν στους δρόμους και είχαν καταλάβει τις μάχιμες θέσεις τους. Ήταν πέντε τό πρωί στις 19 Ιούλη του 1936...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σαντιγιάν, προσωπική μαρτυρία.
2. Ντιέγκο Άμπαντ ντέ Σαντιγιάν, έργο. αναφ. σελ. 34.
3. Αυτή τη σκηνή την περιέγραψε σέ μδε ένας μάρτυρας, πού εκείνη την εποχή ήταν γραμματέας του Συνδικάτου Μεταλλουργών, ο Μπένζαμιν Σάντσεζ. Περισσότερες λεπτομέρειες βρίσκουμε στο Σαντιγιάν, έργο αναφ. Άλλες πληροφορίες δόθηκαν από αγωνιστές της CNT, πού έζησαν αυτά τα γεγονότα.
4. Σαντιγιάν, έργο Άναφ. Συμπληρώθηκαν από τις μαρτυρίες του Κλέμεντ Μαγκάντο, Τομάς Περέζ, Χουάν Μανουέλ Μολίνα και άλλων.
5. Στο ίδιο.
6. Φρανθίσκο Λακρούζ, 'Η επανάσταση και η τρομοκρατία στην Βαρκελώνη.
7. Σαντιγιάν, έργο αναφ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο Έπαναστάτης (1936)

1. 'Η Βαρκελώνη στis φλόγες'

Οί δημοκρατικοί ηγέτες είχαν κάνει ότι μπορούσαν για να περιορίσουν τις συνέπειες του φασιστικού πραξικοπήματος και να βρουν μιá φιλική λύση. "Όμως, ένα υπουργείο λιγότερο ή περισσότερο στην Κυβέρνηση ήταν άχρηστο. Οί στασιαστές δεν επρόκειτο να ικανοποιηθούν μ' ένα τέτοιο τίμημα.² Ήθελαν τὰ πάντα. 'Αλλά περιφρονώντας τὸν ἐχθρό τους, τὴν ἐργατικὴ τάξη, ἀγνόησαν ἢ ὑποτίμησαν τὴν ἱκανότητά της νὰ πολεμáει.

'Η κεντρικὴ κυβέρνηση στὴ Μαδρίτη καὶ ἡ Καταλάνικη κυβέρνηση δὲν είχαν μάθει τίποτα ἀπὸ τὴν ἥττα τους τοῦ 'Οκτώβριου τοῦ 1934 καὶ ἐπαί-ζαν, μέχρι τώρα, τὸ παιχνίδι τῶν φασιστῶν ἀρνού-μενες νὰ δώσουν ὅπλα στὸ λαό, τὸν μόνο ποὺ ἀν-τιστέκονταν ἐνεργητικὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Τώρα, ἡ ἀποφασιστικὴ ὥρα εἶχε φτάσει· ὁ λαὸς μὲ γυμνά χέρια ἀλλὰ μὲ ἀκλόνητη πίστη στὴ νίκη, θ' ἀντι-μετώπιζε μιὰ στρατιωτικὴ δύναμη ἀπειρα καλύτερα ἐξοπλισμένη.

Στὶς 19 'Ιούλιου 1936, στὶς 5 τὸ πρωί, μιὰ και-νούργια σελίδα τῆς 'Επανάστασης ἀρχίζει κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν πυροβολισμῶν, τὸ κροτάλισμα τῶν πολυβόλων ποὺ ἀναμιγνύονταν μὲ τὸν ἐκωφαν-τικό ἤχο τῶν σειρήνων τῶν ἐργοστασίων, ποὺ πλη-ροφοροῦσαν τὸ λαό ὅτι ἡ ἀποφασιστικὴ ὥρα εἶχε φτάσει. Τὸ ἑβδομὸ σύνταγμα πυροβολικοῦ εἶχε ἀ-φήσει τὸ Πάρκο τοῦ Σάν 'Αντρέ, χωρίστηκε σὲ δυὸ τμήματα, καὶ προσπαθοῦσε νὰ φτάσει στὸ κέντρο τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ δυὸ διαφορετικὰ σημεῖα. 'Αλλὰ στὸ σταυροδρόμι τῆς «Διαγώνιου» τὸ πρῶ-το ἀπόσπασμα ἔπεσε πάνω σὲ μιὰ ὁμάδα ἐργατῶν, ὀπλισμένων μὲ χειροβομβίδες καὶ πιστόλια, ποὺ ἐνέκοψε τὴν πορεία του. Καὶ τὸ δεύτερο ἀπόσπα-σμα ἀφοῦ πέρασε μέσα ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη σταμά-τησε στὸ σημεῖο ποὺ συναντιῶνται οἱ δρόμοι Κλά-ρις καὶ Κόρτες Καταλάνας, χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ φτάσει τὸν ἀντικειμενικὸ του στόχο, ποὺ ἦταν ἡ Πλατεία Καταλουνία. Γιά πρώτη φορὰ χρησιμοποιοῦ-θηκαν ἀντάρτικες μέθοδοι ποὺ στὴν πραγματικό-

τητα θά έπαιζαν έναν αποφασιστικό ρόλο στην έκ-
βαση του αγώνα.

Το πεζικό από τους στρατώνες Πετράλμπε, πού τό προστάτευαν οί Ιλες του Ιππικού από τό σύνταγμα της Μοντέσα, είχε χωριστεί μεταξύ της Γλατειας Ιιανεπιστημίου και της Πλατειας Κατα-
λουνια και είχε καταλάβει τό Πανεπιστήμιο, τό ξενοδοχείο Κολόν, τό Κέντρο Τηλεπικοινωνιών και μερικά άλλα κτίρια. Είχε ένισχύσει τή θέση του αφού προσπάθησε, χωρίς έπιτυχία όμως, νά προ-
χωρήσει διαμέσου της Ράμπλα γιά νά καταλάβει το κτίριο της Ίζενεραλιντάτ και νά έρθει σ' έπα-
φή μέ τους στασιαστές πού έλεγχαν τήν είσοδο του λιμανιού.

Στό δυτικό μέρος της Βαρκελώνης κοντά στην πλατεία ντέ Έσπάνια, γινόταν μιά μάχη ανάμεσα στους εργάτες και σέ μιά μικτή ομάδα από μηχανικούς του πυροβολικού και Ιλες Ιππικού από τό σύνταγμα Μοντέσα. Οί τελευταίοι είχαν καταφέ-
ρει νά καταλάβουν τήν πλατεία μέ τίς φωνές «Ζή-
τω ή Δημοκρατία» ξεγελώντας έτσι τους φρουρούς Έφόδου. Είχαν τοποθετηθεί πολυβόλα και μιά πυ-
ροβολαρχία έλαφρού πυροβολικού, πού κατέστρε-
ψε τά όδοφράγματα των έργατών του προάστιου Σάν Άντρέ, κοντά στο Δημαρχείο του Χοσταφράγκ. Άλλά αυτή ήταν ή μοναδική της έπιτυχία, γιατί σ' όλη τή διάρκεια των όδομαχιών αυτή ή στρατηγική μονάδα, περικυκλωμένη από τό λαό, δέν μπορού-
σε ούτε νά προχωρήσει ούτε νά υποχωρήσει.

Ένα μέρος του συντάγματος της Μοντέσα, πού τό ακολουθούσαν Ισχυρές στρατιωτικές μονά-
δες μηχανικών, κατάφερε νά φτάσει μέχρι τή λεω-
φόρο Μάρκ ντέλ Ντουέρο (τό Παραέλο), αλλά
το σταμάτησε ένα γερό όδόφραγμα πού είχαν στή-
σει οί εργάτες του Συνδικάτου Ξυλουργών. Οί στα-
σιαστές, έκμεταλλευόμενοι τήν κατάσταση, προ-
χώρησαν, προστατευόμενοι από τους εργάτες πού
είχαν πιάσει αιχμαλώτους. Έχοντας κάτω από τόν
έλεγχό τους τό δρόμο, έστησαν τά πολυβόλα τους
και ξεκαθάρισαν τήν περιοχή. Ένώ φαινόταν ότι
κέρδιζαν, ομάδες όπλισμένων έργατών πού έρ-
χονταν από τήν Ράμπλα διασχίζοντας τίς άλλες

των παλιών πλατειών της Βαρκελώνης, ένίσχυσαν
τήν αντίσταση. Καθοδηγούμενη από τόν Γκαρθία
Ήλιθέρ, οργανώθηκε μιά άντεπίθεση. Ένας συν-
ταγματάρχης του Ιππικού μίλουσε μέ όργή προς
τους στρατιώτες του πού έτοιμάζονταν νά στρέ-
ψουν τά όπλα τους έναντίον των άξιωματικών τους,
αναγκάζοντάς τους νά τραπούν σέ φυγή.

Συγχρόνως, κοντά στην πλατεία ντέ Παλάθιο,
οί λιμενεργάτες από τό προάστιο της Μπαρθελον-
νέτα είχαν τρέψει σέ φυγή τό σύνταγμα πυροβολι-
κού της Μοντάνα, πού ήταν τό πρώτο πού είχε έρ-
θει από τους στρατώνες Ντόκ, από τή Λεωφόρο Ί-
κάρια. Η συμπλοκή ήταν πολύ βίαιη. Οί πυροβολη-
τές, πού τους προστάτευε τό σύνταγμα πεζικού
από τήν Μπανταχόζ, μπόρεσαν νά στήσουν τά κα-
νόνια τους και νά ρίχνουν στο κυβερνητικό κτίριο
(στο ύπουργείο Έσωτερικών). Άλλά οί εργάτες
της Μπαρθελονέτα, προστατευόμενοι από κινητές
μπάλες χαρτιού, έπιτέθηκαν μέ τέτοια όρμή πού
κατάφεραν ν' άρπάξουν τά όπλα των πυροβολη-
τών. Μερικοί από τους άξιωματικούς τους πιάστη-
καν αιχμάλωτοι και τά υπόλοιπα στρατεύματα υπο-
χώρησαν στους στρατώνες, τους όποιους οί εργά-
τες περικύκλωσαν άμέσως.

Κοντά στο κέντρο της Βαρκελώνης, προς τά
Βόρεια της Πλατειας ντέ Καταλουνια, στο σταυρο-
δρόμι της Διαγωνίου και της Πασέο ντέ Γκραθία,
στην περιοχή πού όνομαζόταν «Θίνθο ντέ Όρος»,
είχε άκίνητοποιηθεί τό σύνταγμα Ιππικού του Σαν-
τιάγκο. Βλέποντας ότι ήταν άδύνατο νά προχωρή-
σουν, ό Σύνταγματάρχης διέταξε τά στρατεύματά
του νά υποχωρήσουν προς τό Μοναστήρι των Καρ-
μελιτών. Έκεί βρήκαν καταφύγιο μαζί μέ μερικά
άποσπάσματα της Γκουάρντια Θιβίλ.

Οί τελευταίες έστίες αντίστασης είχαν συγ-
κεντρωθεί γύρω από τήν πλατεία ντέ Κολόν, ενώ
οί Καραμπινιέροι, πού είχαν ένωθεί μέ τους φασί-
στες, υπεράσπιζαν τήν περιοχή του λιμανιού πού
ονομάζονταν Λά Πάζ. Άπέναντί τους, ή περιοχή
της Ράμπλα Σάντα Μόνικα ήταν κάτω από τά δια-
σταυρούμενα πυρά πού έρχονταν από τό άρχη-
γείο της Στρατιωτικής Κυβέρνησης και από τους

στρατώνες Άταραζάνα. Στο κέντρο αυτής της γραμμής πυρός οι στασιαστές είχαν στήσει τά πολυβόλα τους πάνω στο άγαλμα του Χριστόφορου Κολόμβου. Αυτά ήταν τα κυριώτερα πεδία επιχειρήσεων τό πρωί. Πυροβολισμοί έρχονταν από κάθε κατεύθυνση, από τις εκκλησίες, από τα μοναστήρια και μέσα από τους στρατώνες.

Πρός τό απόγευμα, μετά από τέσσερις ώρες μάχης, οι στασιαστές φαίνονταν νά έχουν ήττηθεί. Ή μία μετά την άλλη, όλες οι περιοχές αντίστασης έπεφταν στα χέρια του λαού. Γύρω στις 10 ή ώρα οι πρώτοι που τράπηκαν σέ φυγή ήταν οι πυροβολητές στο λιμάνι από τους λιμενεργάτες και περίπου τήν ίδια ώρα οι πυροβολητές των στρατώνων Σάν Άντρέ άρχισαν ν' ανακατεύονται και νά αδερφώνονται μέ τόν πληθυσμό.

Οι δυό λόχοι πεζικού πού είχαν σταλεί στους στρατώνες Μπανταχόζ, μέ διαταγή νά καταλάβουν τό ραδιοφωνικό σταθμό στήν όδό Κάσπε, διαλύθηκαν και μερικές μονάδες πού είχαν όχυρωθεί στο ξενοδοχείο Ρίτς διάστηκαν νά παραδοθούν. Από κεί και πέρα, τό ήθικό των εργατών πού μάχονταν, ενισχύθηκε. Έπιπρόσθετα, μία άρκετά σημαντική ποσότητα όπλων (πιστόλια και πολυβόλα) έπεσαν στα χέρια τους. Ή Βαρκελώνη άρχισε νά παίρνει μία καινούργια όψη: στρατιώτες ανακατεμένοι μέ τόν άπλό λαό, φρουροί Έφόδου, πού χωρίς τις στολές τους μπορούσαν νά πολεμάνε καλύτερα και μία ένθουσιασμένη μάζα εργατών.

Παντού, οι πιό ίκανοί εργάτες αγωνιστές κατεύθυναν τόν αγώνα. Ο Γκαρθία Όλιβέρ ήταν στή Μπρέσα ντέ Σάν Πάμπλο και ό Ντουρρούτι στήν πλατεία ντέ Καταλούνια. Ο Άσκάζο από τό «Στρατηγείο» του στήν πλατεία του Άρκο Τεάτρο, παρακολουθούσε τόν αγώνα διαμέσου του συστήματος επικοινωνίας του και έστελνε ενισχύσεις στα άσυντα σημεία της λαϊκής αντίστασης. Ή πραγματική έξουσία πού έπαιρνε αποφάσεις και πού αντιστέκονταν δέν ήταν πιά στα επίσημα κυβερνητικά κέντρα ή στο Άρχηγείο της Άστυνομίας, αλλά στους δρόμους και στα αυτοσχέδια κέντρα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Όταν έγραφα αυτό τό κεφάλαιο, μόρεσα νά χρησιμοποιήσω τις δικές μου άναμνήσεις, έπειδή είχα ζήσει αυτά τά γεγονότα. Άλλά χρησιμοποίησα επίσης και τό Τρεϊς μέρες του Ιούλη του Λουίς Ρομέρο τό Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο του Ντιέγκο Άμπαντ ντέ Σαντιγιάν τό Ή επανάσταση και ή τρομοκρατία στη Βαρκελώνη του Φρανθίσκο Λακρούζ. Χρησιμοποίησα επίσης και τις μαρτυρίες των Χουάν Μανουέλ Μολίνα, Ντολόρες Ιτούρμπε, Λιμπέρτο Ρόϊγκ, Φρανθίσκο Ισγκλέας, Άουρέλιο Φερνάντεζ, Πάμπλο Ρουίζ και άλλων.

2. Βλ. Κεφάλαιο 2.

3. Ο Φρανθίσκο Λακρούζ, έργο άναφ. δίνει όλες αυτές τις λεπτομέρειες στο βιβλίο του. Έπειδή είναι φασίστας συγγραφέας, μπορούμε νά δεχτούμε τή μαρτυρία του σάν άξιόπιστη.

4. Αυτό άναφέρεται στόν Ρέθας, τόν διοικητή της Γκουάρντια Θιβίλ, πού είχε πάρει διαταγές τό πρωί της 19 Ιούλη νά πάει και νά ένωθεί μέ τό σύνταγμα ίππικού του Σαντιάγκο. Άλλά όταν τό βρήκε στο Πασέο ντέ Σάν Χουάν, πήγε και ένώθηκε, μαζί μέ τά στρατεύματά του, μέ τους Φασίστες. Κι αυτό τό έπεισόδιο άναφέρεται στο βιβλίο του Λακρούζ.

2. Ὁ θάνατος τοῦ Φρανθίσκο Ἀσκάζο

Πρὶν νά πάει στό Στρατηγεῖο, ὁ Στρατηγός Ἰκόντετ, πού εἶχε ἔρθει ἀπὸ τῆ Μαγιόρκα γιὰ νά ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία τῆς ἐξεγέρσης, ἤθελε νά μάθει πῶς εἶναι ἡ κατάσταση στὴ Βαρκελώνη. Κι ἐτοί πετάξε πάνω ἀπὸ τὴν πόλη γιὰ δέκα λεπτά καὶ ἔμαθε ὅτι τὰ στρατεύματά του νικῆθηκαν. Ὁ Ταγματάρχης Λαζάρο βλέποντας τί συνέβαινε «τόν συμβούλεψε νά ἐγκαταλείψει τὸ ἐγχείρημά του, πιστώνοντας ὅτι ἡ Βαρκελώνη ἦταν μιὰ παγίδα».1 Ὁ-στόσο αὐτὸς προσγειώθηκε στὴ ναυτικὴ βάση, πού ἦταν στὰ χέρια τῶν φασιστῶν.

Ἡ ἀφίξη τοῦ Στρατηγοῦ Γκόντετ στό Στρατηγεῖο ἔδωσε κουράγιο στοὺς στασιαστές Στρατηγούς, καὶ ἰδιαίτερα στὸν Μπουρριέλ, πού, μέχρι τότε, εἶχε καθοδηγήσει τὸν ἀγῶνα μὲ τόσο κακοτυχία. Ὁ Μπουρριέλ αισθανόταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἥττα ἀλλὰ κι ἐπειδὴ δὲν μπόρεσε νά πάρει μὲ τὸ μέρος του τὸ Στρατηγὸ Λάνο ντέ λά Ἐνθομιέντα, τὸ Διοικητὴ τῆς Στρατιωτικῆς Μεραρχίας. Ὁ τελευταῖος εἶχε τὸ θάρρος νά μείνει πιστὸς στὴ Δημοκρατία, πιστεύοντας ὅτι «ἦταν μάλλον προτιμότερο νά δεῖ τὸ θρίαμβο τοῦ λαοῦ μὲ ὅλες τὶς ἐπιπτώσεις του, παρά τὸ θρίαμβο τῶν φασιστῶν».2

Ἡ πρώτη πράξη τοῦ Στρατηγοῦ Γκόντετ ἦταν νά ἀντικαταστήσει τὸ Στρατηγὸ Λάνο ντέ λά Ἐνθομιέντα καὶ νά τὸν συλλάβει. Ἡ δεύτερη δουλειά του ἦταν νά μελετήσει καὶ νά καλυτερέψει τὴν κατάσταση. Μποροῦσε νά ὑπολογίζει μόνο στὴ Γκουάρντια θιβίλ, πού μέχρι τώρα εἶχε παραμείνει μέσα στοὺς στρατῶνες τῆς, καὶ στοὺς Καραμπινιέ-ρους πού εἶχαν κλειστεῖ στοὺς στρατῶνες Σάν Πάμπλο, αἰχμάλωτοι τοῦ λαοῦ πού ἔκανε ἐπιθέσεις σ' αὐτὰ τὰ κτίρια.

Ὁ Γκόντετ χρησιμοποίησε ὅλη τὴ δύναμη τῆς πειθούς του γιὰ νά πείσει τὴ Γκουάρντια θιβίλ νά σηκώσει τὰ ὅπλα τῆς ἐναντὶα στό λαό. Τηλεφώνησε ἀμέσως στό Διοικητὴ τῆς Γκουάρντια θιβίλ, τὸ Στρατηγὸ Ἀράγκουρεν. Αὐτὸς τοῦ ἀπάντησε ὅτι «δὲν ὑπακούει οὐ καμιά διαταγή, παρά μόνον σ' αὐτὲς πού τοῦ δίνει ἡ Δημοκρατία». Αὐτὴ ἡ ἀπάν-

τηση ἐξόργισε τὸν Γκόντετ: «Ἀπλάδῃ νά δεῖς τὴν Ἰσπανία ἐρημωμένη, αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο πού μπο-ρεῖς νά πεῖς;» Ὁ Ἀράγκουρεν, πού μιλοῦσε ἀπὸ τὸ κυβερνητικὸ Ἀνάκτορο, κατάλαβε ὅτι ἡ ἐξε-γερση ἦταν μιὰ ἀποτυχία καὶ ὅτι ἡ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση ἦταν κύριος τῆς κατάστασης.3

Τότε, ὁ Στρατηγός Γκόντετ σκέφτηκε νά χρη-σιμοποιήσει τὸ σύνταγμα τῆς Ἀλκαντάρρα, πού τὸ διοικούσε ὁ Συνταγματάρχης Ρολντάν καὶ πού μέ-χρι τότε εἶχε μείνει οὐδέτερο.

«—Ρολντάν, πρόκειται ν' ἀρχίσω μιὰ ἀντεπίθε-ση, τί στρατεύματα ἔχεις;»

«—Στρατηγέ, ἔχω σχεδὸν ἓνα σύνταγμα, ἀλλὰ οἱ στρατῶνες ἔχουν περικυκλωθεῖ ἀπὸ τὸ λαό. Δυὸ λόχοι πού προσπάθησαν νά φύγουν ἀπὸ κεῖ, ἀπω-θῆθηκαν. Οἱ στρατιῶτες νομίζουν ὅτι πολεμᾶνε γιὰ τὴ Δημοκρατία, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κατάσταση δὲν μπο-ρεῖ νά κρατήσει γιὰ πολὺ κι ἓνας θεὸς ξέρει τί θὰ συμβεῖ ὅταν τὰ στρατεύματα μάθουν ὅτι ξεσηκω-θήκαμε ἐναντὶα στὴ Δημοκρατία».

Ἦταν δύο καὶ τέταρτο τὸ μεσημέρι καὶ ὁ Γκόν-τετ αισθάνθηκε τελείως τσακισμένος καὶ ἐξομολο-γῆθηκε στό βοηθό του Ταγματάρχη Λαζάρο: «Εἶ-χες ἀπόλυτο δίκιο... Μᾶς ἐγκατέλειψαν».4 Ἡ διοί-κηση τοῦ Γκόντετ εἶχε διαρκέσει λιγότερο ἀπὸ ἐ-ξήντα λεπτά.

Στοὺς δρόμους τὸ πλῆθος γινόταν ὄλο καὶ με-γαλύτερο. Ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἤθελαν νά βοηθήσουν στὸν ἀγῶνα. Σπίνονταν ὁδοφράγ-ματα, μερικές φορές χωρὶς λόγο ἀλλὰ σὰν μιὰ πράξη λαϊκοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τὰ πνεύματά τους ἀνέβαιναν στὰ ὕψη ὅταν οἱ καλὲς εἰδήσεις ξαπλώ-θηκαν σὰν τὴ φωτιά, ὅτι ὁμάδες τῆς FAI εἶχαν ἐπιτεθεῖ στοὺς στρατῶνες τῆς Πετράλμπα μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν στρατιωτῶν. Ὁ λαὸς δὲν ἦταν πιά ὀπλισμένος μὲ πιστόλια, ἀλλὰ κρατοῦσε στὰ χέ-ρια του ἀληθινὰ τουφέκια.

Εἶχε σχηματιστεῖ μιὰ Ἐπιτροπὴ Πολέμου στοὺς στρατῶνες τῆς Πετράλμπα, πού τώρα ὀνομάζον-ταν στρατῶνες Μπακούνιν. Μικρά ἀεροπλάνα ἀπὸ τὸ ἱεράτ πετοῦσαν πάνω ἀπὸ τὴν πόλη ρίχνοντας

προκηρύξεις πάνω από τούς στρατώνες για να τούς πληροφορήσουν για την εξέλιξη του αγώνα και για την πορεία της φασιστικής εξέγερσης και παρακινώντας τους να μὴν ὑπακούνε πιά στις διαταγές τῶν ἀξιωματικῶν τους. Τό ραδιόφωνο μετέδιδε τακτικά πληροφορίες για τὴν κατάσταση. Μερικά καφενεῖα εἶχαν καταληφθεῖ καὶ οἱ τεράστιες αἰθουσές τους εἶχαν μετατραπεί σὲ δημόσια ἐστιατόρια. Σ' αὐτές τίς συλλογικές κουζίνες ἐτοιμαζόταν διαστικά τὸ φαγητό για τοὺς ἄντρες πού ἦταν στὰ ὁδοφράγματα. Ἀρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἐπιτροπές συνοικίας. Οἱ ἀπαρχές μιᾶς νέας ζωῆς γίνονταν φανερές μέ χίλιους τρόπους.

Ὁ αγώνας καὶ ἡ ἀνάγκη για τὴν ἐνότητα τῶν ἐργατῶν εἶχαν ἐξαλείψει κάθε ἰδεολογική διαφορὰ. Οἱ φρουροὶ Ἐφόδου πού, λίγες ὥρες νωρίτερα κατὰδωκαν τοὺς ἐργάτες, εἶχαν θγάλει τίς στολές τους καὶ ἐνώνονταν μέ τὸν πληθυσμό. Ὁ ἐνθουσιασμός ἦταν γενικός καὶ ὅλοι ἐμπιστεύονταν τῇ CNT. Τὰ ὀνόματα τοῦ Ντουρρούτι, τοῦ Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ τοῦ Ἀσκάζο πήγαιναν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Ἐξαιτίας τοῦ δυναμισμού τοῦ αγώνα, κανεὶς δὲν ἀμφισβητοῦσε τὸν ἡγετικό ρόλο τῆς Ἐθνικῆς Συνομοσπονδίας Ἑργασίας.

Ἐπῆρχαν ἀκόμη ἀμφιβολίες για τὸ ρόλο τῆς Γκουάρντια θιβίλ: τί θὰ ἔκανε; Για νὰ δοκιμάσουν τὴν ἀντίδρασή της, τὴ διατάξανε νὰ φύγει ἀπὸ τοὺς στρατώνες καὶ νὰ πάει νὰ ἀποκαταστήσει τὴν τάξη στὴν περιοχή Καταλουνία - Γιουνιβερσιντάτ. Αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ τὴν ἀνέλαβε ἡ «19η Μοίρα», τῆς ὁποίας διοικητής ἦταν ὁ Συνταγματάρχης Ἐσκομπάρ. Μιὰ ἐμπιστὴ μονάδα τοποθετήθηκε ἀνάμεσα στὸ πρῶτο καὶ δεῦτερο σῶμα τῆς Γκουάρντια θιβίλ, ἐνῶ οἱ καχύποπτοι ἐργάτες περικύκλωσαν τὴ φάλαγγα. Προχωρώντας ἀπροσάτευτη καὶ ἀνάμεσα σὲ δυὸ πυρὰ ἡ Γκουάρντια θιβίλ ἀρχισε νὰ πηγαίνει ἀπὸ τὴ Βία Λαϊετάνα πρὸς τὴν πλατεία ντὲ Οὐρκινόμα για νὰ φτάσει στὴν Πλάζα ντὲ Καταλουνία καὶ στὸ Πανεπιστήμιο.

Ἡ πλατεία ντὲ Καταλουνία ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἐργάτες, πού ἔδρισκαν κάλυμμα ὅπου μπορούσαν, πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ στίς εἰσόδους τοῦ ὕ-

πόγειου σιδηρόδρομου. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας αὐτοὶ ἦταν πού εἶχαν ὑποστηρίξει τὴν ἐπίθεση ἐναντία στοὺς στασιαστές. Ἡ στιγμή για τὴν τελικὴ μάχη εἶχε φτάσει. Ἡ Γκουάρντια θιβίλ ἀρχισε νὰ ἐξαπολύει πυκνὰ πυρὰ. Ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο Κολόν, ὅπου εἶχαν καταφύγει οἱ στασιαστές, οἱ πολυβολητές πυροβολοῦσαν χωρὶς διακοπὴ. Ἀλλὰ ἡ παρουσία τῆς Γκουάρντια θιβίλ ἀνάμεσα στοὺς ἐπιτιθεμένους ἔπεισε τοὺς στασιαστές νὰ παραδοθοῦν. Ἀσπρες σημαίες φάνηκαν στὰ παράθυρα καὶ τὰ στρατεύματα προχώρησαν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖο για νὰ τὸ καταλάβουν. Ἀλλὰ ὁ λαὸς φοβότανε ὅτι μόλις ἡ Γκουάρντια θιβίλ ἔμπαινε μέσα στὸ ξενοδοχεῖο θὰ πήγαινε μέ τὸ μέρος τῶν στασιαστῶν, φέρνοντάς τους ἐνισχύσεις καὶ πολεμοφόδια. Ἔτσι, μιὰ σημαντικὴ ὁμάδα πού εἶχε τὸ πόστο τῆς στή Ρόντα ντὲ Σάν Ἀντόνιο καὶ μέ ἀρχηγό τὸ Ροβίρα, ἕναν ἀγωνιστὴ τοῦ ΡΟΥΜ, ἐπέμθηκε καὶ κατέλαβε τὸ ξενοδοχεῖο.⁵

Συγχρόνως, γινόταν καὶ ἡ τελικὴ ἐπίθεση στὸ κτίριο Τηλεπικοινωνιῶν. Ὁ Ντουρρούτι προχωροῦσε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἐπιτιθέμενους. Πολλές ζωές χάθηκαν ἐκεῖ, ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Ὀμπρεγκόν,⁶ ὁ γραμματέας τῶν ἀναρχικῶν ὁμάδων, πού χτυπήθηκε ἀπὸ μιὰ σφαῖρα στὸ μέτωπο. Στὸ τέλος μιᾶς σφοδρῆς μάχης σῶμα μέ σῶμα, τὸ κτίριο ἔπεσε γρήγορα στὰ χέρια τῶν ἐργατῶν καὶ ὁ Ντουρρούτι ἀνακοίνωσε: «Οἱ ἐργάτες κατέλαβαν τὸ κτίριο Τηλεπικοινωνιῶν χύνοντας τὸ αἷμα τους καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀνήκει».⁷

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁ αγώνας τῶν ἐργατῶν πῆρε μιὰ νέα ὄψη καὶ δὲν πολεμοῦσαν πιά για νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀλλὰ για νὰ ἐγκαθιδρύσουν τὴν ἐργατικὴ ἐξουσία. Λίγο μετὰ τὴν πτώση τοῦ ξενοδοχείου Κολόν καὶ τοῦ Κτιρίου Τηλεπικοινωνιῶν, περικυκλώθηκε καὶ τὸ ὁχυρὸ τῆς Πλατείας Γιουνιβερσιντάτ. Οἱ ἐργάτες πού εἶχαν συλληφθεῖ τὸ ἴδιο πρῶτ ἀπὸ τοὺς στασιαστές καὶ εἶχαν κρατηθεῖ σάν ὄμηροι, ἐλευθερώθηκαν τῶρα ἀπὸ τὸ λαό.

Ὁ Στρατηγὸς Γκόντετ, πού ἔλπιζε ἀκόμη ὅτι θὰ ἔκανε τὰ πράγματα νὰ πάρουν μιὰ πιὸ εὐνοϊκὴ

τροπή γι' αυτόν, κάλεσε ακόμη μία φορά τό Στρατηγό 'Αράνγκουρεν, αλλά ή παραδοσιακή άποψη της Ι'κουάρντια θιβίλ παρέμενε σταθερή και ό τελευταίος του άπάντησε: «Στρατηγέ Γκόντετ, ή έξέγερση ήττήθηκε και σέ ίκετεύουμε νά σταματήσεις τούς πυροβολισμούς γιά νά αποφύγουμε μία ασκοπη αίματοχυσία. Άποφασίσαμε νά σοϋ δώσουμε μισή ώρα διορία γιά νά παραδοθείς. Μετά άπ' αυτή, τό πυροβολικό μας θ' άρχίσει νά βομβαρδίζει το Στρατηγείο».

Στίς τέσσερις και μισή τό άπόγευμα άρχισε τό φράγμα πυρός. 'Ο Στρατηγός Μπουρριέλ τηλεφώνησε ότι παραδίνεται και ύψωσε τήν άσπρη σημαία. 'Ο Ταγματάρχης Νείρα και ό Ταγματάρχης Περéz Φαράς είχαν πάρει διαταγές από τήν Τζε-νεραλιντάτ νά συλλάβουν τό Στρατηγό Γκόντετ και νά τόν όδηγήσουν στόν Πρόεδρο Κομπανύς. 'Αλλά ό λαός δέν ήθελε ν' αφήσει τί λεία του νά ξεφύγει. "Ετοι, κάλεσαν μερικούς άγωνιστές εργάτες, πού ήταν γνωστοί σέ όλους, και ό Γκόντετ παραδόθηκε στόν Κομπανύς. 'Ο τελευταίος ζήτησε από τό Στρατηγό νά μιλήσει στά στρατεύματα τών στασιαστών, έτσι ώστε νά σταματήσει ή μάχη. 'Αφοϋ σκέφτηκε γιά λίγο, ό Γκόντετ έκανε τίς περίφημες δηλώσεις του: «'Η μοίρα δέ στάθηκε καλή μαζί μου και πιάστηκε αίχμάλωτος. Γι' αυτό, αν θέλετε ν' αποφύγετε τήν αίματοχυσία, στρατιώτες πού με ακολουθήσατε, σάς άπαλλάσσω άπ' όλες τίς ύποχρώσεις σας».⁸

"Ήταν πέντε και μισή τό άπόγευμα. Οι στρατιώτες του συντάγματος 'Αλκαντάρα, πού είχαν κλειστεί στους στρατώνες Πάρκ, στασίασαν. 'Αφοϋ φυλάκισαν τούς ήγέτες τους, άνοιξαν τίς πόρτες στο λαό. Παρόμοια έπεισόδια έγιναν και στους στρατώνες του Σαντιάγκο και στους στρατώνες πυροβολικού στο Ντόκ. Τό ίδιο πράγμα έγινε και με τούς βοηθητικούς στρατιώτες στο άεροδρόμιο, οι όποιοι ήρθαν σέ έπαφή με τό εργατικό και τό στρατιωτικό συμβούλιο πού είχε σχηματιστεί στήν άεροπορική βάση του Πράτ ντέ Λομπρεγκάτ. Οι ίδιες σκηνές επαναλήφθηκαν και στο 'Οχυρό Μονχοϋικ, όπου οι στρατιώτες άπελευθέρωσαν τό διοι-

κήτή τους, Χιλ Καμπρέρα, πού είχε συλληφτεί από τούς στασιαστές.

'Επιτροπές από στρατιώτες και εργάτες είχαν σχηματιστεί σέ όλους τούς στρατώνες. Στήν πραγματικότητα, οι εργάτες της CNT ήταν πού έλεγχαν τήν κατάσταση σ' όλες σχεδόν τίς έπιτροπές. Αυτόι ήταν, πού αφοϋ καταδίωξαν τούς στασιαστές δολοκλήρη τή μέρα, ήγήθηκαν στήν τελική έφοδο, αφήνοντας πεντακόσιους νεκρούς στο πεδίο της μάχης. 'Ο Στρατηγός Χιούστο Λεγκορμπόρου και όλο τό 'Επιτελείο του και πολλοί φαλαγγίτες και Ρεκετέδες, πού ήταν στο πυροβολικό του Σάν 'Αντρέ Πάρκ, άντιστάθηκαν μέχρι τά μεσάνυχτα. Τή Δευτέρα, νωρίς τό πρωί, οι μόνοι στασιαστές πού πού άντιστέκονταν ακόμα ήταν εκείνοι πού είχαν όχυρωθεί στο 'Αρχηγείο της Στρατιωτικής Κυβέρνησης και στους στρατώνες 'Αταραζάνα, πού κρατούσαν ακόμα χάρη στα διασταυρωμένα πυρά.

'Ενώ οι εργάτες της Βαρκελώνης εξασφάλιζαν τίς κατακτήσεις τους της 19 'Ιούλη, δέν ήταν γνωστό τί γινότανε στή Μαδρίτη και στήν ύπόλοιπη 'Ισπανία. 'Αλλά αυτό δέν έμπόδισε τήν 'Επανάσταση νά κερδίσει μία γερή βάση στήν Καταλάνικη πρωτεύουσα. Με τά όπλα στους ώμους, άντρες περιπολούσαν στους δρόμους και ένίσχυαν τά όδοφράγματα έξω και μέσα στήν πόλη. 'Η μόνη συνθηματική λέξη ήταν «CNT, CNT, CNT». Μερικές φορές οι στασιαστές χρησιμοποιούσαν τά αυτοκίνητά τους γιά νά φτάσουν μέχρι τά όδοφράγματα και νά πυροβολήσουν τούς υπερασπιστές. Οι στασιαστές αύξησαν τίς επιθέσεις του. Μερικές φορές ελεύθεροι σκοπευτές πού ήταν κρυμμένοι μέσα σέ σπιτία πού λαός όνόμαζε «πόκος», πυροβολούσαν τούς διαβάτες.

'Ο λαός είχε περικυκλώσει τά τελευταία όχυρά τών στασιαστών και περίμενε τήν άνατολή του ήλιου γιά νά τούς άποτελειώσει. 'Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και γύρω από τό Μοναστήρι των Καρμελιτών στήν όδό Λαουρία, όπου τά ύπολείμματα του συντάγματος Ιππικού του Σαντιάγκο και τά βοηθητικά σώματα της Γκουάρντια θιβίλ, πού είχαν προχωρήσει στόν έχθρό τήν τελευταία

υτιγμή, εξακολουθούσαν νά αντιστέκονται. Ή ίδια κατάσταση υπήρχε καί στή Σάντα Μόνικα Ράμπλα, γύρω από τούς στρατώνες Άταραζάνα.

Οί άμυντικές καί έπαναστατικές έπιτροπές πού λειτουργούσαν ήδη σέ όλα τά προάστια, οργανώνονταν τοπικά καί είχαν καταλάβει τήν έξουσία στή Βαρκελώνη. Συγχρόνως, ήταν άπορροφημένες μέ τό τί συνέβαινε στά προάστια. Έτσι, τά περισσότερα από τά όπλα (χιλιάδες πιστόλια καί δεκάδες πολυβόλα) πού είχαν παρθεί από τήν επίθεση στους στρατώνες Σάν Άντρέ, στάλθηκαν στά μακρινά προάστια.

Ο θρίαμβος τής Βαρκελώνης είχε επηρεάσει ολόκληρη τήν περιοχή καί ή στρατιωτική εξέγερση είχε κατασταλεί. Ο λαός ήταν κύριος τής κατάστασης στήν Ταργκόνα. Στήν Τζερόνα, Ματάρο καί Σέο ντέ Ουρκέλ, ό στρατός μαζί μέ άλλα σώματα έπιβολής του νόμου, πού τά οδηγούσαν συντηρητικά στοιχεία, είχαν καταλάβει τήν έξουσία τό πρωί τής 19 Ιούλη. Οί στασιαστές εγκατέλειψαν τίς θέσεις τους μόλις έμαθαν γιά τό θρίαμβο του λαού στή Βαρκελώνη. Κι έτσι, μέσα σέ είκοσι τέσσερις ώρες ολόκληρη ή Καταλωνία έπεσε στά χέρια του λαού, πού θά έμενε ό μοναδικός κύριος τής κατάστασης γιά άρκετό καιρό.

Άλλά τί συνέβαινε στήν υπόλοιπη Ίσπανία; Τό Σάββατο, στίς 18 του μήνα, μαθεύτηκε ότι γίνονταν μάχες στή Σεβίλλη, στήν Κόρδοβα, στό Καντίζ, στό Λάς Πάλμας καί στό προτεκτοράτο του Μαρόκου. Έγινε επίσης γνωστό ότι ή Κυβέρνηση έλεγχε τήν κατάσταση στή Μαδρίτη. Άλλά τί είχε γίνει από τό Σάββατο καί μετά; Τί γινόταν στή Βαλέντσια; Τί γινόταν στή Σαραγόσσα; Ήταν άλήθεια ότι είχαν φύγει από κεί στρατεύματα γιά νά έπιτεθούν στή Βαρκελώνη;

Στή Μαδρίτη ή εργατική τάξη, πού δέν είχε καμία εμπιστοσύνη στήν Κυβέρνηση, καί ή CNT πού δέν άνηκε στό Λαϊκό Μέτωπο καί ήξερε τί θά συνέβαινε άν ή πόλη έπεφτε στά χέρια τών φασιστών, άπαίτησαν όπλα. Άλλά τά κόμματα του Λαϊκού Μετώπου δέν έκαναν τίποτα γιά νά τούς τά δώσουν. Ή CNT, άντιμέτωπη μέ τήν άρνητική στά-

ση αυτών πού βρίσκονταν στήν έξουσία, αποφάσισε νά δράσει μόνη της.

Τήν ίδια κιόλας μέρα οί άγωνιστές τής CNT, τής FAI καί τής Άντιεξουσιαστικής Νεολαίας, καθώς καί τά μέλη τών άμυντικών έπιτροπών όλων τών συνοικιών τής πρωτεύουσας καί από μερικά κοντινά χωριά έκαναν μιá συγκέντρωση. Άποφάσισαν νά σχηματίσουν μιá τοπική άμυντική όργάνωση. Έγινε ένα σχέδιο, μετρήθηκαν τά όπλα καί οργανώθηκαν εργατικές περίπολοι, σέ ομάδες από πέντε άτομα. Κάθε μιá από τίς ομάδες είχε ένα πιστόλι καί μιá χειροβομβίδα. Μ' αυτό τόν τρόπο έλέγχονταν ή Μαδρίτη καί ιδιαίτερα οί στρατώνες του στρατού καί τής Γκούάρντια θιβίλ. Όλο τό Σάββατο γίνονταν συγκεντρώσεις, καταγγελίες, διαδηλώσεις, αιτήσεις γιά όπλα, αλλά δέν είχαν κανένα αποτέλεσμα. Άλλά καθώς ή Κυβέρνηση έμενε άμετάπειστη στήν άρνησή της, ό λαός άρχισε νά γίνεται άνυπόμονος στους δρόμους.

Ή Πουέρτα ντέλ Σόλ ήταν γεμάτη από λαό. Τά νέα έρχονταν σιγά-σιγά. Ο Κέιπο ντέ Λάνο έλεγχε τή Σεβίλλη. Στό Καντίζ καθώς καί στή Γρανάδα οί άσπλοι εργάτες νικήθηκαν από τούς φασίστες. Στή Σαραγόσσα, ό Κυβερνήτης πού είχε υποσχεθεί ότι θά έδινε όπλα στό λαό, τούς περικύκλωσε, όταν αυτοί συγκεντρώθηκαν, καί άρχισε νά τούς πυροβολεί. Άνάμεσα στά θύματα ήταν καί πολλοί άγωνιστές τής Συνομοσπονδίας. Στή Βιλλαντολίντ ή φάλαγγα είχε θριαμβεύσει. Τά στρατεύματα πού είχαν έρθει από τό Μαρόκο προχωρούσαν πρός τήν Άλγκεθίρα.

Στή Μαδρίτη τά πρώτα όπλα μοιράστηκαν τή νύχτα τής 18 πρός 19, χάρη στήν πρωτοβουλία μερικών στρατιωτικών πού είχαν μείνει πιστοί στο λαό, καί πού ήταν άπογοστευμένοι από τή θλακεία τής Κυβερνήσης, πού συνέχιζε νά πιστεύει ότι έλεγχε τήν κατάσταση. Συχνά, κάποιο φορτηγό μοίραζε όπλα σέ όρισμένους σοσιαλιστικούς κύκλους καί σέ μερικές κομμουνιστικές έπιτροπές. Άλλά δέν υπήρχε τίποτα γιά τή CNT-FAI καί τήν Άντιεξουσιαστική Νεολαία. Ένα από αυτά τά φορτη-

γά, πού πήγαινε πρὸς τὴ Γκλοριέτα ντέ Κουάτρο Καμίνος, καταλήφθηκε ἀπὸ μιὰ ομάδα ὁπαδῶν τῆς CNT καὶ τὰ ὅπλα μοιράστηκαν στοὺς ἐργάτες τοῦ προαστίου Τετουάν. Αὐτά ἦταν τὰ ὅπλα μέ τὰ ὁποῖα θὰ φρουροῦσαν τοὺς στρατῶνες, μέσα στοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνταν ἡ προδοσία.⁹

Στὶς 19 Ἰούλη, στὶς τέσσερις τὸ πρωί, ἐνῶ οἱ λιμενεργάτες στὴ Βαρκελώνη ἀδελφώνονταν μέ τοὺς φρουροὺς Ἐφόδου, ὁ Καζάρες Κιρόγκα ἔδινε τὴν παραίτησή του στὴ Μαδρίτη. Ἀκολούθησε μιὰ συμβιβαστική κυβέρνησις, μέ ἀρχηγό τὸν Μαρτίνεζ Μπάρριο. Ὁ λαός τῆς Μαδρίτης τὴν ὀνόμασε ανοικτὰ «ἡ προδοτικὴ κυβέρνησις». Κράτησε τρεῖς ὥρες μόνο. Ἀφοῦ προσπάθησε, μάταια, νὰ πείσει τὸ Στρατηγὸ Μόλα ὅτι ἡ ἐξέγερσις ἦταν ἀσκοπη, ὁ Μαρτίνεζ Μπάρριο παραιτήθηκε τὴν Κυριακὴ τὸ πρωὶ στὶς ἑπτὰ.¹⁰

Ὁ Μανουέλ Ἀζάνια, πού τὸν ὀνόμαζαν «ἕνας πολεμιστὴς σὲ καιρὸ εἰρήνης καὶ ἕνας εἰρηνιστὴς σὲ καιρὸ πολέμου»,¹¹ μετὰ ἀπὸ πολλοὺς διαταγμούς, ζήτησε ἀπὸ τὸ Δόκτορα Τζιράλ νὰ σχηματίσει μιὰ νέα Κυβέρνησις. Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ἔφερε ἕνα θετικὸ ἀποτέλεσμα· οἱ πολιτικοὶ κρατούμενοι ἀπελευθερώθηκαν καὶ ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ὁ Ντάβιντ Ἀντόνα, γραμματέας τῆς Ἑθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT καὶ ὁ Θιπριάνο Μέρα. Ἀλλὰ ἑκατοντάδες ἀγωνιστῶν ἐργατῶν ἔμεναν ἀκόμη στὴ φυλακή.

Ὁ Ἀντόνα ἔστειλε ἕνα τελεσίγραφο στὸν Τζιράλ: «Ἄν οἱ σὺντροφοὶ μας δὲν ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι μέσα σὲ τρεῖς ὥρες θὰ τοὺς ἀπελευθερώσει ἡ CNT». ¹² Αὐτὸ τὸ τελεσίγραφο ἀνοίξε τις πόρτες τῆς φυλακῆς. Τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ ὁ λαός τῆς Μαδρίτης ἐπιτέθηκε στοὺς στρατῶνες θαμπαμέντο καὶ Μοντάνα.

Στὴ Βαρκελώνη, ὥστόσο, ὁ ἀγῶνας συνεχιζόταν. Τὸ πρωὶ τῆς 20 τὸ Μοναστήρι τῶν Καρμελιτῶν παραδόθηκε, ἀλλὰ ἡ μάχη συνεχιζόταν στὴν Ἀταραζάνα καὶ στὶς στρατιωτικὲς περιφέρειες καὶ ἦταν περισσότερο σκληρὴ ἀπὸ ποτέ. Στὴ διάρκεια τῆς νύκτας, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς ἐξέγερσης,

ὁ Λοχαγὸς Μόλα, ἀδερφός τοῦ Στρατηγοῦ, αὐτοκτόνησε. Οἱ ἄλλοι στρατιωτικοὶ ἡγέτες ἀπόκρυψαν αὐτὴ τὴν πληροφορία, γιὰ νὰ μὴν πέσει τὸ ἠθικὸ τῶν στρατιωτῶν.

Ἀλλὰ ὁ λαός, πού ἡ ὑπομονὴ του εἶχε φτάσει στὸ τέλος τῆς, δὲν μπορούσε πιά νὰ ικανοποιηθεῖ μέ τὸ νὰ κάνει ἐπιθέσεις στὰ ὀχυρά τῶν στασιαστῶν ἢ νὰ προσπαθεῖ νὰ τοὺς κάνει νὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα, καί, ἀντίθετα, ἔστηνε ὁδοφράγματα κι ἄρχισε νὰ κάνει παράτολμες καὶ ἀσκοπες πράξεις. Ἀψηφώντας τὶς σφαῖρες, μιὰ ομάδα εἶχε φτάσει στὴν ὁδὸ Σάντα Μαντρόνα, πού ἦταν παράλληλη μέ τὸ στρατῶνα Ἀταραζάνα καὶ πῆραν θέσεις ἀνάμεσα στοὺς δρόμους Μοντσερράτ καὶ Μεντιόντια, μέ τὴν ἰδέα νὰ σκαφαλώσουν στὶς στέγες καὶ νὰ καταλάβουν τοὺς στρατῶνες. Ὁ φρανθίσκο Ἀσκάζο, πού εἶχε γίνει ἐλεύθερος σκοπευτής, ἦταν ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀτρόμητους ἄντρες. Μποροῦσες νὰ τὸν δεῖς νὰ τρέχει κάτω ἀπὸ καταιγιστικὲς ριπὲς ἀπὸ σφαῖρες, κουβαλώντας ἕνα ὅπλο πού ἦταν πολὺ μακρὺ καὶ πού ἐμπόδιζε τὶς κινήσεις του. Ἦταν ἔντεκα τὸ πρωὶ κι ὁ ἰδρώτας κολλοῦσε τὰ ρούχα πάνω στὰ κορμιά τους. Ἐκατοντάδες μάτια ἀπὸ τὸ ὁδοφράγμα τῆς Ράμπλα Σάντα Μόνικα ἀκολουθοῦσαν βιαστικά αὐτὲς τὶς σιλουέττες πού ἀπόφευγαν τὶς σφαῖρες. Μόλις ἀκριβῶς οἱ ἐπιτιθέμενοι εἶχαν φτάσει στὸν ἀντικειμενικὸ τους στόχο, ὁ Ντουρρούτι ἔμαθε ὅτι μιὰ φάλαγγα τῆς Γκουάρντια θιβίλ πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴ Ράμπλα, πλησίαζε στοὺς στρατῶνες γιὰ νὰ προστατέψει τοὺς στρατιῶτες ἀπὸ τὸ ὀργισμένο πλῆθος. Ὁ Ντουρρούτι ζήτησε ἀπὸ τὸ Συναγματοάρχη νὰ φύγει: «Ἡ Ἀταραζάνα ἀνήκει στὴ CNT καὶ στὴ FAI». Ὁ Συναγματοάρχης ἀποσύρθηκε.¹³

Ἡ ἐπίθεσις διπλασιάστηκε. Τώρα ὁ Ἀσκάζο εἶχε κρυφτεῖ στὴν ὁδὸ Μεντιόντια πίσω ἀπὸ ἕνα φορτηγό, πού ἦταν κατατρυπημένο ἀπὸ τὶς σφαῖρες. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ βγάλει ἀπὸ τὴ μέση ἕναν «ἐλεύθερο σκοπευτὴ» πού τὸν ἐμπόδιζε νὰ προχωρήσει, ἀνέβηκε στὴ σκεπὴ τοῦ αὐτοκινήτου. Μιὰ σφαῖρα τὸν βρῆκε ἀκριβῶς στὸ πρόσωπο καὶ τὸν σκότωσε ἐπιτόπου. Ὁ Ντουρρούτι παρέλυσσε ἀπὸ τὸ θάνατο

του συντρόφου του. Ήδη όταν είχε σκοτωθεί ο Όμπρεγκόν, στη διάρκεια της επίθεσης στο Κεντρικό Κτίριο Τηλεπικοινωνιών, η όργη του Ντουρρουτί είχε εκραγεί και τον είχε οδηγήσει μπροστά στην ίδια ακριβώς την πόρτα του κτιρίου. Τώρα η όργη του είχε φουντώσει. Χωρίς να κοιτάζει κανεναν, τράβηξε για τους στρατώνες. Οι άλλοι αγωνιστές τον ακολούθησαν σαν ύπνωτισμένοι. Οι στρατιώτες, τρομοκρατημένοι απ' αυτό το κύμα που ξεσπούσε κατά πάνω τους, διάστηκαν να σηκώσουν την άσπρη σημαία.

Στη μία η ώρα της 20 'Ιούλη, τριάντα τρείς ωρες μετά την αρχή του αγώνα, η Βαρκελώνη είχε νικήσει τους στασιαστές. Τελικά, η χαρά μπορούσε πιά να εκδηλωθεί.¹⁴ Και ο Ρικάρντο Σάντς, μεταφέροντας το άψυχο σώμα του φρανθίσκο Άσκάζο στα δυνάτα του μπράτσα, άφησε το νεκρό του στα γραφεία του Συνδικάτου των Έργατών Μεταφορών. Ο Άσκάζο, που γεννήθηκε την 1 'Απρίλη του 1901 στο Άλμουντεβάρ, ήταν ένας από τους τρείς χιλιάδες επαναστάτες που έδωσαν τη ζωή τους για να έλευθερωθεί η Βαρκελώνη. Άλλά, αλλοίμονο, η Άταραζάνα δεν άξιζε για μια τέτοια θυσία όπως ήταν η απώλεια τς Άσκάζο, που θά ήταν ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για τη συνέχιση του αγώνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Λακρούζ, Έργο άναφ.
2. Στο ίδιο.
3. Στο ίδιο.
4. Στο ίδιο.
5. Μαρτυρία του Χοσέ Ροβίρα και του Άντόνιο Ρόμπλες. Ο τελευταίος ήταν μέλος της ομάδας.
6. Ένας Μεξικάνος άναρχικός που ζούσε στην Ισπανία. Έκείνη την εποχή ήταν γραμματέας των άναρχικών ομάδων της Βαρκελώνης (FAI). Πέθανε σε ηλικία 26 χρόνων.
7. Δελτίο Πληροφοριών των CNT - FAI, 1, 24 'Ιούλη 1946.
8. Φρανθίσκο Λακρούζ, Έργο Άναφ. Ο Στρατηγός Γκόντετ πέρασε από στρατοδικείο, στις 11 Λυγούστου του 1938 στη Βαρκελώνη και κρίθηκε ένοχος. Έκτελέστηκε στο Μόντχουικ στις 12.
9. Έντουάρντο ντε Γκουζμάν, Μαντρίτ Ρόχο

Νέγκρο, σελ. 17.

10. Σαλβαντόρ ντε Μανταριάγκα, 'Ισπανία.

11. Ο Φελίπε Άλαϊζ περιγράφει μ' αυτή τη φράση τον χαρακτήρα του Άζάνια στο βιογραφικό του δοκίμιο που εκδόθηκε από την CNT στη Τουλούζη τό 1946. Μπορεί κανείς να διαβάσει για τον Μανουέλ Άζάνια και στο έργο του Μανουέλ Μάουρα, ASI CAYO ALFONSO XIII.

12. Έντουάρντο ντε Γκουζμάν, Έργο άναφ.

13. Μαρτυρία των Χοσέ Ροβίρα, Ντολорές 'Ιτουρμπε, Λ.Σ. Πάμπλο Ρουίζ, που ήταν αυτόπτες μάρτυρες.

14. Στο ίδιο.

3. Ἡ 20ῃ Ἰούλη

Ἐξαιτίας τῆς τρομερῆς ἀναταραχῆς ὅλοι εἶχαν παρασυρθεῖ ἀπὸ τὸ ἐπαναστατικὸ κύμα. Ἡ ζωὴ τῆς πόλης εἶχε ἀποδιοργανωθεῖ τελείως. Ἀκόμη καὶ ἡ «Σολινταριντάτ Ὀμπρέρα», ἡ καθημερινὴ ἐφημερίδα τῆς CNT στὴν Καταλωνία εἶχε χάσει τὸ διευθυντὴ τῆς καὶ τοὺς συντάκτες τῆς. Ἡ ἐκδόσή τῆς στίς 20 Ἰούλη, πού μοιράστηκε στὰ ὁδοφράγματα, εἶχε γίνεи ἀπὸ μιά ομάδα ἐργατῶν πού εἶχαν περάσει τυχαία ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο. Βλέποντας ὅτι δὲν ὑπῆρχε κανένας στὴ θέση του, ἄρχισαν ἀπὸ μόνοι τους νὰ γράφουν καὶ νὰ τυπῶνουν τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἐκδόση.¹

Αὐτὸ τὸ εἶδος πρωτοβουλίας πολλαπλασιάστηκε καὶ ἀπὸ χιλιάδες ἄλλους καὶ σχημάτισε τὴ βάση ἐνὸς καινούργιου τύπου διάρθρωσης. Ἐδῶσε στὴν καθημερινὴ ζωὴ μιά ἄλλη διάσταση καὶ ἀκολούθησαν οἱ πρῶτες μορφές αὐτοδιεύθυνσης στὴ βιομηχανία καὶ στίς μεταφορές. Αὐτὴ ἡ διαδικασία γενικεύθηκε καὶ κάλυψε κάθε μορφή δραστηριότητας. Στίς 20 Ἰούλη ἡ ἐξουσία ἦταν στοὺς δρόμους, στὰ χέρια τῶν ὀπλισμένων μαζῶν. Ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία σὰ θεομοί, εἶχαν ἐξαφανιστεῖ. Στρατιῶτες καὶ ἀστυνομικοὶ σχημάτιζαν ἓνα καὶ μοναδικὸ μπλόκ μαζί μέ τὸ λαό.

Ἡ μέρα εἶχε πιά τελειώσει ἀλλὰ οἱ ἐπαναστατικές γιορταστικές ἐκδηλώσεις συνεχίζονταν. Ἐνα συναίσθημα ἀλληλεγγύης καὶ ἀδερφοσύνης ὑπῆρχε παντοῦ. Ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀπελευθερωμένοι ἀπὸ τὶς παλιές προκαταλήψεις, εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὸν παλιό κόσμο καὶ προχωροῦσαν πρὸς ἓνα μέλλον, πού ὁ καθένας τὸ φανταζόταν σάν τὴν πραγματοποίηση τῶν μεγαλύτερων ὀνείρων του. Μιά νέα ζωὴ ἄρχιζε. Ἡ Καταλωνία, πλούσια ἀπὸ τὶς τεράστιες βιομηχανικές τῆς περιοχές καὶ ἀπὸ τοὺς εὐφοροὺς ἀγρούς τῆς, ξεκομμένη τώρα ἀπὸ τοὺς φεουδάρχες ἀστούς καὶ κληρικούς ἰδιοκτῆτες τῆς, ἀνήκε στίς μάζες. Ἡ παλιὰ ἀντίληψη τοῦ ἀφέντη καὶ τοῦ δούλου εἶχε καταστραφεῖ μαζί μέ τὰ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα, πού εἶχαν καεῖ σὲ χιλιάδες φωτιές πού ἀναβε ὁ λαὸς παντοῦ. Καίγα-

νε τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὸ σύμβολο τῆς ἐκμετάλλευσης πού λεγόταν χρῆμα.² Ἡ ἐπανάσταση δὲν μπορούσε νὰ ξεκινήσει βασισμένη στίς ἀξίες τῆς παλιᾶς ζωῆς. Γιά νὰ εἶναι πραγματικά ὁ ἑαυτὸ τῆς ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ ἓνα νέο τρόπο ζωῆς. Κι εἶται, ἡ 20 Ἰούλη ἔφτασε σὲ μιά τέτοια μέθη, ὅπου ἡ ἐπανάσταση φαινόταν σὰ μιά μεγάλη γιορτὴ, μιά ἀπελευθερωτικὴ δραστηριότητα καὶ ἐνθουσιασμός.³

Κανεῖς δὲν κοιμήθηκε ἐκείνη τὴ νύχτα. Οὔτε οἱ ἄντρες τῶν κεντρικῶν ἐργατικῶν συνοικιῶν, οὔτε τὰ μέλη τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν, οὔτε αὐτοὶ πού φρουροῦσαν τὶς εἰσόδους τῆς πόλης, οὔτε οἱ συνδικαλιστές... ὅλοι ἀγρυπνοῦσαν. Καὶ κανεῖς δὲν κοιμήθηκε ἀκόμη καὶ στὸ κτίριο τῆς Γενεραλιντάτ στὴν Καταλωνία, ὅπου ὁ Λουὶς Κομπανὺς εἶχε ἐγκατασταθεῖ μαζί μέ μερικοὺς πολιτικούς πού δὲν εἶχαν παρασυρθεῖ ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ἐπανάστασης.

Ὁ Λουὶς Κομπανὺς δὲν ἀντιπροσώπευε τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ εἶδωλο τῆς παλιᾶς ἐξουσίας. Γιατὶ ἡ ἐπανάσταση δὲν προχώρησε κι ἄλλο γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὸ σύμβολο; Ἡ ἐπανάσταση πίστευε ὅτι εἶχε νικήσῃ τὸν Λουὶς Κομπανὺς μέ τὸ νὰ τὸν ἀγνοήσῃ. Ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο τὸν ἔσωσε, γιατί μιά ἐπανάσταση πού δὲ φτάνει ἀμέσως στὸ στόχο τῆς εἶναι χαμένη. Ὁ Κομπανὺς ἄρχισε νὰ κάνει διάφορους ἐλιγμούς, καταλαβαίνοντας ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση χωρὶς νὰ κάνει παραχωρήσεις. Ἀλλὰ χρειαζόταν ἓνα δάσιμο ἀντιπροσωπευτικὸ ὁμιλητῆ, πού θὰ εἶχε ἐπιρροὴ στὸ λαό. Τὰ ἀριστερά πολιτικά κόμματα δὲν ὑποστηρίζονταν ἀπὸ μιά πραγματικὴ ἐργατικὴ δύναμη. Γι' αὐτό, ὁ ὁμιλητὴς ἐκεῖνος ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἀναρχικούς, στίς γραμμές τῆς CNT καὶ τῆς FAI. Κι ἔτσι, ἀπευθύνθηκε σ' αὐτούς.

Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ἔγραψε: «Ὁ Κομπανὺς μᾶς δέχτηκε ὀρθίος, κατάφωρα ἐκνευρισμένος. Λῶσαμε τὰ χέρια μας (...) Ἡ τελετὴ τῶν συστάσεων ἦταν σύντομη, ὁ καθένας πῆρε τὴ θέση του, ἔχοντας ἓνα πιστολι ἀνάμεσα στὰ γόνατά του. Βασικά, αὐτές ἦταν οἱ παρατηρήσεις τοῦ Κομπανὺς:

“— Πρωτ’ απ’ όλα, πρέπει να πω, ότι η CNT και η FAI δεν αντιμετωπίστηκαν ποτέ με την ανάλογη σοβαρότητα που τους άξιζε. Πάντα σās καταδίωκαν σκληρά. Κι εγώ, πού συνήθως ήμουν με τό μέρος σας, αναγκάστηκα από την πολιτική πραγματικότητα, να εναντιωθώ σέ σās και να σās καταδιώξω.4

“Τώρα, λέγεχτε την πόλη και την Καταλωνία, γιατί μόνοι σας κατατροπώσατε τούς φασίστες στρατιωτικούς. Άλλά, επιτρέψτε μου να σās υπενθυμίσω, ότι σήμερα δεν σās έλειψε η βοήθεια τών άντρών του δικού μου κόμματος, καθώς και τών φρουρών Έφόδου και τής Προεδρικής Φρουράς”.

‘Ο Κομπανύς δίστασε γιά μιά στιγμή και μετά συνέχισε: “Άλλά η αλήθεια είναι ότι, αν και σās καταδίωκαν σκληρά μέχρι πριν λίγες μέρες, νικήσατε τό φασιστικό στρατό σήμερα. Όταν κάποιος σās ξέρει όπως εγώ, μπορεί να σās μιλήσει μόνο με ειλικρίνεια. Νικήσατε και η έξουσία είναι στα χέρια σας. Άν δεν μέ χρειάζεστε κι αν δεν μέ θέλετε σάν Πρόεδρο τής Καταλωνίας, να μου τό ππτε τώρα κι εγώ θα παραμείνω ένας απλός στρατιώτης στόν αγώνα ενάντια στο φασισμό. Άλλά αν, αντίθετα, πιστεύετε ότι σ’ αυτό τό έργο, όπου θα μπορούσα να είχα σκοτωθεί αν νικούσαν οι φασίστες, εγώ και οι άντρες μου, τό όνομά μου και η υπόληψή μου μπορεί να είναι χρήσιμα στόν αγώνα πού τέλειωσε στή Βαρκελώνη αλλά πού τό αποτέλεσμα του είναι ακόμη άγνωστο στήν υπόλοιπη Ίσπανία, τότε μπορείτε να υπολογίζετε σ’ έμένα. Μπορείτε να υπολογίζετε στήν άφοσίωσή μου σάν άντρα και σάν ηγέτη ενός κόμματος, πού πιστεύει ότι ένα ντροπιασμένο παρελθόν τέλειωσε σήμερα και πού έλπίζει ειλικρινά ότι η Καταλωνία θ’ αποτελέσει την πρωτοπορία τών χωρών πού είναι περισσότερο προοδευτικές στα κοινωνικά ζητήματα”».

‘Ο Γκαρθία Όλιβερ έγραψε: «Είχαμε πάει εκεί γιά ν’ ακούσουμε. Έμεις δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα. Έπρεπε ν’ αποφασίσουν οι οργανώσεις μας και αυτό είπαμε στόν Κομπανύς. ‘Ο Κομπανύς μās είπε ότι στο δίπλανό δωμάτιο περίμεναν όλοι οι άλλοι αντιπρόσωποι από τά πολιτικά κόμματα τής Καταλωνίας και αν συμφωνούσαμε να

ένωθουμε μαζί τους, αυτός, σάν Πρόεδρος τής Τζενεραλιντάτ, θα πρότεινε ένα καινούργιο σχέδιο γιά την Καταλωνία, έτσι ώστε ό επαναστατικός αγώνας να μπορέσει να θριαμβεύσει.

»Συμφωνήσαμε να πάρουμε μέρος σ’ αυτή τη συγκέντρωση σάν παρατηρητές. ‘Η συγκέντρωση έγινε σ’ ένα άλλο δωμάτιο και όπως μās είχε πεί ό Κομπανύς, ήταν εκεί αντιπρόσωποι από την Έσκουέρρα Ρεπουμπλικάνα, από τή Ραμπασέρες, από τή Δημοκρατική Ένωση, απ’ τό ΡΟΥΜ και από το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Δέ θυμάμαι πολύ καλά τά πρόσωπα πού ήταν εκεί. Ίσως γιατί όλα είχαν γίνει πολύ θιαστικά και επειδή ήμουν κουρασμένος, η πιθανόν επειδή δεν τούς ήξερα. ‘Ο Νίν, ό Κομορέρα και άλλοι ήταν παρόντες.

«‘Ο Κομπανύς μās εξήγησε ότι μιά καλή ιδέα θα ήταν να δημιουργήσουμε μιά επιτροπή Πολιτοφυλακής στήν Καταλωνία, η οποία θα κατευθυνε τη ζωή πού είχε τόσο κατάφωρα παραμορφωθεί από τη φασιστική εξέγερση. Θα προσπαθούσε να οργανώσει τις ένοπλες δυνάμεις γιά να πάνε να πολεμήσουν τούς φασίστες όπου κι αν ήταν, γιὰτι πρós τό παρόν δεν ήταν δυνατό να ξέρουμε τί ουναιμεις υπήρχαν διαθέσιμες εξαιτίας του χάους πού επικρατούσε».⁵

‘Η αντιπροσωπεία τής CNT - FAI έφυγε από την Τζενεραλιντάτ γιά να πάει στα γραφεία τής Περιφερειακής επιτροπής τής CNT, όπου είχε συγκελθεί μιά ολομέλεια γιά να καθορίσει τη θέση τής CNT σέ σχέση με τα προβλήματα πού προκύψανε απ’ την επανάσταση. Στο μεταξύ, ό Λουίς Κομπανύς, πού πίστευε ότι είχε κερδίσει τόν πρώτο γύρο, προσπαθούσε να πετύχει μιά συμφωνία με τά κόμματα του Λαϊκού Μετώπου. Οι σοσιαλιστές, πού είχαν ηγέτη τους τόν Κομορέρα, ήταν οι πρώτοι πού συμφώνησαν γι’ αυτή τη συμμαχία. Άλλά ό Κομπανύς ξέροντας ότι οι σοσιαλιστές είχαν μόνο μιά φτωχή οργάνωση ζήτησε τη συνεργασία του ΡΟΥΜ, επειδή αντιπροσωπεύονταν πολύ καλά στήν Καταλωνία. ‘Ο Άντρές Νίν δεν έπεσε σ’ αυτή την παγίδα. “Ήξερε ότι ήταν αδύνατο να υπάρξει μιά συμφωνία χωρίς τη CNT. ‘Ο Κομπανύς εξοργίστη-

κε μ' αὐτὴ τὴν ἄρνηση καὶ πρότεινε στὸ ΡΟΥΜ νὰ ἀναλάβει τὴν ἐξουσία μαζί με τὴ CNT. Ἀλλὰ ἡ κατάσταση ἦταν ξεκάθαρη γιὰ τὸ ΡΟΥΜ: ἦταν ἀπαραίτητο νὰ περιμένουν μέχρι νὰ συμβουλευτεῖ ἡ CNT ὅλους τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς.⁶

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν συζητήσεων τῆς CNT καὶ τῆς FAI ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Γκαρθία Ὀλιβέρ⁷ καὶ τὸν Μαριάνο Ρ. Βάσκεζ. Ὡς δοῦμε τὴν ἀφήγηση τοῦ τελευταίου.

«Ὡς τῆς 21 Ἰουλίου τοῦ 1936 συγκλήθηκε στὴ Βαρκελώνη μιὰ περιφερειακὴ Ὀλομέλεια τῶν Τοπικῶν Ὀμοσπονδιῶν, πού κάλεσε ἡ Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Καταλωνίας. Ἀναλύθηκε ἡ κατάσταση καὶ ἀποφασίστηκε νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε στὸν Ἀντιεξουσιαστικὸ Κομμουνισμό ὅσο ἓνα μέρος τῆς Ἰσπανίας ἦταν στὰ χέρια τῶν φασιστῶν. Ἡ Ὀλομέλεια ἀποφάσισε τὴ συνεργασία, πού σ' αὐτὴ ἐναντιώθηκε μόνο μιὰ ἀντιπροσωπεία ἀπὸ τὸ Μπάχο Λομπρεγκάτ».

«(...) Γιὰτὶ συμφωνήσαμε νὰ συνεργαστοῦμε; Γιὰτὶ ἡ κατάσταση δὲν ἦταν ἀκόμη ξεκάθαρη στὸ Λεβάντε, ὅπου οἱ στασιαστὲς ἐπὶ ἀνδρῶν τὸν στρατῶνες, γιὰτὶ εἴμαστε μιὰ μειοψηφία στὴ Μαδρίτη καὶ εἶχε γίνει μιὰ ἀναταραχὴ στὴν Ἀνδαλουσία, ὅπου ὁ λαὸς πολεμοῦσε στὰ βουνὰ ὀπλισμένος μόνο με τρομπόνια καὶ δρεπάνια. Ἡ κατάσταση στὸ Βορρᾶ ἦταν ἀγνωστὴ καὶ ἡ ὑπόλοιπη Ἰσπανία φαινόταν ὅτι θρίσκεται στὰ χέρια τῶν φασιστῶν. Ὁ ἐχθρὸς εἶναι στὴν Ἀραγωνία καὶ στὰ λιμάνια τῆς Καταλωνίας, καὶ δὲν ξέρομε τὴν ἔκταση τῆς δυνάμεώς τους, εἴτε ἐθνικῆς ἢ διεθνούς.

»Κάθε ἀκραία τοποθέτηση ἐμπνεόμενη ἀπὸ τυχοδιωκτισμὸ ἢ ἀπὸ ἀκαμψία μπορεῖ νὰ ἦταν καταστροφικὴ, γιὰτὶ ἡ Ἐπανάσταση θ' ἀδυνατίζε. Χιλιάδες ἐργατῶν πού εἶχαν πάρει μέρος στὴν ἐπανάσταση θὰ εἶχαν πεθάνει.

»Ἡ Ἐπανάστασή μας δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκδηλωθεῖ, παρὰ μόνο διαμέσου τῶν δικῶν μας πράξεων. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος. Δὲν μπορούμε νὰ ἐλπίζουμε τίποτα ἀπ' ἔξω. Κανείς ἡγέτης τοῦ διεθνούς προλεταριάτου δὲν ἦρθε γιὰ νὰ διακινδυνέψει τὴν ἐλευθερία του, τὴ ζωὴ του καὶ τὰ συμ-

φέροντά του γιὰ μᾶς, οὔτε κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς φυλακίστηκε ἐπειδὴ βοήθησε τὴν Ἰσπανικὴ Ἐπανάσταση. Κανείς δὲν ἔχασε τὴ ζωὴ του ἐπειδὴ υιοθέτησε τὴν ὑπόθεσή μας. Καμιὰ ἀπεργία, καμιὰ συγκέντρωση δὲν ἐγίνε γιὰ νὰ ἐμποδίσαι τὴν ἀσφυξία πού ὑποστήκαμε ἀπὸ τοὺς φασίστες καὶ ἀπὸ τὶς δημοκρατικὲς κυβερνήσεις. Μόνο λίγες χιλιάδες ἐργάτες ἦρθαν γιὰ νὰ μοιραστοῦν τὴν τύχη τοὺς μαζί μας καὶ γιὰ νὰ ζήσουν μέσα στὴν ἀπεραντὴ τραγωδία μας, κι αὐτοὶ προέρχονταν ἀπ' τὰ περιθώρια τοῦ κινήματος ἀλληλεγγύης τοῦ διεθνούς προλεταριάτου».⁸

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἐξηγήσεις πού δόθηκαν ἀπὸ τὸν Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ τὸν Ρ. Βάσκεζ εἶχαν σὰν σκοπὸ ἓνα συγκεκριμένο πολιτικὸ ἀποτέλεσμα, κρύβοντας τὴν ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία πάρθηκαν αὐτές οἱ ἀποφάσεις. Αὐτές οἱ δηλώσεις ἐγίναν ἓνα χρόνο ἀργότερα, ὅταν ἡ CNT καὶ ἡ FAI εἶχαν ἤδη ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς τοὺς θέσεις. Ἐγίναν ἐπίσης σὲ μιὰ περίοδο ὅπου εἶχαν υιοθετήσει μιὰ πολιτικὴ συνεργασίας, πού τοὺς ὀδήγησε στὸ νὰ πάρουν μέρος στὴν Κεντρικὴ Κυβέρνηση. Χρειάζεται νὰ θυμᾶται κανεῖς αὐτὲς μόνο τὶς ἐξηγήσεις πού ἔχουν κάποιο νόημα σὲ σχέση με τὴν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα τῆς 20 καὶ 21 Ἰουλίου τοῦ 1936. Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ ὁ Μαριάνο Ρ. Βάσκεζ προσπάθησαν ἀκόμη νὰ κρύψουν τὴ φύση αὐτῶν τῶν δηλώσεων, ἐξαιτίας τῶν γεγονότων πού συνέβηκαν στοὺς μῆνες πού ἀκολούθησαν. Ἀλλὰ κατὰ κάποιο τρόπο ἐρίζαν φῶς στοὺς ἀγνωστους παράγοντες πού μέτρησαν τόσο πολὺ γι' αὐτοὺς πού πῆραν μέρος σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ Ὀλομέλεια.

Ἐπῆρχε μιὰ σύγκρουση διαφορετικῶν ἀπόψεων. Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ἦταν φανατικὸς ὁπαδὸς μιᾶς Ἐπανάστασης μέχρι θανάτου καὶ ὁ Ντουρρούτι συμφωνοῦσε με τὴν ἀποψή του. Ἀλλὰ ἀντίθετα με τὸν Γκαρθία Ὀλιβέρ, πού ὑποτάχτηκε στὸ ψήφισμα πού υιοθετήθηκε, ὁ Ντουρρούτι ἐπέμενε στὴν πρότασή του «νὰ δεχτοῦμε τὶς συμφωνίες μόνο προσωρινά, δηλαδὴ μέχρι τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Σαραγόσας, γιὰτὶ τότε ὁ δρόμος γιὰ τὸ Βορρᾶ θάταν

ανοιχτός και η επιτυχία της Έπανάστασης εξασφα-
λισμένη. «Πρέπει επίσης να πάρει κανείς υπόψη

και τη θέση που υπερασπιζε η σημαντική αντιπρο-
σωπεία από το «Μπάχο Λομπρεγκάτ». Δεν ξέρουμε
το χαρακτήρα της, αλλά μπορούμε να διαβεβαιώ-
σουμε ότι ήταν ριζοσπαστική εξαιτίας της τοπο-
θέτησης που είχε υιοθετήσει προηγούμενα αυτή
ή Όμοσπονδία.

Όπως σημειώνει ο Βάσκεζ, έφτασαν σ' ένα
αδιέξοδο όταν έγινε απαραίτητο να παραδεχτούν
ότι ήταν αδύνατο να ξέρουν τη γενική κατάσταση,
και η βοήθεια από το διεθνές προλεταριάτο δεν
έρχόταν. Τότε «επιβλήθηκε από μόνη της μία δυ-
σάρεστη πραγματικότητα». Άλλά η «πραγματικότη-
τα» δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτή με τό να
γυρίσει κανείς την πλάτη του στην Έπανάσταση,
πού κρατούσε ένα ολόκληρο έθνος σέ άβεβαιο-
τητα. Πώς ήταν δυνατό να λυθεί αυτό τό πρό-
βλημα;

Η φόρμουλα του Σαντιγιάν, τό να δεχτούν, δη-
λαδή, μία «δημοκρατική συνεργασία» ήταν μόνον
ένας τρόπος παραποίησης των απόψεων των με-
λων ή ακόμη μία άπατηλή φόρμουλα πού συντη-
ρούσε μέσα αυτήπατη. Κι έτσι, η ιδέα της δημοκρα-
τικής συνεργασίας μέσα στην όργάνωση, πού πίν
είχε προτείνει ο Λουίς Κομπανύς, έγινε δεκτή
αλλά με τό ρητό όρο ότι η Κεντρική Έπιτροπή των
Πολιτοφυλακών θα κρατούσε την πραγματική έξου-
σία, αναλαμβάνοντας τόν έλεγχο πάνω στα πολι-
τικά, οικονομικά και στρατιωτικά θέματα. Στην
πραγματικότητα αυτό σήμαινε ότι η Τζενεραλιντάτ
θα γινόταν μόνο ένα συμβολικό σώμα χωρίς καμ-
μία χειροπιαστή έξουσία. Άλλά θα ήταν χρήσιμη
γιά να παραπλανήσει τις άστικές δυνάμεις όπως ή
Γαλλία και ή Άγγλία και γιά να ξεγελάσει την κυ-
βέρνηση στή Μαδρίτη, άν συνέχιζε να λειτουρ-
γεί υποστηριζόμενη από τούς σοσιαλιστές (ένα
ζήτημα πού δεν ήταν γνωστό εκείνη την εποχή).
Ένώ ή κατάσταση εξέλισσονταν σ' ένα έθνικό κα-
θώς και σ' ένα διεθνές επίπεδο, ή λύση πού υιοθε-
τήθηκε από την Όλομέλεια επέτρεψε στην Έπα-
νάσταση να διατηρήσει την Ισορροπία της διεθνώς

και επέτρεψε την πρόοδό της ανάμεσα στους έρ-
γάτες.

Αυτή ή «δημοκρατική συνεργασία» δεν απαι-
τούσε τίποτ' άλλο τώρα παρά μία δίκαιη αναλογική
αντιπροσώπευση. Ήταν φανερό ότι ή CNT και ή
FAI κρατούσαν ακόμη την έξουσία στην Καταλω-
νία. Τό ΡΟΥΜ ήταν αριθμητικά κατώτερο. Τά υπό-
λοιπα πολιτικά κόμματα, ή Έσκουέρα Ρεπουμπλι-
κάνα ντέ Καταλούνια και ή Δημοκρατική Ένωση
άνηκαν στους φιλελεύθερους μικροαστούς, σ' αυ-
τούς άκριβώς τούς ανθρώπους τούς όποιους απαλ-
λοτρώναν οι έργάτες. Στο περιθώριο υπήρχε ά-
κόμη και ή ανύπαρκτη UGT και ή μικρή παράταξη
του Ίσπανικού Σοσιαλιστικού Έργατικού Κόμμα-
τος. Έξαιτίας όλων αυτών, πώς ήταν δυνατόν να
υπάρχει μία άρμονική δημοκρατική αντιπροσώπευ-
ση; Φαινόταν καλύτερο και πιό φρόνιμο να υιο-
θετήσουν μιάν άλλη φόρμουλα. Υπολόγισαν ότι
άν και ή CNT πλειοψηφούσε στην Καταλωνία, αυ-
τό δε συνέβαινε σέ άλλες περιοχές όπου ή UGT
υπερτερούσε αριθμητικά. Έτσι, υιοθέτησαν την
παρακάτω λύση: «Αποφασίσαμε, άν και δεν είναι
δίκαιο, να παραχωρήσουμε στην UGT και στο Σο-
σιαλιστικό Κόμμα, άν και είναι μειοψηφία στην Κα-
ταλωνία, τόσες θέσεις όσες και στη CNT και στο
θριαμβευτή άναρχισμό. Αυτό σήμαινε μία θυσία μέ
σκοπό να οδηγήσει τά δικτατορικά κόμματα ν' ά-
κολουθήσουν ένα μονοπάτι έντιμης συνεργασίας
πού δε θα μπορούσε να διαταραχτεί από τόν κα-
ταστροφικό ανταγωνισμό».»

Όταν ή σύσκεψη της Όλομέλειας τερματίστη-
κε, ή αντιπροσωπεία ξαναγύρισε στο κτίριο της
Τζενεραλιντάτ με μία πρόταση πού ένέκρινε τη
δημιουργία μιας Κεντρικής Έπιτροπής των Πολι-
τοφυλακών, σά λαϊκή όργάνωση πού θα αναλάμ-
βανε τις ευθύνες γιά την οικονομική, στρατιωτική
και πολιτική ζωή της Καταλωνίας. Άλλά ο Λουίς
Κομπανύς, πού δεν είχε εγκαταλείψει την ιδέα
της δημιουργίας μιας ομάδας πού θα ήταν κάτω
από τις διαταγές του γιά να έναντιωθεί στην έπιρ-
ροή της CNT, προσπάθησε να άντισταθεί σ' αυτό
τό είδος τελεσίγραφου από μέρους των CNT-FAI.

Ἡ ἀντιπροσωπεία ὅμως ἦταν ἀνένδοτη σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἡ ὁ Κομπανὺς θὰ δεχόταν τὴ δημιουργία μιᾶς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς σὰν κυρίαρχη ὀργάνωση, ἢ ἡ CNT θὰ συμβούλευε τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ ἀποκάλυπτε τὴν πραγματικὴ κατάσταση στοὺς ἐργάτες. Ὁ Κομπανὺς ὑποχώρησε.

Τὴν ἴδια νύχτα ὁργανώθηκε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν μὲ τὰ ἀκόλουθα μέλη: CNT, FAI, UGT, PSOE (Σοσιαλιστικὸ Κόμμα), Ἐσκουέρα Ρεπουμπλικάνα (τὸ κόμμα τοῦ Κομπανὺς), Γιουνιόν ντέ Ραμπασέρες (Ἀγροτικὸ Κόμμα τῆς Καταλωνίας), Δημοκρατικὴ Ἐνωση (τὸ φιλελεύθερο Δημοκρατικὸ ἀστικὸ κόμμα) καὶ τὸ ΡΟΥΜ. Ἡ Τζενεραλιντάτ θὰ ἀντιπροσωπεύονταν ἀπὸ ἓναν Ἐπίτροπο καὶ ἓναν στρατιωτικὸ ὡς τεχνικοὺς συμβούλους. Στὴ διάρκεια τῆς ἰδίας νύχτας ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ συγκεντρώθηκε στὸ Ναυτικὸ Μουσεῖο ὅπου ἐγκατέστησε τὸ μόνιμο στρατηγεῖο τῆς, δείχνοντας ἔτσι ὅτι δὲν ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὴν Τζενεραλιντάτ. Ὁ Ντουρρούτι πῆρε μέρος σ' αὐτὴ τὴν πρώτη συγκέντρωση σὰν ἀπεσταλμένος τῆς CNT καὶ ἦταν ἐκεῖ καὶ ὁ Ὀλιβέρ σὰν ἀντιπρόσωπος τῆς FAI. Αὐτὴ ἡ συγκέντρωση ἦταν ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία πού παρακολούθησε ὁ Ντουρρούτι, καθὼς κατάλαβε ὅτι οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ταίριαζαν μὲ τὸ λαό. Ἀπὸ τότε καὶ μετὰ, ἄρχισε ἓνας κρυφὸς ἀγώνας ἀνάμεσα στὸ Ντουρρούτι καὶ στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μαρτυρία τοῦ Χουάν Μανουέλ Μολίνα.

2. Ἡ Φεντερίκα Μοντσένι σ' ἓνα ἄρθρο γιὰ τὴν ἐπανάσταση στὴ Ρεβίστα Μπλάνκα, 30 Ἰούλη 1936. Ἡ συγγραφέας πῆρε μέρος σὲ διάφορες ἐνέργειες αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸ πρῶτὴ τῆς 20 Ἰούλη. Ἐκείνη πού τὴν ἐντυπωσίασε περισσότερο ἦταν ἡ ἐπίθεση σ' ἓνα ὑποκατάστημα τράπεζας στὴν Κάλλε Μαγιόρκα στὴ Βαρκελώνη. Κανείς ἀπὸ τὴν τράπεζα δὲν ἀντιστάθηκε στὸν λαό. Ὡστόσο μιὰ ὁμάδα γυναικῶν, βοηθούμενες ἀπὸ παιδιὰ καὶ μερικοὺς ἄντρες εἶχε καταλάβει τὸ κτίριο καὶ ἔναψε μιὰ φωτιά στὸν δρόμο μὲ τὰ ἐπιπλα. Ρίχνοντας αὐτὰ τὰ ἐπιπλα

στὴ φωτιά ὁ λαὸς ἦταν γεμάτος ἀπὸ ὀργή ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐχαρίστηση, σὰν νὰ ἦταν οἱ δικαστὲς σὲ μιὰ ὑπόθεση πού περίμενε νὰ δικαστεῖ ἐδῶ καὶ μιὰ χιλιετία. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα πράγματα ἐρρίχναν μέσα στὴ φωτιά καὶ κουτιά μὲ χαρτονομίσματα καὶ κανεῖς ἀπολύτως δὲν εἶχε τὴν ἰδέα νὰ θάλει αὐτὰ τὰ χρήματα στὴ τσέπη του. Φαίνονταν νὰ λένε πῶς ὁ κόσμος τοῦ ἐμπορίου, ὁ κόσμος τῶν μισθῶν καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης ἐξαφανιζόταν πραγματικὰ γιὰ πάντα.

3. Ὁ Ντιέγκο Ἀμπάντ ντέ Σαντιγιάν στὸ ΓΙΑΤΙ Χάσαμε τὸν πόλεμο, σελ. 57, περιγράφει τέλεια τὴν κατάσταση στὴ Βαρκελώνη: «Τὶς πρῶτες βδομάδες μετὰ τὴς 20 Ἰούλη, τὰ κόμματα καὶ οἱ ὀργανώσεις δὲν ἐλεγχαν πιά τὰ μέλη τους. Εἶχε δημιουργηθεῖ κάτι καλύτερο ἀπὸ τὰ κόμματα καὶ τὴς φράσεις. Εἶχε δημιουργηθεῖ ἓνας λαὸς καὶ αὐτὸς ὁ λαὸς αἰσθανόταν καὶ δρούσε σὰν τέτοιος».

4. Ὁ Λουίς Κομπανὺς ἀναφέρεται στὴν περίοδο πού ὁ Σαλβαντὸρ Σεγκουί ἦταν δικηγόρος τῆς CNT (1917 - 1923).

5. Γι' αὐτὴ τὴν συνέντευξη καὶ τὴν ἀφήγηση πού ἀκολουθεῖ χρησιμοποιήσαμε τὴν μαρτυρία τοῦ Γκαρθία Ὀλιβέρ στὸ ἄρθρο του «Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀντιφασιστικῶν Πολιτοφυλακῶν στὴν Καταλωνία», πού δημοσιεύτηκε στὴν Σολιντάριντάτ. Ὁμπρέρα στίς 18 Ἰούλη 1937.

6. Χρησιμοποιοῦμε τὴν ἐκδοχὴ τοῦ Σεζάρ Μ. Λορέντζο ἀπὸ τὸ Οἱ Ἰσπανοὶ Ἀναρχικοὶ καὶ ἡ ἔξουσία σελ. 106, σημ. 6. Αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Γκαρθία Βενέρο, Ἱστορία τῶν Διεθνῶν στὴν Ἰσπανία, τόμος 3, σελ. 101.

7. Γκαρθία Ὀλιβέρ, ἄρθ. ἀναφ.

4. 'Η Κεντρική 'Επιτροπή τών Πολιτοφυλακῶν

Στήν πρώτη της συγκέντρωση, ἡ Κεντρική 'Επιτροπή τών Πολιτοφυλακῶν ἀποφάσισε νά στείλει μιά ἀντιπροσωπεία στή Σαραγόσσα γιά νά ἐρευνήσει τίς στρατιωτικές θέσεις τών στασιαστῶν. 'Επιπρόσθετα, ὑπονόμισαν, πολύ σοφά, τίς γέφυρες γιά νά ἐμποδίσουν τήν προέλαση μιᾶς μηχανοκίνητης ἐχθρικής φάλαγγας, πού πίστευαν ὅτι προχωροῦσε πρὸς τή Βαρκελώνη.

'Η Κεντρική 'Επιτροπή τών Πολιτοφυλακῶν πῆρε ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὸν ἐλεγχό της τὰ πάντα κι ἄρχιζε ἐκδίδοντας ὁδηγίες πού ἔπρεπε νά τίς ἀκολουθήσει ὁ πληθυσμός γιά νά διατηρηθεῖ ἡ ἐπαναστατική τάξη.¹ Μετά, υἱοθέτησε μιά μᾶλλον εὐκαμπτη δομή ὥστε τὰ μέλη της νά μποροῦν νά παίρνουν πρωτοβουλίες καί νά δουλεύουν μέ ὅσο το δυνατό λιγότερη διοικητική παρέμβαση.² 'Η ἐπιτροπή καθοδηγώντας τίς ἐπαναστατικές ὁργανώσεις τών ἐργατῶν προσπαθοῦσε νά ξαναφέρει τή ζωὴ στή φυσιολογική της πορεία ὅσο μποροῦσε γρηγορώτερα καί νά ἀποφύγει νά ἐξαντληθοῦν οἱ ὀρφές, τὰ ὄπλα, τὸ γκάζι κ.λπ.

Σ' αὐτὴ τήν ἴδια συγκέντρωση ἀποφασίστηκε νά δημιουργηθεῖ μιά φάλαγγα πολιτοφυλακῆς πού θά πήγαινε στήν 'Αραγωνία. 'Αρχηγός της θά ἦταν ὁ Μπουεναβεντούρα Ντουρρούτι καί στρατιωτικός της διοικητής ὁ Ταγματάρχης Περὲζ Φαράς. Αὐτὴ ἡ φάλαγγα θά ἔφευγε ἀπὸ τή Βαρκελώνη στίς 24 'Ιουλίου τὸ ἀργότερο καί θά ἀκολουθεῖσαν κι ἄλλες. Θά τὴν ἀποτελοῦσαν 12.000 ἄντρες καί ὁ ἀντικειμενικός της σκοπός θά ἦταν νά ἐπιτεθεῖ καί νά καταλάβει τή Σαραγόσσα.³ Οἱ συνοικιακές ἀμυντικές ἐπιτροπές θά ἀναλάμβαναν τή στρατολογία τών πολιτοφυλάκων.

'Ο Σαντιγιάν, πού ἦταν ὑπεύθυνος γιά τήν ὁργάνωση τῆς Πολιτοφυλακῆς, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖο του στοὺς στρατῶνες Πετράλμπες. Εἶχε σάν βοηθοὺς του τοὺς ἀναρχικοὺς ἀγωνιστὲς Σάτο, 'Εντο καί Ρικάρντο Σάντς.⁴

'Απὸ τίς 22 μέχρι τίς 25 ἐπικρατοῦσε στή Βαρ-

κελώνη τέλειο χάος ἀλλὰ αὐτὸ τὸ χάος δούλευε. 'Ο Χιμένεζ ντέ λά Μπεράζα, ἓνας Συνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ, πού εἶχε δραπετεῦσει ἀπὸ τήν Παμπλόνα, ἦταν ἐκπληκτός ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνόρθωση. "Ὅταν τὸν ρώτησαν γι' αὐτὸ ἀπάντησε ὅτι: «'Απὸ στρατιωτικὴ ἀποψη ὑπῆρχε ἓνα φοβερὸ χάος, ἀλλὰ τὸ σπουδαῖο ἦταν ὅτι αὐτὸ τὸ χάος δούλευε» καί τοὺς συμβούλεψε ὅτι δὲν θάπρεπε νά διαταραχεῖ, θά ἔπρεπε νά τοῦ ἐπιτραπεί νά ἀναπτυχτεῖ «γιατί θάβρισκε μέσα του καί ἀπὸ μόνο του τήν ἰσορροπία του καί τήν ὁργάνωσή του».⁵

Οἱ φάλαγγες τών πολιτοφυλακῶν, τών ὁποίων ἡ ὁργάνωση ἐξαρτιόταν ἀπὸ τήν Κεντρική 'Επιτροπή τών Πολιτοφυλακῶν, στήν πραγματικότητα ἐλεγχόντουσαν ἀπὸ τὰ συνδικάτα. Αὐτὰ ἔπρεπε νά φροντίσουν γιά τίς οἰκογένειες τών ἐθελοντῶν πού θά πήγαιναν στὸ μέτωπο. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Σαντιγιάν ἔλπιζε ὅτι θά ἀπόφευγε τή συγκέντρωση τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τήν Κεντρική 'Επιτροπή. "Ἡ θελε νά προλάβει τὸ σχηματισμὸ ἑνὸς στρατοῦ πού θά ἐξαρτιόταν ἀπὸ ἓνα γενικὸ ἐπιτελεῖο. 'Αποφασίστηκε ἐπίσης ὅτι κάθε κόμμα ἢ τάση πού ἀντιπροσωπεύονταν στήν Κεντρική 'Επιτροπή θά ἀνοίγε τὰ κέντρα του γιά τή στρατολόγηση καί τήν ὁργάνωση τών πολιτοφυλάκων.

Μέχρι τότε οἱ στρατῶνες καί τὰ φρούρια ἦταν στὰ χέρια ἐκείνων πού τὰ εἶχαν καταλάβει, δηλαδή, στοὺς ἐργάτες τῆς CNT καί τῆς FAI. Οἱ ἐργάτες ἤθελαν νά τὰ κρατήσουν γιατί φαίνεται ὅτι ἡ ἐπανάσταση τοὺς εἶχε δείξει ὅτι δὲν ἦταν ἀπαραίτητη ἡ ὑπαρξὴ τών πολιτικῶν κομμάτων. 'Αλλὰ οἱ ἄντρες τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς μπόρεσαν νά τοὺς πείσουν νά τὰ μοιραστοῦν μέ τοὺς ἀγωνιστὲς τῶν ἄλλων πολιτικῶν τάσεων. Κι ἔτσι, τὸ φρούριο τοῦ Μοντχουίκ πέρασε στὸν ἐλεγχό τῆς 'Εσκουέρρα Καταλάνα, οἱ στρατῶνες τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Λεπουντέ δόθηκαν στὸ POUM, οἱ στρατῶνες τοῦ Πάρκ στὸ PSU τῆς Καταλωνίας καί ἓνα παλιὸ μοναστήρι δόθηκε στὸν Παρτίντο Φεντεράλ 'Ιμπέ-
ρικο. 'Η CNT καί ἡ FAI κράτησαν τὸν Πετράλμπες τὸ Σάν 'Αντρέ καί τοὺς στρατῶνες τοῦ 'Ιππικοῦ τοῦ Σαντιάγκο καθὼς καί τοὺς στρατῶνες τοῦ Ντόκ

καί τοῦ Μηχανικοῦ. Οἱ στρατῶνες Πυροβολικοῦ Πάρκ καί ἡ Κομμισαριάτ ἦταν κοινές σέ ὅλους. Κάθε πολιτική ομάδα ἄλλαξε τό ὄνομα τῶν στρατῶνων της: Οἱ στρατῶνες τοῦ PSUC ὀνομάστηκαν «Κάρλ Μάρξ», τοῦ ΡΟΥΜ «Λένιν», οἱ ἀναρχικοὶ ὀνόμασαν τοὺς δικούς τους «Μπακούνιν», «Σαλθοκέα», «Σπάρτακο» κ.λπ.

Ἦταν ἐπίσης ἀπαραίτητο νά μεταβιβάσουν τὰ στρατηγεῖα. Τό ΡΟΥΜ ἐγκατέλειψε τό Ξενοδοχεῖο Κολόν καί τό ἔδωσε στήν PSUC καί κράτησε ἕνα μεγάλο ξενοδοχεῖο στή Ράμπλα γιά τό ἀρχηγεῖο τῆς Κεντρικῆς τοῦ Ἐπιτροπῆς. Ἡ CNT παρέμεινε στό δικό της ἀρχηγεῖο. Δημιουργήθηκαν ἐπαναστατικές ἢ ἀμυντικές ἐπιτροπές σέ κάθε προάστιο καί τὰ συνδικάτα ἐγκαταστάθηκαν σέ μεγάλα κτίρια. Τά λαϊκά ἐστιατόρια, πού εἶχαν ὀργανωθεί στή διάρκεια τῆς σύγκρουσης, εἶχαν ἐγκατασταθεῖ σέ μεγάλα ξενοδοχεῖα. Νά πῶς ἔγινε τό Ριτζ ἐστιατόριο τῶν πολιτοφυλάκων.

Ἡ γενική ἀπεργία συνεχιζόταν ἀκόμη. Ἀλλά γρήγορα ὀρισμένες ὑπηρεσίες ἀρχισαν νά λειτουργοῦν ξανά ὅπως τὰ νοσοκομεῖα καί τὰ κέντρα ὑγείας, πού εἶχαν καταληφθεῖ ἀπό τήν ἀρχή κιόλας τοῦ ἀγῶνα ἀπό τό Ιατρικό συνδικάτο τῆς CNT. Τά κυριότερα νοσοκομεῖα διοικοῦνταν ἀπό τοὺς ἐργάτες. Μετά, διαμέσου τῆς πρωτοβουλίας τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, ἀρχισαν νά λειτουργοῦν ξανά οἱ φοῦρνοι, εἴτε κολλεκτιβιστικά εἴτε κοινοτικά. Τά φαρμακευτικά ἐργαστήρια ἀρχισαν νά δουλεύουν ξανά, ἐλεγχόμενα ἄμεσα ἀπό τοὺς ἐργάτες.

Οἱ ἐργάτες τῶν ἀγροτικῶν συνδικάτων γύρω ἀπό τή Βαρκελώνη ἀρχισαν ἐπίσης τήν κολλεκτιβοποίηση τῆς γῆς καί ἱδρυσαν κοινοτικά μαγαζιά γιά τόν ἐφοδιασμό τῆς πόλης. Αὐτό τό πρῶτο δῆμα τό μιμήθηκε ὁλόκληρη ἡ περιοχή. Πολύ γρήγορα ἀρχισαν νά δουλεύουν ξανά τὰ μεταλλουργικά κέντρα δίνοντας προτεραιότητα στήν κατασκευὴ τεθωρακισμένων φορτηγῶν. Στάθηκε ἀκόμα δυνατό νά χρησιμοποιήσουν μερικά ἀπ' αὐτά τὰ φορτηγά στίς 24 Ἰούλη γιά τή φάλαγγα τοῦ Ντουρρούτι. Τά πιό σημαντικά κέντρα, ὅπως ἡ Ἰσπανο-Σουί-

ζα, τό Βολκάνο, ἡ Μακινίστα Τερέστρε καί ἄλλα ἔγιναν κολλεκτιβιστικές ἐπιχειρήσεις χάρις στήν πρωτοβουλία τῶν ἐργατῶν.⁶ Οἱ λιμενεργάτες κολλεκτιβοποίησαν τίς ναυτιλιακές ἐπιχειρήσεις στίς 22 Ἰούλη. Τὴν ἴδια μέρα ἀρχισαν ν' ἀπασχολοῦνται κ' οἱ ἐργάτες τῶν σιδηροδρόμων κι ἔτσι οἱ σιδηροδρόμοι τῆς Μ.Ζ.Α. τῆς Βόρειας Ἑταιρείας καί οἱ σιδηροδρόμοι τῆς Καταλωνίας ἀρχισαν νά λειτουργοῦν. Στίς 23 Ἰούλη ἦρθε ἡ σειρά τῶν τράμ καί τῶν λεωφορείων καί γιά νά κινηθοῦν, ἔπρεπε νά μετακινηθοῦν τὰ ὁδοφράγματα.

Ὅσο γιά τή στρατιωτική ἀσφάλεια, ὑπῆρχαν ἀκόμη μερικοὶ ἐλεύθεροι σκοπευτές πού πυροβολοῦσαν ἀπὸ τὰ κρυσφήγετά τους. Ἐνοπλοὶ ἐργάτες περιπολοῦσαν καί ἦταν ὀργανωμένοι σέ ομάδες κάτω ἀπὸ τίς διαταγές ἐνός ἐργάτη πού ὀριζόταν ἀνάλογα μέ τὴν ἀξία του. Αὐτὸς ἐξασφάλιζε τὸ σύνδεσμο καί τὸ συντονισμό μέ τίς ἐπαναστατικές ἀμυντικές ἐπιτροπές καί στὰ προάστια ἔπαιζε τὸ ρόλο πού εἶχε προηγουμένως τὸ ἀξιωματοῦ ταγματάρχου. Ὅλες αὐτές οἱ συνοικιακές ἐπιτροπές, ἐνωμένες μαζί, σχηματίζαν ἕνα εἶδος κεντρικῆς ἐπιτροπῆς πού ὀνομαζόταν Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ καί κάλυπτε ὁλόκληρη τὴ Βαρκελώνη.

Ἦρχαν τρεῖς ἐξουσίες στή Βαρκελώνη: ἡ Τζενεραλιντάτ, ἕνα ἀψυχο σύμβολο, ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλάκων καί οἱ συνοικιακές ἐπιτροπές. Αὐτές οἱ τρεῖς διαφορετικὲς βάσεις ἐξουσίας ἀναμίχθηκαν καί σχημάτισαν αὐτό πού ὁ Συνταγματάρχης Μπεράζα ὀνόμασε «ἕνα χάος πού δέ θάπρεπε νά διαταραχεῖ».

Ἦταν οἱ συνοικιακές ἐπιτροπές πού ἀρχισαν ν' ἀνοίγουν τίς πόρτες τῶν ἐνεχυροδανειστηρίων καί μοίρασαν τὰ πράγματα πού εἶχαν μαζέψει οἱ ἐνεχυροδανειστές. Κατασχέθηκε ἐπίσης τὸ περιεχόμενο κι ἄλλων κέντρων καί καταστημάτων γιά τίς ἀνάγκες τῶν πολιτῶν. Μοιράστηκαν ροῦχα, παπούτσια καί κουβέρτες.

Ἡ CNT καί ἡ FAI ἔμεναν πιστές στοῦ σχεδίου τους νά προωθήσουν τὴν ἐπανάσταση ὅσο περισσότερο μπορούσαν. Ἐνα φυλλάδιο τῆς 23 Ἰούλη τὸ ἔκανε αὐτό ξεκάθαρο: «Εργάτες, ὀργανωθεί-

τε στις πολιτοφυλακές. Μην εγκαταλείπετε όπλα ή πυρομαχικά. Ένισχείστε τις σχέσεις σας με τό συνδικάτο σας. Η ζωή και ή λευτεριά σας βρίσκονται στα χέρια σας».7 Αυτό επαναλάμβανε την έκκληση πού έκανε ή Κεντρική Έπιτροπή τών Πολιτοφυλακών, ή όποία έλεγε ότι όποιος δέν ήθελε νά πάει στό μέτωπο θά έπρεπε νά έπιστρέψει τά όπλα του στην Άμυντική Έπιτροπή ή στό κέντρο οτρατολόγησης έθελοντών.

Στή διάρκεια αὐτῶν τῶν θυελλωδῶν ἡμερῶν τὰ μέλη τῆς ὁμάδας «Νοζότρος» χωρίστηκαν. Καθένας τους εἶχε μιά σημαντική δουλειά. Ὁ Ἀουρέλιο φερνάντεζ, μέ τή βοήθεια τῶν περιπόλων, ἀναδιοργάνωνε τακτικά στρατιωτικά σῶματα γιά τήν ἐπανάσταση, σῶματα ἀσφάλειας πού σκοπός τους ἦταν νά διατηρήσουν τήν ἐπαναστατική τάξη. Ὁ Ρικάρντο Σάντς στούς στρατῶνες Πετράλμπες ὀργάνωνε τίς ἐργατικές πολιτοφυλακές. Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ἦταν ἕνα εἶδος ὑπουργοῦ πολέμου, πού καθοδηγοῦσε τίς κινήσεις τῆς ὅλης ἐπιχείρησης. Καί τελικά, ὁ Ντουρρουτί θά ἦταν ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος γιά τή φάλαγγα στό μέτωπο, ἕνας πρωτοπόρος γιά τήν ἐπανάσταση καί γιά τήν προπαγάνδα τῆς στίς ἐκστρατείες τῆς Ἀραγωνίας. Τά μέλη τῆς ὁμάδας «Νοζότρος» εἶχαν καταφέρει νά καθορίσουν τήν τοποθέτησή τους καθαρά: ἦταν ἀπαραίτητο νά προχωρήσουν πέρα ἀπό τό ἐπίπεδο τῆς συμμαχίας ἀνάμεσα στό πολιτικά κόμματα καί νά οἰκονομίσουν μιά ἐπαναστατική ὀργάνωση πού θά στήριζόταν σέ μιά περιφερειακή συνέλευση ὅπου θά ἀντιπροσωπεύονταν οἱ ἐργάτες, οἱ στρατιῶτες, οἱ ἀμυντικές ἐπιτροπές κ.λπ. Ὅλα τὰ μέλη τῆς ὁμάδας «Νοζότρος» ἤξεραν πολύ καλά τόν κίνδυνο γιά τήν ἐπανάσταση πού προερχόταν ἀπό τήν ὑπαρξη τῆς Τζενεραλντάτ καί μιᾶς Κεντρικῆς Έπιτροπῆς τῶν Πολιτοφυλακῶν, πού δέν ἐλέγχονταν ἀπό τήν ἐργατική τάξη.

Ἡ ἀπουσία τοῦ φρανθίσκο Ἀσκάζο ἦταν τρομερά αἰσθητή, γιατί αὐτός ἦταν πού ἔνωνε καί διατηροῦσε τήν ἰσορροπία ἀνάμεσα στίς διάφορες προσωπικότητες τῆς ὁμάδας. Πράγματι, τά γεγονότα ἐπρόκειτο νά ὀξύνουν τίς διαφορές καί τίς συγ-

κρούσεις ἀνάμεσα στίς δύο δυνατότερες προσωπικότητες, τό Ντουρρουτί καί τό Γκαρθία Ὀλιβέρ. Καί οἱ δύο τους ἦταν νεωτεριστές καί ἀντρες τῆς ὁράσης, καί ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ὑπέφερε πού ἦταν ἀναγκασμένος νά διοικεῖ τό Τμήμα Πολέμου, θά προτιμοῦσε, ἐξαιτίας τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, νά ριχτεῖ στην ἐπίθεση τῆς Σαραγόσσα. Κι ἔτσι ἐνοιωθε ἕνα εἶδος ζήλειας γιά τό Ντουρρουτί πού εἶχε ἀναμικτεῖ στην ἀμεση δράση. Ὅμως, ὅλοι τους συμφωνοῦσαν σ' ἕνα σημείο, ότι ή Ἐπανάσταση ἔπρεπε νά προωθηθεῖ ὅσο τό δυνατό περισσότερο. Καί οἱ διάφορες ἀναπόφευκτες παραχωρήσεις δέ θάπρεπε νά ἐμποδίσουν τήν κρυφή τῆς ἐξέλιξη.

Εἶχαν πειστεῖ ότι ή Ἰσπανική Ἐπανάσταση εἶχε ἐγκαταλειφεῖ στή μοίρα τῆς. Καί στην πραγματικότητα δέν περίμεναν πιά καμιά βοήθεια ἀπό τή Σοβιετική Ἐνωση ή ἀπό τό Λαϊκό Μέτωπο τῆς Γαλλίας. Γιά τοὺς Σοβιετικούς ή Ἰσπανική Ἐπανάσταση ἦταν ἕνα ἀτυχό γεγονός πού ἐμπόδιζε τοὺς πολιτικούς τοὺς ἐλιγμούς. Τοὺς ἀνάγκασε νά ἐγάλουν τή μάσκα τῆς «προλεταριακῆς πατρίδας» καί νά ἐμφανιστοῦν σάν ἕνα γραφειοκρατικό Κράτος ὅπως τά ἄλλα, ἕνα Κράτος πού οἱ Ρῶσοι ἐργάτες θά ἔπρεπε νά καταστρέψουν, ἂν ἤθελαν νά πραγματοποιήσουν τήν ἐπανάσταση πού εἶχε ἀρχίσει τόν Ὀκτώβρη.

Ὅσο γιά τή Γαλλία, ἔχοντας συμμαχήσει μέ τήν Ἀγγλία καί ἀντιπροσωπεύοντας τά συμφέροντα τῶν καπιταλιστῶν, ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιά νά πνίξει τήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση, καί οἱ ἀστοί, σοσιαλιστές καί κομμουνιστές ἦταν ἔτοιμοι νά ἐνώσουν τίς δυνάμεις τους. Ἐτσι, οὔτε ή Σοβιετική Ἐνωση οὔτε ή Ἀγγλία δέν ἤθελαν νά δοῦνε μιά ἀληθινή ἐπαναστατική δύναμη νά παίρνει τόν ἐλεγχό στην Ἰσπανία.

Ὁ μόνος δυνατός τρόπος μέ τόν ὁποῖο ή ἐπανάσταση θά μποροῦσε νά πετύχει θά ἦταν ἂν περνοῦσε τά σύνορα καί ὁ ἀγῶνας γινόταν διεθνής. Καί ἔτσι οἱ ἐπαναστάτες ἀρχισαν νά δημιουργοῦν ἕνα σχέδιο πλατιᾶς δράσης, τό ὁποῖο περιλάμβανε μιά ἐξέγερση στό Μαρόκο καί μιά ἐξάπλωση αὐτῆς τῆς ἐξέγερσης καί στίς Γαλλικές ἀ-

ποικίλες. Συγχρόνως, θά ένθαρρυνόταν ή επανάσταση στήν Πορτογαλία καί άν ήταν δυνατό ή επανάσταση θά εξαπλωνόταν στή Γαλλία μέ συγκρούσεις στά σύνορα. Μιά τέτοια στρατηγική θά οδηγούσε τήν κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου τής Γαλλίας νά έπιτεθεί άμεσα στήν Έπανάσταση, ή όποία στή συνέχεια θά δημιουργούσε μία ύγιή αντίοραση στο Έαλλικό Προλεταριάτο καί ίσως νά άναζωογονούσε τό επαναστατικό πνεύμα του.

Η πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου ανατέθηκε στον Γκαρθία Όλιβέρ, έξαιτίας του έργου που έκανε στην Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών. Αυτό ήταν τό τελευταίο σχέδιο τής ομάδας «Νοζότρος».

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Αυτά τά άποσπάσματα τά πήραμε από τό έργο του Ντιέγκο Άμπάντ ντέ Σαντιγιάν Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο.

2. Τήν Κεντρική Έπιτροπή των πολιτοφυλακών αποτελούσαν προσωρινά διάφορα τμήματα που όνομάζονταν Διοίκηση, Έπιχειρήσεις, Έρευνα καί Έποπτεία Πολιτοφυλακών, Προμήθειες Τροφίμων καί Μεταφορές. Οι άκόλουθοι τομείς έλέγχονταν άπ' αυτά τά τμήματα: ή στατιστική αποτελούσε μέρος τής Διοίκησης' οι στρατώνες καί τά πολεμοφόδια ήταν κάτω από τόν έλεγχο των πολιτοφυλακών' ή λογοκρισία, οι ραδιοφωνικές μεταδώσεις, ή πολεμική εκπαίδευση, οι Σχολές Τηλεπικοινωνιών καί Διαβιβάσεων αποτελούσαν μέρος των Πολεμικών Έπιχειρήσεων. Στίς σχολές πολέμου καί τηλεπικοινωνιών αποφασίστηκε νά εκπαιδεύσουν τους άντιπροσώπους των Έκατονταρχιών, των ομάδων καί των φαλαγγών. (άντιπρόσωποι του στρατού που ή δομή του είχε δημιουργηθεί αυθόρμητα όταν οργανώθηκαν οι Πολιτοφυλακές, όπως θά δούμε άργότερα). Αυτά τά γεγονότα προέρχονται από τό έργο του Σαντιγιάν που αναφέραμε παραπάνω.

3. Τό σχέδιο τής Κεντρικής Έπιτροπής των Πολιτοφυλακών ήταν άπλό. Ήταν άπαραίτητο για τίς δυνάμεις πάνω στίς όποιες στηρίζονταν ή έπιτυχία νά δράσουν μαζί, ή κάθε μία φροντίζοντας τόν τομέα που τής είχε ανατεθεί. Η πρώτη φάλαγγα, που ήταν κάτω από τήν ύπευθυνότητα του Ντουρρούτι, θά έφευγε σαν έμπροσθοφυλακή, άνοιγοντας τό δρόμο. Συγχρόνως, τρείς άλλες φάλαγγες θά βοηθούσαν τήν πρώτη.

Η πρώτη φάλαγγα θά έκανε έπίθεση στο μέτωπο τής Άραγωνίας, φεύγοντας από τό Πίνα - Όσέρα. Η δεύτερη, ακολουθώντας τήν γραμμή Κάσπε - Άζαίλα - Μπελσίτ, θά έκοβε τίς τηλεπικοινωνίες τής Σαραγόσσα, άνάμεσα στην Καλαγιαγιούντ καί τή Σασαγόσσα καί θά ένίσχυε τή μετωπική έπίθεση τής πρώτης φάλαγγας. Όσο για τή τρίτη φάλαγγα ή άντικειμενικός της στό-

χος ήταν νά κόψει τίς τηλεπικοινωνίες άνάμεσα στή Χουέσκα καί τή Σαραγόσσα, καταλαμβάνοντας θέσεις στο τρίγωνο τής Σιέρα ντέ Άλθουμπιέν παίρνοντας αυτή σαν κέντρο μέ τήν Ταρντιέντε καί τήν Λαθιέννα σαν πτέρυγές της. Θα ένίσχυε τήν πρώτη φάλαγγα στο δεξί της πλευρό. Η έπιτυχία τής πρώτης φάλαγγας στήριζόταν στήν ακρίβεια μέ τήν όποία οι άλλες δυό φάλαγγες θά πετύχαιναν τους άντικειμενικούς τους σκοπούς.

Γιά νά τρέψουν σέ φυγή τίς έχθρικές δυνάμεις, σχεδιάστηκε μία κυκλωτική μετωπική έπίθεση ενάντια στή Χουέσκα από μία τέταρτη φάλαγγα. Η πιό δύσκολη δουλειά ανατέθηκε στή CNT καί στή FAI, που έπρεπε νά βάλουν τους άντρες τους στην πρώτη, δεύτερη καί τέταρτη φάλαγγα σέ παράταξη μάχης. Η τρίτη φάλαγγα ανατέθηκε στίς υπόλοιπες πολιτικές παρατάξεις που άνηκαν στην Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών, στην Έσκούερα, στο ΡΟΥΜ καί στο PSUC.

4. Περίπου σ' ένα μήνα, έφυγαν από τους στρατώνες Μπακούιν 18.000 άντρες λίγο πολύ όργανωμένοι. Μερικοί άπ' αυτούς, όπως αυτοί που άνηκαν στην φάλαγγα «Τιέρα ι Λιμπεράτ» (Γή καί Λευτεριά), μεταφέρθηκαν στο μέτωπο τής Μαδρίτης κι από κεί στο μέτωπο τής Ταλαβέρα ντέ Λά Ρείνα.

5. Σαντιγιάν, έργο Άναφ. σελ. 63.

6. Αυτό ήταν ή άφειτηρία, που άκολούθησε τό Συνδικάτο Μεταλλουργών τής CNT, για ν' άρχίσουν νά μετατρέπουν τή μεταλλουργική βιομηχανία σέ πολεμική βιομηχανία. Ο Έουγένιο Βαλλέχιο, ένας μεταλλουργός, που ήξερε πώς νά χρησιμοποιήσει τήν Κεντρική έπιτροπή των Πολιτοφυλακών, άνάλαβε αυτή τή δουλειά. «Ο Βαλλέχιο καί ο Μαρτίν έκαναν μία φοβερή δουλειά, μετατρέποντας γρήγορα τίς μεταλλουργικές καί χημικές μας βιομηχανίες σέ πολεμικές βιομηχανίες». (Γκαρθία Όλιβέρ στο άρθρο που ήδη αναφέραμε).

7. Φυλλάδιο που επανεκδόθηκε στο Δελτίο των CNT - FAI, 24 'Ιούλη 1936.

5. Πρὸς τὴ Σαραγόσσα

Ἡ Σαραγόσσα εἶχε διπλὴ σημασία γιὰ τὴν Ἐπανástαση, ἀπὸ στρατηγικὴ ἀποψη καὶ γιὰ λόγους ἀλληλεγγύης. Ἦταν ἡ δευτέρη πρωτεύουσα τοῦ ἀναρχισμοῦ καὶ χιλιάδες συντρόφων ἦταν φυλακισμένοι ἐκεῖ ἀπ' τοὺς φασίστες.

Σὲ μιά σημαντικὴ ραδιοφωνικὴ μετάδοση, ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ἔκανε ἐκκλήση στοὺς κατοίκους τῆς Ἀραγωνίας, παρακινώντας τοὺς μὲ πάθος στὸν ἀγῶνα «θεωρώντας ὅτι τὸ καθῆκον κάθε ἀγωνιστῆ ἐργατῆ εἶναι νὰ ριχτεῖ στὴ μάχη χωρὶς νὰ ὑπολογίζει τοὺς κινδύνους». Τοὺς ὑπενθύμιζε τὸ θρίαμβο πάνω στοὺς στρατιωτικοὺς στὴ Βαρκελώνη καὶ ἀνακοίνωσε τὸ σχηματισμὸ φάλαγγων πολιτοφυλακῶν ἀπὸ τὴ CNT πού θὰ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Σαραγόσσα. «Σὰς λέω ὅτι ὁ Ντουρρούτι κι αὐτός πού σὰς μιλάει τώρα θὰ φύγουν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τῶν ἐργατικῶν στρατευμάτων. Θὰ στείλουμε ἓνα σμῆνος ἀεροπλάνων πού θὰ βομβαρδίσουν τοὺς στρατῶνες τῆς πόλης σας». Ἀλλὰ δὲν θάπρεπε νὰ περιμένουν νὰ φτάσουν αὐτά τὰ στρατεύματα γιὰ νὰ βγοῦν στοὺς δρόμους. «Οἱ ἄντρες τῆς CNT καὶ τῆς FAI πρέπει νὰ πραγματοποιήσουν τὸ καθῆκον πού ἀπαιτεῖται αὐτὴ τὴ στιγμή. Χρησιμοποιεῖστε κάθε δυνατό μέσο. Μὴν περιμένετε νὰ τελειώσει αὐτός ὁ λόγος, θγῆτε ἀπὸ τὰ σπίτια σας, κάψτε, καταστρέψτε, συντρίψτε τὸ φασισμό».

Ἡ ἀνακοίνωση ὅτι αὐτές οἱ φάλαγγες σχηματίζονται ξεσήκωσε μεγάλο ἐνθουσιασμό στὴ Βαρκελώνη. Οἱ ἐργάτες ἔρχονταν ἀπὸ τὰ συνδικάτα καὶ ἀπὸ τὶς ἀμυντικὲς ἐπιτροπές γιὰ νὰ καταταχτοῦν καὶ νὰ ἐνταχτοῦν στὶς πρῶτες μονάδες. Αὐτός ὁ ἐνθουσιασμός ὅμως ἔπρεπε κάπως νὰ συγκρατηθεῖ καὶ ζητήθηκε ἀπὸ τοὺς πιὸ λογικοὺς ἀνθρώπους νὰ μείνουν καὶ νὰ κάνουν τὶς διαφορὲς δουλειές πού δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἐγκαταλειφτοῦν.

Αὐτὴ ἡ ἐπιστράτευση ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ μιὰ ἐπιστράτευση πού θὰ εἶχε διαταχτεῖ ἀπὸ «πάνω». Οἱ ἐθελοντές συζητοῦσαν γιὰ ὀργανωτικά

θέματα μεταξύ τους. Δὲν ὑπῆρχε καμιὰ περίπτωση ν' ἀναβιώσει τὸ στρατιωτικὸ πνεῦμα ἢ ἡ γραφειοκρατικὴ διοίκηση. Ἦταν διαμέσου αὐτῶν τῶν συζητήσεων πού, σιγά σιγά, ἀναπτύχθηκε ἡ δομὴ τῶν ἐργατικῶν πολιτοφυλακῶν, τὴν ὁποία διατήρησαν μέχρι τὴ στρατικοποίηση τοῦ 1937. Ἡ ὀργάνωση ἦταν ἀπλή. Δέκα ἄντρες σχημάτιζαν μιὰ ὁμάδα μ' ἓναν ἀντιπρόσωπο ἐπικεφαλῆς τους, πού τὸν εἶχαν ἐκλέξει ἐλεύθερα. Δέκα ἀπ' αὐτές τὶς ὁμάδες σχημάτιζαν μιὰ ἑκατονταρχία καὶ ὁ ἐπικεφαλῆς αὐτῆς τῆς ἑκατονταρχίας ἐκλεγόταν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Πέντε ἑκατονταρχίες σχημάτιζαν μιὰ συνέλευση πού κι αὐτὴ εἶχε ἓναν ἀντιπρόσωπο. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἑκατονταρχιῶν καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς συνέλευσης σχημάτιζαν τὴν ἐπιτροπὴ τῆς συνέλευσης. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς συνέλευσης μαζί μὲ τὸ γενικὸ ἀντιπρόσωπο τῆς φάλαγγας σχημάτιζαν τὴν ἐπιτροπὴ πολέμου τῆς φάλαγγας.²

Ὁ Περὲζ Φαρράς, ὁ στρατιωτικὸς τεχνικός τῆς φάλαγγας, ἦταν ἀπαισιόδοξος. Ἦταν ἓνας ἐπαγγελματίας στρατιώτης καὶ δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη σὲ μιὰ ὀργάνωση σάν κι αὐτή. Ὁ Ντουρρούτι πολὺ γρήγορα τὸ κατάλαβε αὐτό. Καὶ γι' αὐτό, διάλεξε ὡς λοχία τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ τὸν Μανζάνα, ἓναν ἄντρα πού εἶχε πάρει γιὰ πολλὰ χρόνια μέρος στὶς ἀντι-μιλιταριστικὲς ἐπιτροπές τῆς CNT. Ὁ Μανζάνα εἶχε ἀφομοιώσει τὶς ἀντιεξουσιαστικὲς ἰδέες καὶ καταλάβαινε τὴν ἀναρχικὴ ψυχολογία, ἐνῶ ἦταν ἐχθρικός ἀπέναντι σὲ ὅ,τιδήποτε σήμαινε διαταγὴ καὶ ὑπακοή. Ὁ Ντουρρούτι ἀνέθεσε τὸ ἔργο τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς φάλαγγας μὲ πολεμοφόδια, πολυβόλα καὶ πυροβολικὸ στό Μανζάνα καὶ στό δάσκαλο Καρένιο. Ἐπρεπε ἐπίσης νὰ ὀργανώσουν ἓνα σῶμα γιατρῶν καὶ νοσοκόμων, μὲ μιὰ χειρουργικὴ ὑπηρεσία ἐκτακτῆς ἀνάγκης. Ὁ Μανζάνα περικυκλώθηκε ἀπὸ μιὰ ὁμάδα φίλων, στρατιωτῶν, δεκανέων καὶ λοχιῶν καὶ ἀκόμη καὶ ἀνώτερων στρατιωτικῶν, πού εἶχαν ἐνωθεῖ μὲ τὶς ἑκατονταρχίες πού εἶχαν σχηματιστεῖ. Γρήγορα δημιουργήθηκε ἓνα κλίμα ἐμπιστοσύνης ἀνάμεσα στό Ντουρρούτι καὶ στό Μανζάνα, καθὼς ὁ τελευταῖος ἔκανε τὴ δουλειά του μ' ἓναν ἀντι-ολοκλη-

ρωτικό τρόπο, πού ήταν και ο τρόπος του Ντουρρουτί.

«Όταν ο Περέζ Φαρράς διαφώνησε μ' αυτή την προσέγγιση, την οποία θεωρούσε πολύ φιλελεύθερη, ο Ντουρρουτί απάντησε: «Τό έχω πει ήδη και τό επαναλαμβάνω' σ' όλη μου τή ζωή έδρασα σάν αναρχικός. Τό γεγονός ότι μου δόθηκε πολιτική υπευθυνότητα για μία ανθρώπινη κολλεκτίβα δέν μπορεί ν' αλλάξει τίς πεποιθήσεις μου. Κάτω απ' αυτούς τούς όρους είναι πού συμφώνησα νά παίξω τό ρόλο πού μου ανέθεσε ή Κεντρική Έπιτροπή τών Πολιτοφυλακών.

»Σκέφτηκα —κι αυτό πού συνέβη επιβεβαίωσε τό πιστεύω μου— ότι μία εργατική πολιτοφυλακή δέν μπορεί νά διοικηθεί σύμφωνα μέ τούς ίδιους κανόνες πού διοικείται ό στρατός. Νομίζω ότι ή πειθαρχία, ό συντονισμός και ή πραγματοποίηση ενός σχεδίου είναι αναπόσπαστα. 'Αλλ' αυτό δέ μπορεί νά γίνει κατανοητό μέ τούς όρους ενός κόμμου πού μόλις καταστρέψαμε. Έχουμε καινούργιες ιδέες. Νομίζουμε ότι ή αλληλεγγύη ανάμεσα στους ανθρώπους ξυπνάει τήν προσωπική υπευθυνότητα, πού ξέρει πώς νά δεχτεί τήν πειθαρχία σάν αυτόνομη πράξη.

»Η αναγκαιότητα μās επιβάλει έναν πόλεμο, έναν αγώνα πού διαφέρει από αυτούς πού κάναμε πριν. 'Αλλά ό σκοπός του αγώνα μας είναι πάντα ό θρίαμβος τής επανάστασης. Αυτό σημαίνει όχι μόνο τό θρίαμβο πάνω στον έχθρό, αλλά επίσης και μία ριζοσπαστική αλλαγή στον άνθρωπο. Για νά συμβεί αυτή ή αλλαγή, πρέπει ό άνθρωπος νά μάθει νά ζει ελεύθερα και νά αναπτύσσει μέσα του τίς δυνατότητές του σάν ένα υπεύθυνο άτομο. Ό εργάτης στό εργοστάσιο, χρησιμοποιώντας τά εργαλεία του και διευθύνοντας τήν παραγωγή, πραγματοποιεί αυτή τήν αλλαγή στον έαυτό του. Ό πολεμιστής, όπως ό εργάτης, χρησιμοποιεί τό όπλο του σάν εργαλείο και οι πράξεις του πρέπει νά οδηγούν στους ίδιους στόχους μ' αυτούς του εργάτη.

»Στή μάχη δέν μπορεί νά δρā σάν ένας στρατιώτης κάτω από διαταγές, αλλά σάν άντρας πού

ξέρει τί κάνει. Τό ξέρω ότι δέν είναι εύκολο νά έχουμε ένα τέτοιο αποτέλεσμα, αλλά κάτι πού δέν μπορεί νά κάνει κάποιος μέ τά λόγια, δέν μπορεί ποτέ νά τό κάνει διαμέσου τής βίας. 'Αν ό επαναστατικός μας στρατός πρέπει νά διατηρηθεί διαμέσου του φόβου, τότε δέ θά έχουμε κάνει τίποτ' άλλο παρά μόνο ν' αλλάξουμε τό χρώμα του φόβου... Ό μόνος τρόπος για νά χτιστεί μία ελεύθερη κοινωνία είναι νά απελευθερωθεί από τό φόβο».³

Ό Ντουρρουτί εκφράστηκε καθαρά. 'Ηθελε νά ενώσει τή θεωρία και τήν πράξη. Σάν αναρχικός ήθελε νά μείνει πιστός στό αντιεξουσιαστικό ιδεώδες, όταν θά αναλάμβανε τή διοίκηση τής φάλαγγας τών πολιτοφυλάκων πού θά πήγαινε στό μέτωπο τής 'Αραγωνίας.⁴

Στή Βαρκελώνη οι προετοιμασίες για τήν αποστολή στη Σαραγόσσα προχωρούσαν. 'Η 'Αραγωνία γρήγορα θά γινόταν τό θέατρο ενός ανελέητου αγώνα εναντίον του φασισμού. 'Η Σαραγόσσα ήταν ένα στρατιωτικό όχυρό. 'Ηταν επίσης και τό Γενικό Στρατηγείο του 5ου στρατιωτικού τομέα, πού διοικητής του ήταν ό Στρατηγός Καμπανέλλας, ό όποιος είχε διαβεβαιώσει τή Δημοκρατική Κυβέρνηση για τήν άφοσίωσή του στους Θεσμούς της στις 17 'Ιούλη. 'Η κατάσταση παρέμενε θολή μέχρι τήν Κυριακή στις 19 πού ό Καμπανέλλας κήρυξε πόλεμο και άρχισε όμαδικές συλλήψεις στά συνδικάτα και σ' άλλα εργατικά κέντρα. 'Εκτός από τή στρατιωτική της σημασία, ή Σαραγόσσα, πού βρισκόταν τώρα στά χέρια τών φασιστών, ήταν μία τροχοπέδη, γιατί έμπόδιζε τήν ένωση τής Καταλωνίας μέ τό Βορρά (τήν περιοχή τών Βάσκων και τις 'Αστουρίες). Αυτές ήταν οι σπουδαιότερες βιομηχανικές περιοχές τής 'Ισπανίας και ή πηγή τών πρώτων ύλών και του έξοπλισμού.

Ό Κυβερνήτης τής Σαραγόσσα (ένas δημοκράτης πού άργότερα τουφεκίστηκε από τούς φασίστες) είχε υποσχεθεί νά όπλίσει τούς εργάτες όταν «θά έφτανε ή ώρα». Οι φασίστες έπωφελήθηκαν από τήν αναποφασιστικότητα ή τό λάθος του Κυβερνήτη και ανέπτυξαν γρήγορα τίς δυνάμεις

τους σ' ὅλη πὴν περιοχή. Μετά ἀπὸ μιά σκληρή μάχη μέ τούς ἀοπλους ἐργάτες, κατέλαβαν οὐσιαστικά τίς πόλεις Χουέσκα, Τερουέλ, Γιάκα, Καλαταγιούντ, Μπελσίτ, Κάσπε καί εἶχαν φτάσει σχεδόν στὰ περικυρὰ τῆς Λερίντα. Ἡ πόλη τοῦ Μπαρμπάστρο, πού ἦταν σάν ἓνα νησί ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Χουέσκα, ἀντιστεκόταν. Ἡ στρατιωτικὴ φρουρά εἶχε ἐξεγερθεῖ καί ἐμπιστεύτηκε τὴν τύχη τῆς σὸ λαο. Λίγοι στρατιωτικοί, ὅπως ὁ Στρατηγὸς Βιλάλμπα, πιστοὶ στὴ Δημοκρατία, ἐμψύχωναν αὐτὴ τὴν ἀντίσταση. Ἀλλὰ δὲ μπορούσαν νὰ κρατήσουν γιὰ πολὺ καιρό. Νά γιατί ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Λιολιτοφυλακῶν πού ἤξερε τὴν κατάσταση, διαζόταν νὰ ὀργανώσει ἀκόμη δύο φάλαγγες, παρόμοιες μ' αὐτὴ τοῦ Ντουρρούτι, γιὰ νὰ τίς στείλει σ' αὐτὴ τὴν περιοχή.

Στίς 24 Ἰούλη στίς δέκα τὸ πρωὶ ἡ φάλαγγα τοῦ Ντουρρούτι θὰ ἐφευγε ἀπὸ τὸ Πασέο ντὲ Ικραθια γιὰ τὴ Σαραγόσσα. Στίς 8 ἡ ὥρα, μιλώντας ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο, ὁ Ντουρρούτι ζήτησε ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς Βαρκελώνης νὰ βοηθήσει γιὰ τὸν ἐφορισμὸ τῆς φάλαγγας. "Ὅλοι ἔμειναν ἐκπληκτοὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐκκλήση. Στὴν πραγματικότητα, ἡ διανομὴ τῶν ἐφοδίων ἐλέγχονταν ἀπ' τίς συνοικιακές ἐπιτροπές ἢ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν. Ὁ Ντουρρούτι ἐξήγησε: «Δέν ἔχετε καταλάβει οὔτε σεῖς, ὅτι τὸ δυνατότερο ὄπλο τῆς ἐπανάστασης εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός; Μιά ἐπανάσταση πετυχαίνει ὅταν ὅλοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ θρίαμβό τῆς καί ὁ καθένας τὸν κάνει προσωπικὴ τοῦ ὑπόθεση. Ἡ ἀνταπόκριση τοῦ λαοῦ τῆς Βαρκελώνης θὰ δείξει πόσο ἐνδιαφέρεται ἡ πόλη γιὰ τὴν ἐπανάσταση. Θὰ κάνει ἀκόμη κάθε ἀντρα νὰ ἀντιμετωπίσει τίς εὐθύνες του καί νὰ καταλάβει ὅτι ὁ ἀγώνας μας εἶναι συλλογικός κι ὅτι ἡ ἐπιτυχία του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ καθένα. Αὐτὴ τὴν ἐννοια ἔχει ἡ ἐκκλήσή μας καί καμιά ἄλλη».

Λίγο πρὶν ξεκινήσει ἡ φάλαγγα, ὁ Ντουρρούτι, πού μιλοῦσε στοὺς μεταλλουργοὺς πού βρίσκονταν στὰ θωρακισμένα φορτηγά, δέχτηκε τὸν Καναδὸ δημοσιογράφο Βάν Πάασεν. Ὁ Βάν Πά-

σεν δημοσίευσε τὴ μακριὰ τους συζήτηση στὴν ἐφημερίδα «Τορόντο Νταϊνλν Στάρ» κάτω ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα «2.000.000 Ἀναρχικοὶ πολεμᾶνε γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, λέει Ἰσπανὸς Ἠγέτης». Περιγραφε τὸ Ντουρρούτι σάν ἓναν ψηλὸ, μελαχροινὸ, καλοξυρισμένο ἀντρα, μὲ χαρακτηριστικὰ Μαυριτανοῦ. Ὁ Ντουρρούτι, γιὸς φτωχῶν ἀγροτῶν, πού ἡ φωνή του ἔτριζε, σχεδόν, βγαίνοντας ἀπ' τὸ λαρύγγι του, ρωτήθηκε ἀπὸ τὸν Βάν Πάασεν ἂν πιστευε ὅτι θὰ νικούσαν τοὺς στασιαστὲς στρατιωτικούς. Ὁ Ντουρρούτι τοῦ ἀπάντησε ὅτι ὁ θρίαμβος πάνω στοὺς στασιαστὲς θὰ πραγματοποιοῦνταν σὸ μέτωπο τῆς Σαραγόσσα. Ἄν οἱ ἐπαναστατικὲς δυνάμεις ἐπαιρναν τὴ Σαραγόσσα τὸ Βόρειο Μέτωπο θὰ ἀπελευθερωνόταν καί ἡ ἐπανάσταση θὰ σωζόταν, κι αὐτὸ ἐπειδὴ τὰ ὀπλοστάσια, τὰ ἐργοστάσια πολεμοφοδίων καί τὰ ὀρυχεῖα βρίσκονταν σ' αὐτὴ τὴν περιοχή. Τὰ στρατεύματα στὰ ὁποῖα εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ κατάληψη τῆς Σαραγόσσα θὰ χωρίζονταν. Μιά φάλαγγα θὰ πῆγαινε σὸ Νότο γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Φράνκο, πού προχωροῦσε διαμέσου τῆς Ἀνδαλουσίας μὲ τὴ λεγεῶνα τῶν ξένων καί τὰ Μαροκινὰ στρατεύματα. «Σὲ δύο-τρεῖς βδομάδες ἴσως νὰ δώσουμε τίς ἀποφασιστικὲς μάχες».

Ὁ δημοσιογράφος ἔμεινε ἐκπληκτος μὰ ὁ Ντουρρούτι συνέχισε: «Ναί, ἓνα μῆνα περίπου θὰ κρατήσῃ αὐτός ὁ Ἐμφύλιος πόλεμος, τουλάχιστο ὅλο τὸ μῆνα Αὐγούστο. Οἱ μᾶζες εἶναι ὀπλισμένες. Ὁ στρατὸς δὲ μετράει πιά. Ὑπάρχουν δύο στρατόπεδα: πολίτες πού πολεμᾶνε γιὰ τὴ λευτεριά καί πολίτες πού εἶναι στασιαστὲς καί φασίστες. Ὅλοι οἱ ἐργάτες στὴν Ἰσπανία ξέρουν ὅτι, ἂν ὁ φασισμὸς θριαμβεύσῃ, θὰ ὑπάρξῃ πείνα καί σκλαβιά. Ἀλλὰ καί οἱ φασίστες ξέρουν τί τοὺς περιμένει ἂν νικηθῶν. Νά γιατί ὁ ἀγώνας εἶναι ἀμείλικτος καί ἀδυσώπητος. Γιὰ μᾶς τὸ ζήτημα εἶναι νὰ νὰ συντρίψουμε τὸ φασισμό, νὰ τὸν ἐξαλείψουμε καί νὰ τὸν σαρώσουμε, ἔτσι ὥστε ποτὲ πιά νὰ μὴ μπορεῖ νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι του στὴν Ἰσπανία. Εἴμαστε ἀποφασισμένοι νὰ τελειώνουμε μιά γιὰ πάντα μὲ τὸ φασισμό. Ναί, καί παρὰ τὴν κυβέρνηση».

Ὁ Βάν Πάασεν ρώτησε: «γιατί λέτε παρὰ τὴν κυβέρνησιν; Δὲν πολεμᾷ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις τὴ φασιστικὴ ἀνταρσία;» «Καμιὰ κυβέρνησις στὸν κόσμον», ἀπάντησε ὁ Ντουρρούτι, «δὲν πολεμᾷ τὸ φασισμό μέχρι θανάτου. Ὅταν ἡ ἀστικὴ τάξι βλέπει ὅτι ἡ ἐξουσία ξεγλυστράει ἀπὸ τὰ χέρια της, καταφεύγει στὴ βοήθεια τοῦ φασισμού γιὰ νὰ διατηρηθεῖ. Ἡ φιλελεύθερη κυβέρνησις τῆς Ἰσπανίας θὰ μπορούσε νὰ εἶχε κάνει ἀνίσχυρα τὰ φασιστικὰ στοιχεῖα ἀπὸ πολὺ καιρὸ. Ἀντὶ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ὅμως, χρονοτριβοῦσε, συμβιβαζόταν καὶ χασομεροῦσε. Ἀκόμη καὶ τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμή, ὑπάρχουν ἄντρες σ' αὐτὴ τὴν Κυβέρνησιν ποὺ θέλουν νὰ τᾶχουν καλὰ μὲ τοὺς στασιαστὰς. Λοιπόν, ποτὲ δὲν ξέρεις», γέλασε, «ἴσως ἡ τωρινὴ Κυβέρνησις νὰ χρειάζεται ἀκόμη αὐτὰς τὰς φασιστικὰς δυνάμεις γιὰ νὰ συντρίψει τὸ ἐργατικὸ κίνημα».6

Ὁ δημοσιογράφος ἐπίασε ξανά αὐτὴ τὴν ἀντίφασιν, ξεσπώντας: «Ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο καὶ ὁ Ἰνταλέθιο Πριέτο λένε ὅτι τὸ Λαϊκὸ Μέτωπο δημιουργήθηκε μόνο γιὰ νὰ σώσει τὴ Δημοκρατία καὶ νὰ ἐπαναφέρει τὴ Δημοκρατικὴ τάξιν».

Ὁ Ντουρρούτι ἀπάντησε: «Μπορεῖ αὐτὴ νὰ εἶναι ἴσως ἡ γνώμη ἐκείνων τῶν κυρίων. Ἐμεῖς, οἱ συνδικαλιστὰς, πολεμᾶμε γιὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ξέρουμε τί θέλουμε. Γιὰ μᾶς δὲ σημαίνει τίποτα τὸ ὅτι ὑπάρχει μιὰ Σοβ. Ἐνωση κάπου σ' αὐτὸ τὸν κόσμον, ποὺ γιὰ χάρη της ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἡρεμία τῶν ἐργατῶν στὴ Γερμανία καὶ στὴν Κίνα θυσιάσθηκαν στὴ φασιστικὴ βαρβαρότητα ἀπ' τὸ Στάλιν. Θέλουμε τὴν ἐπανάστασιν στὴν Ἰσπανία ἐδῶ καὶ τώρα, ὄχι μετὰ ἴσως ἀπὸ τὸν ἐπόμενον Εὐρωπαϊκὸ πόλεμον. Σήμερα, μὲ τὴν ἐπανάστασίν μας ἀνησυχούμε τὸ Χίτλερ καὶ τὸ Μουσολίνι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι τοὺς ἀνησυχεῖ ὁλόκληρος ὁ Κόκκινος Στρατὸς τῆς Ρωσίας. Δίνουμε ἓνα παράδειγμα στὴ Γερμανικὴ καὶ στὴν Ἰταλικὴ ἐργατικὴ τάξιν πῶς ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ φασισμό».

Ὁ Βάν Πάασεν συμπέρανε: «Αὐτὸς ὁ ἄντρας ποὺ μίλησε ἀντιπροσωπεύει μιὰ συνδικαλιστικὴ ὁργάνωσιν ποὺ ἔχει σχεδὸν δυὸ ἑκατομμύρια μέλη, χωρὶς τὴ συνεργασία τῶν ὁποίων δὲν θὰ μπορού-

σε νὰ κάνει τίποτε ἡ Δημοκρατία, ἀκόμη καὶ ἀν νικοῦσε τὴν τωρινὴ στρατιωτικὴ ἀνταρσία. Προσπάθησα νὰ μάθω τίς ἀπόψεις του, γιατί εἶναι σημαντικό νὰ ξέρεις τί συμβαίνει μέσα στὸ μυαλὸ τῶν Ἰσπανῶν ἐργατῶν, ποὺ διεξάγουν τὸν ἀγῶνα. Ὁ Ντουρρούτι ἔδειξε ὅτι ἡ κατάστασις μπορεῖ νὰ ἐπαιρνε μιὰ κατεύθυνσιν γιὰ τὴν ὁποία λίγοι ἦταν προετοιμασμένοι. Τὸ ὅτι ἡ Μόσχα δὲν ἔχει καμιὰ ἐπιρροὴ πάνω στὸ Ἰσπανικὸ Προλεταριάτον, εἶναι κάτι γνωστὸ. Παρόμοια, καὶ τὰ πιὸ ἀξιοσέβαστα συντηρητικὰ κράτη στὴν Εὐρώπην δὲ φαίνεται ν' ἀσκοῦν καμιὰ γοητεία στὸ ἀντιεξουσιαστικὸ συναίσθημα στὴν Ἰσπανία».

Ὁ δημοσιογράφος συνέχισε ξανά τὴ συνέντευξιν: «Περιμένετε καμιὰ βοήθεια ἀπὸ τὴ Γαλλία ἢ τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν τώρα ποὺ ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι ἔχουν ἀρχίσει νὰ βοηθᾶνε τοὺς στασιαστὰς;» «Δὲν περιμένω καμιὰ βοήθεια γιὰ τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ ἐπανάστασιν ἀπὸ καμιὰ κυβέρνησιν στὸν κόσμον», εἶπε βλοσυρά. «Ἴσως τὰ συγκρουόμενα συμφέροντα τῶν διαφόρων ἱμπεριαλιστῶν νὰ ἔχουν κάποια ἐπίδρασιν στὸν ἀγῶνα μας. Αὐτὸ εἶναι πολὺ πιθανόν. Ὁ φράνκο κάνει ὅτι μπορεῖ γιὰ νὰ μπλέξει καὶ τὴν Εὐρώπην μέσα σ' αὐτὴ τὴν διαμάχην. Δὲν θὰ διστάσει νὰ βάλει τὴ Γερμανία ἐναντίον μας. Ἀλλὰ δὲν περιμένουμε καμιὰ βοήθεια οὔτε καν καὶ ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν μας, σὲ τελευταία ἀνάλυσιν».

Ὁ Βάν Πάασεν ἐπέμενε: «Μπορεῖτε νὰ νικήσετε μόνοι σας;»

Ὁ Ντουρρούτι δὲν ἀπάντησε. Χάιδεψε τὸ πηγούνι του. Τὰ μάτια του ἔλαμψαν.

«Θὰ θρεβεῖτε καθισμένοι πάνω σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ ἐρείπια, ἀκόμη κι ἀν θριαμβεύσετε», τόλμησε νὰ πεῖ ὁ Βάν Πάασεν γιὰ νὰ διακόψει τὸ ρεμβασμὸ του.

«Πάντα ζούσαμε σὲ τρῶγλες καὶ σὲ τρύπες στοὺς τοίχους», εἶπε ἥσυχα. «Θὰ ξέρουμε πῶς νὰ βολεutoῦμε γιὰ λίγο καιρὸ. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶς ὅτι μπορούμε καὶ νὰ χτίσουμε. Ἐμεῖς εἴμαστε ποὺ χτίσαμε αὐτὰ τὰ παλάτια καὶ τίς πόλεις, ἐδῶ, στὴν ὁποίαν Ἰσπανίαν, καὶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ παντοῦ.

Ἐμεῖς, οἱ ἐργάτες. Μποροῦμε νὰ χτίσουμε ἄλλα γιὰ νὰ τ' ἀντικαταστήσουμε. Καὶ καλύτερα. Δὲν φοβόμαστε καθόλου τὰ ἐρεῖπια. Πρόκειται νὰ κληρονομήσουμε τὴ γῆ. Δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία γι' αὐτό. Ἡ ἀστικὴ τάξη μπορεῖ νὰ γκρεμιστεῖ καὶ νὰ ἐρειπώσει τὸν ἴδιο της τὸν κόσμο πρὶν ἐξαφανιστεῖ ἀπ' τὸ προσκόνιο τῆς ἱστορίας. Κουβαλάμε ἕναν καινούργιο κόσμο, ἐδῶ, στὶς καρδιές μας», εἶπε ψιθυρίζοντας βραχνά. Καὶ πρόσθεσε: «Ἐκεῖνος ὁ κόσμος γεννιέται αὐτὴ τὴ στιγμή».⁷

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὶς 10 τὸ πρωί, οἱ ἐθελοντὲς συγκεντρώθηκαν στὸ Πασέο ντὲ Γκραθία, καὶ πολὺς κόσμος εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ δεῖ αὐτὴ τὴν περιέργη παρέλαση ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν αὐτοκίνητα, φορτηγὰ, ταξὶ καὶ τουριστικὰ λεωφορεῖα. Ἐπικρατοῦσε μεγάλος ἐνθουσιασμός καὶ ἡ γρήγορη νίκη στὴ Βαρκελώνη εἶχε κάνει τὸ λαὸ νὰ ἐλπίζει καὶ νὰ αἰσιοδοξεῖ. Ἡ ἐκστρατεία στὴν Ἀραγωνία κατέληξε νὰ σημαίνει κάτι σὰν ἐκδρομὴ. Πρὸς τὸ μεσημέρι, ἡ φάλαγγα, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 3.000 ἄντρες, ἄρχισε νὰ προχωρεῖ μέσα σὲ μιὰ φρενίτιδα ἀπὸ ζητωκραυγές, ὑψωμένες γροθιές καὶ ἐπαναστατικὰ τραγούδια. Πρῶτα πῆγαινε ἕνα φορτηγὸ μὲ δῶδεκα νέους μέσα σ' αὐτὸ καὶ ἀνάμεσά τους ξεχώριζε ἡ Ἡράκλεια φυσιογνωμία τοῦ Χοσὲ Χελλίν. Κρατοῦσε μιὰ κόκκινη καὶ μαύρη σημαία. Ἡ πρώτη ὁμάδα, ποὺ ὁ ἀντιπρόσωπός της ἦταν ὁ Ἄρης, ἐρχόταν πίσω ἀπὸ τὸ φορτηγὸ. Οἱ πέντε ἐκατονταρχίες ποὺ ἀκολουθοῦσαν θὰ ξεχώριζαν γρήγορα σὰν ἐπίλεκτη δύναμη. Αὐτοὶ ἦταν οἱ ἐργάτες τῶν ὀρυχείων τοῦ Σαλλέντ, ποὺ θὰ γίνονταν γρήγορα δυναμιτιστὲς καὶ παρτιζάνοι, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ λιμενεργάτες μὲ τὸν ἀντιπρόσωπό τους, τὸν Σετόνας. Ὁ Ἐλ Πάντρε προχωροῦσε ἐπικεφαλῆς τῆς τρίτης ἐκατονταρχίας. Ἦταν ἕνας πιστὸς μαχητὴς καὶ γενναῖος ἀγωνιστὴς τοῦ Πάντσο Βίλλα στὴ διάρκεια τῆς Μεξικάνικης ἐπανάστασης. Ἡ τέταρτη ἦταν ἡ ἐκατονταρχία τοῦ Χουάν Κόστα καὶ τὴν πέμπτη τὴν ἀποτελοῦσαν μεταλλουργοὶ ποὺ ἀντιπρόσωποὶ τους ἦταν ὁ νεαρὸς ἀντιεξουσιαστὴς Μουνόζ. Ἀκολουθοῦσαν ἄλλες πέντε ὁμάδες.

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηχανοκίνητα ἀμάξια προχω-

ροῦσε μιὰ Ἰσπανοσοῦζα μέσα στὴν ὁποία ἦταν ὁ Ντουρρούτι καὶ ὁ Ταγματάρχης Περὲζ Φαρράς. Ὁ Ντουρρούτι ἦταν σιωπηλός. Καταλάβαινε τὴν εὐθύνη ποὺ εἶχε θάλει στὰ χέρια του τὸ πεπρωμένο. Τὸ ἄνθος τῆς ἀναρχικῆς νεολαίας τῆς Βαρκελώνης ἀποτελοῦσε τὰ ἐβδομήντα στὰ ἑκατὸ τῆς φάλαγγας του. Νέοι καὶ γέροι, ὅλοι ἦταν ἐπαναστάτες ποὺ εἶχαν πάρει μέρος σὲ ὁδομαχίες. Ἀλλὰ δὲν ἤξεραν τίποτε γιὰ τὴ μάχη σὲ ἀνοιχτὸ ἔδαφος. Ὁ Ντουρρούτι ἤξερε ὅτι ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἐρχόταν σ' ἐπαφὴ μαζί τους στὸ ὑπαιθρο, ἡ μάχη θὰ ἐπαιρνε μιὰ διαφορετικὴ ὄψη γιὰ τοὺς ἄντρες του. Πρὶν νὰ φύγουν, ὁ Ντουρρούτι τοὺς εἶχε μιλήσει συγκεντρώνοντάς τους στοὺς στρατώνες Μπακούιν. Προσπάθησε νὰ τοὺς ἐξηγήσει τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν ἀγῶνα τους στὴ Βαρκελώνη καὶ σ' αὐτὸν ποὺ θὰ διεξήγαγαν στὴν Ἀραγωνία. Ἀλλὰ οἱ λέξεις δὲν ἀντικαθιστοῦν τὴν ἐμπειρία. Μίλησε γιὰ τὸ τουφεκίδι, γιὰ τὸν ἀεροπορικὸ βομβαρδισμό καὶ ἐπέμεινε στὴ διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ἕνα ἀστικὸ στρατὸ καὶ στὸ ἐνοπλο προλεταριάτο.

Τὸ πρόβλημα τῆς διοίκησης παρέμενε. Ἡ θέση τοῦ Ντουρρούτι εἶχε ξεκαθαριστεῖ καὶ ἤξερε ὅτι εἶχε τὴ τυφλὴ ἐμπιστοσύνη τῶν ἀντρῶν του. Ἦξερε ὅτι ὅταν θάδιζε μπροστά, οἱ ἄντρες του θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἀκόμη κι ἂν τοὺς ὀδηγοῦσε στὸ θάνατο. Ἀλλὰ ὁ Ντουρρούτι δὲν ἦταν στρατιωτικός, ἦταν ἐπαναστάτης. Ἕνας στρατιωτικός μπορεῖ νὰ στείλει τοὺς ἄντρες του στὸ θάνατο σὺν τιμῇ κητῆς τους, νὰ ἀντικαταστήσει τὶς ἀπώλειες καὶ ὁ πόλεμος θὰ συνεχιζόταν. Ἀλλὰ ὁ Ντουρρούτι ἤξερε ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἄντρες ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἦταν ἀγωνιστὲς ἐργάτες καὶ ὅτι τέτοιοι ἄντρες ἦταν ἀναντικατάστατοι. Θυμήθηκε τὸ μάθημα ποὺ εἶχε διδαχτεῖ ἀπὸ τὸ Μάχνο. «Ἡ διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ἕναν στρατιωτικὸ ποὺ διοικεῖ καὶ σ' ἕναν ἐπαναστάτη ποὺ ὀδονεῖ, εἶναι ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἐπιβάλλεται μὲ τὴ βία, ἐνῶ ὁ ἐπαναστάτης πρέπει νὰ στηρίζει τὴ δύναμή του στὴ συμπεριφορὰ του».

Ἡ φάλαγγα προχωροῦσε στὸ δρόμο τῆς Λερίντα. Στὰ χωριὰ ὁ λαὸς ζητοῦσε νὰ δεῖ τὸ Ντουρ-

ρούτι. Καθώς τὸν ἔβλεπαν νὰ πλησιάζει χαμογελαστός, μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀναφωνοῦσαν ἐκπληκτοί: «Μά, δὲν ἔχει γαλόνια!» Ἄλλοι, ποὺ ἦταν καλύτερα πληροφορημένοι, τοὺς ἀπαντοῦσαν ὅτι ἕνας ἀναρχικός ποτέ δὲν ἔχει γαλόνια. Ὅταν οἱ ἀγρότες φαίνονταν ἰδιαίτερα εὐχαριστημένοι βλέποντας τὴν κόκκινη καὶ μαύρη σημαία, ὁ Ντουρρούτι πῆγαινε γιὰ νὰ τοὺς μιλήσει: «Ὅργανώσατε τίς κολλεκτίβες σας; Μὴν περιμένετε. Ἀρπάξτε τὴ γῆ. Ὅργανωθείτε χωρὶς ἀρχηγούς, χωρὶς ἀφέντες, χωρὶς παράοιτα. Ἄν δὲν καταφέρετε νὰ κάνετε αὐτὰ τὰ πράγματα, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ προχωρήσουμε παρακάτω. Πρέπει νὰ δημιουργήσουμε ἕναν διαφορετικὸ κόσμο ἀπ' αὐτὸν ποὺ καταστρέφουμε, διαφορετικὰ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σκοτώνονται οἱ νέοι στὰ πεδία τῶν μαχῶν. Τὸ πεδίο τῆς δράσης μας εἶναι ἡ ἐπανάσταση».⁸ Στὴν Ἀραγωνία, ἀκόμη καὶ πρὶν ἀρχίσουν οἱ μάχες, ἀρχίζει μιὰ νέα ζωὴ.

Μετὰ τὴν πρώτη μάχη στὴν Κάσπε καὶ μερικές ἀψιμαχίες, ἡ φάλαγγα εἶχε φτάσει σὲ ἀπόσταση δέκα ἐννιά μιλίων ἀπὸ τὴν Σαραγόσσα. Ἄφησε πίσω της τὰ χωριά ποὺ εἶχε ἀπελευθερώσει: Κάσπε, Φράγκα, Καζντάνος, Περάλμπα, Λά Ἀλμάντα, Μπουχαρλόζ. Τὸ πρωὶ τῆς 27, καθὼς ἡ φάλαγγα ἀφηνε τὸ Μπουχαρλόζ, λίγα μίλια ἀπὸ τὸ Πίνα ντὲ Ἐμπρο, φάνηκαν στὸν οὐρανὸ τρία φασιστικὰ τρικινητήρια. Ὁ βομβαρδισμὸς σκότωσε εἴκοσι ἄντρες καὶ ἀνάγκασε τὴ φάλαγγα νὰ ἀκινητοποιηθεῖ. Μερικοὶ πολιτοφύλακες ἀρχισαν νὰ τρέχουν πανικόβλητοι. Μιὰ ἄλλη ὁμάδα πολιτοφυλάκων μεσολάβησε καὶ σταμάτησε τὸν πανικὸ καὶ τὴ φυγῇ. Ἀποφασίστηκε νὰ ἐπιστρέψουν τὰ στρατεύματα πίσω στὸ Μπουχαρλόζ καὶ νὰ ἐκμεταλλευστοῦν αὐτὴ τὴν καθυστέρηση γιὰ ν' ἀνακαλύψουν περισσότερα γιὰ τίς θέσεις καὶ τοὺς πόρους τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Περὲζ Φαρράς πρότεινε στὸ Ντουρρούτι νὰ ἀλλάξει τὰ σχέδιά του γιὰ τὴν ἐπίθεση στὴ Σαραγόσσα καὶ νὰ δώσει καλύτερη συγκρότηση στὴ φάλαγγα, ἀλλὰ ὁ Ντουρρούτι ἀπάντησε πῶς «αὐτοὶ οἱ ἄντρες ποὺ φεύγουν τρομαγμένοι σήμερα, θὰ πολεμήσουν σὰν λιοντάρια αὔριο. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχει ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα ἂν τοὺς συμπεριφέ-

ρεται σὰ νὰ ἦταν τακτικοὶ στρατιῶτες, πρέπει νὰ τοὺς μεταχειρίζεται μόνο σὰν ἐπαναστάτες».⁹

Ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ Δημαρχείου τοῦ Μπουχαρλόζ μίλησε στοὺς ἄντρες του, ποὺ ἦταν συγκεντρωμένοι στὴν πλατεία: «Φίλοι μου. Κανεὶς δὲν ἐξαναγκάστηκε νὰ ἔρθεῖ ἐδῶ. Ἐσεῖς διαλέξατε τὴν τύχη σας, καὶ ἡ τύχη τῆς πρώτης φάλαγγας τῆς CNT καὶ τῆς FAI εἶναι σκληρὴ. Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ εἶπε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο στὴ Βαρκελώνη ὅτι πᾶμε στὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴ Σαραγόσσα ἢ γιὰ νὰ χάσουμε τὴ ζωὴ μας σ' αὐτὴ τὴν ἀπόπειρα. Ἐπαναλαμβάνω τὸ ἴδιο πράγμα. Παρὰ νὰ ὑποχωρήσουμε, καλύτερα νὰ πεθάνουμε. Ἡ Σαραγόσσα βρίσκεται στὰ χέρια τῶν φασιστῶν καὶ ὑπάρχουν ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες ἐργατῶν ἐκεῖ, ποὺ ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὰ ὅπλα τῶν φασιστῶν. Γιατὶ φύγαμε ἀπὸ τὴν Βαρκελώνη ἂν ὄχι γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουμε ν' ἀπελευθερωθοῦν; Αὐτοὶ μᾶς περιμένουν κι ἐμεῖς φεύγουμε πανικόβλητοι. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δείχνετε στὸ κόσμο καὶ στοὺς συντρόφους μας τὸ πνεῦμα τῶν ἀναρχικῶν, ὑποκύπτοντας στὸ φόβο ὅταν ἀντιμετωπίζετε τρία ἀεροπλάνα;

«Ἡ ἀστική τάξη δὲν θὰ μᾶς ἀφήσει νὰ δημιουργήσουμε τὸν ἀντιεξουσιαστικὸ κομμουνισμὸ ἐπειδὴ τὸ θέλουμε. Ἡ ἀστική τάξη θὰ ἀντισταθεῖ ἐπειδὴ ὑπερασπίζει τὰ προνόμια καὶ τὰ συμφέροντά της. Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ δημιουργήσουμε τὸν ἀντιεξουσιαστικὸ κομμουνισμὸ εἶναι νὰ καταστρέψουμε τὴν ἀστική τάξη. Μόνο τότε θὰ ἐξασφαλιστεῖ ὁ δρόμος γιὰ τὸν ἰδανικὸ μας κόσμο. Ἀφήσαμε πίσω μας τοὺς ἀγρότες, ποὺ ἀρχισαν νὰ ὑλοποιεῖν τὸ ἰδανικὸ μας. Τὸ ἔκαναν ἔχοντας ἐμπιστοσύνη ὅτι τὰ ὅπλα μας θὰ ἐξασφαλίσουν τὴ σοδιά τους. Ἄν ἀφήσουμε τὸ δρόμο ἀνοιχτὸ στὸν ἐχθρό, αὐτὸ θὰ σημαίνει ὅτι οἱ πρωτοβουλίες αὐτῶν τῶν ἀγροτῶν εἶναι ἀσκοπες, καὶ τὸ χειρότερο, οἱ κατακτητὲς θὰ τοὺς κάνουν νὰ πληρώσουν γι' αὐτὴ τὴ τόλμη τους δολοφονώντας τους. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ ἀγῶνα, ἐνὸς ἀχαροῦ ἀγῶνα ποὺ δὲν μοιάζει μὲ κανέναν ἀπ' ὅσους ἔχουν διεξαχθεῖ μέχρι τώρα. Αὐτὸ ποὺ ἐγίνε σήμερα εἶ-

ναι μια άπλη προειδοποίηση. Στην πραγματικότητα, τώρα αρχίζει ο αγώνας. Θα μάς χτυπήσουν με κανόνια. Θα μάς σφυροκοπήσουν με τόννους από σφαίρες και μερικές φορές ίσως χρειαστεί να πολεμήσουμε με χειροβομβίδες, ακόμη και με μαχαίρια. Καθώς ο έχθρος θα αισθάνεται ότι νικιέται, θα χτυπάει σάν κτήνος, θα δαγκώνει μανιασμένα. Άλλα ακόμα δεν είναι κολλημένος στον τοίχο και πολεμάει για να το αποφύγει αυτό. Βασίζεται στη βοήθεια της Ιταλίας και της Γερμανίας. Άν αφήσουμε αυτές τις δυνάμεις ν' αναμικθούν θα βγει μέσα στον πόλεμό μας, θα είναι δύσκολο να νικήσουμε τους φασίστες, γιατί θα έχουν εφόδια ανώτερα από τα δικά μας.

«Η νίκη μας βασίζεται στην ταχύτητα με την όποια δρούμε. Όσο γρηγορότερα έπιτεθούμε, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει να νικήσουμε. Μέχρι τώρα, η νίκη είναι με το μέρος μας. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να καταλάβουμε τη Σαραγόσσα άμέσως. Άύριο δεν θα υπάρχουν ίδιες ευκαιρίες μ' αυτές που υπάρχουν σήμερα. Στις γραμμές της CNT δεν υπάρχουν δειλοί και οι άντρες της FAI πεθαίνουν, αλλά δεν υποχωρούν. Δεν θέλουμε ανάμεσα μας ανθρώπους που φοβούνται με την πρώτη έπίθεση. Ζητάω άπ' αυτούς που τράπηκαν σέ φυγή, έμποδίζοντας την πορεία της φάλαγγας, να βρουν τό κουράγιο και να αφήσουν τα όπλα τους, για να τα πάρουν καλύτερα χέρια. Οι υπόλοιποι από μας θα συνεχίσουμε την πορεία μας. Θα φτάσουμε στο Βορρά. Θα ένώσουμε τα χέρια μας με τους συντρόφους μας στις Άστουρίες και θα κατακτήσουμε και θα προσφέρουμε στην Ισπανία έναν καλύτερο κόσμο. Ζητάω άπ' αυτούς που θα γυρίσουν πίσω να μη μιλήσουν γι' αυτό που έγινε σήμερα, γιατί είναι κάτι που μας γεμίζει ντροπή».

Κανείς δεν έριξε τό όπλο του. Άλλά αυτοί που είχαν τραπεί σέ φυγή, έκλαψαν πικρά μπροστά στους συντρόφους τους. Τό μάθημα ήταν σκληρό αλλά αυτοί οι άντρες ξαναγεννήθηκαν. Θα γίνονταν εξαιρετικοί άντάρτες, αλλά οι περισσότεροι άπ' αυτούς πέθαναν στη διάρκεια των τριάντα δύο μηνών του άπελπισμένου αγώνα.¹⁰

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σολινταριντάτ Όμπρέρα, 23 Ιούλη 1936.

2. Χοσέ Μίρα, Ντουρρούτι.

3. Στο ίδιο. Στη μαρτυρία του, ο Άουρέλιο Φερνάντεζ συμφωνεί άπόλυτα. Άργότερα, η Έμμα Γκόλντμαν χρησιμοποίησε τις ίδιες λέξεις σέ μια συνέντευξη με τό Ντουρρούτι. Έλεν-Θερία, Λονδίνο Άπρίλης 1937.

4. Ό Κολτώφ έπιτέθηκε στο Ντουρρούτι γι' αυτή άκριβώς τη στάση του. Βλ. τό Έμερολόγιο του Ισπανικού Πολέμου.

5. Μαρτυρία του Πάμπλο ΡουίΖ. Βλ. Σολινταριντάτ Όμπρέρα, 25 Ιούλη 1936.

6. Για τό Ζήτημα των «μετριοπαθών μέτρων» βλ. στο βιβλίο των Πιέρ Μπρουέ και Έμιλ Τερίμ. Η Έπανάσταση και ο πόλεμος στην Ισπανία, σελ. 217.

7. Τορόντο Νταίηλη Στάρ, άρθρο του Βάν Πάασεν, «2.000.000 Άναρχικοί Πολεμάνε για την Έπανάσταση, λέει Ισπανός Ήγέτης», 18 Αύγούστου 1936. Η συνέντευξη πάρθηκε στη Βαρκελώνη στις 24 Ιούλη στην έδρα του Συνδικάτου Μεταλλουργών, στο Παλάτι του Δούκα του Μεντιναβέλι.

8. Για την όργάνωση της φάλαγγας και την πορεία της προς τό Μπουχαράλδζ, χρησιμοποιούμε την προφορική μαρτυρία του Λιμπέρτο Ρουάγκ και του Φρανθίσκο Σουμιράτς. Έπίσης, χρησιμοποιούμε τα άρθρα του COSME DE PAULES που δημοσιεύτηκαν άπό τη CNT, στη Τουλούζη τό Νοέμβριο του 1964 και του Χοσέ Μίρα, έργ. άναφ.

9. Στο ίδιο.

10. Αυό άπό τους άντρες που ήταν παρόντες, ο Λιμπέρτο Ρουάγκ και ο Πάμπλο ΡουίΖ, λένε ότι αυτός ο λόγος ήταν ένας άπό τους σπουδαιότερους που έβγαλε ο Ντουρρούτι στη διάρκεια της ζωής του σάν άγκικάτορα και επαναστάτη. Χόρη σ' αυτούς τους μάρτυρες μπορέσαμε ν' άναπαραστήσουμε αυτό τό λόγο.

6. Ἡ Φάλαγγα Ντουρρούτι

Ἡ φάλαγγα προετοιμαζόταν νὰ ξανασυνεχίσει τὴν πορεία της ποὺ τὴν εἶχε διακόψει ὁ βομβαρδισμός. Ἀλλὰ ὁ Ντουρρούτι καὶ οἱ ἄλλοι ἀντιπρόσωποι δὲν εἶχαν θγεῖ ἀκόμη ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖο. Ὁ Στρατηγὸς Βιλλάλμπα καὶ ὁ Περὲζ Φαρράς προσπαθοῦσαν νὰ πείσουν τὸ Ντουρρούτι ὅτι τὸ νὰ ἐπιτεθοῦν στὴ Σαραγόσσα χωρὶς νὰ καλύψουν τὰ πλευρά τους ἦταν τελείως παράλογο. Πίστευαν ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ περιμένουν νὰ ἔρθουν οἱ φάλαγγες «Κόκκινη καὶ Μαύρη» καὶ «Κάρλ Μάρξ». Ἡ πρώτη θὰ κάλυπτε τὰ πλευρά τους βόρεια τοῦ Ἑβρου καὶ ἡ δευτέρα θὰ προστάτευε τὴν ἐπίθεσή τους στὸν τομέα Ταρντιέντε – Ἀλκουμπιέρ. Κάνοντας τὴν ἐπίθεση χωρὶς αὐτὴ τὴ βοήθεια θὰ θυσίαζαν τοὺς ἀντρες ἀσκοπα. «Ὁ Ντουρρούτι πείσθηκε καὶ οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις σταμάτησαν»! Τὸ Δημαρχεῖο τοῦ Μπουκαρὰλὸζ διαλέχτηκε σὰν γενικὸ στρατηγεῖο. Τὰ στρατεύματα τῆς φάλαγγας πῆραν ἀμυντικὲς θέσεις κατὰ μῆκος τοῦ μετώπου, ποὺ γρήγορα θὰ κάλυπτε 78 χιλιόμετρα σὲ μῆκος, ἀπὸ τὴν Βελίλλα ντὲ Ἑμπρο μέχρι τὸ Μόντε Ὀσκουρο (Λεθινιένα).

Στὴ Βαρκελώνη ἡ CNT καὶ ἡ FAI ὀργάνωναν κι ἄλλες φάλαγγες γιὰ νὰ σταλοῦν στὴν Ἀραγωνία. Ἡ «Κόκκινη καὶ Μαύρη» ποὺ τὴ διοικοῦσε ὁ ξυλουργὸς Ἀντόνιο Ὀρτίζ, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ταγματάρχη Φερνάντο Σαλαβέρα Κάμπος, θὰ καταλάμβανε τὸ βόρειο μέρος τοῦ Ἑβρου, θὰ ἐπαιρνε τὸ Μπελσιτ καὶ θὰ κάλυπτε τὴν ἀριστερὴ πτέρυγα τοῦ Ντουρρούτι. Ἡ φάλαγγα «Ἀσκάζο» θὰ στρατοπέδευε στὸ Μπαρμπάστρο καὶ θὰ ἔκανε ἐπίθεση στὴ Χουέσκα. Ὁ ξυλουργὸς Γκρεγκόριο Χόβερ καὶ ὁ φούρναρης Ντομίνγκο Ἀσκάζο θὰ ἦταν ἐπικεφαλῆς, βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς σύμβουλους Ἐντουάρντο Μεντράνο καὶ Ἀλμπαντετρεκιού. Ὑπῆρχαν 8.000 ἀντρες σ' αὐτὲς τὶς δυὸ φάλαγγες.² Τὰ Μαρξιστικὰ κόμματα ὀργάνωναν κι αὐτὰ πολιτοφυλακὲς. Θὰ ἀναλάμβαναν τὴν εὐθύνη νὰ καλύψουν τὴ δεξιὰ πτέρυγα τῆς φάλαγγας Ντουρρούτι. Κατέλαβαν μιὰ θέση ἀπέναντι ἀπὸ τὴ γραμμὴ Λα-

θινιένα – Ἀλκουμπιέρ – Ταρνιέντε – Ἀλνουντε-
θάρ.³

Ὁ Ντουρρούτι εἶχε ἤδη μετανιώσει ποὺ εἶχε ἀκούσει τὶς συμβουλὲς τῶν στρατιωτικῶν συμβούλων. Ὡστόσο, ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴν καθυστέρηση γιὰ νὰ ἀναδιοργανώσει τὴ φάλαγγα. Οἱ ὀμάδες ποὺ ἀποτελοῦσαν τὶς ἑκατονταρχίες ἦταν ἄνισες. Δοκιμάστηκε μιὰ νέα φόρμουλα: ὀμάδες 25 ἀντρῶν μ' ἓναν ἀντιπρόσωπο. Τὴν ἑκατονταρχία τὴν ἀποτελοῦσαν 4 ὀμάδες, πέντε ἑκατονταρχίες (500 ἀντρες) ἀποτελοῦσαν ἓνα τάγμα. Κάθε τομέας εἶχε μιὰ χειρουργικὴ ὀμάδα καὶ ἓνα πολυβόλο. Τὸ πυροβολικὸ ἀναδιοργανώθηκε κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τῶν λοχαγῶν Καρσελλέρ, Κὼλ καὶ Μπατέτ. Δημιουργήθηκαν βοηθητικὲς ὑπηρεσίες γιὰ τὸν Ἐφοδιασμό, τὴν Ὑγιεινὴ καὶ τὶς Μεταφορές. Ὅλες αὐτὲς οἱ ὑπηρεσίες καθὼς καὶ τὸ πυροβολικὸ θὰ ὀρίζαν ἓναν ὑπεύθυνον ἀντιπρόσωπο. Δημιουργήθηκε ἓνα Τεχνικὸ Στρατιωτικὸ Συμβούλιο, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Περὲζ Φαρράς, γιὰ τὸ στρατιωτικὸ προσανατολισμὸ τῆς φάλαγγας καὶ συσπείρωσε ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίες στρατιωτικοὺς τῆς φάλαγγας. Τὸ Συμβούλιο εἶχε ἀναλάβει τὴν ὀργάνωση τῶν διαβιβάσεων, τὴν χαρτογράφηση καὶ ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα ποὺ ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴ γενικὴ λειτουργία τῆς φάλαγγας.

Ἡ φάλαγγα εἶχε ἓναν γενικὸ ἀντιπρόσωπο ποὺ συμβουλευόταν ὅμως πάντα τοὺς ἀπλοὺς στρατιῶτες. Ὑπῆρχε μιὰ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐκατονταρχιῶν, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀμάδων, μιὰ Ἐπιτροπὴ τῶν τομέων ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὶς ἑκατονταρχίες καὶ τελικὰ ἡ Ἐπιτροπὴ Πολέμου τῆς φάλαγγας ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τομέων καθὼς καὶ ὁ γενικὸς ἀντιπρόσωπος. Ἡ ἀρχηγία τῆς φάλαγγας βασιζόταν στὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου.

Τὸ Στρατιωτικὸ Τεχνικὸ Συμβούλιο ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ φτιάχνει τὰ στρατηγικὰ σχέδια, βοηθοῦσε τὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν μπορούσαν νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ τὰ σχέδια ἂν δὲν εἶχαν ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου. Ἡ ἐπαφὴ ἀνάμεσα στὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου καὶ στὸ

Στρατιωτικό Τεχνικό Συμβούλιο ήταν συνεχής. Ένα μέλος της Έπιτροπής Πολέμου παρακολουθούσε τις συγκεντρώσεις του Στρατιωτικού Τεχνικού Συμβουλίου και το αντίστροφο. Όταν ήταν απαραίτητο, η Έπιτροπή Πολέμου καλούσε μία ολομέλεια με όλους τους μόνιμους αντιπροσώπους των τομέων, τον αντιπρόσωπο του Πυροβολικού και τους αντιπροσώπους των βοηθητικών υπηρεσιών.

Η Έπιτροπή Πολέμου είχε εφοδιαστεί μ' ένα μόνιμο όργανο, ένα είδος γραφείου το οποίο αποτελούσαν διάφορες υπηρεσίες: η ΡΤΤ, η στατιστική, ο τύπος κλπ. Η κινητήρια δύναμη αυτών των υπηρεσιών ήταν η Έμιλιέν Μορίν, η γραμματέας και σύντροφος του Ντουρρούτι. Έκανε επίσης και χρέη διερμηνέα όταν εμφανίζονταν ξένοι δημοσιογράφοι ή προσωπικότητες. Η Μόρα και η Πιλάρ Μπαλντούκε τη βοηθούσαν σ' αυτές τις διοικητικές δουλειές.

Το τμήμα προπαγάνδας εξέδιδε και τύπωνε ένα δελτίο της φάλαγγας, που ονομαζόταν 'Ε Λ Φ ρ έ ν τ ε (Το Μέτωπο). Η δουλειά του αργότερα επεκτάθηκε όταν υπήρχε ασύρματος. Ο φρανθίκο Καρέννιο ανάλαβε τη διοίκηση αυτού του τομέα. Το τμήμα προπαγάνδας είχε παρακλάδια μέσα σ' ολόκληρη τη φάλαγγα. Κάθε εκατονταρχία είχε ένα προπαγανδιστικό τμήμα.

Όλη αυτή η δομή είχε δημιουργηθεί αυθόρμητα από τη βάση. Επίσης από τη βάση ήταν που γεννήθηκαν οι νέοι σχηματισμοί που ονομάζονταν ε ι δ ι κ έ ς ό μ ά δ ε ς, που είχαν αναλάβει τις επιθέσεις στην όπισθοφυλακή του έχθρου. Αυτοί αργότερα θα γίνονταν αντάρτες, που θα πραγματοποιούσαν σημαντικές αποστολές στις περιοχές που ελέγχονταν από τους φασίστες. Ονομάζονταν «Χίχος ντε λά Νότσε» (Παιδιά της Νύχτας) και «λά Μπάντα Νέγκρα» (ή Μαύρη Συμμορία). Ο φρανθίκο Πονζάν, ένας πολύ ικανός αναρχικός αγωνιστής από την Άραγωνία, είχε αναλάβει να τους συμβουλευθεί. Αργότερα ενώθηκε μαζί τους και ο Χοακίν Μοράνες, ένας λοχαγός του πεζικού, και ήταν υπεύθυνος για σημαντικές αποστολές άντλησης πληροφοριών.

Αυτή η «στρατιωτική» συγκρότηση της φάλαγγας

γας δεν ικανοποιούσε καθόλου τους ξένους επισκέπτες. Τη θεωρούσαν μη αποτελεσματική και καταδικασμένη σε αποτυχία. Ο Κολτσώφ, που είχε επισκεφτεί το Μέτωπο τον Αύγουστο, γέλασε μ' αυτό το σχηματισμό των Πολιτοφυλακών, όπως είχαν κάνει και οι άστοι συνάδερφοί του. Όμως, άλλοι συγγραφείς που ήταν καλύτερα προετοιμασμένοι για να καταλάβουν τα προβλήματα που έβαζε μία επανάσταση, επαινούσαν αυτές τις επαναστατικές μονάδες.

Η μαρτυρία του Τζώρτζ Όργουελ είναι η πιο σημαντική: «Οι δημοσιογράφοι που περιφρονούσαν το σύστημα των πολιτοφυλακών σπάνια θυμόντουσαν ότι οι πολιτοφυλακές έπρεπε να κρατάνε το μέτωπο ενώ ο Λαϊκός Στρατός εκπαιδεύονταν στα νώτα... Ένας σύγχρονος μηχανοκίνητος στρατός δε γεννιέται απ' το μηδέν κι αν η Κυβέρνηση περίμενε μέχρι να εκπαιδεύσει τα στρατεύματα που διέθετε, ο φράνκο δεν θα είχε συναντήσει καμιά αντίσταση». Και μιλώντας για την αυτοπειθαρχία των πολιτοφυλακών, ο Όργουελ συνεχίζει: «Αργότερα έγινε της μόδας να κατηγορούν τους πολιτοφύλακες και συνέπώς να προσποιούνται ότι τα σφάλματα που έγιναν εξαιτίας της έλειψης εκπαίδευσης και όπλων ήταν το αποτέλεσμα ενός εξισωτικού συστήματος... Στην πράξη, ο δημοκρατικός 'επαναστατικός' τύπος πειθαρχίας είναι πιο βάσιμος απ' ότι νομίζουμε. Σ' ένα έργατικό στρατό ή πειθαρχία είναι θεωρητικά έθελοντική... Στις πολιτοφυλακές ο καταναγκασμός και οι καταχρήσεις που συνεπάγεται ένας τακτικός στρατός δεν θα μπορούσαν να σταθούν ούτε για μία στιγμή. Υπήρχαν οι κανονικές στρατιωτικές τιμωρίες, αλλά εφαρμόζονταν μόνο σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις. Η 'επαναστατική' πειθαρχία εξαρτάται από την πολιτική συνείδηση –σε μία κατανόηση του γ ι α τ ι πρέπει να εκτελούνται οι διαταγές' χρειάζεται καιρός για να έμπεδωθεί αυτή, αλλά χρειάζεται επίσης καιρός για να μετατρέψεις έναν άντρα σε ρομπότ μέσα στους στρατώνες».⁵

Γι' αυτούς που ήθελαν την επανάσταση να προχωρήσει, η ζωή στις πολιτοφυλακές αντικατόπρι-

ζε μόνον την άταξική κοινωνία την όποία άναζητούσαν. Αύτη ήταν ή πηγή τής αντιεξουσιαστικής δομής της. Αντίθετα οί θιασώτες ενός στρατού που θαορίζεται πάνω σε μία Ιεραρχική διοίκηση, πειθαρχία και έξουσία, έχουν σαν μοντέλο τους την κοινωνία που δέχεται τις ταξικές διακρίσεις, έκμετάλλευση και άδικία.

Λίγες μέρες μετά την άφιξη τής φάλαγγας στη Μπουχαράλöz, ενώ προετοίμαζε τις νέες δραστηριότητες που θα αναλάμβανε, τó στρατηγείο έγκαταστάθηκε σε ένα έγκαταλειμένο σπίτι που όνομαζόταν Ρέντα Μονζόνα, ανάμεσα στην Μπουχαράλöz και στην Πίνα ντέ Έμπρο. Στρατώνες για τις διάφορες ύπηρεσίες φτιάχτηκαν γύρω άπ' αυτό και στήθηκε ένα μηχανουργείο για τις έπισκευές των αυτοκινήτων, των όπλων κλπ.

Στά χωριά τής Άραγωνίας, τά όποία είχαν άπελευθερωθεί, είχαν δημιουργηθεί κολλεκτίβες που τράβηξαν την προσοχή του Ντουρρούτι έξαιτίας του αθόόρμητου τρόπου με τόν όποίο έγιναν και τής ταχύτητας με την όποία άρχισαν να λειτουργούν. Συχνοί και φιλικοί δεσμοί αναπτύχθηκαν ανάμεσα στη φάλαγγα και στις κολλεκτίβες. Άντιπροσωπείες των άγροτών πήγαιναν συχνά στη φάλαγγα, μερικές φορές φέρνοντας τροφές, μερικές φορές για να ζητήσουν άπό τó Ντουρρούτι να έπισκεφτεί την κολλεκτίβα για να μιλήσει για τή λειτουργία μιας έλευθερης κομμούνας.

Στη διάρκεια αυτών των έπισκέψεων ό Ντουρρούτι μπόρεσε να καταλάβει τó νόημα που μπορούσε να έχει τó κολλεκτιβιστικό κίνημα τής Άραγωνίας για την εξέλιξη τής επανάστασης. Πρότεινε τó σχηματισμό μιας όμοσπονδίας τής Άραγωνίας που θα την άποτελούσαν όλες οί κολλεκτίβες τής περιοχής. Αύτη ή όμοσπονδία θα έδινε μία όργανωτική δύναμη στους άγρότες και θα βοηθούσε άκόμη για να γίνουν σχέδια για την άνάπτυξη μιας αντιεξουσιαστικής σοσιαλιστικής οίκονομίας. Έβλεπε ότι αυτό θα δημιουργούσε νέες συνθήκες όπου ή άλληλεγγύη ανάμεσα στους άγρότες θα ήταν τó καλύτερο είδος άμυνας έναντίον των έχθρών του κολλεκτιβισμού.

Γυρνώντας πίσω άπό μία τέτοια έπίσκεψη πρότεινε στην Έπιτροπή Πολέμου να στείλει όμάδες πολιτοφυλάκων στις κολλεκτίβες για να βοηθήσουν τους άγρότες στην συγκομιδή καθώς ή στρατιωτική άπραξία τους έκανε άργόσχολους. Ή παρουσία τους εκεί θα ήταν έποικοδομητική καθώς θα μπορούσαν να πούν στους άγρότες για τους οίκονομικούς στόχους τής επανάστασης. Τó ζήτημα συζητήθηκε πολύ. Μετά, τó πέρασαν για συζήτηση στις έκατονταρχίες, έτσι ώστε οί πολιτοφύλακες να μπόρέσουν να καταλάβουν την ιδέα που είχαν συλλάβει και την άνάγκη ύποστήριξης αυτής τής δημιουργίας. Τά άποτελέσματα ήταν καλά. Όμάδες νεαρών αντιεξουσιαστών προσφέρθηκαν έθελοντικά να γίνουν πολεμιστές - παραγωγοί. Αυτό ήταν ή άρχή εκείνου που γρήγορα θα γινόταν ή Όμοσπονδία των Κολλεκτίβων τής Άραγωνίας.⁶

Οί δυο φάλαγγες που θα συνεργάζονταν με τή φάλαγγα του Ντουρρούτι έφτασαν άργά και καθυστέρησαν την επίθεση στη Σαραγόσσα. Αύτη ή καθυστέρηση έξόργισε τó Ντουρρούτι, γιατί επέτρεψε στους φασίστες να ένισχύσουν τις θέσεις τους και να συνεχίσουν την καταπίεση. Αύτη ή κατάσταση είχε σαν άποτέλεσμα μία γενική άνυπομονησία και μερικές όμάδες πρότειναν στην Έπιτροπή Πολέμου να κάνουν επιθέσεις κομμάντος έναντίον των θέσεων - κλειδιά του έχθρου. Αυτές τις επιθέσεις, που είχαν πάντα σαν στόχο την όπισθοφυλακή του έχθρου, τις πραγματοποιούσαν πάντα ή «Όμάδα Μεταλλουργών» και ή «Μαύρη Συμμορία» και άπ' αυτές τις όμάδες προέρχονται οί περίφημοι «δυναμιτιστές» και οί «άντάρτες» τής φάλαγγας.

Στη διάρκεια αυτής τής περιόδου τής αναγκαστικής άπραξίας, έπισκέφτηκαν τó Ντουρρούτι διεθνείς πολιτικές προσωπικότητες, διάσημοι συγγραφείς, πού, έξαιτίας τής αναγκαιότητας τής στιγμής, είχαν γίνει άνταποκριτές έφημερίδων, όπως ό Κολτσώφ και ό Έρεμπουργκ. Έπίσης, πήγαν να τόν δοούν και περίφημοι διεθνείς άναρχικοί, όπως ή Άγγλωρωσίδα Έμμα Γκόλντμαν και ό Γάλλος Σεμπάστιαν Φώρ.

Ή άφιξη τής Έμμα Γκόλντμαν συνέπεσε με τó

μεγάλο έργο τής εγκατάστασης που γινότανε. «Βρήκα τὸ Ντουρρούτι μέσα σ' ένα ἀληθινὸ μελίσσι δραστηριότητας. Ἄντρες πήγαιναν κι ἔρχονταν, γίνονταν συνέχεια τηλεφωνήματα στὸ Ντουρρούτι καὶ συγχρόνως ἡ τρομερὴ φασαρία ποὺ ἔκαναν οἱ ἐργάτες ποὺ τοποθετοῦσαν ἕνα ξύλινο σκελετὸ γιὰ τὸ στρατηγεῖο του δὲν σταματοῦσε ποτέ. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ θορυβώδη καὶ συνεχὴ δραστηριότητα, ὁ Ντουρρούτι μὲ δέχτηκε σὰ νὰ μὲ ἤξερε ἀπὸ παλιά. Ἡ φιλικὴ καὶ ζεστὴ συζήτηση ποὺ εἶχα μ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο ἦταν κάτι ποὺ δὲν περίμενα.

»Εἶχα ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὴ δυνατὴ προσωπικότητα καὶ τὴν ὑπόληψη τοῦ Ντουρρούτι μέσα στὴ φάλαγγα ποὺ εἶχε τ' ὄνομά του. Ἦμουν ἀπερίεργη νὰ μάθω πῶς μπόρεσε νὰ ἐνώσει δέκα χιλιάδες ἐθελοντὲς χωρὶς νὰ ἔχει καμιὰ ἐμπειρία ἢ καμιὰ ἐκπαίδευση καὶ ἰδιαίτερα ἀφοῦ δὲν εἶχε καμιὰ βοήθεια ἀπὸ τὸ στρατό. Ὁ Ντουρρούτι φάνηκε ἐκπληκτὸς ποὺ ἐγώ, μιὰ παλιὰ ἀναρχικὴ ἀγωνίστρια, τοῦ ἔκανα μιὰ τέτοια ἐρώτηση: Ἦμουν ἀναρχικὸς σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ, ἀπάντησε, καὶ ἐλπίζω νὰ παραμείνω. Νὰ γιατί πιστεύω ὅτι θὰ ἦταν κάτι πολὺ ἀσυμβίβαστο μ' ἐμένα νὰ γίνω ἕνας στρατηγὸς καὶ νὰ διατάζω τοὺς ἄντρες μ' ἕνα στρατιωτικὸ πνεῦμα καὶ μὲ ἡλίθια πειθαρχία. Ἦρθαν μαζί μου μὲ τὴ δική τους ἐλεύθερη θέληση, ἔτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τὴ ζωὴ τους ἀκόμη γιὰ τὸν ἀγῶνα. Πιστεύω, ὅπως πιστεύα πάντα, ὅτι ἡ ἐλευθερία γίνεται κατανοητὴ μόνο μὲ ὁρους ὑπευθυνότητας. Θεωρῶ ὅτι ἡ πειθαρχία εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι μιὰ αὐτοπειθαρχία ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ ἕνα κοινὸ ἰδανικὸ καὶ ἀπὸ ἕνα δυνατό συναίσθημα ἀλληλεγγύης. Τὸ μυστικὸ τοῦ Ντουρρούτι», κατέληξε ἡ Ἑμμα Γκόλντμαν «ἦταν ὅτι εἶχε κάνει τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία ἕνα πράγμα».⁷

Ὁ τρόπος ζωῆς καὶ οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ποὺ εἶχαν υἱοθετήσῃ οἱ ἀναρχικοὶ ἐπηρέασαν καὶ τὶς ἄλλες ὁμάδες πολιτοφυλάκων. Οἱ δημοσιογράφοι ποὺ ἔρχονταν νὰ δοῦν ἕναν στρατὸ χωρὶς ἀρχηγούς καὶ πειθαρχία ἔλεγαν στοὺς ἀναρχικοὺς τῆς φάλαγγας: «Ἔσεῖς λέτε ὅτι δὲν εἶναι ἀρχηγὸς κι ὅμως τὸν ὑπακούτε». Καὶ οἱ πολιτοφύλακες ἀπαν-

τοῦσαν: «Τὸν ἀκολουθοῦμε ἐπειδὴ συμπεριφέρεται καλὰ· ἂν ἀλλάξει θὰ χάσει τὸ σεβασμὸ μας καὶ θὰ τὸν ἐγκαταλείψουμε».⁸

Ὅσο ὁ πόλεμος ἦταν μιὰ πραγματικότητα καὶ ὁ Ντουρρούτι ἤξερε τὰ κακὰ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ φέρει στοὺς ἄντρες του, ἀκόμη κι ἂν ἦταν ἐπαναστάτες, γιατί ὁ πόλεμος δημιουργεῖ ἕνα εἶδος ζωῆς ποὺ εἶναι ἐξευτελιστικὸ: «Ἄν αὐτὴ ἡ κατάσταση συνεχιστεῖ, ἡ ἐπανάσταση θὰ ξωφλήσει, γιατί οἱ ἄντρες θὰ φύγουν ἀπὸ δῶ περισσότερο ζῶα παρὰ ἄνθρωποι... Πρέπει νὰ διασοῦμε καὶ νὰ δώσουμε ἕνα τέλος σ' αὐτὸ ὅσο μπορούμε πιὸ γρήγορα».⁹ Αὐτὲς οἱ σκέψεις τὸν γέμιζαν μὲ μιὰ ἀνυπομονησία ποὺ τὸν κατάρτωγε. Πολλὲς νύχτες, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ κοιμηθεῖ, «πῆγαινε στίς φρουρὲς προφυλακῆς καὶ περνοῦσε τὶς ὥρες του μὲ τοὺς φρουροὺς, ἔχοντας τὰ μάτια του καρφωμένα σ' αὐτὰ τῆς Σαραγόσσα. Συχνά, ἔμενε ἐκεῖ μέχρι τὸ πρῶν».¹⁰

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνησυχίες προστέθηκε ἀκόμη μιὰ δυσκολία, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὴν ἀντιμετωπίσει σὰν ἀντιπρόσωπος τῆς φάλαγγας. Ἐπρεπε νὰ κάθεται καὶ ν' ἀκούει τὰ παράπονα τῶν ἀγροτῶν γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀντρῶν τῆς φάλαγγας στὰ χωριά. Συνήθως ἦταν μικρὰ παραπτώματα, ἀλλὰ ἦταν ἤδη κατάφωρα σημάδια γιὰ τὰ κακὰ ποὺ ἔφερνε μαζί του ὁ πόλεμος. Ὅταν συνέβαινε αὐτὸ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς ἐκθέσει σ' ἕνα ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀνθρώπων ἔτσι ὥστε τὸ σύνολο νὰ σκεφτόταν γι' αὐτὰ τὰ προβλήματα.

Ἀλλὰ μερικὲς φορὲς μόνον ἡ ἀποδοκιμασία δὲν ἦταν ἀρκετή. Μιὰ μέρα βρῆκε ἕναν ἀντιπρόσωπο μιᾶς ἑκατονταρχίας πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν τόμμά του. Ὁ τελευταῖος τοῦ ἐξήγησε ὅτι πέντε ἄντρες στοὺς ὁποίους εἶχε ἀνατεθεῖ νὰ φρουροῦν μιὰ γέφυρα, εἶχαν ἐξαφανιστεῖ καὶ ὅτι αὐτὸς τοὺς ἔψαχνε. Τοὺς βρῆκαν νὰ πίνουν κρασί σ' ἕνα γειτονικὸ χωριό. Ὁ Ντουρρούτι τοὺς ρώτησε: «Ἀντιλαμβάνεστε τὴ σοβαρότητα τῆς πράξης σας; Δὲν ξέρετε ὅτι ἀπὸ τὸ πόσο ποὺ ἐγκαταλείψατε θὰ μπορούσαν νὰ εἰσχωρήσουν οἱ φασίστες καὶ νὰ σφάζουν τοὺς συντρόφους τῶν ὁποίων ἡ ἀσφάλεια ὀρι-

οκόταν στα δικά σας χέρια; Δεν σ'αξίζει να ανήκετε στην φάλαγγα της CNT. Δώστε μου τις ταυτότητές σας». Του τις έδωσαν. Αυτό ήταν το τελευταίο πράγμα που περίμενε να κάνουν. «Δεν είστε ούτε μέλη της CNT, ούτε εργάτες, ούτε σκατά. Δεν ανήκετε πιά στη φάλαγγα. Πηγαίνετε σπίτι σας». Αυτοί όχι μόνο δεν ταραχτήκαν, αλλά έδειχναν ευχαριστημένοι. 'Ο Ντουρρούτι εξοργίστηκε από μια τέτοια συμπεριφορά. «Δεν ξέρετε ότι τα ρούχα που φοράτε ανήκουν στο λαό; Βγάλτε τα παντελόνια σας!» Και γύρισαν πίσω στη Βαρκελώνη φορώντας μόνο τα σώβρακά τους.¹¹

'Ο Ντουρρούτι ήταν ικανός να μεταπηδήσει από την πιο μεγάλη όργη στην απόλυτη ήρεμία. Μετά απ' αυτή τη σκηνή ζήτησε από τη Μόρα να τηλεφωνήσει στη Βαρκελώνη. 'Ηθελε να μιλήσει στο Ρικάρντο Σάντς: «Ρικάρντο, ξέρεις ότι κάποιο πολιτικό κόμμα στη Σαμπαντέλλ έχει όκτω πολυβόλα κρυμμένα στο αρχηγείο του; Σου δίνω 8 ώρες προθεσμία για να μου φέρεις αυτά τα πολυβόλα. Κι επίσης στείλε μου και τρεις αγρονόμους».¹² 'Εκείνη τη μέρα ο Ντουρρούτι είχε επισκεφτεί μερικές κολλεκτίβες και οι περισσότερες απ' αυτές έκαναν παράπονα για το ότι δεν είχαν τεχνικούς. Μερικές είχαν ζητήσει αγρονόμους και τεχνικούς που θα ήταν ικανοί να τους καθοδηγήσουν στο νέο τύπο γεωργίας που ήθελαν να δοκιμάσουν. Μερικοί παρατήρησαν ότι οι καλύτεροι αγωνιστές είχαν φύγει από το χωριό για να καταταγούν στις πολιτοφυλακές. 'Ο Ντουρρούτι πήρε τα ονόματα αυτών που είχαν καταταγεί στη δική του φάλαγγα και τους ζήτησε να παρουσιαστούν μπροστά στην 'Επιτροπή Πολέμου: «Δεν σ'αξίζει να χρειάζομαστε στη φάλαγγα». Βλέποντας την έκπληξη στα πρόσωπα των αγωνιστών αγροτών ο Ντουρρούτι άλλαξε τον τόνο του και είπε χαμογελώντας: «Δεν είναι αυτό που νομίζετε. Το ξέρω ότι είστε καλοί πολεμιστές, ότι είστε γενναίοι, ότι έχετε το κουράγιο να υποστείτε τα πάντα, αλλά οι άνθρωποι του χωριού σας σ'αξίζουν πίσω. Ξέρουν ποιοί είστε και έχετε την εμπιστοσύνη τους. 'Η δουλειά που θα κάνετε στα χωριά σας είναι πιο σπουδαία από το να σκοτώνετε φασίστες. Αυτό που δημιουργούμε είναι εκείνο που θα επιβιώσει ιστορικά».¹³

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Χοσέ Μίρα, Οι Συνομοσπονδιακοί 'Αντάρτες, σελ. 110. «Ειπώθηκε ότι (ο Ντουρρούτι) είχε συμφωνήσει να περιμένει μέχρις ότου οι φάλαγγες που θα πήγαιναν προς τα βόρεια του 'Εβρου καταλάβουν το Κουίντο και το Μπελνίτ και έρθουν σ' επαφή με μας γύρω από τις πηγές του 'Εβρου».

N.B. Αυτή η άκίνητοποίηση της φάλαγγας ήταν ένα από τα πιο άμφιλεγόμενα θέματα. Δεν στάθηκε ποτέ δυνατό να βρεθεί ποιος είχε πάρει την πρωτοβουλία γι' αυτό το σταμάτημα. Μερικοί άνθρωποι λένε ότι το διάταξε η Κεντρική 'Επιτροπή των Πολιτοφυλακών στη Βαρκελώνη. Γιατί ένα από τα σχέδια που έγιναν όταν ο Ντουρρούτι έφυγε από τη Βαρκελώνη ήταν μια απόβαση στη Μανιόρκα και για να γίνει αυτό ήταν απαραίτητο να συγκεντρωθεί μια μεγάλη ποσότητα πολεμικού υλικού.

Σύμφωνα με τον Χοσέ 'Αλμπερόλλα, τον Πολιτιστικό Σύμβουλο στο Συμβούλιο της 'Αραγωνίας, ήταν «λάθος να κάνουμε το μέτωπο στις πεδιάδες και έξω από τα τείχη της Χουέσκα. Θα εκτίθονταν σε κινδύνους και θα έπεφταν πάνω στη Σαραγκόσα σά θύελλα. Αυτό φαινόταν δυνατόν και θα μπορούσε να έχει επιτυχία γιατί οι στασιαστές αγνοούσαν τον αριθμό των αντιφασιστών αγωνιστών που, μέσα σε λίγες ώρες, είχαν μόλις πρόσφατα θριαμβεύσει στην πρωτεύουσα της Καταλωνίας». (CNT, άρθρο της 16 'Ιούνη 1961).

'Ο Φελίπε 'Αλαϊζ, που συμφωνεί με τον 'Αμπερόλλα, νομίζει ότι «η πιο σημαντική πράξη της φάλαγγας ήταν το γεγονός ότι είχε φτάσει στο Μπουχαλάρδζ χωρίς να σταματήσει, γιατί η χώρα του Μονέγκρος, που εκτείνεται από τον 'Εβρο ως τη Σέγκρε, καλλιεργείται περισσότερο με σάρι. Οι άκτες της Θίνθα, ανάμεσα στον 'Εβρο και τη Σέγκρε όχι μόνο παράγουν μια άφθονη ποσότητα σταριού αλλά ακόμη και πολλά άλλα προϊόντα που καλλιεργούνται έντατικά όπως είναι τα φρούτα εκλεκτής ποιότητας. 'Η επιτυχία της κολλεκτιβιστικής απόπειρας στην 'Αραγωνία βασίστηκε σ' αυτό ακριβώς, το γεγονός μιας εύφορης υπαίθρου». E S P A G N E I N D O M P T E E, Αύγουστος 1939.

2. 'Η φάλαγγα «'Ασκάζο» ακολουθώντας το παράδειγμα της φάλαγγας «Ντουρρούτι», δεν σταμάτησε στη Λερίντα αλλά προχώρησε κι έφτασε μέχρι το Μπαρμπάστρο. 'Ηταν εκεί κι ο Συνταγματάρχης Βιλλάλμπα και ο Συνταγματάρχης Γκονζάλες Μοράλες. 'Ηταν οι αρχηγοί αυτού του τμήματος από το Τάγμα της Μοντάνα, που είχε μείνει πιστό στη Δημοκρατία. Μέχρι να φτάσει η φάλαγγα «'Ασκάζο», αυτοί οι δυο στρατιωτικοί είχαν κάνει πολύ λίγα για να οργανώσουν το μέτωπο. 'Εγινε μια συζήτηση και αποφασίστηκε ότι αυτοί οι δυο θα γίνονταν τεχνικοί της φάλαγγας. 'Εξ αιτίας αυτού η φάλαγγα έγινε η πιο σημαντική δύναμη στην περιοχή.

'Αμέσως άρχισε μια περικύκλωση της Χουέσκα και μια έπιθεση στο Σιετάμο. 'Αφού προχώρησαν, έγινε μια υποχώρηση, αλλά αργότερα προχώρησαν πάλι χάρη στη βοήθεια της Διεθνούς ομάδας του Ντουρρούτι. Λίγο μετά την εμφάνιση της φάλαγγας «'Ασκάζο», έφτασε μια σημαντική ομάδα διεθνών έθελοντών. 'Ανάμεσά τους ήταν και μια ομάδα που ονομαζόταν «Δικαιοσύνη και

«Ελευθερία» με αρχηγό τόν σοσιαλιστή Ροσέλλι. «Εφτασε κι άλλη μια ομάδα Ιταλών, επίσης, αναρχικών, και ανάμεσά τους ήταν ο Καμίλο Μπερνέρι και ο Φόσκο Φαλάτσι. Ο Χάνς Μπέιμλερ, επικεφαλής μιας ομάδας Γερμανών αντιφασιστών, πήγε κι αυτός στο μέτωπο της Χουέσκα. Από την αρχή κιόλας ο αγώνας ήταν πολύ σκληρός σ' αυτό τόν τομέα. Ποτέ δεν έγινε γνωστό γιατί η Χουέσκα δεν έπεσε στα χέρια αυτών των δυνάμεων.

3. Οι μονάδες του ΡΟΥΜ, με διοικητή τόν Ροβίρα, πήραν τόν όνομα «Λίνα Όντενα», ενός αγωνιστή του ΡΟΥΜ, πού είχε πεθάνει στη διάρκεια του αγώνα στη Βαρκελώνη. «Εφτασαν στην Άλκουμπιέρ γρήγορα αλλά ήταν λίγοι. Αντίθετα η Φάλαγγα Κάρλ Μάρε (PSUC), πού έφυγε από τη Βαρκελώνη με 1.300 άντρες, έχασε πολύτιμο καιρό κατασκηνώνοντας γύρω από τή Λερρίντα, όπου προσάβησαν να πείσουν τούς στρατιώτες πού βρίσκονταν ακόμη στην πόλη να ένωθούν με τή φάλαγγα.

4. Για τήν περιγραφή τής δομής τής Φάλαγγας χρησιμοποιήσαμε τόν διβλίο του Χοσέ Μίρα, πού ήδη αναφέραμε και τή μαρτυρία του Χοσέ Έσπλουγκας, πού ήταν υπεύθυνος στις Έκατονταρχίες. Χρησιμοποιήσαμε ακόμη και τή μαρτυρία του Ρικάρντο Ριόντα, πού ήταν μέλος τής Επιτροπής Πολέμου καθώς και τις εκατοντάδες απαντήσεις πού έδωσαν σ' ένα έρωτηματολόγιο πού στείλαμε, διάφορα μέλη τής Φάλαγγας πού έχουν επιζήσει.

5. Τζώρτζ Όργουελ: «Φόρος τιμής στην Καταλωνία, "Αρκουρτ Μπρέις, 1952, σελ. 28 και 29.

6. Άλάρντο Πράτς, ENTRE LOS CAMPESINOS DE ARAGON. Έκδόθηκε στη Βαρκελώνη τόν 1937. Αυτό είναι ένα ζωντανό ρεπορτάζ του πολέμου. Δίνει σημαντικά στοιχεία για τόν Εκίνημα των κολλεκτίβων στην Άραγωνία. Στη σελίδα 76 γράφει για τόν Ντουρρούτι και τήν Όμοσπονδία των Κολλεκτίβων: «άποφασίστηκε από τόν λαό στα ίδια τα χαρακώματα του Μπουχαλαρόζ σέ μια ιστορική συγκέντρωση με πρόεδρο τόν Ντουρρούτι».

7. 20 Νοέμβρη, μια μπροσούρα. Έκδόσεις CNT, Βαρκελώνη 1936. Μαρτυρία τής Έμμα Γκόλντμαν.

8. Στο ίδιο. Μαρτυρία του Άντρέ Ούλμαν, έργο άναφ.

9. Μαρτυρία τής Έμιλιέν Μορίν.

10. Στο ίδιο.

11. Μαρτυρία πολλών πολιτοφυλάκων. Ο Ήλιος Έρεμπουργκ επίσης τόν αναφέρει στό βιβλίο του SA NUIT TO-MBA.

12. Ρικάρντο Σάντς, Ντουρρούτι, Φυλλάδιο, Έκδόσεις CNT, Τουλούζη 1946.

13. Μαρτυρία ενός αγωνιστή τής CNT από τή Βαλντερόμπλες (Άραγωνία).

7. Η Υπόγεια Έπανάσταση

Μετά από δυό βδομάδες πολέμου στό μέτωπο τής Άραγωνίας τά πολεμοφόδια είχαν εξαντληθεί. Δεν υπήρχαν σφαίρες για τά όπλα, και τά ίδια τά όπλα, παλιά μοντέλα του 94, έπρεπε νά επισκευάζονται συχνά όταν δεν άχρηστεύονταν τελείως. Τό πυροβολικό χρησιμοποιούσε τις όβιδες του πολύ οικονομικά και τά πολύ σπάνια άεροπλάνα έκαναν μόνον σύντομες πτήσεις και κατάφερναν μόνον νά έξοργίζουν τούς φασίστες, πού χρησιμοποιούσαν κιόλας τά Ιταλικά και τά Γερμανικά άεροπλάνα.

Οι φάλαγγες των πολιτοφυλάκων πού ήταν στα Νότια του Έβρου προσπαθούσαν νά καταλάβουν τόν Μπελοίτ, πού άντιστεκόταν. Οι στασιαστές έστελναν έξοπλισμό και στρατεύματα από τή Σαραγόσα και τήν Καλαταγιούντ. Στην περιφέρεια γύρω άπό τήν Άλκουμπιέρ, ή πολιτοφυλακή άντιμετώπιζε μια σθεναρή φασιστική άντίσταση. Οι φασίς έξήξεραν ότι τόν νά έγκαταλείψουν αυτή τή θέση σήμαινε ένα ρήγμα ανάμεσα στη Χουέσκα και τή Σαραγόσα πού θά είχε σά συνέπεια τήν άπώλεια του Βορρά. Στην περιοχή πού βρίσκόταν ή φάλαγγα του Ντουρρούτι ή άπραξία ήταν τέλεια. Μόνον οι άντάρτες πραγματοποιούσαν μερικούς άθλους, πού μερικές φορές είχαν μια δυνατή ψυχολογική επίδραση. Άλλά τά στρατεύματα πού ήταν κοντά στη Σαραγόσα, χωρίς νά είναι σέ θέση νά έπιτεθούν έναντίον της, ανέβαιναν έναν Γολγοθά.

Έπιωφελούμενος άπ' αυτή τήν ήρεμία, ό Ντουρρούτι πήγε στη Βαρκελώνη. Ήθελε νά μελετήσει τήν κατάσταση στην Άραγωνία και τούς τρόπους με τούς όποιους θάβγαιναν άπ' τόν άδιέξοδο, πού δημιουργούσε ή έλλειψη πολεμικού ύλικού, μαζί με τήν Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλάκων. Στο δρόμο του άπό τήν Μπουχαλαρόζ στη Βαρκελώνη μπόρεσε νά καταλάβει πόσο είχαν αλλάξει τά πράγματα: «Ο σίφουνας πού είχε συνεπάρεται τόν λαό στις πρώτες μέρες του αγώνα είχε έξαφανιστεί. Τώρα οι χωριάτες και οι εργάτες είχαν διοχετεύσει τόν ένθουςιασμό τους στην άλλαγή του τρόπου ζωής τους. Είχαν δημιουργηθεί καινούργιες κοινωνι-

κές σχέσεις. 'Ο λαός, δηλαδή οι έργάτες και οι αγρότες, ήταν όπλισμένοι και φρουρούσαν τις εισόδους και τις εξόδους των χωριών. Ούτε «φρουροί εφόδου», ούτε «άστυνομικοί», ούτε στολές, αλλά παντού όπλισμένοι άντρες.

Καθώς περνούσε μέσα από ένα χωριό στα περικόρια της Λερίντα, ο Ντουρρούτι σταμάτησε και παρουσιάστηκε στον έλεγχο των έργων σαν ένας πολιτοφύλακας που έρχόταν από το μέτωπο, λέγοντας ότι χρειάζεται θενζίν. 'Ηθελε να δεί πώς αντιδρούσαν οι κάτοικοι ενός χωριού που είχε 3.000 κατοίκους. Του είπαν να πάει στην 'Επαναστατική 'Επιτροπή που ήταν στο παλιό Δημαρχείο. 'Εκεί θάπαιρνε ένα κουπόνι. 'Ο Ντουρρούτι διάσχιζε την πλατεία. 'Ηταν σχεδόν μεσημέρι και δεν υπήρχαν διαβάτες, μόνο μερικές γυναίκες που έβγαιναν έξω από μια εκκλησία με τσάντες γεμάτες τρόφιμα. 'Ο Ντουρρούτι τις ρώτησε να του δείξουν το δρόμο για να πάει στην 'Επιτροπή και γιατί έβγαιναν από την 'Εκκλησία; 'Οχι, όχι, δεν υπήρχε παπάς. 'Ο παπάς είναι στα χωράφια και καλλιεργεί τη γη μαζί με τους άλλους αγρότες. Να τον σκοτώσουν; Γιατί; Δεν είναι επικίνδυνος. Λέει ακόμη ότι θα παντρευτεί ένα κορίτσι από το χωριό. Είναι ευτυχισμένος με την καινούργια κατάσταση. 'Η εκκλησία; 'Α, ναι, η εκκλησία. Είχαν κάψει όλους τους αγίους. 'Ο θεός είχε εξαφανιστεί, κι αφού ο θεός δεν υπήρχε πιά, η συγκέντρωση είχε αποφασίσει ν' αντικαταστήσει το («'Αντιός») με τη λέξη «Σαλούντ». Στην εκκλησία είχαν εγκαταστήσει το συνεταιρισμό των τροφίμων και έπειδή υπήρχε πλήρης κολεκτιβισμός, όλοι χρησιμοποιούσαν αυτό το χώρο.

Στην επιτροπή υπήρχε μόνον ένας άντρας, μάλλον γέρος. 'Ηταν πρώτα δάσκαλος, αλλά τον είχαν αντικαταστήσει δυο μήνες πριν από την επανάσταση μ' έναν νεαρό δάσκαλο από τη Λερίντα. 'Από τότε δεν έκανε τίποτε, αλλά μετά την επανάσταση είχε προσφερθεί έθελοντικά για μια διοικητική θέση στην 'Επιτροπή. Τα άλλα μέλη δούλευαν. Τό απαιτούσε η εποχή, και, ιδιαίτερα αφού πολλοί από τους νέους του χωριού είχαν πάει στο μέτωπο και το στάρι έπρεπε να μαζευτεί. 'Αλλιώς, τί θα είχαν να φάνε όλο το χρόνο;

'Ο Ντουρρούτι ρώτησε πώς είχε εκλεγεί η 'Επιτροπή. Είχε γίνει μια συγκέντρωση και είχαν πάρει μέρος όλοι οι κάτοικοι. Πήραν υπόψη τους τις ικανότητες καθενός και —σ' αυτό το σημείο ο γέρος επέμενε— ιδιαίτερα τη συμπεριφορά τους πριν από την επανάσταση. Πολιτικά κόμματα; Μερικοί δημοκράτες, ίσως και μερικοί σοσιαλιστές, αλλά όχι, οι πολιτικές προτιμήσεις δε μετρούσαν. 'Η επιτροπή αντιπροσώπευε όλο το χωριό, κι έτσι ήταν απαραίτητο να έχει τη γνώμη του καθενός. Πολιτικά κόμματα, για ποιά σκοπό; Δουλεύει κάποιος για να φάει και τρώει για να δουλέψει. Δεν είναι διαμέσου των πολιτικών κομμάτων που μεγαλώνει το στάρι, που μαζεύονται οι έλιές, που φροντίζονται τα ζώα. 'Οχι, όχι, τα προβλήματα είναι συλλογικά και πρέπει να λύνονται συλλογικά. 'Η πολιτική διαιρεί και το χωριό θέλει να ζήσει τελείως κολεκτιβοποιημένο.

''Όλοι είναι ευτυχισμένοι, αλλά τί γίνεται με τους παλιούς άφέντες; Οι παλιοί άφέντες δεν είναι ευχαριστημένοι' δεν το λένε γιατί φοβούνται, αλλά μπορείς να το δεις στα πρόσωπά τους. Μερικοί είχαν μπει στην κολεκτίβα, άλλοι είχαν διαλέξει αυτό που τώρα λέγεται «άτομικισμός». Είχαν κρατήσει τη γη τους, αλλά πρέπει να την καλλιεργούν μόνοι τους, γιατί δεν υπάρχει πια έκμεταλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Κι αν δεν μπορούν να καλλιεργήσουν τη γη τους; Τότε η κολεκτίβα παίρνει την ακαλλιεργητή γη τους, γιατί θάταν έγκλημα άπέναντι στην κοινότητα να την αφήσουν να ρημάξει.

'Ο Ντουρρούτι έφυγε από το χωριό. Στον έλεγχο τον ρώτησαν αν πήρε το δελτίο του. Χαμογέλασε, είπε «Ναι», φώναξε «Σαλούντ» και το αυτοκίνητο συνέχισε το ταξίδι του για τη Βαρκελώνη. Αυτή η έμπειρία, του να βρίσκει εργατικό έλεγχο, επαναλαμβανόταν συχνά στην πορεία του ταξιδιού του, αποδεικνύοντας ότι οι ένοπλοι έργατες και αγρότες ήταν εκείνοι που φρουρούσαν παντού. Στά μεγαλύτερα χωριά, η ζωή ήταν πιο περίπλοκη, αλλά οι κανόνες ήταν οι ίδιοι. 'Αντικαθρεφτίζοντας πάντα την Κεντρική 'Επιτροπή των Πολιτοφυλακών, κά-

θε πολιτικό κόμμα και κάθε εργατική οργάνωση αντιπροσωπεύονταν στην επιτροπή, αλλά πάντα υπάγονταν σε μια μικτή αντιπροσώπευση, έτσι ώστε κάθε έγγραφο για να είναι έγκυρο έπρεπε να έχει τη σφραγίδα κάθε οργάνωσης ή κόμματος. Όσο για τα έργαστάσια, τα μαγαζιά και τις υπηρεσίες, όλα είχαν κολλεκτιβοποιηθεί και υπάγονταν στις συνελεύσεις των εργατών, τη μόνη εξουσία που μπορούσε να όρισει αυτούς που θα αναλάμβαναν υπεύθυνες θέσεις και ελεγκτικές δραστηριότητες.

Στη Βαρκελώνη η εικόνα ήταν ακόμα πιο θετική. Ακόμη και στις πόρτες των εργοστασίων υπάρχουν όπλισμένοι άντρες. Τα τρόλλεϊ καθώς και τα λεωφορεία λειτουργούσαν κάτω από τον εργατικό έλεγχο. Είχαν ακόμη κολλεκτιβοποιηθεί τα τραίνα και τα πλοία. Η βιομηχανία ήταν στα χέρια των εργατών και σ' όλα τα παραγωγικά κέντρα κυμάτιζαν έμφανως οι κόκκινες και μαύρες σημαίες καθώς και επιγραφές που ανακοίνωναν ότι είχαν πράγματι κολλεκτιβοποιηθεί. Η επανάσταση φαινόταν να είναι καθολική. Οι αλλαγές ήταν επίσης φανερές και στις κοινωνικές σχέσεις. Οι προηγούμενοι φραγμοί που συνήθως ξεχώριζαν αυθαίρετα τους άντρες από τις γυναίκες είχαν εξαφανιστεί. Στα καφενεία και σε άλλους δημόσιους χώρους υπήρχε ένα ανάκατεμα των φύλων, που ούτε να το φανταστεί μπορούσε κανείς προηγούμενα. Η επανάσταση είχε καθιερώσει έναν αδερφικό χαρακτήρα στις κοινωνικές σχέσεις που είχε γίνει ακόμη βαθύτερος με την πράξη και έδειχνε καθαρά ότι ο παλιός κόσμος είχε πεθάνει, είχε πεθάνει για τα καλά. Όταν ο Ντουρρουτί είπε στον Βαν Πάασεν ότι ένας καινούργιος κόσμος γεννιόταν, δεν είχε άδικο και ήξερε πολύ καλά ότι συνέβαινε μια κατάφωρη επανάσταση.

Οι δημοκράτες και οι σοσιαλιστές ηγέτες, ιδιαίτερα οι κομμουνιστές ήθελαν να καταπνίξουν αυτή τη συλλογική έκρηξη με οποιοδήποτε μέσο, αλλά δεν τα κατάφεραν. Ακόμη έβαζαν τα δυνατά τους για να «πλαστογραφήσουν» το χαρακτήρα της επανάστασης και να μειώσουν στο ελάχιστο το πε-

δίο δράσης της, λέγοντας ότι «δεν γινόταν επανάσταση στην Ισπανία αλλά υπήρχε μόνο μια ένθουσιώδης υποστήριξη της κυβέρνησης απ' τις μάζες». Αυτά περίπου είπε ο Τζέζους Χερνάντεζ, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος στον ανταποκριτή της Ντεπές της Τουλούζης, τον Αύγουστο του 1936. Αλλά θαπρεπε κάποιος να είναι τυφλός για να μη βλέπει ότι ακόμα και οι άνθρωποι είχαν αλλάξει. Αυτό ήταν κάτι που μπόρεσε να παρατηρήσει ο Ντουρρουτί πριν να πάει στις επιτροπές. Μπορούσε να δει πώς σκέφτονταν και αντιδρούσαν οι μάζες. Στο χωριό που επισκέφτηκε, είχε πάρει πολύ θεμελιωμένες απαντήσεις. Μιλώντας στους εργάτες των σιδηροδρόμων, στους μεταλλουργούς ή στους ύφαντουργούς, ανακάλυψε το ίδιο επαναστατικό πάθος. Παντού στο έπιπεδο της θάσης, η επανάσταση προχωρούσε.

Αφού επισκέφτηκε μερικά βιομηχανικά κέντρα και κόμποσα συνδικάτα, ο Ντουρρουτί πήγε στο στρατηγείο των CNT - FAI στην οδό Λαϊετάνα, εκεί που ήταν πρώτα το αρχηγείο των αφεντικών και που ονομάζονταν Κάζα Κάμπο. Στην είσοδο και στον προθάλαμο υπήρχε μια έντυπωσιακή ένοπλη δύναμη. Τον αέρα δονούσε μια ατμόσφαιρα μεγάλης δραστηριότητας. Κατά κάποιο τρόπο η «Κάζα CNT - FAI» είχε γίνει το ζωτικό κέντρο της Βαρκελώνης και της Καταλωνίας. Μπορούσε κάποιος να διαβάσει στο τοίχο μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική επιγραφή: «Νάσαι σύντομος, σύντροφε. Η επανάσταση δεν γίνεται με τα λόγια αλλά με τις πράξεις».²

Αλλά δεν ήταν ο μηχανισμός που θα γεννούσε μια γραφειοκρατία, η οποία θα κατέστρεφε την επανάσταση. Ο Ντουρρουτί είχε μακρές συζητήσεις με τον Μαριάνο Ρ. Βάσκουεζ πάνω σ' αυτό το θέμα. Ο Γενικός Γραμματέας της CNT συμφώνησε ότι υπήρχε περίπτωση να θυσιστούν μέσα στο βάλτο της γραφειοκρατικής ρουτίνας. Αλλά δεν υπήρχε άλλος τρόπος για να λειτουργήσουν, γιατί η CNT είχε γίνει κάτι αναπόσπαστο απ' τη λύση όλων των τοπικών και περιφερειακών προβλημάτων. Όλα τα παραγωγικά κέντρα τα έλεγχαν οι εργάτες. Τα συνδικάτα έπρεπε να μελετήσουν όλα τα προβλή-

ματα που προέρχονταν από την οικονομική διοίκηση και την πορεία όλης αυτής της συγκρότησης. Η λειτουργία τους δεν ήταν τέλεια κι είχαν επίσης υπερβολικό προσωπικό. Άλλα όλ' αυτά πήγαζαν από την καινούργια κατάσταση που δημιουργήθηκε από την επανάσταση μαζί με τα καινούργια και αναπόφευκτα προβλήματα.

Στην πραγματικότητα ο μηχανισμός δεν ήταν συγκεντρωτικός. Κάθε οργάνωση ελέγχονταν από τα συνδικάτα. Οι άνθρωποι που δούλευαν εκεί πληρώνονταν ακόμη από τις επιχειρήσεις όπου είχαν δουλέψει πριν και η διοίκησή τους ελέγχονταν από την εργοστασιακή συνέλευση. Συνεπώς, ο έλεγχος έρχόταν απ' τη βάση. Ο Ντουρρούτι κατάλαβε ότι ο Μαριάνο είχε συνείδηση του κινδύνου: «Η επανάσταση δοκίμαζε τον αναρχισμό. Υποστηρίζαμε την επανάσταση για πολλά χρόνια και τώρα, τη στιγμή της αλήθειας, δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε την ευθύνη της καθοδήγησής της. Έλπίζουμε ότι η ποιότητά μας σαν αγωνιστές θα μας προστατέψει από τον προσωπικό εκφυλισμό. Περισσότερο παρά ποτέ, η κατάσταση σήμερα απαιτεί συνεχή παρακολούθηση της δομής απ' τη βάση. Ο μόνος τρόπος για να φυλάξουμε την οργάνωση από τον υποσκελισμό των απλών αγωνιστών είναι οι τελευταίοι να ελέγχουν ενεργητικά τους αγωνιστές που η επανάσταση τοποθέτησε σε ηγετικές θέσεις».3 Ο Ντουρρούτι έφυγε έχοντας πειστεί ότι, μέχρι τώρα, ο θρίαμβος δεν είχε γυρίσει τα κεφάλια των αναρχικών αγωνιστών, που μέσα σε μια στιγμή είχαν γίνει τα βασικά κέντρα της καινούργιας κατάστασης.

Δυσκολεύτηκε ν' αναγνωρίσει τον Γκαρθία Όλιβέρ, που είχε εγκαταστήσει το Στρατηγείο του στη Ναυτική Σχολή. Είχε αναλάβει ατέλειωτα καθήκοντα που απαιτούσαν συνεχή δουλειά. Όλοι οι αντιπρόσωποι της CNT και της FAI, που έρχονταν στην Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών για να συζητήσουν τα προβλήματα που έβαζε ο πόλεμος, ήθελαν να μιλήσουν στον ίδιο τον Γκαρθία Όλιβέρ και όχι στους γραμματείς. Ήθελαν να σιγουρευτούν ότι τα προβλήματά τους δεν θα ξεχνιόνταν μέ-

σα σ' ένα φάκελλο. Ο Γκαρθία Όλιβέρ δεν είχε καιρό ούτε για να ξυριστεί. Σε μια γωνιά του δωματίου είχε ένα κρεβάτι έκστρατείας, όπου αναπαύονταν λίγες ώρες τη νύχτα, μετά την καθημερινή συγκέντρωση της Κεντρικής Έπιτροπής των Πολιτοφυλακών.

Ο Ντουρρούτι έθεσε άμέσως το σημαντικό θέμα για την επίθεση στη Σαραγόσσα στον Γκαρθία Όλιβέρ: τη σπουδαιότητα που είχε η κατάληψη της πρωτεύουσας της Αραγωνίας, την ανάγκη για πολεμικό υλικό κ.λπ. Έμαθε απ' τον Γκαρθία Όλιβέρ ότι η επίθεση κατά της Σαραγόσσα είχε αναβληθεί. Προετοιμαζόταν η κατάληψη της Μαγιόρκα. Στην πραγματικότητα, αυτή η επιχείρηση ήταν περισσότερο σημαντική από στρατιωτική άποψη. Μ' αυτή την επίθεση ο πόλεμος θα εξαπλωνόταν και η Ιταλία θα αναγκαζόταν να αναμειχθεί άμεσα. Η Αγγλία δεν θα μπορούσε να ανεχθεί την Ιταλική παρουσία στη Μεσόγειο και στη συνέχεια θα ανακατευόταν κι αυτή. Το πεπρωμένο της επανάστασης αποφαιζόταν τώρα έξω από την Ισπανία. Ήταν επίσης απαραίτητο να προσπαθήσουν και να πραγματοποιήσουν μια εξέγερση στο Μαρόκο.

Ο Ντουρρούτι παρατήρησε ότι οι Άγγλοι και οι Γάλλοι θα μπορούσαν εύκολα να έρθουν σε μια συμφωνία με τους Ιταλούς για να περιορίσουν την επέκταση της σύγκρουσης. Και μετά η επιχείρηση στη Μαγιόρκα ήταν πολύ ριψοκίνδυνη ενώ η κατάληψη της Σαραγόσσα ήταν κάτι ζωτικό για την κατάκτηση του Βορρά. Αν έρχονταν σε επαφή με το Μπιλμπάο και τις Άστουριες, θα μπορούσαν μετά να τραβήξουν πίσω τις δυνάμεις του Φράνκο προς το Νότο και να δώσουν μια αποφασιστική μάχη στην Ανδαλουσία. Όταν θα ήταν κύριοι της χερσονήσου, θα μπορούσαν να αντισταθούν σ' έναν διεθνή αποκλεισμό.

Δυό διαφορετικές απόψεις βρέθηκαν αντιμέτωπες. Η μια ήταν η κρατικά ελεγχόμενη στρατηγική του Γκαρθία Όλιβέρ. Η άλλη ήταν μια επαναστατική άποψη. Η τραγωδία του αγωνιστή αναρχικού άρχιζε. Από κεί και πέρα η επανάσταση θα υπο-

τάσσονταν στα απρόβλεπτα του πολέμου. Ο Γκαρθία Όλιβερ υπενθύμισε στον Ντουρρουτί ότι η αποψη του ήταν αυτή που είχε υιοθετηθεί από τη CNT στις 20 'Ιούλη' το να δεχτούν τη συνεργασία με τα διάφορα πολιτικά κόμματα σήμαινε ότι θα εγκατέλειπαν την επανάσταση. "Όταν η ομάδα τους, η «Νοζότρος» υποστήριζε ότι ήταν υπέρ της επανάστασης, οι πιθανότητες ήταν αβέβαιες αλλά η συμπεριφορά τους ήταν σωστή και συμφωνούσε με το αναρχικό ιδανικό. Η εφαρμογή της θεωρίας τους μπορεί να είχε οδηγήσει σε μία περιπέτεια που θα είχε σαν κατάληξη την πολιορκία της Βαρκελώνης. Άλλα επίσης μπορεί να προκαλούσε μία συντριπτική επίθεση εναντίον της Σαραγόσας και αν υπήρχε μία κοινή δράση με το Λεβάντε, ένα μέρος της κερσονήσου θα παρέμενε κάτω από ένα επαναστατικό καθεστώς. Αυτή η λύση είχε απορριφθεί από την πλειοψηφία. Είχε υιοθετηθεί η θέση του Σαντιγιάν, δηλαδή, μία συνεργασία με τις διάφορες πολιτικές ομάδες.⁴

Η CNT και η FAI, επειδή είχαν συμμαχήσει με τα πολιτικά κόμματα, λειτούργησαν οά φραγμός για την εξάπλωση της επανάστασης. Στην κατάλληλη στιγμή δεν ήξεραν πώς να δώσουν μία επαναστατική συνέχεια στο θρίαμβο της Βαρκελώνης. Επρόκειτο να παραμείνουν ο' ένα είδος έντασης, ενώ περίμεναν την ήττα των φασιστών. Πώς ήταν δυνατόν να χτυπήσουν τον έχθρό, που ήταν έφοδιασμένος μ' έναν εξαιρετικό στρατιωτικό μηχανισμό; Η Καταλωνία δε διέθετε καμιά απ' τις πρώτες ύλες που ήταν απαραίτητες για μία πολεμική βιομηχανία. Τους έλειπαν επίσης και τα χρήματα, με τα οποία θα αγόραζαν πολεμικό υλικό απ' το εξωτερικό. "Αν διάλεγε τον επαναστατικό δρόμο, η CNT μπορεί να είχε ξεσηκώσει το λαό της Μαδρίτης και να είχε δημιουργήσει ένα Άμυντικό Συμβούλιο παρόμοιο μ' αυτό της Βαρκελώνης και να χρησιμοποιούσε από τότε το Δημόσιο Ταμείο. Άλλα με τη λύση της συνεργασίας η CNT είχε τα χέρια της δεμένα, γιατί η πρωτοβουλία είχε δοθεί στο Σοσιαλιστικό Κόμμα, το οποίο ήταν ένας δηλωμένος έχθρος της επανάστασης και οπαδός της διατήρησης της αστικής κυβέρνησης των Τζιράλ - Άζάνια.

"Ετσι όπως ήταν τα πράγματα, δεν υπήρχε άλλος τρόπος παρά ν' αφήσουν τα γεγονότα να εξελιχτούν μόνα τους. Ήταν απαραίτητο να παραμείνουν στην Κεντρική Επιτροπή των Πολιτοφυλακών και να χρησιμοποιήσουν την ένοπλη δύναμη του λαού οά συνεχή απειλή εναντίον μιάς πιθανής απόπειρας για την αποκατάσταση του παλιού καθεστώτος. Και ήταν απαραίτητο να οργανώσουν την οικονομία, που ήταν κιόλας στα χέρια των εργατών, και να δημιουργήσουν μία ένοπλη μονάδα επαγρύπνησης που θα έλεγχονταν απ' τα συνδικάτα.

Άλλα ο Γκαρθία Όλιβερ είπε ότι οά αυτά πρέπει να γίνουν με νόμιμο τρόπο. Με άλλα λόγια, ήταν απαραίτητο να οδηγήσουν την επανάσταση στο στόχο της, αλλά κρυφά. Ο Ντουρρουτί θρήκε αυτή τη φόρμουλα γελοία: θα ήταν παρόμοια με μία παράνομη FAI στη διάρκεια της Δημοκρατίας! "Όλοι ήξεραν τους κυριώτερους αγωνιστές της. Είπε «Κανείς δεν θα ξεγελαστεί. Όταν οι εργάτες απαλλοτριώνουν την αστική τάξη, όταν κάποιος επιτίθεται στην ξένη περιουσία, όταν η δημόσια τάξη θρίσκει στα χέρια των εργατών, όταν η έθνοφρουρά ελέγχεται απ' τα συνδικάτα, όταν, τέλος, κάποιος θρίσκει μέσα στη διαδικασία μιάς επανάστασης που γίνεται από τη βάση, πώς είναι δυνατόν να δώσεις ο' όλα αυτά μία νόμιμη βάση; Η νομιμότητα θα έδινε δύναμη στην κυβέρνηση της Τζενεραλιντάτ, αδυνατίζοντας τη δύναμη της Κεντρικής Επιτροπής των Πολιτοφυλακών, ενσωματώνοντας την οικονομία, που τώρα τη διευθύνουν οι εργάτες, μέσα στον Κρατικό μηχανισμό. Αυτό τελικά θα σήμαινε ότι η CNT όχι μόνον θα δυνάμωνε την εξουσία του Κράτους, αλλά επίσης ότι αυτό θα είχε στα χέρια του τον έλεγχο της οικονομίας, οδηγώντας τη ο' ένα είδος κρατικής σοσιαλιστικής οικονομίας».

Ο Γκαρθία Όλιβερ παραδέχτηκε ότι τα συμπεράσματα του Ντουρρουτί ήταν σωστά και ότι η αποψη τους ήταν τελείως αντίθετη με την αποψη του Σαντιγιάν. "Αν συνέχιζε να πραγματοποιείται η πολιτική του Σαντιγιάν, θα έμεναν αντίθετοι όσο περισσότεροι μπορούσαν, προετοιμαζόμενοι, όσο καλύτερα μπορούσαν, για το τελικό χτύπημα. Με την υποστήριξη των μαζών το πνεύμα της επανάστα-

σης έπρεπε να κρατηθεί ζωντανό, ενώ θα διατηρούσαν μια δυαδική δομή εξουσίας, την εξουσία του λαού και την εξουσία των επίσημων οργανώσεων.

Παρόλα αυτά, ο Ντουρρούτι σκέφτηκε ότι ήταν απαραίτητο να εκμεταλλευτεί την επόμενη ολομέλεια της CNT και της FAI για να θέλει ακόμη μια φορά το ουσιαστικό ζήτημα της επανάστασης. Κρατούσαν τα άτου: μια ένοπλη εργατική τάξη. Η Βαλέντσια είχε δημιουργήσει μια λαϊκή επιτροπή παρόμοια με την Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών που υπήρχε στη Βαρκελώνη. Για τον Ντουρρούτι, το ζήτημα ήταν να δημιουργήσει μια ισχυρή αντιπολίτευση μέσα στην Όλομέλεια και ν' αναγκάσει τους αγωνιστές ν' αντιμετωπίσουν το πρόβλημα.

Σ' αυτή την ολομέλεια, τον Αύγουστο του 1936, συνειδητοποιήσαν όλοι τη σοβαρότητα της περίπτωσης. Συγχρόνως, είδαν ότι η άσπης κατάσταση στην Καταλωνία δεν μπορούσε να συνεχιστεί, με τη Τζενεραλιντάτ να διατηρεί συμβολικά τον Έλεγχο ενώ την πραγματική ηγεσία την είχε η CNT. Κι έτσι ο Ντουρρούτι και ο Γκαρθία Όλιβερ έθεσαν το ζήτημα χωρίς περιστροφές: ήταν απαραίτητο να αναλάβουν πλήρη υπευθυνότητα και να βγούν από τη νάρκη που δημιουργούσε η συνεργασία με τις οιάφορες πολιτικές ομάδες, μια συμμαχία που ήταν μόνο ένας τρόπος διασκορπισμού της ένεργητικότητας και αποπροσανατόλιζε την ίδια την επανάσταση.

Ο Σαντιγιάν ωστόσο επέμενε στην άποψή του. Παρά τα άρνητικά αποτελέσματα που είχε η θεωρία του της «συνεργασίας», νόμιζε ότι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για ν' αποφύγουν έναν εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στους ίδιους τους αντιφασίστες. Αυτή η δραματική έμφαση έμπόδισε την αναθεώρηση των συμφωνιών της 20 Ιούλη. Για να πραγματοποιήσουν συγχρόνως τον πόλεμο και την επανάσταση προτάθηκε μια νέα φόρμουλα: μια συμμαχία με την UGT για να δημιουργήσουν μαζί μια οργάνωση που θα όνομαζόταν Έθνικό Συμβούλιο Άμυνας, που θ' αναλάμβανε την κυβέρνηση.

Οι ύποστηρικτές αυτής της τακτικής ύπολόγισαν ότι η θέση των συνδικάτων της UGT ήταν πιο άριστη απ' την ηγεσία της. Έξάλλου, έτσι όπως ή-

ταν στενά δεμένη με την CNT στον οικονομικό τομέα, μια μεγάλη προπαγανδιστική έκστρατεία θα καθόριζε την πορεία αυτής της εργατικής κυβέρνησης από την ίδρυσή της κιόλας. Αυτή η λύση άφηνε τους πιο δραστήριους αγωνιστές δεμένους χειροπόδαρα. Ο μόνος τρόπος για να βγούν απ' αυτό το αδιέξοδο ήταν να μεταφέρουν το επαναστατικό πρόβλημα στους δρόμους σε αντίθεση με την ίδια τους την οργάνωση.

Στη Βαρκελώνη και Ισως και σ' ολόκληρη την Καταλωνία, αυτό το είδος του Πραξικοπήματος Ισως να είχε ένα άμεσο αποτέλεσμα, αλλά στη Μαδρίτη η CNT θα πληγωνότανε θανάσιμα εξαιτίας της άδυναμίας της σε σύγκριση με το σοσιαλιστικό και το κομμουνιστικό μπλόκ. Πράγματι, τα τελευταία είχαν την υποστήριξη των δυνάμεων της δημόσιας τάξης, που δεν είχαν μεταμορφωθεί, όπως συνέβηκε στην Καταλωνία. Έξάλλου, ο εμφύλιος πόλεμος ή η ένοπλη σύρραξη στο λεγόμενο αντιφασιστικό στρατόπεδο ήταν αναπόφευκτη...

Ο Ντουρρούτι, που τον είχαν καλέσει διαστικά από το μέτωπο της Άραγωνίας, έπρεπε να φύγει από τη Βαρκελώνη αλλά τώρα είχε επεξεργαστεί μια γραμμή δράσης: να παραμείνει σταθερός στις απόψεις του έναντι σ' όλες τις αντιξοότητες, να δημιουργήσει ένα ένωμένο συνομοσπονδιακό στρατό, και να ανταποδίδει το χτύπημα σε κάθε επίθεση έναντι στις επαναστατικές κατακτήσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ρικάρντο Μπλόχ: 'Ισπανία, 'Ισπανία!
2. Ο συγγραφέας υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας σ' αυτό κα-
θώς και σε άλλα γεγονότα που αναφέρονται σ' αυτό το κεφάλαιο.
3. Αυτές τις θέσεις είχαν πάρει όλοι σχεδόν οι αγωνιστές της CNT και είχαν εκφραστεί στις συγκεντρώσεις των άναρχικών ομάδων και στις συζητήσεις της CNT.
4. Για να καταλάβετε την θέση του Σαντιγιάν, βλ. το έργο του που ήδη αναφέρθηκε.

8. 'Ο Κολτσώφ επισκέπτεται τὴ Φάλαγγα Ντουρρούτι

Ὁ Ντουρρούτι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη ξαφνικά, ἐπειδὴ τὸν εἶχε καλέσει ὁ Βιλλάλμπια στὸ Μπαρμπάστρο. Ἡ Ἐπιτροπὴ Πολέμου σχεδίαζε νὰ ἐνισχύσει τὸ μέτωπο κάνοντας ξανὰ ἐπίθεση στὸ Σιετάμο, γιὰ νὰ πραγματοποιήσει μιὰ ἐκτεταμένη ἐπικεῖρση ἐνάντια στὴ Χουέσκα. Χρειάζονταν ἐνισχύσεις στὸν τομέα τοῦ Μπαρμπάστρο. Αὐτὲς θὰ τις ἔφερνε ὁ Ντουρρούτι καὶ ὁ Ροβίρα (ὁ τελευταῖος στὸ ὄνομα τοῦ ΡΟΥΜ).

Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε στὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου. Ὁ Χοσέ Μίρα, πού πῆρε μέρος στὴν κατάληψη τοῦ Σιετάμο, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: «Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπίθεσης ἡ ἐχθρική ἀεροπορία δὲν σταμάτησε οὔτε μιὰ στιγμή νὰ βομβαρδίζει καὶ νὰ πολυβολεῖ. Τὰ χωριὰ πίσω μας εἶχαν μεταβληθεῖ σὲ ἐρείπια, ἀλλὰ μάταια, ἐμεῖς προχωρούσαμε. Ἡ πολιτοφυλακὴ μας πολεμοῦσε μέχρι θανάτου ἀνεβαίνοντας τις πλαγιὲς τοῦ Ἑστρέτσο Κίντο, πού τις ὑπεράσπιζαν τὰ πολυβόλα τῆς Γκούαρντια Θιβίλ. Καταλάβαμε τὰ πρῶτα σπιτὰ τοῦ Σιετάμο μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες ἀγῶνα. Μετὰ ἡ μάχη ἐγίνε πολὺ σκληρὴ, καθὼς κάθε σπιτί εἶχε γίνει ἓνα φρούριο. Θανάσιμες φλόγες ξεκύνονταν μέσα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ σπιτὰ. Μὲ τὴν κραυγὴ «Ζήτω ἡ FAI!» οἱ πολιτοφύλακες ὤρμησαν σὰν κεραυνοὶ καὶ σκορπίστηκαν στοὺς δρόμους. Ἡ πρώτη σύγκρουση ἦταν πολὺ σκληρὴ, ἀλλὰ οἱ ἀνθρώποι μας κατόρθωσαν νὰ φτάσουν στὴν ἐκκλησία, ὅπου εἶχαν κλειστεῖ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ φασιστικὰ στρατεύματα. Μόλις ἐγίνε ἡ κατάληψη τοῦ Σιετάμο, ἡ πολιτοφυλακὴ χωρίστηκε. Μερικοὶ ἔμειναν στὸ χωριό, καὶ ἄλλοι ἔφυγαν γιὰ τὸ Λοπορζάνο, πού ἔπρεπε στὰ χέρια μας τὴν ἐπόμενη μέρα».¹

Ὑποστηριζόμενη ἀπὸ τὸ ΡΟΥΜ, ἡ ἐπίθεση ἐνάντια στὸ Ἑστρέτσο Κίντο καὶ στὸ Μόντε Ἀραγκὸν συνεχίστηκε καὶ οἱ ἐπαναστάτες κατέλαβαν αὐτὰ τὰ δυὸ χωριὰ μετὰ ἀπὸ πέντε μέρες μάχης. Τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου ἀποτελοῦσαν 8 κανόνια τῶν 10, 20 ὄλμοι τῶν 81, 16 πολυβόλα καὶ 1.600 πιστόλια, πού ἦταν μιὰ πραγματικὴ περιουσία καθὼς ἡ πολι-

τοφυλακὴ εἶχε φοδερὰ ἔλλειψη πολεμοφοδίων. Οἱ πολιτοφύλακες φέρθηκαν ἀξιοθαύμαστα, σχεδὸν χωρὶς νὰ φάνε ἢ νὰ κοιμηθοῦν στὴ διάρκεια τῆς μάχης. Τὸ μεγαλύτερο κέντρισμα γι' αὐτοὺς τοὺς ἀντάρτες ἦταν ἡ καθοδήγηση τοῦ Ντουρρούτι: τὸν ἔβλεπαν πάντοτε νὰ βρίσκεται στὶς πιὸ ἐπικίνδυνες θέσεις, ὑποφέροντας τις ἀντιξοότητες τοῦ πολέμου ὅπως ὅλοι οἱ πολεμιστὲς καὶ τὸ μόνο πράγμα πού τὸν ἔκανε νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς συντρόφους του ἦταν τὸ ὅτι ἀντιμετώπιζε πάντα πρῶτος τὸν κίνδυνο στὴν πρώτη γραμμὴ.

Ὅταν ὁ Ντουρρούτι προετοίμαζε τὴν ἐπίθεση ἐνάντια στὸ Σιετάμο καὶ ἀποφάσιζε νὰ τελειώνει μὲ τις ἐπιχειρήσεις στὸ Πίνα ντὲ Ἑμπρο στὶς 15 Αὐγούστου, ἔφτασε στὴ Μπουχαράλδζ ὁ Μισέλ Κολτσώφ, ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Πράβδα». Ὁ τελευταῖος, ἐρχόμενος ἀπ' τὴ Γαλλία, εἶχε φτάσει στὴν Ἰσπανία στὶς 8 Αὐγούστου. Μόλις ἔφτασε στὴ Βαρκελώνη βρῆκε τὸν Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ἤθελε νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας καὶ νὰ συναντήσῃ τὸν Ντουρρούτι. Τοῦ ἔδωσαν ἓνα πιστοποιητικὸ ἐλεύθερης κυκλοφορίας καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἀπαραίτητα μέσα γιὰ νὰ πάει στὴ Μπουχαράλδζ.

Ἦρθε μαζί μ' ἓνα διερμηνέα καὶ ἓναν Στρατηγὸ πού παρίστανε τὸ «Λευκὸ» Ρῶσο, πού ζοῦσε ἐξόριστος στὸ Παρίσι καὶ εἶχε ἔρθει στὴν Ἰσπανία ἐπειδὴ τὸν εἶχε τραβήξει ὁ πόλεμος. Ὁ Κολτσώφ ἐπισκέφτηκε τὴν Τρουέμπα στὸν τομέα Ταρτιέντε καὶ ἔφτασε στὴ Μπουχαράλδζ στὶς 14 Αὐγούστου. Τὸ ρεπορτάζ στὴν ἐφημερίδα του δὲν ἔχει καμιά ἱστορικὴ σημασία, ὅπως ἀναγκάστηκε ν' ἀναγνωρίσει ὁ συνεργάτης του Ἑρεμπουργκ.² Ὁ Ντουρρούτι θρискόταν στὴ Βέντα Μονζόνα (Σάντα Λουτσία). «Ἦταν πολὺ δύσκολο γιὰ τὸν Κολτσώφ νὰ πάει ἐκεῖ, γιατί ἀπείχε μόνο δυὸ μίλια ἀπὸ τὸ μέτωπο».

«Ὁ περίφημος ἀναρχικὸς μᾶς δέχτηκε χωρὶς νὰ μᾶς δώσει μεγάλη προσοχή. Ἀλλὰ ὅταν πρόσεξε τις λέξεις Μόσχα καὶ Πράβδα στὸ γράμμα τοῦ Γκαρθία Ὀλιβέρ, ζωντάνεψε καὶ στὸν δρόμο, προχωρώντας ἀκριβῶς στὴ μέση τῶν στρατιωτῶν μὲ τὴν ὀλοφάνερη πρόθεση νὰ τραβήξει τὴν προ-

σοχή τους, άρχισε μιá πύρινη πολεμική. Οί λέξεις του ήταν γεμάτες από σκοτεινό και φανατικό πάθος». Αύτ ή είναι ή περιγραφή του περίφημου Ντουρρούτι σύμφωνα με τόν Κολτωφ και αύτ ή είναι ή άναφορά του για τή συνέντευξη που του πήρε, στο διβλίο του τό 'Ημερολόγιο του 'Ισπανικού Πολέμου.3

Ο Ντουρρούτι άρχισε ρωτώντας: «Τί σχεδιάζει να κάνει ή Σοβιετική Ένωση για τήν 'Ισπανική Έπανασταση;» 'Ο Ρώσος δημοσιογράφος έωωσε τούς λόγους, σ' ένα διεθνές επίπεδο, γιατί ή Ε.Σ.Σ.Δ. δέν μπορούσε να βοηθήσει άμεσα. Άλλά δέν άπορίψε τήν πιθανότητα να βοηθήσει τούς Δημοκράτες έμμεσα. "Όσο για τούς Ρώσους έργάτες, είχαν οργανώσει ένα έθνικό δάνειο διαμέσου τών συνδικάτων των και είχε σταλεί τό πρώτο έμβασμα στον Γρωθυπουργό Τζιράλ.4

Η άπάντηση του Κολτωφ δέν ικανοποίησε τό Ντουρρούτι που του άπάντησε άπότομα: «'Ο άγώνας ένάντια στους φασίστες δέν ήταν έργο τής κυβέρνησης του 'Αζάνια αλλά τών έργατών, που άρχισαν τήν κοινωνική επανάσταση τήν κατάλληλη ώρα σέ άπάντηση τής επίθεσης τών συντηρητικών δυνάμεων. 'Η κυβέρνηση όχι μόνον άρνήθηκε να δώσει οπλα στους έργάτες αλλά και δέν πήρε κανένα μέτρο στις διάφορες περιοχές έναντιον του στρατού, που δούλευε έδω κι άρκετό καιρό για να προετοιμάσει ένα φασιστικό θρίαμβο. 'Ο Ντουρρούτι του υπενθύμισε ότι είναι άνώφελο να στέλνονται λεφτά από τά Ρωσικά συνδικάτα στην 'Ισπανική κυβέρνηση. Δέν ήταν ένας πόλεμος για να διατηρηθούν οί άστικοί θεσμοί, αλλά ένας επαναστατικός πόλεμος. "Αν ό λαός τής Ε.Σ.Σ.Δ. δέν ήταν ένήμερος για τήν πραγματική κατάσταση, τήν όποία τό προλεταριάτο τήν έδειχνε συνέχεια μόνο διαμέσου τών πράξεών του, ήταν καθήκον κάθε ανταποκριτή, και ιδιαίτερα του ίδιου του Κολτωφ, να πληροφορήσει τις μάζες στη χώρα του». Αύτ ήταν ή άπάντηση του Ντουρρούτι, τήν όποία ό συγγραφέας του 'Ημερολόγιου του 'Ισπανικού Πολέμου «ξέχασε» να καταγράψει, μιá παράλειψη που άναμφίβολα ακολουθούσε τή γραμμή του κόμματος τής PCUS που δέν ήθελε να ξέρει ό λαός τής Ρωσίας τήν αλήθεια για τήν 'Ισπανία.

Άντίθετα, ό Κολτωφ έβαλε τό Ντουρρούτι να λέει γελοία πράγματα, που ήταν σύμφωνα με τήν εικόνα που είχαν δημιουργήσει μόνοι τους οί Σταλινικοί για τούς επαναστάτες άναρχικούς. Τελειώνοντας τό πρώτο μέρος του διάλογου, ό δημοσιογράφος πρόσθεσε και μερικές πομπώδεις προτάσεις για τις ευχές τών Ρώσων για έναν γρήγορο θρίαμβο τών άναρχικών, σοσιαλιστών και κομμουνιστών έργατών.

Μετά ή συζήτηση στράφηκε σέ διάφορα στρατιωτικά προβλήματα στο μέτωπο και ιδιαίτερα στα προβλήματα τής φάλαγγας. 'Ο Ντουρρούτι ήταν σαφής στις άπαντήσεις του: «Υποστήριξε ότι θα ήταν φρόνιμο να οργανώσουν μιá επίθεση στη Σαραγόσα αλλά ότι στην πραγματικότητα τό μέτωπο δέν πήγαινε πρός αύτ τήν κατεύθυνση, κάτι για τό όποίο λυπότανε και έδειξε στον Κολτωφ τις θέσεις του τομέα του πάνω στο χάρτη. 'Η άπραξία του τομέα του όφείλονταν στην στρατηγική που πρότειναν οί στρατιωτικοί τεχνικοί. Οί τελευταίοι, πιστεύοντας ότι τό να προχωρήσουν θα ήταν βλαβερό, τόν παρακίνησαν να περιμένει για μιá κοινή δράση μέχρι να σημειωθεί μιá πρόοδος στο Βορρά και στην Άνατολή. 'Όστόσο δέν ήταν άπαισιόδοξος και του άποκάλυψε ότι στην επίθεση που θα γινόταν, οί θέσεις τους θα καλύτερευαν καθώς θα έφερναν πιό κοντά τόν αντικειμενικό τους στόχο.

«'Όσο για τήν στρατιωτική κατάσταση τής φάλαγγας, σύμφωνα με τό Ντουρρούτι, δέν υπήρχε καμιά δυσκολία ως πρός τή διοίκηση. Είπε ότι, ή 'Επιτροπή Πολέμου και τό τεχνικό στρατιωτικό συμβούλιο δρούσαν μαζί και ότι οί έπιχειρήσεις πάντα πραγματοποιούνταν με κοινή συμφωνία. 'Η φάλαγγα καθοδηγούνταν από ένα πνεύμα σ' τοπική θάρχιας και άδερφικής υπευθυνότητας. Τά καθήκοντα του πολέμου τά διευκόλυνε ή αύτοθυσία που έδειχναν οί έθελοντές τής έθνοφρουράς και δέν ήταν άπαραίτητο να καταφεύγουν στους πειθαρχικούς κανόνες που ήταν κοινοί στις στρατώνες. Οί άντρες καταλάβαιναν τή σπουδαιότητα του άγώνα. 'Η γενική συμπεριφορά τους ήταν καλή, άν και υπήρχαν λίγα άσχημα περιστατικά, που ήταν άναπό-

φευκτα σὲ μιὰ τόσο μεγάλη κοινότητα».

Ὁ Ντουρρούτι ἐξήγησε μὲ λεπτομέρειες πῶς διοικούνταν ἡ φάλαγγα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ὁμάδα καὶ φθάνοντας ὡς τὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου. Ὁ Κολτσῶφ δὲν νοιάστηκε νὰ θυμηθεῖ καμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀπαντήσεις. Προχώρησε τόσο πολὺ ὥστε νὰ γράφει ὅτι «σύμφωνα μὲ τὸ Ντουρρούτι, οἱ λιποταξίες ἦταν πολὺ σημαντικές κι ὅτι εἶχαν ἀπομείνει στὴ φάλαγγα μόνο 1.200 ἄντρες περίπου», ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ φάλαγγα εἶχε 6.000 ἄντρες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ 4.500 ἦταν ὀπλισμένοι.

«Ὅσο γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τῆς φάλαγγας», εἶπε ὁ Κολτσῶφ, «εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ Ντουρρούτι ὅτι ἦταν ἐξαιρετικός καὶ ὅτι κι ὁ τελευταῖος εἶχε στὴ διάθεσή του πολλὰ πολεμοφόδια». Ἐδῶ πάλι ὁ Κολτσῶφ διαστρέβλωσε τὴν ἀπάντηση. Στὴν πραγματικότητα ὁ Ντουρρούτι εἶχε πεῖ ὅτι «εἶχαν μόνον παλιὰ ὄπλα καὶ ὁ ὀπλισμὸς δὲν ἐπαρκοῦσε γιὰ ὅλους τοὺς ἄντρες, πράγμα ποὺ τοὺς ἀνάγκαζε νὰ δημιουργήσουν ἓναν κύκλο, ἐναλλάσσοντας τὴ δουλειὰ στὰ χωράφια μὲ τὴν ἐνεργὴ συμμετοχὴ στὸν πόλεμο. Κι ἔτσι, περισσότεροι ἀπὸ 1.500 πολιτοφύλακες ἔκαναν, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἀγροτικές δουλειές, ἐνῶ ἄλλοι κινούνταν μεταξὺ τῶν χωριῶν τῆς Γκέλσα καὶ Πίνα. Ὑπῆρχε τρομερὴ ἔλλειψη πολεμοφοδίων. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλάκων ἀντιμετώπιζε μεγάλη δυσκολία στὸ νὰ ἐφοδιάζει τὸ μέτωπο, σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε κρατοῦσαν τοὺς ἄδειους κάλυκες γιὰ νὰ τοὺς ξαναστείλουν πίσω στὴ Βαρκελώνη καὶ νὰ τοὺς ξαναγεμίσουν. Μερικὲς φορές, ὁμάδες ἀνταρτῶν ἔπρεπε νὰ κάνουν ἐπιδρομὲς στὴν ἐχθρική περιοχή γιὰ νὰ πάρουν καλὰ πολεμοφόδια».

Ὁ Κολτσῶφ δὲν γράφει τίποτα γιὰ τὴ «στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση». Ἀλλὰ ὁ Ντουρρούτι ἦταν πολὺ σαφής: «Οἱ πολεμιστὲς διδάχτηκαν πῶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ὄπλα, τὸν τρόπο νὰ ὀχυρώνουν μιὰ θέση, πῶς νὰ προστατεύονται ἐναντίον τῶν ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν ἢ τῶν βομβαρδισμῶν ἐδάφους, πῶς νὰ κάνουν μιὰ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση σὲ μιὰ ἐχθρική θέση καὶ γενικὰ πῶς νὰ κερδίζουν μιὰ μάχη σῶμα μὲ σῶμα. Ἀλλὰ δὲν τοὺς διόξαμε τὸ βί-

διομα τῆς χήνας ἢ τὸ δηματισμὸ τῶν παρελάσεων. Ὁ Ντουρρούτι ἐπέμενε ὅτι «δὲν ὑπῆρχαν ἀνώτεροι ἢ κατώτεροι ἀνάμεσά τους. Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπροσώπους καὶ στοὺς πολιτοφύλακες ἦταν οἱ φιλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ δυὸ συντρόφους. Οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ πολιτοφύλακες πίστευαν ὅτι γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὸ ἔργο τους ἔπρεπε νὰ ξέρουν πῶς νὰ χτυποῦν τὰ τακούνια τους, ὅπως οἱ Πρῶσοι». Ἀλλὰ ἀν αὐτὸ ἦταν ποὺ ἐννοοῦσε ὁ Κολτσῶφ μὲ τὴ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση, θάπρεπε νὰ εἶχε φύγει ἀπογοητευμένος, γιὰτὶ «κανεὶς ἐδῶ δὲν ἠθελε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐκπαίδευσης». Αὐτὴ ἡ τελευταία πρόταση ἦταν ἡ μόνη ποὺ θυμήθηκε ὁ Κολτσῶφ γιὰ νὰ κάνει τὸν ὑπαινιγμὸ ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κατάσταση στὴ φάλαγγα ἦταν πολὺ ἀσχημη.

Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς συζήτησης ὁ Ντουρρούτι κράτησε μιὰ ἀξιοπρεπεῖ σtάση καὶ δὲν ἔδειξε κανέναν «σαρκασμὸ» ἀλλὰ μόνον μιὰ δυνατὴ ἐπιθυμία νὰ κάνει τὸν Κολτσῶφ νὰ καταλάβει ὅτι θρῑσκόταν σὲ μιὰ χώρα ὅπου ὁ ἀναρχισμὸς κυριαρχοῦσε καὶ ὅτι δὲν θὰ ἦταν εὐκόλο νὰ τὸν κάνουν νὰ χαμηλώσει τὴ σημαία του. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς ἦταν φιλικὸς σύμφωνα μὲ τὸν χρονικογράφο τῆς Π ρ ὁ θ δ α καὶ τὸ ἀναφέρει αὐτὸ σὲ μιὰ πασίγνωστη σῆμερα φράση: «Γεῖά σου, Ντουρρούτι. Θὰ πάω νὰ σὲ δῶ στὴ Σαραγόσσα. Ἄν δὲν σκοτωθεῖς ἐδῶ ἢ στοὺς δρόμους τῆς Βαρκελώνης πολεμώντας τοὺς κομμουνιστὲς, ἴσως σὲ ἔξη χρόνια νὰ ἔχεις γίνει μπολσεβίκος». Ὁ Κολτσῶφ πρόσθεσε: «Χαμογέλασε καὶ ἀμέσως γύρισε τὴν πλάτη του γιὰ νὰ μιλήσει σὲ κάποιον ποὺ θρῑσκόταν ἐκεῖ». Αὐτὸς ὁ κάποιος, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κατὰ τύχη, δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸ Μόρα, τὸν γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς Πολέμου, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τὸν φρανθίθκο Καρρένιο καὶ τὸν φρανθίθκο Σουμπιράτ, ἦταν παρόντες σ' αὐτὴ τὴ συνέντευξη.⁵

Ὁ ἀνταπεκριντὴς τῆς Π ρ ὁ θ δ α δὲν ἦταν ὁ μόνος δημοσιογράφος ποὺ ἐπισκέφτηκε τὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας καί, φυσικά, τὴ φάλαγγα Ντουρρούτι. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὴ φάλαγγα τὴ διοικοῦσε ὁ Ντουρρούτι καὶ ὅτι τὴν ἀποτελοῦσαν μόνον ἀναρχικοὶ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ τραβήξει τὴν προσοχὴ ἐχθρῶν καὶ φίλων. Ὁ Κολτσῶφ, ὅπως καὶ ὁ συνεργά-

της του 'Ηλίας Έρεμπουργκ, πήγαν να την έπισκεφτούν από καθαρή περιέργεια. Τό να δεί τους άναρχικούς σέ δράση ήταν άρκετός λόγος για να ένεργοποιηθεί ή «έπιστημονική κριτική» ένός Μαρξιστή. Μ' αυτή τή δικαιολογία έπισκέφτηκε ό Κολτσώφ τή φάλαγγα. Όσο για τους άστους δημοσιογράφους, τό έκαναν μέ τόν ίδιο τρόπο ένώ συγχρόνως ήταν προκατειλημμένοι ότι θα βρίσκονταν άντιμέτωποι μέ «τρελλούς». Άλλά δέν θάπρεπε να θάλει κανείς όλους τους δημοσιογράφους που έπισκέφτηκαν τή φάλαγγα στήν ίδια κατηγορία.

Μετά τήν έπίσκεψη του Κολτσώφ, ήρθε ό άναποκριτής τής Γαλλικής έφημερίδας *Λά Μοντανιέ*, Άλμπέρ Σουιγιόν καθώς επίσης και ό Χοσέ Γκαμπριέλ τής έφημερίδας τής Άργεντινής *Λά Πρένσα*. Ό Άλμπέρ Σουιγιόν είχε πεί στήν Έπιτροπή Πολέμου ότι έπιθυμούσε να πάρει μέρος σάν παρατηρητής στήν επίθεση του Φουέντε ντέ Έμπρο. Περιέγραψε τήν κατάληψή της στήν έφημερίδα του και λέει επίσης και για τό φόβο που ένιωσε όντας μάρτυρας στή νίκη που κέρδισε ή φάλαγγα. Αναφέρει μιá σύντομη συζήτηση που είχε μέ τό Ντουρρούτι, μετά τή μάχη: «Λοιπόν, και στή Γαλλία;» τόν ρώτησε ό Ντουρρούτι κατηγορηματικά. «Ό Ντουρρούτι» έγραψε ό Σουιγιόν, «ήταν διφασμένος να μάθει για τίς ιδέες και τίς δραστηριότητες των Γάλλων συντρόφων. Λυπόταν για τήν έπίσημη άποψη, καταλαβαίνοντάς τήν αλλά χωρίς να τήν άποδέχεται. Τήν καταλάβαινε γιατί είχε μιá πολύ διακριτική έξυπνάδα αλλά δέν τή δεχόταν γιατί ήταν ένας θαρραλέος άντρας που πολεμούσε και έθλεπε τους άντρες του να σκοτώνονται από τά Γερμανικά και τά Ίταλικά άεροπλάνα.

«Υπάρχουν φορές», συνέχισε ό Σουιγιόν, «που ένας άντρας δέν έχει τό δικαίωμα να δεχτεί τήν έπίσημη άποψή μας (τή γαλλική), άπορρίπτει αυτό τό τρόπο όπτικής των πραγμάτων, όταν βλέπει μπροστά στα μάτια του τους πληγμένους και τους νεκρούς και αισθάνεται όργη μέσα στήν καρδιά του. «Θά μπορούσα να μιλήσω στους Γάλλους από τό ραδιόφωνο», μου είπε ό Ντουρρούτι, «άλλά ή κυβέρνηση σή σας χρειάζεται τή μεσαία της τάξη. Έξάλλου

τό άναρχικό μου όνομα θα τους τρομοκρατούσε... Πές στο Παρίσι ότι πολεμάμε για ός καθώς και για μας. Υπογράμμισε τήν άνάγκη που έχουμε για άεροπλάνα, που είναι άπαραίτητα για να τελειώσουμε γρήγορα. Επίσης υπογράμμισε ότι έμείς οι άναρχικοί, που φτιάσαμε άρκετές από τίς φάλαγγες από κείνους που πραγματικά πολεμάνε, έχουμε μόνο ένα σκοπό, να συντρίψουμε τους φασίστες. Πές στους Γάλλους ότι όλοι μας έδω συμφωνούμε σάν άδέρφια και ότι μετά τή νίκη, όταν θα είναι άπαραίτητο να καθορίσουμε τή νέα οικονομική και κοινωνική δομή στήν Ίσπανία, αυτοί που πολέμησαν στο πλευρό μας θα δουλέψουν περισσότερο άδερφικά παρά ποτέ».⁶

Μέ τήν κατάληψη του Φουέντε ντέ Έμπρο και άλλων θέσεων μικρότερης σημασίας, ή μεγάλη επίθεση που είχε άρχισει στο Μπαρμπάστρο έφτασε στο τέλος της... Τό Έπιτελείο νόμιζε ότι ό έχθρός μπόρεσε να ένισχυθεί και ότι ή γενική κατάσταση των πολιτοφυλακών που είχαν έλλειψη έπαρκών όπλων, δέν θα τους επέτρεπε να προελάσουν στο τωρινό μέτωπο. Όστόσο, ή Έπιτροπή Πολέμου του Μπαρμπάστρο σκέφτηκε ότι θα ήταν σημαντικό από ψυχολογικής πλευράς να έκμεταλλευτούν τή νίκη, όχι μόνο για να αναπερώσουν τό ήθικό στα μετόπισθεν αλλά και για να σπάσουν τό ήθικό του έχθρου. Ζήτησαν από τό Ντουρρούτι να μιλήσει στο ραδιόφωνο τής Σαρινιένα:

«Στό μέτωπο τής Άραγωνίας», είπε ό Ντουρρούτι, «οι έργατικές πολιτοφυλακές δέν είναι άδρανείς. Επιτίθενται στον έχθρό, καταλαμβάνοντας θέσεις και διατηρώντας τίς γραμμές αντίστασής τους, περιμένοντας να έξαπολύσουν μιá τεράστια επίθεση. Κι έσεις επίσης, Ίσπανοί έργάτες, έχετε μιá σπουδαία άποστολή να εκπληρώσετε, γιατί ή επανάσταση δέν κερδίζεται μόνο μέ τίς μάχες, αλλά επίσης και μέ τήν παραγωγή. Τό μέτωπο και τά μετόπισθεν πρέπει να εργάζονται μαζί. Πρέπει να άγωνίζονται, ένωμένα άπ' τόν ίδιο σκοπό, και ό δικός μας δέν μπορεί να είναι τίποτ' άλλο παρά να υπερασπίσουμε τήν Ίσπανία που στήρίζεται στήν έργατική τάξη.

» Οι έργάτες που πολεμάνε σήμερα, στο μέτω-

πο ἢ στὰ μετόπισθεν, δὲν τὸ κάνουν αὐτὸ γιὰ νὰ προστατέψουν τὰ προνόμια τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀλλὰ πολεμᾶνε γιὰ τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν μὲ ἀξιοπρέπεια. Ἡ δύναμη τῆς Ἰσπανίας βρίσκεται στὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ στὶς ὁργανώσεις της. Μετὰ τὴ νίκη, ἡ CNT καὶ ἡ UGT θὰ συζητήσουν γιὰ τὶς μορφὲς καὶ τὴν κατεύθυνση τῆς οἰκονομίας στὴν Ἰσπανία.

» Ἐμεῖς ποὺ πολεμᾶμε στὰ πεδία τῶν μαχῶν, δὲ ζητᾶμε μετᾶλλια. Δὲν πολεμᾶμε γιὰ νὰ γίνουμε βουλευτὲς ἢ ὑπουργοί. Ὅταν γυρίσουμε πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπο θὰ πάρουμε τὶς θέσεις μας στὰ ἐργαστᾶσια, στὰ μαγαζιά, στὰ ὀρυκτεῖα καὶ στὰ χωράφια, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκινήσαμε. Στὰ παραγωγικὰ κέντρα εἶναι ποὺ πρέπει νὰ κερδηθεῖ ἡ πραγματικὴ μάχη.

» Εἵμαστε ἀγρότες καὶ σπέρνουμε. Μπορεῖ νὰ ἔρθουν καταιγίδες, ποὺ θὰ καταστρέψουν τὶς σοδεῖές μας. Ἀλλὰ εἵμαστε προετοιμασμένοι καὶ ξέρουμε πῶς νὰ τὶς ἀντιμετωπίσουμε. Ἡ σοδεῖά μας εἶναι ὠριμὴ. Μαζέψτε τὸ στάρι! Ἡ σοδεῖά θὰ εἶναι γιὰ τὸν καθένα καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει κανεὶς μὲ ἰδιαιτέρα προνόμια. Ὅταν γίνει ἡ μοιρασιά, οὔτε ὁ Ἀζάνια, οὔτε ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο, οὔτε ὁ Ντουρρούτι θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα γιὰ μεγαλύτερη μερίδα. Ἡ σοδεῖά ἀνήκει στὸν καθένα, σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ δούλεψαν κανονικά, εὐλικρινὰ καὶ προσεκτικὰ γιὰ νὰ μὴν λεηλατηθεῖ.

» Ἐργάτες τῆς Καταλωνίας, πρὶν λίγες μέρες στὴ Σαρινιένα σὰς εἶπα ὅτι ἤμουν περήφανος ποὺ σὰς ἀντιπροσώπευα στὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας καὶ σὰς εἶπα ἀκόμη ὅτι θὰ εἵμαστε ἀξιοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης σας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἀδερφοσύνη, πρέπει ν' ἀφοσιωθοῦμε ὀλοκληρωτικὰ στὸν ἀγῶνα σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ νὰ ξεχάσουμε ἀκόμα καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Πάνω ἀπ' ὅλα ἐσεῖς, γυναῖκες μας, κάντε τὶς καρδιές σας νὰ σωπάσουν καὶ ἀφῆστε τοὺς ἀντρες σας νὰ πολεμήσουν στὸ μέτωπο. Μὴν τοὺς γράφετε γιὰ νὰ τοὺς πείτε ἄσχημα νέα, σηκῶστε αὐτὸ τὸ βάρος μόνες σας. Ἀφῆστε μας νὰ πολεμήσουμε. Προσπαθήστε νὰ καταλάβετε ὅτι ἡ μοίρα τῆς Ἰσπανίας ἐξαρτᾶται ἀπ' ὅλους μας, ὅπως καὶ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν μας. Βοηθήστε μας νὰ εἵμαστε δυνατοί

σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο, ποὺ ἀπαιτεῖ ὅλη μας τὴ θέληση γιὰ νὰ κερδηθεῖ, ὅλη μας τὴν καρδιά γιὰ νὰ κατακτήσει.

» Σύντροφοι, τὰ ὅπλα πρέπει νὰ στέλνονται στὸ μέτωπο. Τὰ χρειάζομαστε γιὰ νὰ φτιάξουμε ἓνα σιδερένιο φράγμα μπροστὰ στὸν ἐχθρό. Νᾶχετε πίστη σ' ἐμᾶς. Αὐτὲς οἱ πολιτοφυλακὲς δὲν θὰ ὑπερασπίσουν ποτὲ τὴν μεσαία τάξη. Εἶναι, καὶ θὰ παραμείνουν, ἡ προλεταριακὴ ἐμπροσθοφυλακὴ σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα ποὺ διεξάγουμε ἐνάντια στὸν καπιταλισμό. Ὁ διεθνὴς φασισμὸς ἔχει ἀποφασίσει νὰ κερδίσει τὴ μάχη. Ἐμεῖς πρέπει ν' ἀποφασίσουμε νὰ μὴν τὴ χάσουμε. Κι ἐσεῖς ἐργάτες, ποὺ μ' ἀκοῦτε πίσω ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς γραμμὲς, σὰς λέω ὅτι ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθέρωσής σας πλησιάζει. Οἱ ἀντιεξουσιαστικὲς πολιτοφυλακὲς προχωρᾶνε καὶ τίποτε καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὶς σταματήσει, γιὰτὶ πίσω ἀπ' αὐτὲς βρίσκεται ἡ θέληση ὅλου τοῦ λαοῦ. Πρέπει κι ἐσεῖς νὰ πάρετε μέρος στὸ ἔργο μας, σαμποτάροντας τὴ φασιστικὴ πολεμικὴ βιομηχανία καὶ δημιουργώντας ἐστῖες ἀντίστασης μὲ ἀντάρτες στὶς ὀρεινὲς περιοχές. Πολεμεῖστε, ὅλοι ἐσεῖς ποὺ μπορεῖτε, καὶ ὅσο ὑπάρχει μέσα σας ἔστω καὶ μιὰ σταγόνα αἷμα, συνεχίστε τὸν ἀγῶνα.

» Ἐργάτες τῆς Ἰσπανίας, κουράγιο! Ἄν εἶναι γραμμένο ὅτι σὲ μιὰ ὀρισμένη στιγμή πρέπει νὰ διακινδυνεύουμε τὴ ζωὴ μας, ἄς ποῦμε στὸν ἑαυτό μας ὅτι αὐτὴ ἡ στιγμή ἔφτασε!

» Σύντροφοι, νὰ εἰστε αἰσιόδοξοι. Μακάρι τὸ κοινὸ ἰδανικὸ μας νὰ εἶναι μαζί σας. Προχωρεῖστε ἐνάντια στὸ φασισμό, τὸν διδυμο ἀδερφὸ τοῦ καπιταλισμοῦ! Δὲν πρέπει νὰ συζητᾶμε οὔτε τὸν ἕναν οὔτε τὸν ἄλλον, πρέπει νὰ τοὺς συντρίψουμε! »

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Χοσὲ Μίρα, ἔργο ἀναφ., σελ. 120 SQ.
2. Ἐλία Ἑρεμπουργκ L A N U I T T O M B A, σελ. 188. «Ἐνας ἱστορικός δὲν μπορεῖ νὰ δώσει πίστη σ' αὐτὰ τὰ ὅρθρα οὔτε ἀκόμη καὶ στὸ Ἰσπανικὸ τοῦ Ἡμερολόγιου. Φέρνει τὴ σφραγίδα τῆς ἐποχῆς τοῦ σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ (...), ἦταν κι αὐτὸς ἓνα θῦμα τῆς τυραννίας».
3. Μ. Κολτσῶφ, Ἡμερολόγιο τοῦ Ἰσπανικοῦ Πόλεμου, σελ.

29 S. Δώσαμε τὸ κείμενο αὐτῆς τῆς συνέντευξης σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἦταν ἐκεῖ. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Φρανθίσκο Σουμπιράτε, ἀναπαράστησε τὶς ἀπαντήσεις τοῦ Ντουρρούτι στὸν Κολτσῶφ γι' αὐτὴ τὴν βιογραφία.

4. Κολτσῶφ, ἔργ. ἀναφ. Ὁ Ντομινίκ Ντεσαντί γράφει γι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ποὺ μαζεύτηκαν ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἐργάτες γιὰ τοὺς Ἰσπανοὺς ἐργάτες, τὰ ὁποῖα, σύμφωνα μὲ τὸν Κολτσῶφ, τὰ ἔδωσαν στὴν Ἰσπανικὴ κυβέρνηση (στὸν Τζιράλ): Στις 26 Ἰουλίου (1936) ἐγίνε μιὰ νέα συγκέντρωση τῆς Προφιντέρν στὴν Πράγα: τὰ Ρωσικὰ συνδικάτα δώρισαν περίπου ἕνα δισεκατομμύριο φράγκα γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰσπανία. Γιὰ νὰ μαζευτοῦν αὐτὰ τὰ χρήματα ἐγίναν ἐρανοὶ στὰ ἐργοστάσια. **Αὐτὰ τὰ κεφάλαια θὰ τὰ διαχειρίζονταν ὁ Τορέζ καὶ ὁ Τολιάτι.** (δική μας ἔμφαση). **Λ' Ἰντερνασιονάλ Κομμουνιστ,** Ἐκδόσεις Παγίό, 1970 σελ. 242.

5. Βλ. σημείωση 3.

6. Ἀλμπέρ Σουγιγιόν, «Μάχες στὸν Ἑβρο, ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ Ντουρρούτι», Λά Μοντάν, Ἀπρίλης 1936. Δημοσιεύτηκε στὴν Ἀντιφασιστικὴ Ἰσπανία, δεῦτερος χρόνος, νούμερο 31.

7. Σολινταριντάτ Ὁμπρέρα, 13 Σεπτέμβρη 1936.

9. Ἡ Ἐπανάσταση σὲ Ἀδιέξοδο

Ὁ λόγος τοῦ Ντουρρούτι ἦταν σὰν μιὰ θόμβα, ἀλλὰ ἡ ἔκρηξη εἶχε τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα ἀπ' αὐτὸ ποὺ περίμεναν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν εἶχαν ἐμπνευστεῖ. Χρησιμοποιώντας τὴν προσωπικότητα τοῦ Ντουρρούτι, ἤθελαν νὰ καταφέρουν ἕνα βίαιο χτύπημα «στὰ νῶτα τῆς ἐπανάστασης!» Ἐλπίζαν, τονίζοντας τὴν ἔλλειψη ὀπλῶν στὸ μέτωπο, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς ἐργάτες. Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη ὀπλῶν ἦταν τὸ συνεχές θέμα συζήτησης στὴν Ἐπιτροπὴ Πολέμου τοῦ Μπαρμπάστρο καὶ πάνω ἀπ' ὅλα σ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη ὀφειλόταν ἡ τελμάτωση τῆς ἐπίθεσης. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλεγε ὅτι ἀν τὰ μετόπισθεν πρόσφεραν τὰ κατάλληλα ἐφόδια καὶ ὑποστήριζαν τὸ μέτωπο τοῦ πολέμου, ὁ πόλεμος θὰ περνοῦσε σ' ἕνα ἐνθαρρυντικὸ στάδιο μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Σαραγόσας. Οἱ συζητήσεις γι' αὐτὲς τὶς πιθανότητες ἀγγίζαν τὸ Ντουρρούτι σ' ἕνα εὐαίσθητο σημεῖο, γιατί κάθε μέρα ποὺ περνοῦσε ἐξοργιζόταν βλέποντας ὅτι ἡ ἐπίθεση, ποὺ εἶχε σχεδιαστεῖ ἐναντίον τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἀραγωνίας, ἀναβάλλονταν γιὰ ἀργότερα. Συνεπῶς, ἦταν λογικὸ ὅτι ὁ Ντουρρούτι θὰ ἔδινε ἔμφαση σ' αὐτὸ τὸ καυτὸ ζήτημα τῶν ἐφοδίων, ὅχι μὲ τὸν τρόπο ποὺ περίμεναν οἱ ἀντεπαναστάτες ἀλλὰ τελείως ἀντίθετα, μ' ἕναν θετικὸ τρόπο χωρὶς ν' ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴ σημασία τοῦ ἀγῶνα. Ὅπως εἶδαμε ἤδη, ὁ Ντουρρούτι, γιὰ νὰ γίνεῖ τελείως κατανοητός, ὀρκίστηκε ὅτι «οἱ πολιοφυλακὲς δὲν πολεμᾶνε στὴν Ἀραγωνία γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν μιὰ ἀστικοδημοκρατικὴ δημοκρατία ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴν Ἐπανάσταση» καὶ ἔριξε μεγάλο βάρος στὸ πρόβλημα ποὺ ἀναφέραμε. Κι ἔτσι, ἔκανε ἐκκλήση στὴν κατανόηση τῶν ἐργατῶν, ζητώντας ἀπ' αὐτοὺς νὰ δώσουν μερικὰ ἀπὸ τὰ πυρομαχικά τους, ποὺ τὰ φύλαγαν γιὰ τὰ μετόπισθεν.

Οἱ σοσιαλιστικὲς καὶ κομμουνιστικὲς ἐφημερίδες ἐπιτέθηκαν σ' αὐτὸ τὸ λόγο κατηγορώντας «αὐτοὺς ποὺ μποῦκοτάρουν τὸ μέτωπο, μὲ τὸ νὰ τοῦ στεροῦν ὄπλα ποὺ θὰ ἔφερναν τὴ νίκη». Καὶ χρησιμοποίησαν ἐπιχειρήματα ὅπως «Οἱ οὐτοπιστὲς κρι-

τικοί ασκοῦν πίεση στὸν οικονομικὸ τομέα» καὶ «Δὲν εἶναι ὥρα νὰ κάνουμε τὴν Ἐπανάσταση ἀλλὰ νὰ υπερασπίσουμε τὴ Δημοκρατία, τὴν ὁποία ἀνέδειξαν οἱ κάλπες στὶς 16 φλεβάρη 1936».¹

Ἡ ἐπαναστατικὴ κρίση ποὺ σιγὸδραζε ἀπὸ τότε ποὺ δημιουργήθηκε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν στὴν Καταλωνία, καὶ ἀπὸ τὴν στροφὴ ποὺ εἶχε πάρει ἡ Ἐπανάσταση σ' ὁλόκληρὴ τὴν περιοχὴ, ξέσπασε τώρα δημόσια. Τίποτε τέτοιο δὲν εἶχε συμβεῖ στὴ Μαδρίτη. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες, ἡ κυβέρνησις τὴν ὁποία ἐκπροσωποῦσε ὁ ἀσπὸς Τζιράλ καὶ ὑποστήριζε τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, ἐλεγε τὴν κατάστασι. Ἡ λαϊκὴ πίεσι μὲν ποὺ εἶχε ἀγγίξει τὴν καπιταλιστικὴ καὶ κρατικὴ δομὴ. Ἀφοῦ ξεπέρασαν τὶς πρῶτες στιγμὲς τοῦ πανικοῦ, ὁ Τζιράλ καὶ ὁ Ἀζάνια ἐξασφάλισαν τὴν ὑποστήριξη τῶν δυὸ Μαρξιστικῶν κομμάτων καὶ ἄρχισαν νὰ γίνονται προετοιμασίαι γιὰ νὰ σαμποτάρουν τὴν πίεσι ποὺ εἶχε σκοπὸ νὰ μεταφέρει ἡ CNT στοὺς δρόμους, παρόλο ποὺ στὴ Μαδρίτη ἦταν μειοψηφία.

Ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβέρνησις ἀπέναντι στὴν Καταλωνία ἦταν ἐχθρικὴ, ἂν καὶ κρατοῦσε ἀκόμα μιὰ εὐγενικὴ στάσι! Ἀλλὰ ἀπόρριψε ὅλες τὶς αἰτήσεις της γιὰ ὕλικὴ βοήθεια γιὰ τὴν ἀγορὰ πρῶτων ὑλικῶν καὶ μηχανῶν.² Καθὼς τὸ Ἐθνικὸ Θησαυροφυλάκιο ἦταν κάτω ἀπὸ τὸν ἐλεγχὸ τῆς Κυβέρνησις, ἡ Καταλωνία ἐξαρτιόταν (ἀκόμη χειρότερα, ἦταν σκλάβο) ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις της. Ἡ Μαδρίτη ἤξερε πολὺ καλὰ ὅτι κρατοῦσε στὰ χέρια της ὅλα τὰ ἀπὸ κι ἔτσι ἄρχισε ἓνας ψυχρὸς πόλεμος ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὴν Καταλωνία. Στὴν πραγματικότητι, ἡ ἐπανάστασι ἀντιμετώπιζε τὴν ἀντεπανάστασι.

Στὶς 4 Σεπτέμβριον ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο ἀντι-κατάστικε τὸν Τζιράλ καὶ σχημάτισε μιὰ κυβέρνησι μετ' ὁσοιαλιστικὴ πλειοψηφία, ὅπου συμμετεῖχαν κι οἱ κομμουνιστές. Ὁ ἴδιος ὁ Καμπαλλέρο ἀνάλαβε τὴ θέση τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Πολέμου. Μέχρι τότε κατὰκρινε τὸν Τζιράλ γιὰ τὴν ἀνικανότητά του νὰ «συνεχίσει τὸν πόλεμο», ἀλλὰ κι αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμόσει τὸ ἴδιο εἶδος πολιτικῆς ἀπέναντι στὴν Καταλωνία, ἡ

ἴσως καὶ χειρότερη ἀπ' αὐτὴ ποὺ ἐφάρμοσε ὁ προκάτοχός του. Ὁ Καμπαλλέρο θριοκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ Μαρσέλ Ρόζεμπεργκ, τοῦ Ρώσου Πρεσβευτῆ, ποὺ εἶχε φτάσει στὴ Μαδρίτη στὶς 28 Αὐγoustου. Ὁ τελευταῖος μπόρεσε νὰ πείσει τὸν Καμπαλλέρο ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ βοηθήσει ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση τὴν Ἰσπανία ἦταν νὰ δείξει ὁ Καμπαλλέρο στὴν ἀσπικὴ τάξι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ Ἰσπανοὶ δὲν ἔκαναν μιὰ ἐπανάστασι, ἀλλὰ συνέχιζαν τὴν πολιτικὴ τῆς κυβέρνησις ποὺ εἶχε προέλθει ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἐκλογές.

Μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ, ἐπρεπε νὰ θάλουν ἓνα τέλος στὴν ἐργατικὴ ἐξουσία, νὰ ἐθνικοποιήσουν τὴν πολεμικὴ βιομηχανία καὶ νὰ σεβαστοῦν τοὺς μικροῖδιοχτῆτες. Ἐπιπρόσθετα, τὸ Κράτος ἐπρεπε νὰ ἔχει ἓνα μονοπώλιο πάνω στὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο καὶ νὰ διαλύσει τὶς ὁργανώσεις ὅπως ἡ Ὁμοσπονδία Κολλεκτίβων τοῦ Λεβάντε, ποὺ πουλεῦσε τὰ δικά της προϊόντα στὸ ἐξωτερικὸ. Ἦταν ἀπαραίτητο νὰ δημιουργηθεῖ ἓνας πραγματικὸς στρατὸς ἐπαναφέροντας τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα καὶ διαλύοντας τὶς Πολιτοφυλακές. Ἦταν ἐπίσης ἀπαραίτητο νὰ ἀναδιοργανώσουν μιὰ ἀστυνομικὴ δύναμη ποὺ θὰ ὑπάκουε στὸ Κράτος, ἀπελευθερώνοντας τὴν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν συνδικάτων, ποὺ τὴν ἔλεγχαν διαμέσου τῶν συμβουλίων τῶν ἐργατῶν, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν φρουρῶν. Ἦταν ἀκόμη ἀπαραίτητο νὰ ἐπανεγκαθιδρύσουν τὴν ἐξουσία τῆς κυβέρνησις στὴν Καταλωνία καὶ νὰ διαλύσουν τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Πολιτοφυλακῶν.

Ὁ Λάργκο Καμπαλλέρο ἀνέλαβε τὸ ἔργο τῆς πετυχημένης ἐκτέλεσις αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὰ σοσιαλιστικὰ καὶ κομμουνιστικὰ κόμματα καὶ στὸν σοβιετικὸ πρεσβευτὴ, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει νὰ φτάσει σ' αὐτὸν τὸ σκοπὸ, ἔστειλε σὰν σύμβουλο στὴ Βαρκελώνη τὸν περίφημο Ἀντόνωφ Ὁδσένκο. Ὁ Ρόζεμπεργκ ἤξερε ὅτι ὁ τελευταῖος θὰ μπορούσε νὰ ἐπηρεάσει τοὺς ἐπαναστάτες τῆς Καταλωνίας, ἐξαιτίας τοῦ Μπολσεβίκικου παρελθόντος του καὶ τῶν ἀπλῶν του τρόπων, ποὺ ἦταν ἀντίθετοι μετὰ τὰ πρωτόκολλα καὶ ἐνάντιοι στὴ γραφειοκρατία. Αὐτὸς ὁ ἄντρας θὰ

συναντηθεί με την περιφερειακή Έπιτροπή της Καταλάνικης CNT και τόνισε την αναγκαιότητα της διεθνοποίησης του πολέμου γιατί, κατά τη γνώμη του, αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να βγει η Ισπανία από το «αδιέξοδο» που την είχε οδηγήσει η «μη επέμβαση» του Μπλούμ.⁶ Το σχέδιο του Μπεςνάρ ήταν να οργανώσουν μια εξέγερση στο Μαρόκο απελευθερώνοντας τον Άμπντ - ελ - Κρίμ,⁷ που τον κρατούσαν οι Γάλλοι στο νησί Λα Ρεουνιόν. Ακόμα, ήταν απαραίτητο να προκαλέσουν μια επανάσταση στην Πορτογαλία, μια δύναμη που βοηθούσε άνοιχτα τον Φράνκο. Την ίδια κιόλας μέρα που έφτασε, μίλησε στον Ντιέγκο Άμπαντ ντε Σαντιγιάν και στον Γκαρθία Όλιβερ, τους άντρες που αντιπροσώπευαν περισσότερο τη CNT και τη FAI στη Κεντρική Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών. Τους είπε ότι αναφορικά με την Πορτογαλία, η αντιπολίτευση ήταν έτοιμη να επαναστατήσει και ότι η Γενική Συνομοσπονδία Έργασίας είχε έρθει εκεί σε μια συμφωνία με την πολιτική αντιπολίτευση με «τόν δρο ότι θα είχαν πάλι ελευθερία δράσης μετά την πτώση του δικτάτορα Σαλαζάρ». Αυτή η εξέγερση, σύμφωνα με τον Μπεςνάρ, «θα μπορούσε να βασιστεί στην υποστήριξη του λαού και στις κατώτερες τάξεις του στρατού. Την ευθύνη γι' αυτή την εξέγερση θα την αναλάμβανε μια επαναστατική χούντα, με την όποια ήταν απαραίτητο να έρθουν άμέσως σε επαφή». Ο Μπεςνάρ τόνισε πολύ αυτό το σχέδιο, το σχέδιο «Πορτογαλία», γιατί όχι μόνο θα στερούσε τον Φράνκο από έναν σύμμαχο αλλά θα ήταν επίσης δυνατόν να επιτεθούν στους φασίστες απ' τα μετόπισθεν. Όσο για τον άλλο κόσμο, θα έδειχναν αναμφίβολα στο προλεταριάτο ότι θάπρεπε να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στην Ισπανική Επανάσταση. Αναφορικά με το πρόβλημα του Μαρόκου, ο Μπεςνάρ στήριζε τις ιδέες του στις πληροφορίες που είχε για τον πληθυσμό του εσωτερικού, που τον περιέγραφαν ότι ήταν έτοιμος να επαναστατήσει μόλις απελευθερωνόταν ο Άμπντ - ελ - Κρίμ, εξαιτίας των συνθηκών κάτω από τις οποίες ζούσε. Αναμφισβήτητες πληροφορίες μιλούσαν για ένα πνεύμα εξέγερσης ανάμεσα στους Μαροκινούς που είχαν χρησιμοποιηθεί από τον Φράν-

κο χωρίς τη θέλησή τους. Ο Μπεςνάρ είπε ότι «η Ισπανική κυβέρνηση πρέπει να κάνει μια ανακοίνωση διακηρύσσοντας την ανεξαρτησία του Προτεκτοράτου». Οι Άραβες εθνικιστές θα δέχονταν με ένθουςιασμό αυτή την ανακοίνωση και θα συνεργάζονταν στενά με την Ισπανική Δημοκρατία, κάνοντας τον βίο άβιωτο στην όπισθοφυλακή του Φράνκο στο Μαρόκο.

Ακόμη ο Μπεςνάρ είπε ότι πριν να φύγει από το Παρίσι είχε μια συνομιλία με τον Γραμματέα της CGT, τον Λεόν Ζουό, και με άλλους σοσιαλιστές που ήταν αντίθετοι με την πολιτική του Μπλούμ. Τον είχαν εξουσιοδοτήσει να διαπραγματευτεί, στο όνομά τους, με τον Λάργκο Καμπαλλέρο, Πρόεδρο και της UGT και του Υπουργικού Συμβουλίου, και να τον πείσει να κάνει μια δημόσια διακήρυξη υπέρ των Μαροκινών.⁸

Αφού πήραν όλες αυτές τις πληροφορίες ο Σαντιγιάν και ο Γκαρθία Όλιβερ ζήτησαν λίγο χρόνο για να τις μελετήσουν και συμφώνησαν και οι δύο ότι η παρουσία του Ντουρρούτι ήταν απαραίτητη. Μόλις έφτασε άρχισαν πάλι να συζητάνε το ζήτημα Πορτογαλίας - Μαρόκου. Αλλά τότε φάνηκαν οι διαφορές τους. Ο Όλιβερ επέμενε ότι ο Άμπντ - ελ - Κρίμ δεν ήταν πια ενδιαφέρουσα προσωπικότητα για τους κατοίκους και ότι οι διαπραγματεύσεις έπρεπε να συνεχιστούν με την έπιτροπή Δράσης του Μαρόκου, που την αντιπροσώπευε ο Έλ Φασί.⁹ Ο Ντουρρούτι και ο Σαντιγιάν πίστευαν το αντίθετο. Γι' αυτούς η θέση του Άμπντ - ελ - Κρίμ ήταν πιο ριζοσπαστική από τη θέση που είχε η Έπιτροπή Δράσης του Μαρόκου και ακόμη το γεγονός ότι ο ηγέτης των Μαροκινών, ήταν φυλακισμένος, του έδινε μεγαλύτερη αίγλη μέσα στο Ρίφ. Κοντολογής, οι διαφορές τους αφορούσαν μόνο την εκλογή συμμάχων, και όχι το βασικό πρόβλημα και συμφώνησαν ότι ο Όλιβερ έπρεπε να μιλήσει στον Κομπανός γι' αυτό, για να κάνει μεγαλύτερη έντυπωση στον Καμπαλλέρο. Την άλλη μέρα, στις 16 Σεπτεμβρίου, αφού ο Όλιβερ είχε πληροφορήσει τον Καμπαλλέρο για την επίσκεψη του Μπεςνάρ, ο τελευταίος πήγε στη Μαδρίτη. Έφτασε στις 17 Σεπτεμβρίου το απόγευμα και παρουσιάστηκε στο Ψ.

πουργείο Πολέμου. Ο Καμπαλλέρο δεν ήταν εκεί, κάτι που δεν είχαν προβλέψει. Ο Μπεσνάρ τότε πήγε στην Έθνικη Επιτροπή της CNT και κανονίστηκε από την Φεντέρικα Μοντσένυ να πάνε μαζί να δουν τον Καμπαλλέρο. Η συνάντηση έγινε στις 5 το απόγευμα. Ο σοσιαλιστής ηγέτης τους υποδέχθηκε πολύ άσχημα «αναφέροντας ένα άοριστο περιστατικό που είχε μόλις συμβεί με την CNT». Η Φεντέρικα ήταν πολύ απότομη στη διαφωνία της με τον αρχηγό της κυβέρνησης, υπενθυμίζοντάς του ότι δεν έπρεπε τα «σημαντικά ζητήματα» να παραγκωνίζονται με τη δικαιολογία ενός «άοριστου περιστατικού». Ο Καμπαλλέρο ήρέμισε αλλά δεν ήταν σύμφωνος για τη συνάντηση. Όρισε μια συνάντηση για τις 18 Σεπτέμβρη στις 4 το απόγευμα.

Αυτή η συνάντηση έγινε μια ώρα αργότερα.¹⁰ Αυτή τη φορά τον Μπεσνάρ τον συνόδευε ο Ντάβιντ Άντόνα, γραμματέας της Έθνικης Επιτροπής. Την ψυχρή υποδοχή τους την ακολούθησε μια αγενής συνέχεια. Χωρίς καμιά προειδοποίηση, ο Καμπαλλέρο δήλωσε ότι δεν είχε συμφωνήσει να έχει μια συζήτηση με τον γραμματέα της ΑΙΤ και ότι επιπλέον «φοβόταν τις επιπλοκές». Ο Μπεσνάρ του απάντησε απότομα «ότι η CNT, με περισσότερα μέλη από την UGT, ήταν μέλος της ΑΙΤ». Αυτή η διόρθωση φαίνεται ότι ήρέμισε τον Καμπαλλέρο αλλά φυσικά το κλίμα δεν ήταν κατάλληλο για να συζητήσουν πάνω στα σχέδια του Μπεσνάρ. «Διαλύσαμε τη συγκέντρωση μετά από μια πικρόγλυκια συνομιλία και πήγαμε στο αρχηγείο της CNT όπου η Έθνικη Επιτροπή είχε μάθει για το γεγονός, χωρίς να αντιδράσει. Τότε αποφάσισα να υπενθυμίσω στον Καμπαλλέρο τις ευθύνες του σ' ένα γράμμα που θα το δημοσίευε η CNT λίγες μέρες αργότερα σε συμφωνία με την Έθνικη Επιτροπή».¹¹

Ο Μπεσνάρ δεν ήθελε να γυρίσει στη Γαλλία χωρίς να αναφέρει προφορικά στον Γκαρθία Όλιβερ τα όδυνά του γεγονότα που είχαν συμβεί και τα όποια είχαν καταστρέψει τη συζήτηση πάνω στην όποια είχαν στηρίξει τόσες πολλές ελπίδες. Αφού είδε τον Όλιβερ και ενώ ήταν ήδη στο δρόμο της επιστροφής του στη Γαλλία, ο Μπεσνάρ ανέφερε

αυτά: «Η Έπανάσταση πηγαίνει προς τα πίσω κι αυτό δεν είναι λάθος των μαζών που πολεμάνε με άφθαστο ένθουσιασμό, αλλά των ηγετών που παρασύρονται από τα γεγονότα, αποδεικνύοντας ότι έχουν χάσει την επαναστατική πρωτοβουλία και έχουν αποδεχτεί ταπεινωτικές καταστάσεις σαν αυτή που βρέθηκαν κι ο ίδιος όταν αντιμετώπισα τον Καμπαλλέρο.

«Αν ο αναρχισμός ήταν αρκετά ήλιθιος ώστε να συνεργαστεί με τον Καμπαλλέρο ή έστω και να τον υποστηρίξει απλώς, η Έπανάσταση θα είχε χαθεί χωρίς να υπάρχει καμιά ελπίδα. Ο μόνος τρόπος για να βγεις απ' αυτό το σατανικό κύκλο είναι να χρησιμοποιήσεις βία. Αλλά αναρωτιέμαι αν οι ηγέτες της CNT είναι οι ίδιοι άντρες με αυτούς της 19 'Ιούλη. Ο μόνος που κατά τη γνώμη μου έχει ξεφύγει απ' αυτόν τον ρόλο είναι ο Ντουρρούτι, ένας γνήσιος τύπος επαναστάτη, που από πολλές απόψεις μου θυμίζει τον αντάρτη αγωνιστή Νέστορα Μάχνο. Όπως κι εκείνος, δουλεύει μαζί με τον λαό και δεν ξεχωρίζει τον εαυτό του απ' αυτόν, όπως κάνουν οι άλλοι ηγέτες». Από πολλές απόψεις ο Μπεσνάρ θεωρούσε τον Ντουρρούτι «σαν ανώτερο»... «σε σχέση με τον Ούκρανο» ιδιαίτερα αναφορικά με τον έλεγχο που είχε ο Ντουρρούτι στον εαυτό του.¹²

Ο Μπεσνάρ είχε πολύ λίγο χρόνο για ν' ανταλλάξει τις απόψεις του με το Ντουρρούτι πριν να φύγει για τη Γαλλία, γιατί είχαν καλέσει ξαφνικά τον τελευταίο στο μέτωπο της Αρανωνίας, όπου οι φασίστες είχαν εξαπολύσει μια επίθεση στον τομέα του. Ο Ντουρρούτι είχε επιμείνει σ' ένα σημείο: ότι ο Μπεσνάρ έπρεπε να θρεί μερικούς εμπόρους δπλων που θα μπορούσαν να προμηθεύουν αρκετά στρατιωτικά εφόδια για να εξοπλιστεί η φάλαγγα με τα απαραίτητα όπλα και να μπορέσει να εξαπολύσει μια επίθεση στη Σαραγόσσα, έστω και μόνη της. Ο Ντουρρούτι μόλις είχε φτάσει στην Μπουχαλαρόζ όταν κατάλαβε ότι ολόκληρος ο τομέας από το φαρλέτε μέχρι την «Σουέλτα Άλτα» ύφιστατο μια σκληρή επίθεση των εχθρικών δυνάμεων που τις διοικούσε ο Συνταγματάρχης Ούρρουτια¹³ υποστηριζόμενος από την «κινητή φάλαγ-

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

γα τῆς Ἀραγωνίας» πού τὴν ἀποτελοῦσαν λεγεωνάριοι καὶ «ρεκετέδες».

Ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς πίεζε τὸ φαρλῆτε, βομβάρδιζε συγχρόνως καὶ τὸ δρόμο πρὸς τὴν Πίνα ντὲ Ἐμπρο, γιὰ νὰ ἐμποδίσαι νάρθουν ἐνισχύσεις. Ἡ κατάσταση θριασκόταν σὲ κρίσιμο σημεῖο. Ἡ «Διεθνὴς Ὁμάδα» ἀντιστεκόταν σκληρά, ἀλλὰ δὲν εἶχε ὅπλα. Ὅλες οἱ ἀναφορὲς πού ἔρχονταν στὸ Γενικὸ Στρατιγεῖο ἦταν δυστυχῶς οἱ ἴδιες: οἱ θέσεις χάνονταν ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς γιὰ νὰ τὶς ὑπερασπίσει. Τὸ Στρατιωτικὸ Συμβούλιο συμβούλεψε ὅτι θάπρεπε νὰ διαλυθοῦν ἄλλοι τομεῖς γιὰ νὰ ἔρθουν νὰ βοηθήσουν τὸν τομέα πού κινδύνευε. Ὁ Ντουρρούτι ἦταν ἀντίθετος σ' αὐτὸ τὸ σχέδιο, λέγοντας ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἐπαιζαν τὸ παιχνίδι τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ ἐξαπέλυε μιὰ γενικὴ ἐπίθεση ἀν ἀνακάλυπτε τὴν ἀδυναμία τῶν ἄλλων τομέων, στοὺς ὁποίους δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπιτεθεῖ. Ἐτοίμασε πρόχειρα ἓνα βοηθητικὸ ἀπόσπασμα πού τὸ ἀποτελοῦσαν πολιτοφύλακες πού ξεκουράζονταν ἢ πού ἀπασχολοῦνταν στὰ χωράφια καὶ τὸ ὀδηγήσε πρὸς τὸ φαρλῆτε. Πέρασε τὸ δρόμο πρὸς τὴν Πίνα καὶ ἔφτασε στὸ φαρλῆτε τὴν ὥρα ἀκριβῶς πού ἄρχιζε μιὰ γενικὴ ὑποχώρηση. Ἀλλὰ βλέποντας τὶς ἐνισχύσεις, τὸ θάρρος τῆς «Διεθνοῦς Ὁμάδας» ἀναπτερώθηκε καὶ γύρισε πάλι στὶς θέσεις τῆς. Ὁ ἀγῶνας ἦταν σκληρὸς καὶ μερικὲς φορὲς ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν σῶμα μὲ σῶμα. Ἀλλὰ στὸ τέλος οἱ πολιτοφύλακες νίκησαν, κερδίζοντας πάλι τὸ χαμένο ἔδαφος καὶ προχώρησαν ἀκόμη παραπέρα καταλαμβάνοντας νέες θέσεις στὸ «Πετρούσκες» καὶ στὸ «Λὰ Κάζα ντὲ λὸς Λάνος».¹⁴ Τὸ μέτωπο εἶχε μόλις ἀνασυγκροτηθεῖ, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἄρχιζε μιὰ γενικὴ ἐπίθεση, πράγμα πού ἔδειξε ὅτι ὁ Ντουρρούτι δὲν εἶχε πέσει στὴν παγίδα πού εἶχε στήσει ὁ Οὐρρούτια.

1. Βλ. τὸν ἀναρχικό, κομμουνιστικὸ καὶ σοσιαλιστικὸ τύπο αὐτῆς τῆς περιόδου.

1. Ντ. Ἀμπ. ντὲ Σαντιγιάν, ἐργ. ἀν. Μιλᾷει γιὰ τὶς δυσκολίες πού δημιουργοῦσε ἡ Μαδρίτη ὥστε νὰ ἀρνηθεῖ βοήθεια στὴν Καταλωνία, τὴ βοήθεια πού χρειαζόταν γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ πολεμικὴ βιομηχανία. Ἡ Μαδρίτη προχώρησε τόσο πολὺ ὥστε ν' ἀρνηθεῖ ἀκόμη καὶ τὴ χορήγηση πιστώσεων. Αὐτὴ ἡ σύγκρουση ἐγίνε κιόλας φανερὴ στὴν πρώτη ἐπαφή, τὸν Αὐγούστο, μετὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Πολιτοφυλακῶν, τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Τζενεραλιντὰ καὶ τῆς Κυβέρνησης τοῦ Τζιράλ, καὶ ἀργότερα μὲ τὴν κυβέρνηση τοῦ Λάργκο Καρπαλλέρο.

3. Ροῦντολφ Ρόκερ, ἐργ. ἀν.

4. Ὁ συγγραφέας βεβαιώνει γιὰ τὴν γνησιότητα αὐτοῦ τοῦ περιστατικοῦ. Ἡ Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ προδότη Γκραθία (στὴ Βαρκελώνη) ἤρε τὴν πρωτοβουλία ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη.

5. Βλ. Σαντιγιάν ἐργ. ἀν. καὶ τὸ Ἑλ Φρέντε, δελτίο τῆς «Φάλαγγας Ντουρρούτι». Ἐπίσης μαρτυρία τοῦ πολιτοφύλακα Κόσμ ντὸ Πάλ.

6. Ὁ Λάργκο Καρπαλλέρο ἐγραψε ἀργότερα γιὰ τὴν «μὴ ἐπέμβαση» στὸ Ὁ Ἄναμνήσεις μου, σελ. 198. «Μιὰ τέτοια ἰδέα δὲν μπορούσε νὰ συλληφθεῖ παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ ὄλοιο καὶ ὀδύναμο μυαλὸ τοῦ Λεὼν Μπλούμ. Ἐγίνε δεκτὴ μ' εὐχαρίστηση ἀπὸ τὴν Γερμανικὴ καὶ τὴν Ἰταλικὴ κυβέρνησι, πού ἐφοδίαζαν μὲ στρατεύματα καὶ πολεμοφόδια τοὺς προδότες. Ἐγίνε ἐπίσης δεκτὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσία, ἂν καὶ μὲ περισσώτερο γενναιοδωρὲς προθέσεις, τουλάχιστον φαινομενικά (...). Τὶ φοβόταν ὁ Μπλούμ; Μιὰ Εὐρωπαϊκὴ πυρκαγιά; Ὁ Μπλούμ ἐπαθε αὐτὸ πού παθαίνει ἓνας τυφλὸς πού προχωρεῖ στὴν ἄκρῃ μιᾶς ἀβύσσου, πέφτοντας μέσα σ' αὐτή. Ὁ Μπλούμ δὲν μπόρεσε νὰ δεῖ αὐτὸ πού ἐβλεπε καθαρά καὶ ὁ πιὸ ἀγράμματος χωρίτης» (...).

«Τὸ πραγματικὸ ἀποτέλεσμα τῆς «μὴ ἐπέμβασης»: μείωσε τὶς δυνατότητες τῆς Δημοκρατίας νὰ ἐξοπλιστεῖ γιὰ τὴ δικὴ της υπεράσπιση. Ἀδυνάτισε σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε ἦταν πιὰ σίγουρο ὅτι θὰ νικοῦσαν οἱ προδότες.

«Δὲν ἔρρω ἂν διατηρῶ αὐταπάτες, ἐλπίζοντας ὅτι μιὰ μέρα αὐτοὶ πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ ἓνα τέτοιο κακούρημα θὰ πρέπει νὰ λογοδοτήσουν γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τους στὸν Γαλλικὸ λαό, στοὺς σοσιαλιστές, στοὺς Ἰσπανοὺς δημοκράτες καὶ στὴν Σοσιαλιστικὴ Διεθνή. Ἄν δὲν συμβεῖ αὐτό, πρέπει τότε νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἀλληλεγγύη ἀνάμεσα στὰ Σοσιαλιστικὰ Κόμματα καὶ στὶς ἐργατικὲς ὁργανώσεις εἶναι μόνον ἓνα κενὸ σύνθημα, πού ἔχει σὰ σκοπὸ νὰ ξεγελάει τοὺς ἐργάτες. Ἐξ αἰτίας τῆς βαρύτητάς τους, μερικὰ πολιτικὰ λάθη εἶναι ἀσυγχώρητα».

7. Ἀμντ - ελ - Κρίμ, ὁ Ἀραβας «Καουντίλλο», πού πολεμοῦσε ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ συνελήφθηκε στὶς 27 Μᾶι τοῦ 1926, καὶ στὶς 21 Αὐγούστου μεταφέρθηκε στὸ νηοὶ Ρεουινιὸν σὺν κρατούμενος τῆς Γαλλίας. Τοῦ εἶχαν ὑποσχεθεῖ ὅτι ἡ ἐξορία του θὰ εἶναι σύνταξη, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά κρατήσε 20 χρόνια. Αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ πεῖ «ὅτι ἂν ἤξερε τί τὸν περίμενε θὰ εἶχε προτιμήσει νὰ πεθάνει πολεμώντας». Καὶ πρόσθεσε: «Στὸ Ἰσλάμ κυοφορεῖται ἓνας πόλεμος πού θὰ ξεσπά-

σει όπως στα ένδοξα χρόνια των 'Αλμοραβιδών» Τ à Τ ε-
τ ρ ά δ ι α τ ή ς Ι σ τ ο ρ ί α ς. Νο. 33, Γενάρης 1964, Παρί-
σι.

8. Μιά έκθεση που παρουσίασε ο Πιέρ Μπενσάρ στο Ζ' Συ-
νέδριο της ΑΙΤ στο Παρίσι, τό 1937.

9. Από τις 25 'Ιούλη η CNT προετοιμάζε μαζί με όρισμέ-
νες Μαροκινές ομάδες μία εξέγερση στο 'Ισπανικό Μαρόκο. Αυ-
τό είναι ένα από τα πιο κρυφά κεφάλαια του 'Ισπανικού πολέ-
μου. Δεν μπορούμε να εκθέσουμε πλατιά αυτό το ζήτημα εδώ,
αλλά θα το κάνουμε σ' ένα βιβλίο που ετοιμάζουμε για την Κεν-
τρική 'Επιτροπή, των Πολιτοφυλακών της Καταλωνίας.

10. 'Η καθυστέρηση και η «άγρια διαφωνία» για την όποια
μιλάει ο Μπενσάρ μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή αν ξέρει
κανείς πώς πέρασε εκείνη τη μέρα ο Λάργκο Καμπαλλέρο. 'Η
«διαφωνία» αναφέρεται στο γεγονός ότι η CNT αρνήθηκε να συμ-
φωνήσει για τη μεταφορά της Κυβέρνησης στη Βαλέντσια. 'Ο
Σέζαρ Μ. Λορέντζο γράφει γι' αυτό το ζήτημα στο Οι 'Ισπα-
νοί Ά ν α ρ χ ι κ ο ί κ ι η 'Εξουσία, σελ. 229, ση-
μείωση II: «'Ο λαός δεν ήξερε τίποτα για το τι συνέβαινε σ' αυ-
τή τη συγκέντρωση που γινόταν «κεκλεισμένων των θυρών». Μό-
νο ο τύπος μπορούσε να πει ότι γινότανε (...). Στις 18 Σεπτεμ-
βρη ο Λάργκο Καμπαλλέρο δέχτηκε τον 'Οράθιο Μ. Πριέτο, γραμ-
ματέα της CNT (ο 'Οράθιο εξέφρασε την αντίθεσή του για την
μεταφορά της Κυβέρνησης). Μετά ο Λάργκο Καμπαλλέρο δέχτη-
κε τον Σοβιετικό πρεσβευτή, Μαροέλ Ρόζεμπεργκ. Μεταξύ αυ-
τών των συναντήσεων έγινε κι η συνάντηση Καμπαλλέρο - Μπεν-
σάρ.

11. Το κείμενο του γράμματος δρέθηκε στην αναφορά του
Πιέρ Μπενσάρ. Ν.Β. — Προσπαθήσαμε να περιοριστούμε στο θέ-
μα μας αλλά η ίδια ακριβώς η προσωπικότητα του Ντουρρουτί
είναι που κυριαρχεί. Πρέπει λοιπόν να περιγράψουμε τα γεγονό-
τα που έγιναν όταν έφτασε ο Πιέρ Μπενσάρ στη Μαδρίτη. Από
τις 15 Σεπτέμβρη η CNT είχε συγκαλέσει μία 'Εθνική 'Ολομέ-
λεια των Περιφερειακών της ομάδων. Προσπαθούσε να βρει έ-
ναν τρόπο για να προσαρμοστεί πολιτικά στη νέα κατάσταση που
είχε δημιουργήσει η επανάσταση. Δυό λύσεις ήταν πιθανές. 'Ο
'Οράθιο Πριέτο, γενικός γραμματέας της CNT, ήταν όπαδός της
πρώτης λύσης, που μπορεί να ονομαστεί «έπνευστατισμός» και ύ-
ποστήριζε μία πλήρη συμμετοχή με το να μπουν στην κυβέρνηση,
που από τον Σεπτέμβρη είχε αρχηγό τον Λάργκο Καμπαλλέρο.
'Η άλλη λύση, που ήθελε η αντιπροσωπεία της Καταλωνίας,
υποστήριζε ότι πρέπει να μείνουν έξω από την κυβέρνηση και
πρότεινε τη σύναψη μίας συνθήκης με την UGT έτσι ώστε οι
δυό εργατικές οργανώσεις να μπορέσουν να σχηματίσουν μία
Χούντα 'Εθνικής Άμυνας, που θα αναλάμβανε όλες τις λειτουρ-
γίες που είχε η Κυβέρνηση της Μαδρίτης, αλλά σαν μία εργα-
τική κυβέρνηση.

'Ο Λάργκο Καμπαλλέρο, γενικός γραμματέας της UGT, ά-
πόρριψε την πρόταση της CNT και πρότεινε σ' αυτή να μπει στην
κεντρική κυβέρνηση. 'Η 'Ολομέλεια θρέθηκε σ' ένα αδιέξοδο. Τε-
λικά συμφωνήθηκε να υποστηρίξουν την ιδέα του σχηματισμού
του 'Εθνικού Άμυντικού Συμβουλίου. Άλλά δόθηκε μία ιδιαίτε-
ρη έλευθερία στην 'Εθνική 'Επιτροπή να ενεργεί σύμφωνα με
τις απαιτήσεις της στιγμής. Στην πραγματικότητα αυτή η έλευθε-

ρία σήμαινε την έν λευκῷ έξουσιοδότηση του 'Οράθιο Μ. Πριέτο
να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με τον Λάργκο Καμπαλλέρο.
Αυτές θα τέλειωναν με την είσοδο της CNT στην κυβέρνηση.

Για όλη αυτή τη περίοδο μπορεί κανείς να διαβάσει τα βι-
βλία του Σεζάρ Μ. Λορέντζο και του Πειράτς, που ήδη αναφέρα-
με. Το βιβλίο του τελευταίου επανεκδόθηκε τό 1971 από τις Έκ-
δόσεις Ρουέντο 'Ιμπέρικο στο Παρίσι.

12. Έκθεση του Πιέρ Μπενσάρ.

13. Αυτή την εποχή και αργότερα διαδόθηκε η φήμη ότι ο
άδερφός του Ντουρρουτί διοικούσε στρατεύματα στο φασιστικό
στρατόπεδο. Διαδόθηκε ακόμη ότι ήταν ο Συνταγματάρχης Ούρ-
ρουτία. Αυτός ήταν ακόμη ένας θρύλος ανάμεσα στους πολλούς
ρούτια. 'Η αλήθεια είναι ότι ο άδελφός του, ο Πέν-
για το Ντουρρουτί. 'Η αλήθεια είναι ότι ο άδελφός του, ο Πέν-
τρο, φαίνεται ότι είχε σχέσεις με τη φασιστική Φάλαγγα πριν ά-
πό τον πόλεμο. Άλλά αυτός έκτελέστηκε τον Αύγουστο του
1936 στο Λεόν, με την κατηγορία ότι ήταν μέλος μίας ομάδας
που είχε κάνει μία απόπειρα εναντίον της ζωής του Στρατηγού
Φράνκο.

14. Χοσέ Μίρα, έργ. άν.

10. Ἡ Ἀντιεξουσιαστικὴ Ἀραγωνία

Στὴ Βαρκελώνη συζητοῦσαν πῶς θὰ ξεφορτωθοῦν τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Πολιτοφυλακῶν. Καθὼς ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς ὁργάνωσης ἦταν μιὰ νίκη γιὰ τοὺς ἐργάτες, ἡ διάλυσή της καὶ ἡ ἐνωμάτωση τῆς CNT μέσα στὴν κυβέρνηση τῆς Τζενεραλιντὰτ σημάδεψε μιὰ ὀριστικὴ ἀνάσχεση τῆς ἐπανάστασης.¹ Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ CNT καὶ ἡ FAI ὑποχωροῦσαν στὴν Καταλωνία, ἡ ἐπαναστατικὴ γραμμὴ στὴν Ἀραγωνία γινόταν πιὸ ριζοσπαστικὴ μὲ τὸν σχηματισμὸ ἐνὸς Συμβουλίου Ἀμυνας, πού ἀποτελοῦνταν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἀναρχικοὺς.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα οἱ ἀναρχικοὶ ἀγωνιστὲς στὴ Βαρκελώνη παρακολουθοῦσαν προσεκτικὰ τὸ ἔργο πού πραγματοποιοῦνταν στὸν τομέα τῆς Ἀραγωνίας ὅπου, παρὰ τὸν πόλεμο, εἶχε ἀποφασιστεῖ νὰ συγκληθεῖ μιὰ περιφερειακὴ Συνέλευση τῶν Κολλεκτίδων στὶς 6 Σεπτέμβρη στὴν Μπουχαράλτζ.² Ὁ Ντουρρούτι ἐπέμενε σταθερὰ γιὰ τὴν ἀνάγκη δημιουργίας μιᾶς περιφερειακῆς Ὁμοσπονδίας πού θὰ μπορούσε νὰ καλύψει ὅλα τὰ προβλήματα πού εἶχαν ἐμφανιστεῖ στὴν Ἀραγωνία. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχε ὑποστηρίξει ὅλες τὶς αὐθόρμητες πράξεις τῶν ἀγροτῶν καὶ τὶς εἶχε ὑπερασπίσει δημόσια, δίνοντάς τους ὅποιαδήποτε ὕλικὴ βοήθεια μπορούσε νὰ προσφέρει ἡ φάλαγγα.

Μερικὲς φορές ἔπρεπε ἀκόμη καὶ νὰ προστατέψει τὶς ἀγροτικὲς κολλεκτίδες ἀπὸ τὶς Σταλινικὲς πολιτοφυλακές.³ Τὰ παράπονα πολλαπλασιάζονταν. Σ' ἓνα χωριὸ αὐτὲς οἱ δυνάμεις κατὰστροφαν τὴν κολλεκτίδα, διαλύοντας τὸ τοπικὸ συμβούλιο, τὸ ὁποῖο οἱ ἀγρότες εἶχαν ἐκλέξει σὲ μιὰ λαϊκὴ συνέλευση. Σ' ἓνα ἄλλο ἐγίνε μιὰ ἐπιδρομὴ στὰ καταστήματα καὶ κλάπηκαν τὰ τρακτέρ. Ἦταν ἐπιτακτικὸ μέσα σ' αὐτὴ τὴ ζούγκλα, ὅπου οἱ ὀπλισμένοι ἄντρες βρίσκονταν σὲ πλεονεκτικώτερη θέση, νὰ δημιουργήσουν οἱ κολλεκτίδες ἓνα σῶμα ἱκανὸ ν' ἀντισταθεῖ σ' αὐτὲς τὶς καταχρήσεις. Ὁ Ντουρρούτι θυμόταν τὴν ἐμπειρία τοῦ Μάχνο στὴν Οὐκρανία. Ἐξάλλου, κάθε μέρα πού περνοῦσε τὸν ἐπειθε ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἡ συνεργασία μὲ τὶς ἄλλες

πολιτικὲς ὁργανώσεις μόνο ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα μπορούσε νὰ ἔχει. Στὴν πραγματικότητα, αὐτὴ ἡ συμμαχία ὁδηγοῦσε σὲ ἀντεπαναστατικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονταν στὰ μετόπισθεν.

Ἡ κατάσταση στὴν Ἀραγωνία ἱκανοποιοῦσε ὅλες τὶς φυσικὲς ἀπαιτήσεις πού χρειάζονταν γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ἐπαναστατικὴ πρωτοπορία. Μιὰ κολλεκτιβιστικὴ παράδοση ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἀγρότες, καὶ τὴ δυνάμωνε ἀκόμη περισσότερο ἡ ἀναρχικὴ ἰδεολογία. Οὐσιαστικά, δὲν ὑπῆρχε καμιὰ πολιτικὴ δύναμη πού νὰ στέκεται ἀντιμέτωπη μὲ τοὺς ἀναρχικοὺς.⁴ Κι ἔτσι, ἓνα ἀντιεξουσιαστικὸ πείραμα ἦταν δυνατό ἐδῶ, κι ἓνα τέτοιο τόλμημα, γοήτευε, φυσικά, τοὺς θαρραλέους καὶ δημιουργικοὺς χαρακτῆρες, ὅπως ὁ Ντουρρούτι. Ἐπιπλέον, οἱ ἴδιοι οἱ ἀγρότες ἔκτιζαν τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ κοινωνία ἐνώνοντας μαζί τὰ κτήματά τους πού ἦταν σκορπισμένα ἢ ἀπαλλοτριώνοντας τοὺς «κασίικους», εἶχαν σχηματίσει κολλεκτίδες. Ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνουν σχέδια καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὴν ἰδέα τῆς ἀλληλεγγύης. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἔργο πού πρότειναν στὴ Συνέλευση τῆς Μπουχαράλτζ στὶς 16 Σεπτέμβρη 1936. Ὅλες οἱ κολλεκτίδες πού εἶχαν δημιουργηθεῖ στὴν Ἀραγωνία καθὼς καὶ ὅλα τὰ περιφερειακὰ σῶματα τῆς CNT καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν φαλαγγῶν τῆς Συνομοσπονδίας. Ἡ συνέλευση ἀνέλυσε τὴν περίπλοκη κατάσταση πού εἶχε προέλθει ἀπὸ τὸν πόλεμο. Τρεῖς δυνάμεις διαφωνοῦσαν μεταξύ τους: οἱ Ἀραγωνέζοι ἀγρότες, πού ἤθελαν νὰ χτίσουν ἓναν καλύτερο κόσμον γιὰ τοὺς ἴδιους, οἱ κομματικὲς πολιτοφυλακές, πού δροῦσαν σὰν νὰ βρίσκονταν σὲ μιὰ κατακτημένη περιφέρεια καὶ τελικὰ ἡ Τζενεραλιντὰτ μὲ τὴν «ἀποικιακὴ» πολιτικὴ της ἀπέναντι στὴν Ἀραγωνία.⁵

Παίρνοντας ὑπόψη αὐτὴ τὴν κατάσταση προτάθηκε ὁ σχηματισμὸς μιᾶς Ὁμοσπονδίας τῶν Κολλεκτίδων τῆς Ἀραγωνίας, πού θ' ἀντιπροσωπεύονταν περιφερειακὰ ἀπὸ τὸ Ἀμυντικὸ Συμβούλιο τῆς Ἀραγωνίας. Ἦταν ἓνα ζήτημα ὑπεράσπισης τῆς οἰκονομίας, πού τὴν ἀπειλοῦσε ὁ πόλεμος κι ἐπεξεργασίας ἐνὸς ἀναπτυξιακοῦ σχεδίου πού θὰ πρόσφερε στοὺς κατοίκους σταθερότερες συνθῆκες

ζωής. Οι Άραγωνέζοι συμφώνησαν να αναλάβουν τη φροντίδα των 20.000 πολιτοφυλάκων, που βρίσκονταν στην περιοχή τους. Επιπλέον, αποφασίστηκε να πολεμήσουν ενάντια στην επεκτατική πολιτική της Καταλάνικης Τζενεραλιντάτ και ενάντια σε κάθε παρόμοια προσπάθεια που θα έκανε πιθανόν η κυβέρνηση της Μαδρίτης. Όλοι αυτοί οι στόχοι ήταν απόλυτα σύμφωνοι με το σχέδιο που εκτέθηκε απ' την Έθνική Όλομέλεια της CNT στις 15 Σεπτεμβρίου, το οποίο πρότεινε να ιδρυθούν περιφερειακά συμβούλια για να σχηματίσουν το Έθνικό Συμβούλιο Άμυνας.

Ο Ντουρρούτι, που αντιπροσώπευε τους 6.000 έθνοφρουρούς που υπεράσπιζαν αυτό τον τομέα, υποστήριξε πλήρως τη δημιουργία αυτής της οργάνωσης. Ο Αντόνιο Όρτιζ, αντιπρόσωπος της φάλαγγας «Σούντ Εμπρε» ήταν αντίθετος μ' αυτήν και ο Γκρεγκόριο Χόβερ, αντιπρόσωπος από τη ζωή της Χουέσκα, παρατήρησε ότι ο σχηματισμός ενός Συμβουλίου στην Άραγωνία θα προκαλούσε σοβαρές δυσκολίες στις σχέσεις με τη Τζενεραλιντάτ. Αλλά, σύμφωνα με το Ντουρρούτι, οι εργάτες της Καταλωνίας είχαν κοινούς σκοπούς με τους Άραγωνέζους. Και τελικά, οι Άραγωνέζοι αγρότες όριζαν μόνοι τους τη ζωή τους και ήταν έλεύτεροι να οργανωθούν όπως νόμιζαν καλύτερα. Άν ήθελαν τον κολλεκτιβισμό, έπρεπε να τονβάλουν σ' εφαρμογή και να τον υπερασπίσουν με τα όπλα τους».6

Ετσι γεννήθηκε το Άμυντικό Συμβούλιο της Άραγωνίας στην Ιστορική Συνέλευση της Μπουχαράλδς. Επρόκειτο να λειτουργήσει σαν μυστική οργάνωση μέχρι το Δεκέμβριο του 1936, ενώ το κατάκρινε σκληρά η Έθνική Επιτροπή της CNT, η Καταλάνικη κυβέρνηση ήταν έναντιόν του, δεχόταν τις επιθέσεις της κυβέρνησης του Λάργκο Καμπαλλέρο και δυσφημιζόταν από το Κομμουνιστικό Κόμμα, αλλά που το θαύμαζε και το υποστήριζε η Ισπανική εργατική τάξη.7

Άλλα αν ο πόλεμος και η επανάσταση βάδιζαν παράλληλα στην Άραγωνία, η κατάσταση ήταν τελείως διαφορετική στην υπόλοιπη χώρα. Στο Βορρά τα πράγματα χειροτέρευαν. Άν και το Ίρουν εί-

χε πέσει στα χέρια των φασιστών, το Σάν Σεμπάστιαν αντιστεκόταν. Άλλα η Βασκική κυβέρνηση έγκατέλειψε την πρωτεύουσα της Γκουιπουζκόα, φοβούμενη ότι η CNT θα δημιουργούσε μια νέα Νουμάνθια για να την υπερασπίσει και να αυξήσει μ' αυτό το τρόπο τη φήμη της.9

Οι κάτοικοι των Άστούριων αντιστέκονταν αλλά ήταν αιχμάλωτοι μιας κυκλωτικής κίνησης που τους έκλεινε όλο και περισσότερο και ο αγώνας τους γινόταν μάταιος. Συγχρόνως, στην Άνδαλουσία, ο αγώνας ήταν μπλεγμένος. Τέλος, στη Μάλαγα, οι αναρχικοί βρίσκονταν σε πλεονεκτική θέση, αλλά εξαιτίας αυτού η νέα κυβέρνηση του Λάργκο Καμπαλλέρο, αντιγράφοντας την προηγουμένη κυβέρνηση του Τζιράλ, της άρνήθηκε κάθε βοήθεια και την οδήγησε σ' ένα τρομερό τέλος. Μόνο στο Λεβάντε και την Καταλωνία η επανάσταση βρισκόταν σ' εξέλιξη, αλλά αυτοί που βρίσκονταν στην κορυφή έκαναν ότι μπορούσαν για να ελέγχουν τις κοινωνικές νίκες της βάσης. Στη Μαδρίτη, όπου η λαϊκή αντίσταση ήταν ένθουσιώδης, τα συνδικάτα της CNT και της UGT φαινόταν ότι βαδίζουν ενωμένα για να εκπληρώσουν τον κοινό σκοπό, που είχε ήδη αρχίσει να υλοποιείται σε όρισμένες περιοχές.

Τα συνδικάτα ήταν που συνέχιζαν να δίνουν όπλα και να εφοδιάζουν τις φάλαγγες των Πολιτοφυλάκων που πολεμούσαν στην Γκουανταλαχάρα, στο Τολέδο, στην Γκουανταρράμα και προχωρούσαν προς τα βουνά του Τερουέλ και κατά μήκος της Λά Μάνκα προς την Κόρντοβα. Άλλα εδώ η στρατιωτική κατάσταση ήταν περισσότερο σοβαρή απ' ότι στα άλλα μέτωπα, γιατί τους έλειπαν όπλα, πολεμοφόδια, αεροπλάνα και τάνκς. Σιγά - σιγά η Μαδρίτη περικυκλωνόταν.

Από την αρχή, το Ισπανικό Κομμουνιστικό κόμμα, με ηγέτες τον Κοντοβίλα, τον Τολιάτι και άλλους περιοδεύοντες μυστικούς πράκτορες του Κρεμλίνου, έκανε κάθε προσπάθεια για να καταστρέψει την επανάσταση. Ένας πράκτορας της Μόσχας, ο Κοντρέρας, είχε ιδρύσει το Έλ Κούντο Ρετζιμέντο (το Πέμπτο Σύνταγμα), προσφέροντάς το σαν πυρήνα ή σαν σχολή για τον μελλοντικό

δημοκρατικό στρατό. Ένωσε μερικούς επαγγελματίες στρατιωτικούς που είχαν μείνει πιστοί στη Δημοκρατία γιατί δεν «μπόρεσαν» να πάνε με το μέρος του Φράνκο. Πολλοί απ' αυτούς ήταν φιλόδοξοι και πρόθυμοι να πάρουν προαγωγές. Το Πέμπτο Σύνταγμα, που δεν είχε τίποτα το επαναστατικό, επιχείρησε μια ριζική στρατικοποίηση, παρατάσσοντας τα στρατεύματά του σε παρελάσεις κάτω απ' τους ήχους της μουσικής, που χαιρετούσαν τους ανωτέρους τους χτυπώντας τα τακούνια τους.

Οι αναρχικοί, για να οργανώσουν την άμυνά τους, ίδρυσαν μια Συνομοσπονδιακή Άμυντική Επιτροπή με αρχηγό ένα σερβιτόρο, τον Έντουαρντο Βάλ, που λειτουργούσε σαν Γενικό Επιτελείο και προμήθευε όπλισμό, πολεμοφόδια και όλα τα εφόδια στην Πολιτοφυλακή της CNT.

Όσο για τους σοσιαλιστές, αν και ήταν ισχυρότεροι, ήταν χωρισμένοι σε δυο αντίπαλες παρατάξεις. Ο Λάργκο Καμπαλλέρο ήταν ηγέτης της μιάς και ο Ίνταλέθιο Πριέτο της άλλης. Το Κομμουνιστικό Κόμμα έπωφελήθηκε έξυπνα απ' αυτό το σχίσμα. Έξυμνούσε τον Καμπαλλέρο σαν Λαϊκό ηγέτη ικανό να βγάλει το Κράτος απ' αυτή την άβυσσο στην οποία την είχε σπρώξει η αντίδραση του λαού στις 19 Ιούλη. Συγχρόνως, έκμεταλλεύονταν τη ματαιοδοξία του Πριέτο. Στο τέλος οι κομμουνιστές κατάφεραν να ελέγχουν πλήρως το σοσιαλιστικό κόμμα. Απ' τα παρασκήνια δυο άνθρωποι κινούσαν τα νήματα: ο Μισέλ Κολτσώφ, ο ανταποκριτής της Πράβντα και ο Μαρσέλ Ρόζεμπεργκ, ο προσβευτής της Ε.Σ.Σ.Δ. Και οι δυο έλεγχονταν απ' την GPU, της οποίας ο ανώτερος ηγέτης στην Ισπανία ήταν ο Όρλώφ. Ο τελευταίος είχε φτάσει στη Μαδρίτη με ρητές διαταγές: να πολεμήσει τον Τροτσκισμό και τον αναρχισμό και να προεκτείνει εκεί τις έκκαθαρίσεις της Μόσχας, των οποίων τα πρώτα θύματα ήταν ο Κάμενεφ και 14 Μπολσεβίκοι της «Παλιάς Φρουράς».

Οι πράκτορες της Μόσχας είχαν πείσει τον Λάργκο Καμπαλλέρο για τα παρακάτω: αν οι δημοκράτες εγκατέλειπαν την Ισπανική Δημοκρατία αυτό θα γινότανε επειδή είναι ακυβέρνητη και βρίσκεται στα χέρια του λαού, που δεν σέβεται ούτε τις

ξένες εγκαταστάσεις ούτε την ιδιοκτησία. Η Ρωσία υποσχόταν ότι θα ήταν η πρώτη που θα έδινε όπλα αν επανεγκαθιδρύονταν η τάξη, αν δημιουργούνταν ένας στρατός που θα μπορούσε να χτυπήσει τους στασιαστές και αν το Κράτος έλεγχε ολόκληρη την κοινωνική ζωή και την παραγωγή. Έπιπλέον, οι δημοκράτες θα πρόσθεταν τη βοήθειά τους στη βοήθεια της Ε.Σ.Σ.Δ. Τέτοια επιχειρήματα είχαν προκαλέσει την υποχώρηση της CNT στην Καταλωνία. Παρασυρμένη από τον Σύμβουλο της Ε.Σ.Σ.Δ. Άντόνωφ Όθσένκο, που ήταν στενός φίλος εκείνων που είχαν τουφεκιστεί στη Μόσχα, η CNT είχε διαλύσει την Κεντρική Επιτροπή των Πολιτοφυλακών και είχε προσχωρήσει στην κυβέρνηση της Τζενεραλιντάτ. Ο ίδιος έκβιασμός είχε κάνει και τον Λάργκο Καμπαλλέρο να υποχωρήσει, όταν σαν Υπουργός Πολέμου, έβλεπε τους στασιαστές να προχωράνε με γιγάντια βήματα προς τη Μαδρίτη.

Αφού καταλήφθηκε το Τολέδο, ο Λάργκο Καμπαλλέρο ήταν επικεφαλής μιάς κυβέρνησης με σοσιαλιστική πλειοψηφία, ένα από τα μέλη της οποίας ήταν και ο Δόκτωρ Νεγκρίν, Υπουργός Οικονομικών, που είχε τον έλεγχο του εθνικού θησαυροφυλάκιου. Ο πόλεμος χανόταν επειδή δεν είχαν όπλα. Λοιπόν, όλα τα όπλα αγοράζονταν με χρυσό και υπήρχαν μεγάλες ποσότητες χρυσού στα Κρατικά αποθέματα. Γιατί να μην τον χρησιμοποιήσουν; Και γιατί δισταζε ο Λάργκο Καμπαλλέρο; Οι Σοβιετικοί του είχαν υποσχεθεί όπλα, αλλά δεν έρχονταν τίποτε και οι στασιαστές προχωρούσαν.¹⁰

Τότε ήταν, το Σεπτέμβριο του 1936, που κάλεσαν βιαστικά το Ντουρρούτι στη Βαρκελώνη.¹¹

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο Ντιέγκο Αμπάντ ντε Σαντιγιάν έξηγεί τη διάλυση της Κεντρικής Επιτροπής των πολιτοφυλακών με τον ακόλουθο τρόπο: «Μας έλεγαν συνέχεια, απαντώντας στα παρακάλια μας, προς την Κεντρική Κυβέρνηση (και του Τζιράλ και του Λάργκο Καμπαλλέρο) ότι δεν μας βοηθούσαν όσο η δύναμη της Κεντρικής Επιτροπής των Πολιτοφυλακών ήταν τόσο φανερή. Την ίδια πίεση άσκησε και ο Όθσένκο, ο Ρώσος Σύμβουλος στη Βαρ-

κελώνη. Συνεπώς, έπρεπε ν' αποφασίσουμε νά τή διαλύσουμε, δηλαδή νά εγκαταλείψουμε τήν επαναστατική μας τοποθέτηση. Καί ὅλ' αὐτά γιά νά μπορέσουμε νά πάρουμε ὅπλα καί τήν ἀναγκαία οἰκονομική βοήθεια, γιά νά συνεχίσουμε τόν πόλεμο μέ ἐπιτυχία».

Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο, σελ. 115. Ἡ Ἐπανάσταση καί ὁ πόλεμος στήν Ἰσπανία, σελ. 91. Επίσης χρησιμοποίησαμε καί τὰ γράμματα πού μᾶς ἔστειλε ὁ Σαντιγιάν σχετικά μ' αὐτή τή διάλυση.

2. Αλάρντο Πράτς, Ἡ Ἐμπροσθοφυλακή καί ἡ Ὀπισθοφυλακή στήν Ἀραγωνία, Βαρκελώνη, 1937.

3. Σέζαρ Μ. Λορέντζο, ἔργ. Ἀν., σελ. 146, δίνει πληροφορίες γιά τίς δραστηριότητες τῶν Φαλαγγῶν τῶν Πολιτοφυλάκων στήν Ἀραγωνία καί γιά τίς σχέσεις τους μέ τίς κολλεκτίβες.

4. Τά πολιτικά κόμματα δέν εἶχαν ρίζες στήν Ἀραγωνία καί περιορίζαν τίς δραστηριότητές τους σέ μικροῦς κύκλους ὅπου δέσποζε κάποια προσωπικότητα. Ἴχνη τοῦ ιστορικοῦ ρεπουμπλικανισμοῦ μποροῦν νά βρεθοῦν μόνο στίς ἀναμνήσεις τοῦ Χοακίν Κόστα, τοῦ ὁποῦ οἱ κολλεκτιβιστικές ἰδέες ἦταν πιό κοντά στίς σοσιαλιστικές.

Τό Κομμουνιστικό Κόμμα ἦταν ἀνύπαρκτο καί μόνο ἡ UGT εἶχε κάποια ἐπιρροή στή Σαραγόσσα. Βλ. Πιέρ Μπρουέ καί Ἐμίλ Τερμίν, ἔργ. Ἀν. σελ. 120.

5. Ὁράθιο Μ. Πριέτο, ὁ Ἀντιεξουσιαστικός Ποσιμπιλισμός, ἐκδόθηκε μέ ἔξοδα τοῦ συγγραφέα στό Παρίσι τό 1967. Στήν σελίδα 80 γράφει γιά τίς πολιτικές σχέσεις μεταξύ τῆς Τζενεραλιντὰτ τῆς Καταλωνίας καί τῆς Ἀραγωνίας καί τίς θεωρεῖ «ἀποικιακοῦ χαρακτήρα».

6. Ἀναφορά πού ἐγινε στό συγγραφέα ἀπό ἕνα μάρτυρα, τόν Κόσμ ντέ Πῶλ, ἕναν πολιτοφύλακα στή φάλαγγα τοῦ Ντουρούτι, πού ζεῖ σήμερα στήν Χιλή καί πού πῆρε μέρος στή Συνέλευση.

7. Γιά τό Συμβούλιο τῆς Ἀραγωνίας, βλ. τὰ ἔργα τῶν Χοσέ Πειράτς, Σαντιγιάν καί Σεζάρ Μ. Λορέντζο.

8. Νουμάνθια, ἕνα χωριό τῆς Καστίλλης, πού τό δεύτερο αἰῶνα μ.Χ. καταστράφηκε ἀπό τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους του γιά νά μὴν παραδοθεῖ στοὺς Ρωμαίους.

9. Σεζάρ Μ. Λορέντζο, ἔργ. Ἀν. σελ. 162.

10. Γιά τήν Σταλινική ἐπέμβαση στήν Ἰσπανία βλ. τὸ ἔργο τοῦ Ντουινίκ Ντεσάντι Ἡ Κομμουνιστική Διεθνής, τοῦ ΤΖ'ζους Χερνάντεζ Ἡ Μεγάλη Προδοσία, τοῦ Χοσέ Πειράτς ἔργ. Ἀν., τοῦ Β.Τ. Κριβίτσκι Τὸ χέρι τοῦ Στάλιν πάνω ἀπ' τήν Ἰσπανία.

11. Ὁ Χοσέ Μίρα, ἔργ. Ἀν. ἔγραψε: «Ἡ Ἐπιτροπὴ Πολέμου τῆς Φάλαγγας ἀποφάσισε νά στείλει τὸ Ντουρούτι στή Μαδρίτη γιά νά διαπραγματευτεῖ μέ τόν Λάργκο Καμπαλλέρο πάνω σ' ἕνα σημαντικό ζήτημα».

11. Ἀνάμεσα στή Μόσχα καί τή Βαρκελώνη

Τὴ νύχτα τῆς 28 Σεπτέμβρη ὁ Ντουρρούτι ἔφτασε στή Βαρκελώνη. Οἱ σύντροφοί του Σαντιγιάν καί Γκαρθία Ὀλιβέρ τὸν ὑποδέχτηκαν αἰσιόδοξα. Ὁ Πιέρ Μπενσάνρ τοὺς εἶχε πληροφόρησει ὅτι εἶχε ἔρθει σ' ἐπαφὴ μέ μερικοὺς μεγάλους κατασκευαστὲς ὀπλων πού ἦταν ἔτοιμοι νά ἐφοδιάσουν τὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση μέ ἀρκετὸ πολεμικὸ ὕλικό, ὥστε ν' ἀλλάξει ἡ ἰσορροπία ἀνάμεσα στοὺς φασίστες καί στοὺς ἀντιφασίστες. Τὰ νέα, πού τὰ περίμεναν τόσον καιρό, ἦταν καλὰ καί ἐπὶ τέλους θὰ ὑπῆρχαν ἀρκετὰ ὅπλα γιά νά ἐπιτεθοῦν στή Σαραγόσσα μέ ἐπιτυχία. Ἀλλὰ καί ὁ Σαντιγιάν καί ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ παρατήρησαν ὅτι δέν ἔπρεπε νά ἀφήσουν τὴν εὐκαιρία νά χαθεῖ. Μέχρι τῶρα ὅλες οἱ προτάσεις τους πρὸς τὴν Κυβέρνηση, τόσο τοῦ Τζιράλ ὅσο καί τοῦ Λάργκο Καμπαλλέρο, εἶχαν ἀποτύχει. Εἶχαν πάρει ὑποσχέσεις πού ἡ Κυβέρνηση ποτὲ δέν τις σεδάσθηκε καί τὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας συνέχιζε νά εἶναι ἀοπλο, καί ἡ Καταλωνικὴ μεταλλουργικὴ βιομηχανία εἶχε σχεδὸν παραλύσει γιὰτί τῆς ἔλειπαν οἱ πρῶτες ὕλες καί τὰ μηχανήματα.!

Ὅχι, αὐτὴ τὴ φορὰ ἔπρεπε νά ρισκάρουν τὰ πάντα. Νά γιὰτί σκέφτηκαν νά στείλουν τὸν Μπενσάνρ καί τὸ Ντουρρούτι σ' αὐτὴ τὴν ἀποστολή. Τὸ ὄνομα τοῦ Ντουρρούτι ὄχι μόνο εἶχε μεγάλῃ ἀπήχηση στό λαὸ ἀλλὰ ἐπιπλέον ἦταν καί ὁ ἴδιος ἕνας πολεμιστὴς τοῦ μετώπου τῆς Ἀραγωνίας. Μ' αὐτὰ τὰ προσόντα, ὁ Καμπαλλέρο θὰ ἀναγκαζόταν νά ἐνεργήσῃ διαφορετικὰ. Ὁ Ντουρρούτι δέν ἦταν τόσο αἰσιόδοξος ὅσο οἱ φίλοι του. Δέν εἶχε χάσει τὴν ἐπαφὴ του μέ τὸ λαὸ καί οἱ ἰδέες του γιά τοὺς πολιτικούς ἦταν πάντα οἱ ἴδιες. «Ἐχετε ἐμπιστοσύνη στοὺς πολιτικούς καί μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, γιὰτί μέ τὸ νὰ εἶστε τόσο καιρὸ μαζί τους ἔχετε γίνει σάν κι αὐτοὺς καί πιστεύετε ἀκόμη στίς ὑποσχέσεις τους. Μόνο ἕνας τρόπος ὑπάρχει γιά νά συμπεριφερθεῖς σ' αὐτοὺς κι αὐτὸς εἶναι ἡ σθεναρὴ γραμμὴ πού χρησιμοποιοῦσαμε πάντα. Πρέπει νά καταγγεῖλουμε δημόσια τὴν κατάστασι στήν ὁποία ὀρισκόμαστε. Καθὼς ἡ ἐπανάσταση καί ὁ πόλεμος

έχουν συνδεθεί, έχουν γίνει κι οι δυο υπόθεση του λαού και απ' αυτόν εξαρτάται να απαιτήσει τη χρησιμοποίηση του χρυσού. 'Ακόμη καλύτερα, ο λαός είναι που πρέπει να διαχειρίζεται το θησαυροφυλάκιο, αφού αυτός ενδιαφέρεται πραγματικά για τον αγώνα. Μ' αυτό τον τρόπο δρούσαμε πάντα και τώρα σ' αυτή τη μέθοδο κερδίσαμε την υποστήριξη της εργατικής τάξης. Κατά τη γνώμη μου, η υγεία της επανάστασης εξαρτιέται απ' αυτή την αρχή: γυρίστε πίσω στο λαό, για χάρη του πρέπει να λύσουμε το πρόβλημα».2

'Αλλά οι φίλοι του Ντουρρούτι δεν είχαν την ίδια γνώμη. Οι παλιοί του σύντροφοι είχαν αλλάξει και αυτή η συνειδητοποίηση τον γέμιζε με πίκρα. Πόσο θα μπορούσε ακόμη ν' αντέξει ο Ντουρρούτι; 'Επειδή έπρεπε να περιμένουν την άφιξη του Μπεσνάρ από τη Γαλλία, ο Ντουρρούτι επωφελήθηκε απ' αυτήν την αναμονή για να συζητήσει για το μέτωπο της 'Αραγωνίας. Τα πράγματα δεν πήγαιναν καλά εκεί, ιδιαίτερα στην 'Επιτροπή Πολέμου του Μπαρμπάστρο, που την αποτελούσαν όλοι οι αντιπρόσωποι από τις φάλαγγες και οι επαγγελματίες στρατιωτικοί. 'Η Κεντρική 'Επιτροπή των Πολιτοφυλακών είχε τοποθετήσει το Στρατηγό Βιλλάλμπα επικεφαλής της, ένα δημοκράτη, φυσικά, αλλά όπωσδήποτε άστο.

Δεν συμφωνούσε με την οργάνωση του τύπου της πολιτοφυλακής και συνεχώς υποστήριζε μια επιστροφή στην παλιά συγκρότηση του στρατού. Σύμφωνα μ' αυτόν, όλες οι δυσκολίες στο μέτωπο προέρχονταν ακριβώς απ' αυτή την οργάνωση, που δεν εξυπηρετούσε τις ανάγκες του πολέμου. 'Ο Ντουρρούτι ήταν θερμός υποστηρικτής των πολιτοφυλακών και θύμωνε όταν άκουγε να συζητάνε για την αποδοτικότητα ενός στρατού πειθαρχημένου και διοικουμένου από τον στρατιωτικό κώδικα. Κι έτσι οι συγκρούσεις ανάμεσα σ' αυτόν και στον Βιλλάλμπα ήταν σχεδόν συνεχείς. 'Εφτανε να εκφράσει ο Ντουρρούτι μια γνώμη και ο Βιλλάλμπα άμέσως την απόρριπτε σαν ανεφάρμοστη, τόσο πολύ διαφέρανε οι γνώμες τους για την τακτική που έπρεπε ν' ακολουθήσουν. 'Ο Βιλλάλμπα επέμενε σε μια μετωπική επίθεση εναντίον της Χουέσκα και του

Μπελοίτ. 'Ο Ντουρρούτι υποστήριζε να εγκαταλείψουν την μετωπική επίθεση, να συγκεντρώσουν όλες τις δυνάμεις σε δυο τομείς, έναν για να επιτεθεί μέσω της 'Αλμουντεβάρ κόβοντας το δρόμο ανάμεσα στη Σαραγόσσα και στη Χουέσκα και να εφαρμόσουν την ίδια τακτική και στο Μπελοίτ. Πίστευε ότι θαπρεπε να εξορμήσουν προς την κατεύθυνση της Καταλαγιούντ και προς το Βορρά μέχρι τη Ναβάρα και προς την 'Ανατολή μέχρι το Λογκρόνιο, για να κόψουν την επικοινωνία με τη Σαραγόσσα. 'Ο Βιλλάλμπα θεωρούσε αυτό το σχέδιο αδύνατο επειδή δεν είχαν αρκετό πολεμικό υλικό. Πίστευε ότι έπρεπε να συνεχιστούν οι μετωπικές επιθέσεις. 'Ο Ντουρρούτι δεν σταμάτησε να υποστηρίζει την άποψή του αλλά ήταν ο μόνος που την υπεράσπιζε. Οι άλλοι αντιπρόσωποι, ακόμη και ο 'Ορτίζ και ο Χόβερ συμφωνούσαν με τον Βιλλάλμπα. «Πρέπει να διώξουμε τον Ντουρρούτι στον Γκαρθία 'Ολιθέρ. Αυτός ήταν υπεύθυνος εκείνη την εποχή στο Πολεμικό Τμήμα της Κεντρικής 'Επιτροπής,3 αλλά ήταν τόσο αδύναμος όσο και ο Ντουρρούτι.

'Η CNT είχε ήδη δώσει την έγκρισή της στον Κομπανύς για τη διάλυση της Κεντρικής 'Επιτροπής των Πολιτοφυλακών. 'Η τελευταία, στην πραγματικότητα, είχε εξαφανιστεί παρά την παρουσία των τεσσάρων σ ο υ μ β ο ύ λ ω ν της CNT, και το Συμβούλιο της Τζενεραλιντάτ είχε επανακτήσει την προηγούμενη δύναμή του σαν κυβέρνηση στην Καταλωνία. «'Ημουν αντίθετος με τη διάλυση της 'Επιτροπής αλλά η Περιφερειακή 'Επιτροπή, βασιζόμενη στην έγκριση της ολομέλειας, προχώρησε χωρίς ούτε καν να μās συμβουλευτεί. Φοβάμαι ότι προχωρούμε σε μια σύγκρουση ανάμεσα στους αγωνιστές της CNT και της FAI και τις κυρίαρχες οργανώσεις», εξομολογήθηκε ο Γκαρθία 'Ολιθέρ στο Ντουρρούτι.4 Τί μπορούσε να γίνει σ' αυτή την κατάσταση; 'Ακόμη κι ο Σαντιγιάν, που ήταν ο πιο ανένδοτος υποστηρικτής της δημοκρατικής συνεργασίας, είχε αρχίσει κιόλας να μετανοιώνει που είχε υπερασπίσει αυτή τη θέση στις 20 'Ιούλη. Τα πράγματα ήταν απλά, η CNT και η FAI όχι μόνο είχαν

προσανατολιστεί αλλά επίσης είχε αρχίσει να ιουργείται και μια διαίρεση μέσα στις γραμμές των αγωνιστών τους, μερικοί απ' τους οποίους συνέχιζαν να υποστηρίζουν τη δημοκρατική συνεργασία ενώ οι υπόλοιποι υποστήριζαν μια επίδειξη δύναμης. Πώς να θυγούν απ' αυτόν τον φαύλο κύκλο; Κανείς από την κυβέρνηση του Καμπαλλέρο δεν ήθελε να κερδηθεί ο πόλεμος, τουλάχιστον όχι τώρα. Αυτό φαινόταν καθαρά από την πολιτική τους στις διαπραγματεύσεις που είχαν αρχίσει ανάμεσα στην Έπιτροπή των Πολιτοφυλακών και στην Έπιτροπή Δράσης του Μαρόκου. Ο Καμπαλλέρο δεν ήθελε να διακηρύξει δημόσια την ανεξαρτησία του Τσπανικού Μαρόκου. Είχε ακουστεί ότι ο Λεόν Μπλούμ, ένας άλλος σοσιαλιστής και Άρχηγος του Γαλλικού Κράτους, είχε ασκήσει πίεση πάνω του.

Αφού μελέτησαν όλ' αυτά τα πράγματα άρχισαν να συζητάνε για ένα φανταστικό σχέδιο, μια επίθεση στην Τράπεζα της Ισπανίας. Ο λαός νόμιζε ότι αν έπαιρνε κάτω από τον έλεγχό του το ταμείο του κράτους, η κατάσταση θα άλλαζε υπέρ αυτού. Η απόφαση πάρθηκε με τη συμφωνία του Γκαρθία Όλιβέρ, του Σαντιγιάν και του Ντουρρούτι. Ο Σαντιγιάν υπολόγιζε στη βοήθεια της «Γή κι έλευθερία», της φάλαγγας που την αποτελούσαν αναρχικοί και που πολεμούσε στο μέτωπο της Μαδρίτης. Αυτός ο στρατός, των τριών χιλιάδων αντρών, ήταν που θα χτυπούσε την Τράπεζα. Αποφασίστηκε να φύγουν ο Σαντιγιάν και ο Ντουρρούτι την ίδια κιόλας νύχτα για τη Μαδρίτη, για να οργανώσουν αυτή την ένοπλη επίθεση. Ο Σαντιγιάν θα ταξίδευε επίσημα, αλλά ο Ντουρρούτι έπρεπε να πάει με δικό του μέσο στη Μαδρίτη για να περάσει απαρατήρητος. Άφησε τους φίλους του τη νύχτα για να πάει στο αεροδρόμιο του Πράτ ντε Λομπρεγκάτ. Εκεί δεν τον έπαιρνε κανένας στο αεροπλάνο του, αλλά ο Άντρέ Μαλρώ, που έφευγε κατά τύχη για τη Μαδρίτη, πρόσφερε στο Ντουρρούτι μια θέση στο αεροπλάνο του. Ο Μαλρώ ποτέ δεν έμαθε ότι η παρουσία του εκεί εκείνη την εποχή μπορεί ίσως να είχε αλλάξει το πρόσωπο του κόσμου.⁵

Ο Ντουρρούτι, που είχε ζήσει συνέχεια στην παρανομία για είκοσι χρόνια, μπόρεσε να προσαρ-

μοστεί γρήγορα γι' άλλη μια φορά. Όταν έφτασε στη Μαδρίτη, χάθηκε μέσα στο πλήθος, και πήγε να βρεί καταφύγιο σ' ένα σπίτι στο Κουάτρο Καμίνο, όπου τον περίμενε ο Σαντιγιάν. Είχαν κάνει τις απαραίτητες προετοιμασίες και ήξεραν ότι θα πρεπε να χρησιμοποιήσουν βία. Οι τρεις χιλιάδες άντρες της «Γή κι Έλευθερία», είχαν ήδη τοποθετηθεί στις θέσεις τους. Το Συνδικάτο Σιδηροδρομικών είχε ειδοποιηθεί και είχε ετοιμάσει ένα ειδικό τραίνο για να μεταφέρει «το πολεμικό υλικό» στη Βαρκελώνη. Άλλα ήταν απαραίτητο να προχωρούν με προσοχή. Αυτό ήταν το σύνθημα που είχε δοθεί σε όλους όσους θα πάιρναν μέρος σ' αυτό το φανταστικό σχέδιο. Μόνο πέντε ή έξη άνθρωποι ήξεραν τί θα συνέβαινε. Άν το σχέδιο εφαρμοζόταν με επιτυχία θα τους έπαιρνε μόνον λίγη ώρα. «Πρίν προλάβει η κυβέρνηση να κάνει τίποτα, τα ειδικά τραίνα θα είχαν φύγει κιόλας για τη Βαρκελώνη με μια συνοδεία τριών χιλιάδων όπλισμένων αντρών, που θα είχαν διαταγές να υπερασπίσουν το φορτίο «μέχρι την τελευταία σταγόνα του αίματός τους».⁶ Το σχέδιο θα έμπαινε σ' εφαρμογή τη νύχτα της 1 προς 2 Οκτώβρη.

Όταν έφτασε η στιγμή για να δράσουν, ο υπεύθυνος για το σχέδιο (ο Σαντιγιάν) δεν τόλμησε να πάρει την απόφαση. Έξαίτιας των δισταγμών του, είπε στα μέλη της Έθνικής Έπιτροπής της CNT για το σχέδιο την τελευταία στιγμή. Αυτοί συγκλονίστηκαν από την αποκάλυψη. «Το κυριώτερο επίχειρημα που χρησιμοποιήθηκε για να μās μεταπείσει ήταν ότι η επιτυχία αυτού του σχεδίου θα προκαλούσε έναν ανταγωνισμό ανάμεσα στην Καταλωνία και στη Μαδρίτη, που θα έπαιρνε διαστάσεις ενός εμφύλιου πολέμου. Ήθελαν να σταματήσουμε τα πάντα, πρίν ανακαλύψει τίποτα η κυβέρνηση». Έδώ ο Σαντιγιάν σχολιάζει: «Μόλις το σχέδιο αποκαλύφθηκε, ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί».⁷ Οι δισταγμοί του Σαντιγιάν έβαλαν τέλος στη μόνη πράξη που θα μπορούσε να είχε σώσει την επανάσταση. Ο Ντουρρούτι δεν μπόρεσε ποτέ να συγχωρέσει αυτό το θήμα, που έγινε χωρίς να τον συμβουλευτούν. Γεμάτος θυμό, ο Σαντιγιάν κατάλαβε το λάθος του. Ο Ντουρρούτι του υπενθύμι-

σε παγερά ότι και στο παρελθόν είχε κάνει παρόμοια λάθη και ότι αν σαν θεωρητικός είχε κάποια αξία, σαν άνθρωπος της δράσης δεν άξιζε τίποτε...

Το πρωί της 2 'Οκτώβρη, έφτασε ο Μπεσνάρ στη Μαδρίτη μαζί με δυο αντιπρόσωπους της κοινοπραξίας (που θα τους πουλούσε τα όπλα). 'Ο Ντουρροτί ήρθε σέ έπαφή με τον Μπεσνάρ και ακόλουθα είχαν μια συνάντηση με τον Καμπαλλέρο. 'Η συζήτηση κράτησε μόλις ένα τέταρτο. Στη διάρκεια αυτής ο Ντουρροτί είπε στον Πρόεδρο του 'Υπουργικού Συμβουλίου τον λόγο της επίσκεψής τους. 'Ο Ντουρροτί παρουσίασε τὸ θέμα πολύ ενεργητικά και αφού ο Καμπαλλέρο δίστασε για μια στιγμή, αποφάσισε νά φέρει τὸ θέμα, τὸ ίδιο ἀπόγευμα, στὸ Συμβούλιο τῶν 'Υπουργῶν. Τὸ Συμβούλιο αποφάσισε ἀμέσως νά αγοράσει πολεμικὸ ὑλικὸ ἀξίας 800 ἑκατομμυρίων πεσετῶν σέ χρυσό. 'Ο Ντουρροτί ἔμεινε κατὰπληκτος ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ Λάργκο Καμπαλλέρο, ὅταν συναντήθηκε μαζί του γιὰ νά κανονίσουν τίς τελευταίες λεπτομέρειες. 'Ο Καμπαλλέρο τὸν δέχτηκε φιλικὰ καὶ τοῦ εἶπε ὅτι, μετὰ ἀπὸ σκέψη, αποφάσισε νά διπλασιάσει τὸ ποσὸ σέ 1600 ἑκατομμύρια πεσετέες σέ χρυσό. 'Ο Ντουρροτί τοῦ ἀπάντησε ὅτι ἐπιτέλους οἱ πολιτοφυλακὲς θὰ μπορούσαν νά πολεμήσουν καλύτερα. Μελέτησαν τὸ πῶς θὰ χρησιμοποιοῦσαν τὰ ὅπλα καὶ τ' ἀεροπλάνα καὶ αποφασίστηκε τὸ ἓνα τρίτο τοῦ ὑλικοῦ νά μείνει στὴν Καταλωνία γιὰ νά ἐφοδιάσει τὸ μέτωπο τῆς 'Αραγωνίας καὶ τὴν Καταλάνικη πολεμικὴ διομηχανία.

'Ο Μπεσνάρ κατάληξε λέγοντας ὅτι «ὁ ἀρχηγὸς τοῦ 'Επιτελείου καὶ ὁ Καμπαλλέρο θὰ ἔπρεπε νά δώσουν τίς ἀπαραίτητες ὁδηγίες στὸν Πρεσβευτὴ στὸ Παρίσι γιὰ νά γίνει γρήγορα ἡ παράδοση. Τὰ σχέδια γιὰ τὴν παράδοση εἶχαν κανονιστεῖ ὀριστικὰ μετὰ τοὺς κατασκευαστὲς στὶς 3 'Οκτώβρη 1936 στὸ Ναυαρχεῖο, ὅπου ἦταν παρὼν κι ὁ Ντουρροτί».8 Τὸ μεσημέρι ὁ Ντουρροτί ἐπισκέφτηκε τὴν 'Αμυντικὴ 'Επιτροπὴ τῆς CNT στὴ Μαδρίτη καὶ ἐνημέρωσε τὸ γραμματέα της, τὸν 'Εντουάρντο Βάλ, γιὰ τὸ ζήτημα ποὺ συζητήθηκε μετὰ τὴν κυβέρνηση. 'Αφοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὴν 'Αμυντικὴ 'Επιτροπὴ, ἔφαγε μαζί με μερικοὺς φίλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ ἀν-

ταποκριτὴς τοῦ Συνομοσπονδιακοῦ τύπου, 'Αριέλ καὶ ὁ Μάουρο Μπαχατιέρρα.

Τὴν ἐπόμενη μέρα δημοσιεύτηκε στὴ C N T τῆς Μαδρίτης ἡ συζήτηση τοῦ Μπαχατιέρρα μετὰ τὸν Ντουρροτί. 'Ο ἀνταποκριτὴς ἀρχίζει τὴν ἱστορία του μ' αὐτὲς τίς λέξεις: «'Ο Ντουρροτί εἶναι ἓνας ἀντάρτης, δὲν θυμίζει καθόλου τὸν Πάντσο Βίλλα, ἀλλὰ μοιάζει περισσότερο μετὰ τὸν 'Εμιλιάνο Ζαπάτα. 'Ο πρῶτος, ἓνας Μεξικάνος Τυχοδιώκτης, πολέμησε γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ πολέμου, χωρὶς νά ξέρει γιὰτί τὸ κάνει. Δὲν εἶχε κανένα ἐπαναστατικὸ πρόγραμμα. 'Ο Ζαπάτα πολέμησε γιὰτί ἤθελε νά ἀλλάξει τὴ ζωὴ τῶν Μεξικάνων ἀγροτῶν. 'Ο Ντουρροτί εἶναι ἓνας ἀναρχικὸς μετὰ ξεκάθαρες ἰδέες καὶ μετὰ δυνατό ἐπαναστατικὸ πάθος, τοῦ ὁποῦ ὁ ἀγῶνας εἶναι ἀδιάκοπος. Γιὰ τὸ Ντουρροτί, ἡ κινητήρια δύναμη τῆς ἐπανάστασης εἶναι ἡ κατάρκτηση μιᾶς καλύτερης ζωῆς, ὅπως μπορεῖ νά διαπιστώσει κανεὶς ἀπὸ τίς παρακάτω ἀπαντήσεις ποὺ ἔδωσε στὶς ἐρωτήσεις μας:

— Ποιὲς εἶναι οἱ ἰδέες σου γιὰ τὴ στρατιωτικὴ κατάρτηση στὴν Κεντρικὴ 'Ισπανία;

— Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὁ ἐχθρὸς προετοιμάζει μιὰ μετωπικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Μαδρίτης. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι ἡ γενικὴ κατάστασή του ἔχει θελτιωθεῖ στὴν 'Ισπανία. Αὐτὸ ποὺ προσπαθεῖ νά κάνει εἶναι μιὰ θεαματικὴ πράξη, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἓνα σπουδαῖο πολιτικὸ γεγονός. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ πτώση τῆς Μαδρίτης θ' ἀποτελοῦσε μιὰ ἠθικὴ ἥττα γιὰ ὅλους μας, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ σήμαινε ὅτι ὁ πόλεμος χάθηκε.

Γιὰ νά ἐλαφρύνουμε τὴν πίεση ποὺ ἀσκεῖ ὁ ἐχθρὸς στὴ Μαδρίτη, αὐξάνουμε καθημερινὰ τίς δραστηριότητές μας στὰ μέτωπα τῆς 'Αραγωνίας καὶ τοῦ Λεβάντε. Τὰ προπύργια τοῦ ἐχθροῦ, ἡ Χουέσκα, ἡ Σαραγόσσα καὶ ἡ Τερουέλ, θὰ πέσουν μόλις οἱ πολιτοφυλακὲς ἀποκτήσουν ἀρκετὰ ὅπλα γιὰ νά ἐπιτεθῶν. 'Όταν συμβεῖ αὐτό, οἱ φασίστες θὰ χῶνουν χάσει τὸν πόλεμο. 'Απὸ στρατηγικὴ ἀποψη, αὐτὰ τὰ μέρη ἔχουν μεγάλῃ σπουδαιότητα. 'Όταν μποῦμε στὴ Σαραγόσσα τὸ μέτωπο θὰ καταρρεῦσει ἀπὸ τὴν Καταλαγιούντ ὡς στὸ Μπούργκος, ἡ περικύκλωση τῆς Σιγκουέντζα θὰ σπάσει καὶ ἡ ἐπίθεση

έναντια στη Σιέρρα θα καταρρεύσει.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, ο έχθρος θά 'ταν ήλπιος να μην έπιτεθεί και να μην προσπαθήσει να καταλάβει τη Μαδρίτη. 'Αλλ' ο φασισμός δε θά μπει στη Μαδρίτη, θά σπάσει τὰ μούτρα του σ' αυτή την επίθεση. 'Ο λαός της Μαδρίτης θά κάνει την πόλη φρούριο. Τώρα πρέπει να καταλαβαίνετε ότι οί φάλαγγες που θά έπιτεθούν στη Μαδρίτη θά έξαπολύσουν έναντίον της πρωτεύουσας τόνους βομβών, και δεκάδες χιλιάδων αντρών που θά είναι έφοδιασμένοι με σύγχρονα όπλα. Δέν είναι δυνατόν ν' αντισταθούμε σ' ένα τέτοιο κατακλυσμό με σωρούς από χώματα και όδοφράγματα. Πρέπει ν' αρχίσουμε άμέσως να όχυρώνουμε την πόλη σοβαρά. 'Εδω στα μετόπισθεν υπάρχουν πολλοί κερδοσκόποι που τριγυρνάνε ήσυχα. "Όλοι αυτοί οι άνθρωποι πρέπει ν' αρχίσουν να δουλεύουν και να όπλιστούν με άξινες και φυάρια. Πρέπει να συγκροτηθεί μία πολεμική οίκονομία, τó ξόδεμα της βενζίνης πρέπει να σταματήσει, πρέπει να σταματήσουν να χρησιμοποιούνται τ' αυτοκίνητα από τις κυρίες και τούς υπαλλήλους.

Στό μέτωπο της 'Αραγωνίας οί πολιτοφυλακές έχουν καταλάβει ότι οί καλές όχυρώσεις είναι έξίσου σπουδαίες όσο και τó θάρρος. 'Η ζωή ένός πολιτοφύλακα βασίζεται στις όχυρώσεις. Δέν πολεμάμε για να χάσουμε τη ζωή μας. Δέν πολεμάμε να σκοτωθούμε. 'Ο 'Αραγωνέζος πολιτοφύλακας πολεμάει ένστικτώδικα για να έπιδιώσει. 'Αποκρούει την έχθρική επίθεση χωρίς να έγκαταλείψει τó μέρος που βρίσκεται. Αυτό είναι δυνατό, γιατί μόλις καταλάβει τó έδαφος φτιάχνει μία τρύπα και μετά απ' αυτό ένα όχυρό δημιουργείται.

"Αν ή Μαδρίτη θέλει να σωθεί, πρέπει ν' αρχίσει να φτιάχνει ένα τείχος από προχώματα και सुरματοπλέγματα. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι ο έχθρος βρίσκεται ήδη στα πρόθυρα της πόλης. Με τó να μιλάμε έτσι δέν σπάμε τó ήθικό του λαού, μόνο τὰ φέματα τó κάνουν αυτό. Πρέπει κανείς να μιλήσει ξεκάθαρα και ένεργητικά στο λαό της Μαδρίτης και να του πει ότι πρέπει να σπριχτεί στόν έαυτό του για να σωθεί. Σ' όλες εκείνες τις περιοχές που ό λαός ξέρει τόν κίνδυνο που διατρέχει,

οί άνθρωποι κινητοποιούνται κι έπίσης, έπειδή ξέρει ότι ή ασφάλειά του έξαρτάται απ' τόν ίδιο, είναι πάντα νικητής. "Όταν τόν ξεγελάνε, τότε είναι που νικιέται.

— Και ή φάλαγγά σου, πώς τὰ πάει;

— 'Η κυριώτερη δύναμη της φάλαγγας βρίσκεται στην κατανόσή της για τη σημασία του άγώνα. Οί πολιτοφύλακες ξέρουν γιατί πολεμάνε. Αισθάνονται ότι είναι έπαναστάτες και δέν πολεμάνε με φράσεις και ρηχές λέξεις. Δέν περιμένουν νόμους και διατάγματα από την έπανάσταση, αλλά ξέρουν ότι αν νικήσουν θά γίνουν κύριοι της γής, τών έργοστασιών, τών καταστημάτων, τών μέσων μεταφοράς. Πολεμάνε για όλ' αυτά.

Σήμερα, οί περιστάσεις επιβάλλουν να μιλάμε ξεκάθαρα για να μην έχει κανείς αὐταπάτες. Τις διφορούμενες συζητήσεις πρέπει να τις αφήσουμε στους πολιτικούς και στους διπλωμάτες. Είμαστε έπαναστάτες και διακηρύσσουμε ότι πολεμάμε για την έπανάσταση. Αυτό μάς υποχρεώνει να πούμε ότι έμεις, που αγωνιζόμαστε στο μέτωπο της 'Αραγωνίας, κάνουμε συγχρόνως και πόλεμο και έπανάσταση. Τό ένα είναι αναπόσπαστο από τó άλλο. "Αν τὰ χωρίσουμε, θά τὰ σκοτώσουμε και τὰ δυο γιατί θά χάσουμε τόν πόλεμο, που δέν μπορεί να κερδηθεί χωρίς τόν ένθουσιασμό. Θά χάσουμε έπίσης και την έπανάσταση, που δέν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο διαμέσου μιās συνεχούς έπαναστατικής πρακτικής. Σε κάθε χωριό που καταλάβαμε οί κάτοικοι όργανώνουν τη ζωή τους σαν μία κοινότητα έλεύθερων ανθρώπων. Για μάς, δέν υπάρχει άλλη στρατηγική. 'Ακόμη και τó μικρότερο χωριό έχει μεγάλη αξία για μάς, γιατί σ' αυτό υπάρχουν εργάτες που έχουν τó δικαίωμα να ύλοποιήσουν την ιδέα για την όποία πολεμοῦσαν σ' όλη τους τη ζωή. Αυτό είναι τó καλύτερο μέρος του άγώνα μας.

Μερικές φορές, όταν είμαι μόνος, σκέφτομαι αυτό που κάνουμε. Συνειδητοποιώ τότε την ευθύνη που έχει ή φάλαγγά μας. Μιά ήττα, μία υποχώρηση, θά ήταν κάτι τρομερό για μάς, που δέν μπορεί να συγκριθεί με κανένα τρόπο με μία ήττα ή με μία υποχώρηση ένός άλλου στρατού. Οί κάτοικοι, όλοι τους, θά έρθουν με τó μέρος μας, γιατί από

Μηδερ-
το μέτωπο μέχρι τη Βαρκελώνη δεν υπάρχει τίποτ' άλλο παρά μόνο πολεμιστές. "Όλοι δουλεύουνε για τόν πόλεμο - επανάσταση».

- Ποιά είναι ή γνώμη σου γι' αυτό πού έχει ονομαστεί «άναγκαιότητα για πειθαρχία»;

- Πειθαρχία; Χαίρομαι πού έκανες αυτή την έρώτηση. Έχουμε συζητήσει πολύ γι' αυτό. Για μένα, ή πειθαρχία δεν είναι τίποτ' άλλο παρά σεβασμός και προσωπική ευθύνη για τόν άλλον. Έποστηρίζω αυτή την πειθαρχία και ποτέ δεν θα υποστηρίξω την πειθαρχία του Στρατώνα. Η πρώτη φτιάχνει ελεύθερους και υπεύθυνους ανθρώπους. Η δεύτερη φτιάχνει μόνον αυτόματα, δηλ. κτήνη.

Λέγοντας αυτό, πρέπει να προσθέσω, για ν' αποφύγω τις ασάφειες, ότι απορρίπτω σαν ανεύθυνη την ελευθερία πού οι δειλοί την έχουν αντιληφθεί λαθεμένα και την χρησιμοποιούν για ν' αποφύγουν την ευθύνη. Η καθοδήγηση της CNT βασίζεται σ' αυτή την αυτοπειθαρχία, για την οποία μίλησα. Έχουμε δεχτεί την ευθύνη ελεύθερα. Αυτή ή υπόσχεση πρέπει να εκπληρωθεί. Με τόν ίδιο τρόπο, πού οι σύντροφοι έχουν εμπιστευθεί κάποιον τόν όποιον διάλεξαν ελεύθερα για να πραγματοποιήσει ένα έργο, πρέπει να τού δώσουν όλη τους την υποστήριξη για να τό πραγματοποιήσει. Στη διάρκεια της μάχης οι αντιπρόσωποι συνεχίζουν να εργάζονται και οι οδηγίες τους πρέπει να ακολουθηθούν, αλλιώς θα ήταν αδύνατον να πραγματοποιηθεί με επιτυχία μία επιχείρηση. Όταν περάσει ό κίνδυνος, αν ό λαός δεν συμφωνεί με τούς αντιπρόσωπους, είναι ή Συνέλευση πού θα κρίνει τη συμπεριφορά τους και πού θα μελετήσει τό ζήτημα της αντικατάστασής τους. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τόν αντιπρόσωπο της Έκατονταρχίας, αλλά και για τόν γενικό αντιπρόσωπο, σ' αυτή την περίπτωση, έμένα.

Είλικρινά, είμαι ευχαριστημένος με τούς συντρόφους πού μ' ακολουθούν και υποθέτω ότι είναι κι αυτοί ευχαριστημένοι από μένα. Τί ώρα είναι; Μία τό πρωί! Τώρα πίσω από τά προχώματά τους, οι πολιτοφύλακες του μετώπου της Άραγωνίας πρέπει να φτιάχνουν χαρακώματα με τό μεγαλύτερο ενθουσιασμό... Δεν ξέρουν ότι είμαι εδώ».

Σηκώθηκε πάνω θιαστικά και, χαμογελώντας, έβαλε τό σκληρό, εργατικό του χέρι πάνω στον ώμο μας λέγοντας: «Σύντροφοι, θα κερδίσουμε τόν πόλεμο και την επανάσταση».⁹

Μετά τη συνέντευξη ό Ντουρρούτι πήγε στο ξενοδοχείο της Γκραν Βία για να ξεκουραστεί λίγες ώρες, γιατί έπρεπε να ξαναγυρίσει στη Βαρκελώνη τό πρωί της 4 Όκτώβρη. Στις 3 τό πρωί, ό Μαρσέλ Ρόζεμπεργκ, ό Πρεσβευτής της Ε.Σ.Σ.Δ. στη Μαδρίτη, τηλεφώνησε στο ξενοδοχείο ζητώντας από τό Ντουρρούτι να πάει άμέσως στην Πρεσβεία για να συζητήσουν. Ό Ντουρρούτι συζήτησε τό θέμα με τόν Μπεςνάρ. Μετά απ' αυτή τη συνομιλία, καταλαβαίνοντας ότι δεν είχε να πει τίποτα στον κ. Ρόζεμπεργκ, άρνήθηκε την πρόσκληση.¹⁰

Τό άλλο πρωί ό τύπος σχολίαζε την επίσκεψη του Ντουρρούτι στη Μαδρίτη: «Μήπως ό Ντουρρούτι ήρθε για να επιλύσει σοβαρά προβλήματα του πολέμου;» Και ή CNT έγραψε: «Όταν θα μπορούμε να γράφουμε ελεύθερα, ό Ίσπανικός λαός θα καταλάβει τη σπουδαιότητα αυτού του ταξιδιού».¹¹

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Ντιέγκο Άμπαντ ντέ Σαντιγιάν, έργ. Άν., σελ. 111.
2. Γράμμα του Γκρεγκόριο Χόβερ πού έστειλε στο συγγραφέα.
3. Ό Χοσέ Μίρα, έργ. Άν., λέει ότι αυτό έγινε τότε πού παραιτήθηκε ό Περέζ Φαρράς: «Θεωρώντας ότι ή παρουσία μου στη Φάλαγγα δεν είναι άπαραίτητη, υποβάλλω την παραίτησή μου». Με την παραίτησή του τερματίστηκε ή διαμάχη άνάμεσα στο Ντουρρούτι και στον Περέζ Φαρράς για τη στρατιωτική πειθαρχία, μία διαμάχη πού άρχισε μόλις έφυγαν από τη Βαρκελώνη.
4. Μαρτυρία του Μάρκος Άλκόν στο συγγραφέα.
5. Λεπτομέρεια πού ανέφερε στο συγγραφέα ό Άντρέ Μαλώ.
6. Ντιέγκο Άμπαντ ντέ Σαντιγιάν, Έργ. Άν., σελ. 113.
7. Στο ίδιο.
8. Πιέρ Μπεςνάρ, έκθεση πού ήδη αναφέρθηκε.
9. C N T, Μαδρίτη, 6 Όκτώβρη 1936.
10. Πιέρ Μπεςνάρ, έκθεση πού ήδη αναφέρθηκε.
11. C N T, 6 Όκτώβρη, 1936.

12. Ἡ Σκιά τοῦ Στάλιν πάνω ἀπὸ τὴν Ἰσπανία

Μόλις ὁ Ντουρρούτι εἶχε φτάσει ἀπὸ τὴ Μαδρίτη, ἔπρεπε νὰ ἀναλάβει ν' ἀντιμετωπίσει τὴ φασιστικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τῶν θέσεων ποὺ υπεράσπιζε ἡ «Διεθνὴς Ὁμάδα» στὴ Περντιγκουέρα. Τὸ σκεῖδιο τοῦ ἐχθροῦ ἦταν νὰ καταλάβει αὐτὴ τὴν περιοχὴ καὶ νὰ ἀπειλήσει τὸν τομέα «Λὸς Μονέγκρος», ποὺ τὸν υπεράσπιζε ἡ φάλαγγα. Αὐτὴ δὲν ἦταν μόνον μιὰ στρατηγικὴ θέση ἀλλὰ καὶ ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη θεωροῦνταν ὡς ὁ σιτοβολῶνας τῆς Ἀραγωνίας. Αὐτοὶ οἱ δυὸ λόγοι ἦταν ἀρκετοὶ γιὰ τὴ φάλαγγα γιὰ νὰ ἀγγιστῶθεϊ σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ. Ὁ ἀποφασιστικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ἀντίσταση ἦταν τὸ θάρρος, ἀλλὰ υπάρχουν ὅρια καὶ σ' αὐτὸ καὶ μποροῦν νὰ σπάσουν ἀκόμη καὶ τ' ἀτσάλενια νεῦρα. Τὸ θάρρος δὲν ἦταν ἀρκετό, χρειάζονταν ἀρκετὰ ὅπλα καὶ σφαῖρες γιὰ τὰ ὅπλα. Ἀλλὰ ὑπῆρχε ἔλλειψη ὀπλων, τὰ πολυβόλα ἦταν ἀρχαιολογίες, τὰ τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα ἦταν ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη τὶς πρῶτες μέρες τοῦ πολέμου. Ὑπῆρχε ἔλλειψη ἀεροπλάνων καὶ οἱ σφαῖρες ἐπαρκοῦσαν μόνο γιὰ μάχη μιᾶς μέρας. Τὸ μόνο πράγμα ποὺ ὑπῆρχε ἀφθονοῦ ἦταν τὸ θάρρος. Καὶ ἔφερνε τὸν θάνατο μᾶλλον καὶ ὄχι τὴν ὑποταγὴ στὴ «Διεθνὴ Ὁμάδα» ποὺ υπεράσπιζε τὴν Περντιγκουέρα.

Ὁ Ντουρρούτι κατάφερε νὰ συγκεντρώσει ἀρκετὰ στρατεύματα γιὰ νὰ ἀπελευθερώσει τὶς ἀπειλούμενες θέσεις. Οἱ «Διεθνεῖς» θρέθηκαν σχεδὸν περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς φασίστες. Ἡ μάχη γινόταν σῶμα μετὰ σῶμα, ἀπὸ χαράκωμα σὲ χαράκωμα. Οἱ ἐνισχύσεις ἀλλάξαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης. Ὁ ἐχθρὸς ἀναγκάστηκε νὰ ὑποχωρήσει καὶ ὁ Ντουρρούτι κατάφερε νὰ σπάσει τὸν κλειδὸ γύρω ἀπὸ τοὺς «Διεθνεῖς» καὶ νὰ ἐλευθερώσει δυὸ τεθωρακισμένα. Στὸ πρῶτο, τὸν «Κίγκ Κόγκ», ὁ Μπονίλλα, ὁ μόνος ποὺ εἶχε ἐπιζήσει, πυροβολοῦσε ἀκόμη τὸν Μαροκινὸς ποὺ οὐρλιαζαν γύρω ἀπὸ τὸ ἄρμα ὡς δαιμονισμένοι. Στὸ δεύτερο ἄρμα, ἦταν ὅλοι νεκροί.

Ἡ ἀντεπίθεση ἔφερε θαυμάσια ἀποτελέσματα.

Κατέλαβαν δυὸ χιλιόμετρα ἐδάφους καὶ μάζεψαν πολυβόλα, ὅπλα καὶ ἀρκετὰ πυρομαχικὰ γιὰ τὰ ὅπλα (γερμανικῆς κατασκευῆς). Ἀλλὰ τὰ λάφυρα δὲν ἀναπλήρωναν τὶς ἀπώλειες. Χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τοὺς Ἰσπανοὺς πολιτοφύλακες, εἶχαν πέσει πολλοὶ γενναῖοι ἄντρες ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῶν «Διεθνῶν». Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ὁ Μπερθομιέ, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ὁμάδας, καὶ ὁ Ἐμίλ Κοττίν, ποὺ ἦταν παγκόσμια γνωστὸς γιὰ τὴν ἐπίθεσή του ἐνάντια στὸν «Γίγρη», Κλεμανσώ, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸν Μπιεντό καὶ στὸν Τζιράλ. Τέσσερις νοσοκόμες, ποὺ εἶχαν αἰχμαλωτιστεῖ, ἦταν ὡς νῆαν πεθαμένες: ἡ Τζωρτζέτ, μιὰ ἀγωνίστρια τῆς «Ρεβὺ Ἀναρσιστ», ἡ Γκερτρούντ, μιὰ νεαρὴ Γερμανίδα τοῦ ΡΟΥΜ ποὺ τῆς ἄρεσε νὰ πολεμᾷ μαζί με τοὺς ἀναρχικοὺς, καὶ δυὸ νέα κορίτσια, ποὺ τὰ ὀνόματά τους δὲν ἀναφέρονται στὰ πολεμικὰ χρονικά. Ὁ Ντουρρούτι ἦταν πολὺ φίλος μ' ὅλους αὐτοὺς, ἰδιαιτέρως μετὰ τὸν Μπερθομιέ, τὸ ὁποῖο εἶχε γνωρίσει ὅταν ἦταν ἐξόριστος στὴ Γαλλία καὶ κλονίστηκε βαθιὰ ἀπὸ τὸ θάνατό τους. Ὁ θάνατος τῆς Ζωρτζέτ, ποὺ ἦταν κάτι ὡς μασκώτ γιὰ τὴ φάλαγγα, γέμισε τοὺς πολιτοφύλακες μετὰ ὀργή, ἰδιαιτέρως τοὺς «Γιούς τῆς Νύχτας». Εἶχε κάνει πολλὰς ἐφόδους μαζί τους στὴν ὀπισθοφυλακὴ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁρκίστηκαν νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ θάνατό της καὶ γιὰ ἀρκετὲς νύχτες μετὰ ἔκαναν ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν φρανκιστῶν.

Ὅταν ὁ τομέας ἡρέμησε κάπως, ὁ Ντουρρούτι ξαναγύρισε στὴ Βέντα Μονζόνα, ὅπου τὸν περιμέναν ἄσχημα νέα. Ὁ Μπεσονάρ τοῦ εἶπε ὅτι ὁ Καμπαλλέρο εἶχε παραβιάσει τὴ συμφωνία τους. Αὐτὴ ἦταν ἡ χαριστικὴ βολὴ γιὰ τὸν Ντουρρούτι, ποὺ ἀναθεμάτισε τὸν Σαντιγιάν ἐπειδὴ εἶχε καταστρέψει τὰ πάντα μετὰ τοὺς δισταγμοὺς του καὶ ἀκόμη ἀναθεμάτισε καὶ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ ποὺ πίστεψε στὸ λόγο τοῦ Καμπαλλέρο. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνον αὐτὰ τὰ ἄσχημα νέα, μαζί μ' αὐτὰ εἶχε ἔρθει καὶ τὸ διάταγμα γιὰ τὴν «στρατικοποίηση», ποὺ ἐπανεφερε τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα καθὼς καὶ τὸν παλιὸ Στρατιωτικὸ Κώδικα, μέχρι νὰ γίνῃ ἕνας καινούργιος. Ἀρκετοὶ ἄντρες ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ εἶχαν καταταγεῖ στὴ φάλαγγα, ἦρθαν νὰ

πούν στο Ντουρρούτι ότι φεύγουν λέγοντάς του ότι δεν ήθελαν να υποταχθούν στις «προσταγές» της Κυβέρνησης. Τι μπορούσε να πει ο Ντουρρούτι; 'Υποχωρείστε; Μείνετε; Δεν είπε τίποτα. Για πρώτη φορά αισθάνθηκε να καταρρέει, καταλαβαίνοντας ότι προχωρούσαν σ' ένα θάραθρο και ότι τίποτα δεν θα μπορούσε να τους σταματήσει να πέσουν μέσα. Και η Σαραγόσσα απέιχε μόνο λίγα χιλιόμετρα. Να τα παρατήσει; Ποτέ δεν είχε εγκαταλείψει κανένα από τα σχέδιά του! Πόσο πολύ του έλειπε από δίπλα του η παρουσία του 'Ασκάζο! Όλα φαινόταν να είναι διαφορετικά. 'Ο πόλεμος φαινόταν να έχει αλλάξει τη νοοτροπία των ανθρώπων από τη κορφή μέχρι τα νύχια. 'Εκείνη τη νύχτα ο Ντουρρούτι δεν κοιμήθηκε στο Γενικό Στρατηγείο, αλλά πήγε στα φυλάκια και πήρε μέρος σε μια επιχείρηση «κομάντος» μαζί με τους «Γιούς της Νύχτας». Κατάφεραν να φτάσουν μέχρι το κέντρο της Σαραγόσσα και να φέρουν μαζί τους μια ομάδα αγωνιστών, που κρύβονταν από τους στασιαστές, από τότε που είχαν καταλάβει την πόλη.

Το διάταγμα για τη «στρατικοποίηση» ήταν η πρώτη νίκη που κέρδισαν οι Ρώσοι. Οι τελευταίοι εξακολουθούσαν να επιβάλλουν την πολιτική τους. 'Ο Καμπαλλέρο ήταν στα χέρια τους, ακόμα περισσότερο αφού το διάταγμα ψηφίστηκε την ίδια μέρα που τα αποθέματα χρυσού της Τράπεζας της 'Ισπανίας έφευγαν για την 'Οδησσό. 'Η Τράπεζα της 'Ισπανίας πουλούσε το μέλλον της, υποχωρώντας στην πολιτική του Στάλιν. 'Αλλά ο 'Ισπανικός λαός δεν ήξερε τότε ότι διάφοροι σφετεριστές είχαν κλειδώσει την ελευθερία της 'Ισπανίας μέσα στις τράπεζές τους.

'Η επιρροή μιας Ρωσίας, που είχε υποσχεθεί να προμηθεύσει όπλα, αύξανε τη δύναμη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Μ' ένα σμπάρο έγινε κύριος της κατάστασης. Μέχρι τώρα οι ηγέτες του είχαν επιτεθεί στους Τροτσκιστές και στους αναρχικούς μόνον με τα λόγια, αλλά τώρα το διάταγμα τους επέτρεπε να δράσουν, κι ακόμα πιότερο απ' αυτό. Οι πολιτοφύλακες είχαν πολεμήσει για την 'Επανάσταση χωρίς να σκέφτονται τα συμφέροντα του Κόμματος, αλλά το Κόμμα πολεμούσε μόνο για

τόν εαυτό του. 'Ενώ οι άπλοϊ στρατιώτες έπεφταν στο πεδίο της μάχης, το Κομμουνιστικό Κόμμα, με διαταγές του Σταλινικού πράκτορα, Κάρλος Κοντρέρας, είχε δημιουργήσει μια «έσθια» για τους κομματικούς πυρήνες. Το «Πέμπτο Σύνταγμα» δεν ήταν τίποτε παραπάνω από ένας «φούρνος» όπου «ηλάθονταν» η «ζύμη» των μελλοντικών ηγετών του Λαϊκού Στρατού. Οι επαγγελματίες στρατιωτικοί, τους οποίους οι πολιτοφύλακες ανέχονταν σαν τεχνικούς, ήταν επικεφαλής του «Πέμπτου Συντάγματος». 'Αναζητούσαν μια στέγη μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα, που έμφανιζόταν σαν ο εκπρόσωπος της τάξης, της αστικής φυσικά. Το «Πέμπτο Σύνταγμα» προσέλκυσε επίσης και αρκετούς διανοούμενους, δημόσιους υπάλληλους και γραφειοκράτες του αστικού καθεστώτος. Το Κομμουνιστικό Κόμμα αυξάνοντας τη δύναμή του, έπαιρνε τη μορφή ενός κόμματος της μεσαίας τάξης, ένα κόμμα που αριθμούσε μόλις δέκα στα εκατό ανάμεσα στους φτωχούς χωρικούς και στους εργάτες της πόλης.

Οι Ρώσοι επέβαλαν την πολιτική τους όχι μόνον στον στρατιωτικό αλλά και στον πολιτικό τομέα, για να «ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς» τους με τους πιδί μισητούς έχθρους τους, τους αναρχικούς και τους Τροτσκιστές. Και επειδή οι πρώτοι ήταν πολύ σκληρά καρύδια για να σπάσουν, εξαιτίας της αριθμητικής τους δύναμης, τα πρώτα τους θύματα ήταν οι Τροτσκιστές. 'Ο παλιός Μπολσεβίκος, 'Αντόνωφ 'Οθσένκο, που πολύ γρήγορα θα πλήρωνε με τη ζωή του την αφοσίωσή του στο Στάλιν, έφερε το τελεσίγραφο του τελευταίου στον Κομπανύς, που είχε ήδη αδιαμφισβήτητα αναγνωριστεί σαν Πρόεδρος της Τζενεραλιντάτ. 'Επρεπε να ξεφορτωθεί τον 'Αντρές Νιν σαν πολιτική φυσιογνωμία και να τον διώξει από τη θέση που κρατούσε για λογαριασμό του κόμματός του μέσα στο Συμβούλιο της Τζενεραλιντάτ. 'Ο Κομπανύς ξεφορτώθηκε το Σύμβουλό του της Δικαιοσύνης, αλλά για ν' αποφύγει μια σύγκρουση με την CNT, χρησιμοποίησε μια πολιτική κρίση σαν προπέτασμα καπνού. Και το PSUC έκανε ό,τι μπορούσε για να μεταχειριστεί τον Νιν και τους συντρόφους του σαν πράκτορες των φασιστών...

Στο μέτωπο οι πολιτοφύλακες αντιστέκονταν στη «στρατικοποίηση». Οι πρώτοι που φώναξαν προειδοποιητικά ήταν οι υπερασπιστές του μετώπου της Χουέσκα, που έκαναν μια δημόσια διαμαρτυρία: «'Αν απογυμνώσουμε τον πόλεμο από την επαναστατική του πίστη, απ' όλες τις ιδέες του για την κοινωνική αλλαγή, από τον προσανατολισμό του προς ένα διεθνή αγώνα, τότε δεν θάναί τίποτ' άλλο από ένας χυδαίος πόλεμος για την εθνική ανεξαρτησία, θέτοντας το ζήτημα ζωής ή θανάτου. 'Αλλά δεν θα είναι πια ένας πόλεμος για την επαναστατική δημιουργία ενός νέου κοινωνικού τρόπου ζωής. Λέμε ότι δεν χάθηκαν τα πάντα, αλλά διακηρύσσουμε ότι όλα απειλούνται και ότι δεν μπορούμε να νικήσουμε, εκτός αν συμβεί κάτι που δεν μπορούμε να προβλέψουμε».

Οι πολιτοφύλακες της CNT στη Μαδρίτη έκαναν την ίδια ερώτηση: «Με ποιο δικαίωμα ή σημερινή κυβέρνηση σπιάχνει νέες άλυσίδες για το προλεταριάτο, τη στιγμή που αυτό το ίδιο έχει σπάσει τις άλυσίδες που το εμπόδιζαν να πραγματοποιήσει τα όνειρά του; Με ποιο δικαίωμα επαναφέρουν τον милитарισμό, τη στιγμή που έχουμε υποφέρει αρκετά ώστε να ξέρουμε την αξία του; 'Ο милитарισμός για μās είναι ένας αναπόσπαστος παράγοντας του φασισμού. Το να καταπνίξουμε το στρατό σημαίνει να ξεφορτωθούμε το όπλο του αυταρχισμού που καταπιέζει το λαό. Αυτός ο πόλεμος που τον υποστηρίζουμε, δεν είναι ένας πόλεμος που τον διάταξε το Κράτος' είναι μια λαϊκή εξέγερση ενάντια στις δυνάμεις που θέλουν να συντρίψουν την προσωπική αξιοπρέπεια. Συνεπώς, εξαρτάται από το λαό να διαλέξει το είδος του πολέμου και την τακτική που θα χρησιμοποιηθεί για να τον φέρει σ' ένα τέρμα. 'Η εργατική τάξη δεν θέλει να χάσει αυτό που της κόστισε τόσο πολύ αίμα. 'Η δημιουργία ενός στρατού δεν είναι τίποτα παραπάνω από την επίστροφή σ' ένα παρελθόν, που θάφτηκε στις 19 'Ιούλη».²

'Η φάλαγγα του Ντουρρούτι απάντησε κι αυτή στο διάταγμα με μια δήλωση του Ντουρρούτι στη Νέα 'Ισπανία. Οι συντάκτες προλόγισαν αυτή τη δήλωση με μια εξήγηση της κατάστασης στο μέτωπο:

«Αντιμετωπίζοντας το δίλημμα να υποταχθούν στο νέο νόμο ή να εγκαταλείψουν τα όπλα τους και να φύγουν, οι πολιτοφυλακές, οι πολεμιστές, θεωρούν και τις δύο αυτές λύσεις επιβλαβείς για την επανάσταση, την οποία υπερασπίζονται. Και παρ' όλη τις διαταγές από τις οργανώσεις τους, οι περισσότεροι απ' αυτούς ξεκαθάρισαν το ζήτημα χωρίς να κάνουν τίποτε από αυτά. 'Αλλά το ήθικό τους είναι κλονισμένο. 'Η φάλαγγα του Ντουρρούτι έδειξε τη δύναμή της αγνοώντας το νέο νόμο ενώ κάνει όρισμένες πρακτικές κινήσεις που έχουν πλεονεκτήματα και που την προφυλάσσουν από επιθέσεις για έλλειψη πειθαρχίας. 'Εδώ φαίνεται ο ρεαλισμός του ίδιου του Ντουρρούτι, καθώς και η ήθικη έπιρροή που είχε πάνω στη φάλαγγα και στη χώρα, και ένα είδος χωριάτικης πονηριάς, της οποίας το πείσμα και η έξυπνη έκφραση φαίνονται καθαρά στην παρακάτω συνέντευξη:

«— Είναι αλήθεια ότι οι κανονισμοί και η ιεραρχία του παλιού στρατού θα καθιερωθούν ξανά στις πολιτοφυλακές;

— 'Οχι! Δεν είναι έτσι τα πράγματα. Μερικοί νεοσύλλεκτοι έπιστρατεύθηκαν και ιδρύθηκε μια κεντρική διοίκηση. 'Η πειθαρχία που είναι αρκετή για τις οδομαχίες είναι φυσικά ανεπαρκής για μια μεγάλη και σκληρή έκστρατεία, όταν αντιμετωπίζει έναν έχθρο με σύγχρονο έξοπλισμό. 'Επρεπε να γίνει μια αλλαγή.

— Με ποιόν τρόπο ενισχύθηκε η πειθαρχία;

— Μέχρι πρόσφατα είχαμε ένα μεγάλο αριθμό διαφορετικών μονάδων, που η κάθε μια είχε τον αρχηγό της, τους άντρες της που διέφεραν από μέσα σε μέρα σ' ένα ασυνήθιστο βαθμό, τον έξοπλισμό της, τις υπηρεσίες ανεφοδιασμού, την τροφοδοσία, την πολιτική τους απέναντι στους κατοίκους και συχνά ακόμη τον ιδιαίτερο τρόπο τους αντίληψης του πολέμου. Αυτό δε μπορούσε να συνεχιστεί. 'Εγιναν μερικές εξελίξεις και θα πρέπει να γίνουν ακόμα περισσότερες.

— Ναί, αλλά τα αξιώματα, οι χαιρετισμοί, οι τιμηρίες, οι όμοιθες;

— Δεν θα τα χρειαστούμε εδώ. Είμαστε άναρχοι.

— 'Ο προηγούμενος Κώδικας της Στρατιωτικής Δι-

καιοσύνης, δεν έχει ανασταλεί από ένα τελευταίο διάταγμα της Μαδρίτης;

- Ναι, και αυτή η απόφαση της Κυβέρνησης έχει προκαλέσει ένα αξιοθρήνητο αποτέλεσμα. Έχουν χάσει ολότελα κάθε συναίσθηση της πραγματικότητας. Η αντίθεση μεταξύ του δικού τους πνεύματος και του πνεύματος των πολιτοφυλακών είναι ολοκληρωτική. Είμαστε πολύ διαλλακτικοί, αλλά ξέρουμε ότι ή μία απ' αυτές τις δυο νοοτροπίες πρέπει να υποκύψει στην άλλη.

- Δε νομίζεις ότι αν ο πόλεμος συνεχιστεί για πολύ καιρό, ο милитарισμός θα σταθεροποιηθεί και θ' αποδειχθεί επικίνδυνος για την επανάσταση;

- Λοιπόν! Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να κερδίσουμε τον πόλεμο όσο πιο γρήγορα γίνεται!

Μ' αυτή την απάντηση, ο σύντροφος Ντουρρουτι χαμογέλασε και τόν άφήσαμε αφού του σφίξαμε θερμά το χέρι».3

Από το μέρος τους, η CNT και η FAI δημοσίευσαν την ακόλουθη δήλωση:

«Θα ήταν παιδαριώδες να επιτρέψουμε στην κυβέρνηση να έχει απόλυτο έλεγχο πάνω στις προλεταριακές δυνάμεις. Ένας εργάτης που επιστρατεύεται δεν είναι στρατιώτης, αλλά ένας εργάτης που άλλαζε το εργαλείο του με το όπλο, τη στιγμή που ο άγώνας και στο εργοστάσιο και στο μέτωπο είναι ο ίδιος. Επίσης, απ' τις εργατικές οργανώσεις εξαρτάται ο έλεγχος του ανθρώπινου δυναμικού τους. Η CNT χωρίς να περιμένει διαταγές από κανέναν, αναλαμβάνει τις ευθύνες της, δίνοντας τις παρακάτω διαταγές σ' όλους τους εργάτες που είναι μέλη της και που θίγονται από την επιστράτευση, να παρουσιαστούν άμέσως στους στρατώνες που είναι κάτω από τον έλεγχο της CNT ή, αν αυτό δεν είναι δυνατόν, στα συνδικάτα ή τις άμυντικές επιτροπές, όπου θα τους δώσουν μια ταυτότητα πολιτοφύλακα, που αποτελεί απόδειξη για την ένσωμάτωσή τους στις φάλαγγες της Συνομοσπονδίας. Παίρνοντας αυτή την απόφαση η εργατική τάξη αποδεικνύει ακόμη μια φορά την πίστη της στην πρόοδο της Επανάστασης».4

Μ' αυτή την ανακοίνωση, η CNT προσπαθούσε να έναρμονίσει τη συμπεριφορά των αναρχικών πο-

λιτοφυλακών με τις αποφάσεις της Κυβέρνησης. Δεν αρνήθηκε την ανάγκη για την επιστράτευση. Άπλως διατηρούσε το δικαίωμα να ελέγχει τους ανθρώπους της στις φάλαγγες της Συνομοσπονδίας μέσω ενός συστήματος που το διάλεξαν οι ίδιοι οι πολιτοφύλακες.

Η CNT ήξερε πώς να ξεπερνάει τις δυσκολίες, αλλά ο Καμπαλλέρο δεν θεώρησε ότι είχε νικηθεί. Ξαναγύρισε στην επίθεση, ψηφίζοντας καινούργια μέτρα, που έδιναν άμεσα χτυπήματα στις νίκες των εργατών. Λογούχαρη, προσποιήθηκε ότι εθνικοποιεί τις βιομηχανίες, αρπάζοντάς τις από τόν εργατικό έλεγχο και ρίχνοντάς τις στα χέρια της γραφειοκρατίας. Καθώς βλέπουμε, ο κλειός γύρω από την Επανάσταση στένευε. Στην εφημερίδα του, Πάλη των Τάξεων, ο Καμίλο Μπερνέρι δεν σταματούσε να καταγγέλει την πορεία της αντεπανάστασης γράφοντας ότι: «Μια μυρουδιά τύπου Νόσκε πλανιέται στον άερα».

Ο Καμπαλλέρο, στην πραγματικότητα, κατέυθυνε την πολιτική του με τέτοιο τρόπο ώστε ν' αδυνατίσει τη CNT, αναγκάζοντάς την να αναλάβει ευθύνη για την κρατικοποίηση των βιομηχανιών. Η CNT μετά τις υποχωρήσεις της, αφού συμφώνησε να δουλέψει με τ' άλλα κόμματα, αφού επέτρεψε στον εαυτό της να πάρει μέρος στην Κυβέρνηση της Τζενεραλιντάτ, πιάστηκε μέσα στην ίδια της την παγίδα. Μόλις διαλύθηκαν οι Επιτροπές της Πολιτοφυλακής, η CNT αισθάνθηκε σά φυλακισμένη και ήθελε να ξεφύγει απ' το φαύλο κύκλο, που σιγά-σιγά την έπνιγε. Πρότεινε στον Καμπαλλέρο, τόν Πρόεδρο της UGT, τόν σχηματισμό μιάς εργατικής κυβέρνησης που θα την αποτελούσαν βασικά η CNT και η UGT, και που θα γινόταν γνωστή σαν Εθνικό Συμβούλιο Άμυνας, αλλά ο Καμπαλλέρο, που φάνηκε ν' αποδέχεται αυτή την πρόταση, επανήρθε στην τάξη από τόν Κέρβερό του, τόν Ρόζεμπεργκ. Τό PC κατάγγειλε «μια συνωμοσία μεταξύ της CNT και της UGT» και όλη η φιλοκομμουνιστική φράξια που ακολουθούσε τόν Ίνταλέθιο Πριέτο συμφώνησε σ' αυτό. Συγχρόνως, ο κομμουνιστής ύπουργός, Βιτσέντε Ουρίμπε, επιτέθηκε στις κολεκτίβες μέσω του Υπουργείου Γεωργίας. Ένα

διάταγμα όριζε ότι μόνο ή γή τών φασιστών μπορούσε νά άπαλλοτριωθεί και έπρεπε νά υπάρχουν αποδείξεις γιά τό ότι ό ιδιοκτήτης ήταν φασίστας.

Σαφνικά, 1.500 κολλεκτίβες πού είχαν όργανωθεί στό Λεβάντε, στην Άραγωνία, στην Καστίλη και στην Άνδαλουσία από τους άντιεξουσιαστές εργάτες άπειλούνταν. Η άντεπανάσταση δέν σταμάτησε έδώ· έπιτέθηκε στα κολλεκτιβοποιημένα μέσα μεταφοράς και στα άπαλλοτριωμένα όρυχεία, μέ λίγα λόγια σέ όλα τά επαναστατικά έπιτεύγματα. Ήταν όλοφάνερο πώς ή μόνη λύση ήταν ή βία, δηλαδή ό έμφύλιος πόλεμος στό άντιφασιστικό στρατόπεδο.

Τή νύχτα τής 20 Ίούλη όλοι συμφωνούσαν ότι ή Ίσπανική Έπανάσταση δέν θα μπορούσε νά νικήσει άν τό διεθνές προλεταριάτο, ή τουλάχιστον τό Εύρωπαϊκό, δέν έρχόταν γιά νά τή βοηθήσει. Τόν Όκτώβρη δέν είχε άπομείνει πιά καμιά έλπίδα. Δέν περίμεναν τίποτε, ούτε άκόμη και από τό Γαλλικό προλεταριάτο. Ό Λεόν Μπλούμ και τό PCF τό είχαν άποκοιμίσει. Τό τελευταίο χτύπημα γιά τους Γάλλους εργάτες δόθηκε στό Λούνα - Πάρκ, στις 6 Σεπτέμβρη 1936. Ό Μπλούμ, πού δέν είχε προσκληθεί στό πάρτυ πού όργάνωσε ή Σοσιαλιστική Όμοσπονδία τής Σιένας, ήθελε νά λάβει μέρος και κατάληξε λέγοντας: «Ξέρετε ότι δέν έχω άλλαξει. Νομίζετε ότι δέν υποφέρω και ότι δέν καταλαβαίνω τά αισθήματά σας; Άκούσατε τους άντιπρόσωπους του Ίσπανικού Λαϊκού Μετώπου εκείνη τή νύχτα στό Βέλ ντ' Ίβέρ: τους άκουσα κι έγώ τό ίδιο πρωί. Νομίζετε ότι τους άκουσα μέ λιγότερη συγκίνηση άπ' ό,τι έσείς; (Χειροκροτήματα)». "Όλ' αυτά γιά ν' άποφύγει τόν άμεσο και πιεστικό κίνδυνο του πολέμου. Και στό όνομα τής Ειρήνης, τί σημασία είχε άν άφανιζόταν ό Ίσπανικός Λαός! Αυτό ήταν πού είπε ό Μπλούμ ξεκάθαρα στις 6 Σεπτέμβρη στό Λούνα - Πάρκ. Πήρε τό κόμμα μέ τό μέρος του. Τό άκροατήριο μπροστά στα πόδια του χειροκροτούσε και φώναζε «Ζήτω ό Λεόν Μπλούμ». Μετά τραγούδησαν τήν Διεθνή.⁵ Ή ένέργεια πού είχε αναληφθεί έναντίον του Μπλούμ, απαιτώντας «Κανόνια γιά τήν Ίσπανία» τέλειωσε μέ τό «Ζήτω ό Μπλούμ!» Αυτό άντανάκλωσε τήν όλη διεθνή

οκνηή τήν όποία μόδεσαν νά δούν οι Ίσπανοί επαναστάτες αυτόν τόν Όκτώβρη, τώρα πού αισθάνονταν ήδη τόν σατανικό κλειό νά σφίγγεται γύρω τους. Όστόσο, έπρεπε νά συνεχίσουν τόν άγώνα.

Άντιμετωπίζοντας τήν άδυναμία δημιουργίας ένός Έθνικού Άμυντικού Συμβουλίου, ή CNT υποχώρησε κάτω από τό βάρος τής πραγματικότητας και αναγκάστηκε νά συμφωνήσει νά πάρει μέρος στην Κυβέρνηση. Πήρε τό πιό καταστροφικό μονοπάτι, τήν συνεργασία, πού κατάστρεψε και τις τελευταίες έλπίδες της. Ό έμφύλιος πόλεμος μέσα στό άντιφασιστικό μπλόκ ήταν αναπόφευκτος. Έξαιτίας τής μοιραίας άπόφασης πού πήρε, ή CNT θάδιδε πρός έναν άδελφοκτόνο πόλεμο και κάτω από τις χειρότερες συνθήκες. Τό μόνο πού έκανε ήταν νά αναβάλλει τήν αναπόφευκτη σύγκρουση.⁶

Αυτή ή άπόφαση όχι μόνον κατάστρεψε όλο τό ιστορικό παρελθόν τής CNT αλλά δίχασε τις δυνάμεις της και προκάλεσε μιá έσωτερική κρίση, πού άπειλούσε και τήν ίδια της τήν ύπαρξη. Οι πράκτορες του Στάλιν παρακολουθούσαν από κοντά αυτή τή διαδικασία άποσύνθεσης, πού έπληττε τόν αναρχισμό. Ό Ρώσος Σύμβουλος στη Βαρκελώνη, ό Άντόνωφ Όθσένκο, έπαιξε έναν σημαντικό ρόλο. Έπαναλάμβανε συνεχώς ότι «ό καλός μας Στάλιν δέν έχει κρυφά κίνητρα γιά τήν Ίσπανία. Μόνο ή νίκη τής Δημοκρατίας μετράει γιά τή Σοβιετική Ένωση». ⁷ Αυτή ή άντεπίθεση τής Σταλινικής προπαγάνδας είσχώρησε άκόμη και στό έσωτερικό των CNT-FAI. Ό Άντόνωφ Όθσένκο είπε στον Κομπανύς ότι θα ήταν μιá πολύ καλή ιδέα νά γιόρταζε τήν Έπέτειο τής Όκτωβριανής Έπανάστασης στέλνοντας μιá μεγάλη άντιπροσωπεία στη Μόσχα. Ή συμμετοχή του Ντουρρούτι θα έκανε πολύ μεγάλη έντύπωση... Ό Κομπανύς μετέφερε τήν πρόταση στη CNT. Ή Περιφερειακή Έπιτροπή συμφώνησε και έστειλε μιá άποστολή στην Μπουχαράλδζ γιά νά πείσει τό Ντουρρούτι. Αυτός άπάντησε: «Άστείο είναι... έτσι;» και άρχισε νά γελάει μπροστά στους άπεσταλμένους.

Μετά συνέχισε: «Παραδέχομαι ότι ή παρουσία τής CNT θα ήταν ένα πλεονέκτημα από τήν άποψη τής προπαγάνδας, αλλά τό νά πιστεύετε ότι οι άν-

τιπρόσωποι θα ανακατευτούν με τον Ρωσικό λαό και θα τού μιλήσουν για την επανάστασή μας, αυτό σημαίνει ότι έχετε παρεξηγήσει τελείως την Ρωσική πραγματικότητα. Την αντιπροσωπεία θα την περικυκλώσουν οι Σοβιετικές αρχές και οι πράκτορες της GPU. Αυτή η αποστολή δεν θάναί τίποτ' άλλο παρά μια ακόμα εκδήλωση πίστης στο έπισημο πρόγραμμα του κόμματος, ένας τρόπος για να δείξει στο Ρωσικό λαό ότι η 'Ισπανία είναι ένας σύμμαχος του Σοβιετικού της καθεστώτος. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, μεσ φαίνεται ότι είναι άσκοπο να πάνε εκεί μέλη της CNT ή έστω κι ένας αντιπρόσωπος από τη φάλαγγα Ντουρρούτι».8

'Αλλά οι απεσταλμένοι επέμεναν και ζήτησαν από το Ντουρρούτι μια σαφή απάντηση. Αυτός τότε πρότεινε να συζητηθεί το ζήτημα στην 'Επιτροπή Πολέμου της φάλαγγας. Αυτή αποφάσισε να στείλει τον Φρανθίσκο Καρένιο μ' ένα ανοιχτό γράμμα προς τους Ρώσους εργάτες. 'Ο Ντουρρούτι έγραψε το παρακάτω κείμενο: «Χαιρετάμε τους εργάτες της Σοβιετικής Ένωσης. Σύντροφοι, δεχτείτε έναν αδερφικό χαιρετισμό από το Μέτωπο της 'Αραγωνίας, όπου πολεμάνε χιλιάδες από τ' αδέρφια σας, όπως πολεμήσατε κι έσείς πριν από είκοσι χρόνια για τη χειραφέτηση μιας τάξης, που την πλήγωνα και την ταπείνωναν ολόκληρους αιώνες.

» Πριν είκοσι χρόνια, οι Ρώσοι εργάτες σήκωσαν την κόκκινη σημαία στην 'Ανατολή, ένα σύμβολο αδερφότητας μεταξύ των προλεταρίων όλου τού κόσμου. Είχατε έμπιστοσύνη ότι θα σάς βοηθούσαν στο μεγάλο έργο που είχατε αναλάβει. Κι έμεις, οι εργάτες του κόσμου, ξέραμε πώς να φανούμε αντάξιοι σ' αυτή την έμπιστοσύνη, ανταποκρινόμενοι με αυτοθυσία σύμφωνα με τις δυνατότητές μας σαν προλεταριοί.

» Σήμερα, γίνεται μια επανάσταση και στη Δύση. Και κυματίζει κι εδώ μια σημαία, που αντιπροσωπεύει ένα ιδανικό. 'Αν θριαμβεύσει, θα ενώσει με αδερφικούς δεσμούς δυο λαούς, που τούς συμπεριφέρθηκε με περιφρόνηση, από τη μια μεριά ο τσαρισμός και από την άλλη μια δεσποτική μοναρχία. Σήμερα, Ρώσοι εργάτες, έμεις είμαστε που θέλουμε στα χέρια σας την υπεράσπιση της επανά-

στασής μας. Δεν έχουμε καμιά έμπιστοσύνη σε μια πολιτική που αυτοαποκαλείται δημοκρατική ή αντιφασιστική. Πιστεύουμε στα ταξικά αδέρφια μας, στους εργάτες. Αυτοί είναι — έσείς είστε — που πρέπει να υπερασπίσουν την 'Ισπανική επανάσταση όπως το κάναμε έμεις, είκοσι χρόνια πριν, όταν υπερασπιζαμε τη Ρωσική επανάσταση.

»Να έχετε έμπιστοσύνη σε μας. Είμαστε γνήσιοι εργάτες και δεν θα εγκαταλείψουμε τις αρχές μας, τον αγώνα μας για τη λευτεριά της εργατικής τάξης, για τίποτα στο κόσμο.

» Δεχτείτε τους χαιρετισμούς όλων των εργατών που πολεμάνε ενάντια στο φασισμό με τα δπλα στα χέρια τους στο μέτωπο της 'Αραγωνίας. »'Ο σύντροφός σας, Ντουρρούτι».9

'Η στρατιωτική κατάσταση στη Μαδρίτη γινόταν όλο και πιο όδυνηρη μέρα με τη μέρα. Οι φασίστες κατακτούσαν τη μια θέση μετά την άλλη και πλησίαζαν επικίνδυνα την πρωτεύουσα. Κι έτσι η Κυβέρνηση αποφάσισε να μεταφέρει την έδρα της στη Βαλέντσια. 'Ηθελε να πάρει μαζί της όλα τα αντιπροσωπευτικά σώματα του Λαϊκού Μετώπου. Στις 18 'Οκτώβρη ο Καμπαλλέρο συγκέντρωσε όλους τους αντιπρόσωπους των κομμάτων και των εργατικών οργανώσεων. 'Ο 'Οράθιο Μαρτίνεζ Πριέτο πήρε μέρος στη συνέλευση σαν γραμματέας της CNT. Μετά τον λόγο του Καμπαλλέρο φαινόταν ότι θάφταναν σε μια τελική συμφωνία αλλά ο 'Οράθιο ανέλαβε την ευθύνη να πει δυνατά ότι ο λαός ψιθύριζε μες απ' τα δόντια του. «'Η Μαδρίτη δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί. 'Η αναχώρηση της Κυβέρνησης θα θεωρηθεί φυγή». 'Ο Καμπαλλέρο απάντησε ότι «η CNT δεν αντιμετώπιζε ρεαλιστικά την κατάσταση». 'Αλλά ο 'Οράθιο επέμενε και ό σσιαλιστής ηγέτης εγκατέλειψε το σχέδιό του. 'Επιμένοντας σ' αυτή την άποψη, η CNT, που δεν διακινδύνευε γιατί δεν αποτελούσε μέρος της Κυβέρνησης, θάδλεπε την υπόληψή της να μεγαλώνει μέσα στις μάζες. 'Όσο ο Καμπαλλέρο δεν είχε εγκαταλείψει όριστικά το σχέδιό του και εξακολουθούσε την πολιτική του προσπαθώντας να κάνει τη CNT να πάρει μέρος στην Κυβέρνηση. 'Ηξερε ότι

ο γενικός γραμματέας της, ο Όραθιο Πριέτο, δεν ήταν αντίθετος σ' αυτό, και αυτό που μετρούσε γι' αυτόν ήταν ο αριθμός των Υπουργικών θέσεων. Έπρεπε όποσδήποτε να διαπραγματευτεί. Τελικά τα δυο κόμματα ήρθαν σε συμφωνία. Η CNT θάπαιρνε τέσσερα υπουργεία, αν οι δυνάμεις του Ντουρρουτί έρχονταν να πολεμήσουν στη Μαδρίτη. Ο Πριέτο δεν συμβουλευτηκε κανέναν για την έκλογη των τεσσάρων υπουργών. Οι δυο ήταν από τη μετριοπαθή φράξια, ο Χουάν Λοπέζ και ο Χουάν Πειρό, και οι άλλοι δυο, ο Γκαρθία Όλιβερ και Φεντέρικα Μοντσένου, ήταν από την άκρα αριστερά της CNT. Ο Λοπέζ και ο Πειρό ενημερώθηκαν από το τηλέφωνο, αλλά οι άλλοι δυο έπρεπε να πειστούν μέσω προσωπικής επαφής. Από την αρχή η Φεντέρικα αγανάκτησε, αλλά το δέχτηκε μόνο σ' όνομα «των Ιερών αρχών της αγωνιστικής υπευθυνότητας». Με τον Όλιβερ ήταν ακόμη δυσκολότερο. Δεν ήθελε να φύγει από τη Βαρκελώνη, όπου η παρουσία του PSUC, που πλάταινε τις γραμμές του δεχόμενου σαν μέλη μικροαστούς και «νομοταγείς και πειθαρχημένους πολίτες». Τελικά, δέχτηκε αλλά έριξε την ευθύνη για την έκλογη στην Έθνική Επιτροπή. Το μόνο που χρειάζονταν ήταν να πείσουν το Ντουρρουτί.

Ο Πριέτο πήγε στη Μπουχαλαόζ για να τον συναντήσει. Ο Ντουρρουτί είχε ήδη ενημερωθεί από τον Γκαρθία Όλιβερ από το τηλέφωνο και διέκοψε την κουβέντα του γενικού γραμματέα της CNT «Μην το συζητάς... Θα μείνω στην Αραγωνία». Ο Όραθιο επέμενε: «Υπάρχει κάτι που λέγεται υπευθυνότητα και κομματική πειθαρχία», αλλά το επιχείρημα που χρησιμοποίησε δεν ήταν καλό, γιατί ο Ντουρρουτί απάντησε άμέσως: «Δεν ξέρω καμιά άλλη πειθαρχία παρά μόνον εκείνη της Επανάστασης». Όσο για την κομματική υπευθυνότητα ή απάντησή του ήταν ακόμη πιο θιαβη. «Δε δίνω πιεντάρα για την γραφειοκρατική σου υπευθυνότητα». Η αντίδραση του Ντουρρουτί έφτασε σ' ένα σημείο που δεν είχε φτάσει ποτέ, γιατί ποτέ του δεν είχε φανταστεί ότι θα μπορούσε να έξεγερθεί ενάντια στη CNT. Τότε θυμήθηκε ότι και ο Άσκάζο

είχε έξεγερθεί εναντίον της Έθνικής Επιτροπής, που την αντιπροσώπευε ο Μπουενακάζα, στα 1927. Και είχε πει τότε ο Μπουενακάζα: «Η όργανωση έχει πάντα δίκιο». Ο Άσκάζο απάντησε: «Όχι πάντα, αυτή τη φορά έχω εγώ δίκιο».10 Και τώρα έρχονταν η δική του σειρά να πει όχι, αυτός που πάντα έλεγε ναι στη CNT. Οι τρεις μήνες πολέμου είχαν ανοίξει νέους όρίζοντες για το Ντουρρουτί, και τώρα απέλευθερωνόταν κι αυτός από το διοικητικό έλεγχο.

Όταν ο Όραθιο γύρισε στη Μαδρίτη, έπισπευσε την είσοδο της CNT στην Κυβέρνηση. Φοβόταν ότι η στάση του Ντουρρουτί θα επηρέαζε την Φεντέρικα και τον Όλιβερ. Η 4 Νοέμβρη ήταν η μοιραία μέρα για τη CNT: ανάλαβε τέσσερα υπουργεία και ο Όλιβερ, ο άνθρωπος που σ' όλη του τη ζωή ήταν καταδιωγμένος και εκτός νόμου, έγινε Υπουργός Δικαιοσύνης.11

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πιερ Μπενσάρ: «Η καταπάτηση αυτής της συμφωνίας σημάδεψε την πρώτη επέμβαση των Ρώσων στις Ισπανικές υποθέσεις. Από κει και πέρα, η Σοβιετική πίεση έγινε ισχυρότερη και ο Ρόζεμπεργκ μπόρεσε να πείσει τον Λάργκο Καμπαλλέρο, που δίσταζε, ότι η Σοβιετική βοήθεια ήταν अनιδιοτελής. Του υποσχέθηκε μαζικές αποστολές όπλων. Ο Καμπαλλέρο υποχώρησε σ' αυτό τον πειρασμό, αγνοώντας το είδος της βοήθειας που σκόπευε να του δώσει ο Στάλιν. «Έκθεση που ήδη αναφέραμε.

2. Μπουρνέντ Μπολλοτέν, Η Ισπανική επανάσταση, W.G. Κριβίτσκι, έργ. Άν., Τζέζους Χερνάντεζ, Έργ. Άν. Καμίλο Μπεννέρι Πόλεμος των τάξεων Άντιεξουσιαστικό Μέτωπο, όργανο της Συνομοσπονδιακής Πολιτοφυλακής της Μαδρίτης, Οκτώβρης 1936.

3. Άντιφασιστική Ισπανία, Νοέμβρης 1936.

4. Χοσέ Πειράτς, Έργ. Άν.

5. Λεόν Μπλούμ: Ο δημοκρατικός σοσιαλισμός, Έκδόσεις Άλμπιν Μισέλ και Ντενσέλ, Παρίσι 1972. Ολόκληρο το κείμενο του λόγου του Μπλούμ στις 6 Σεπτέμβρη 1936 στο «Λούνα - Πάρκ», περιέχεται σ' αυτό το έργο.

6. Στην πραγματικότητα η πρώτη σύγκρουση έγινε στις 3 Μάη του 1937 στη Βαρκελώνη και η δεύτερη το Μάρτη του 1939.

7. Σαντιγιάν, έργ. Άν.

8. Μαρτυρία του Φρανθίσκο Καρρένιο σε μιá διάλεξη στο Άτενέο «Φόρος» στη Βαρκελώνη, 1937.

9. Το κείμενο δημοσιεύθηκε στις 2 Νοέμβρη στη C.N.T. της

Μαδρίτης. Τήν αντιπροσωπεία τήν αποτελούσαν ο Φρανθίσκο Καρρένιο και ο Μαρτίν Γκουντέλλ' ο τελευταίος περιέγραψε τις εντυπώσεις του από το ταξίδι στο βιβλίο του «LO QUE UI EN PUSIA», Μεξικό, 1945.

10. 'Ανέκδοτο που διηγήθηκε στο συγγραφέα ο Μπουενακά-ζα' μαρτυρία που ήδη αναφέρθηκε.

11. 'Ο Σέζαρ Μ. Λορέντζο, έργ. 'Αν. δίνει πληροφορίες για τις δραστηριότητες του 'Οράθιο Πριέτο. Οι συζητήσεις μεταξύ Γκαρθία 'Ολιβέρ, Φεντέρικα Μονταένι και Ντουρρούτι αναπαράστηκαν χάρη στη βοήθεια των αγωνιστών που συνεργάστηκαν σ' αυτή τη βιογραφία.

13. «Ζήτω ή Μαδρίτη χωρίς Κυβέρνηση»¹

Η μέρα που η CNT μπήκε στην κυβέρνηση σημάδεψε επίσης και την αρχή της πολιτορκίας της Μαδρίτης. Οι φασίστες, στα πρόθυρα της πρωτεύουσας, βομβάρδιζαν την Πουέρτα ντέλ Σόλ. Η Κυβέρνηση καθώς και πολλοί σημαντικοί άνθρωποι πανικοβλήθηκαν. Ήταν απαραίτητο να φύγουν όσο το δυνατό γρηγορότερα, αυτό ήταν το σύνθημα που ψιθύριζαν οι υπεύθυνοι άνθρωποι. Σκέφτονταν μόνο πώς να φύγουν για να γλυτώσουν τα τομάρια τους, πιστεύοντας ότι η Μαδρίτη ήταν μια χαμένη πόλη.²

Ο ίδιος πανικός επικρατούσε και στα κυβερνητικά σώματα της Βαρκελώνης. Το 'Αμυντικό Συμβούλιο της Τζενεραλιντάτ κάλεσε σε μια συγκέντρωση όλους τους 'Αντιπρόσωπους των φαλαγγών που δρούσαν στην 'Αραγωνία, οι οποίοι είχαν αποκτήσει μεγάλη εξουσία μετά το νέο διάταγμα. Σχεδόν όλοι τους φορούσαν στολές. Οι μόνοι που δεν φορούσαν και που είχαν ακόμη τον τίτλο του 'Αντιπρόσωπου της Φάλαγγας, ήταν αυτοί που ήταν υπεύθυνοι για τις μονάδες της CNT και ο Ροβίρα της Φάλαγγας της ΡΟΥΜ. 'Ο Συνταγματάρχης Σαντίνο και ο Σαντιγιάν, που ήταν υπεύθυνοι για την 'Αμυνα, έζηγησαν τη μεγάλη σοβαρότητα της κατάστασης στο μέτωπο της Μαδρίτης. Ήπρεπε να σταλούν ενισχύσεις στην πρωτεύουσα, που θριασκόταν σε κίνδυνο. Όλοι κοίταξαν προς το Ντουρρούτι, αλλά εκείνος δεν έλεγε λέξη. Δεν είχαν πάρει καμιά απόφαση ακόμη. Συμφώνησαν να κάνουν μια ραδιοφωνική έκκληση και ζήτησαν από το Ντουρρούτι να θγάλει έναν λόγο. Αυτός συμφώνησε και καθόρισαν σαν ήμερομηνία την 5 Νοέμβρη.

Όταν ο Ντουρρούτι έφυγε από τη συγκέντρωση, πήγε να βρει ένα παλιό σύντροφο απ' το '20, τον Μάρκος 'Αλκόν. Πόσοι μήνες είχαν περάσει από τότε που μπορούσαν να μιλάνε ελεύθερα ο ένας στον άλλον! 'Αποφάσισαν να φάνε μαζί και προσκάλεσαν και μερικούς συντρόφους από το ήρωικό παρελθόν. Μίλησαν μόνον για το πρόβλημα που ήταν τόσο σημαντικό γι' αυτούς: την 'Επανάσταση και την άθλια κατάσταση του μέλλοντός της.

Ἐδῶ χρησιμοποιοῦμε τὴ μαρτυρία τοῦ Μάρκος Ἀλκόν γιὰ κείνο τὸ ἀπόγευμα: «Ὁ Ντουρρούτι παραπονέθηκε γιὰ τὴν διαφθορὰ πού ἀνθίζε στὰ μετόπισθεν. Στὸν λόγο του, σκόπευε νὰ καταγγεῖλει αὐτὴ τὴν κατάσταση, πού εἶχε ἐπεκταθεῖ ἀκόμη καὶ μέσα στὴ CNT καὶ στὴ FAI, ὅπου ἡ συμπεριφορὰ πολλῶν ἀγωνιστῶν ἀπέειχε πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι εἰλικρινής.

«Θυμᾶμαι πολὺ καλὰ πῶς αὐτὸς ὁ λόγος ξεσήκωσε τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς CNT καὶ τῆς FAI καὶ στὴ συνέχεια γέμισε μὲ πανικὸ τοὺς πολιτικούς. Ὁ Ντουρρούτι πράγματι τοὺς τρομοκράτησε χρησιμοποιώντας πολὺ ἐντονὴ γλῶσσα καὶ ὑποσχέθηκε ὅτι δὲν θὰ κατὰφερναν νὰ καταπνίξουν τὴν Ἐπανάσταση, στὸ ὄνομα τοῦ ξεπερασμένου ἀντιφασισμού. Δὲν ὑπερβάλλω καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα πολλοὶ ζωντανοὶ μάρτυρες σήμερα, πού λένε ὅτι ὁ τύπος, ἀκόμη καὶ ὁ συνομοσπονδιακός, δημοσίευσε τὶς δηλώσεις του, πού, ἀν καὶ λογοκριμένες, ἦταν πύρινες. Ὡστόσο, παρόλη τὴν αὐστηρότητά του, τὸ κείμενο δὲν ἀπέδωσε ἀκριβῶς αὐτὸ πού εἶχε ἐκφράσει ὁ Ντουρρούτι, κάθε ἄλλο. Τὰ λόγια του ἦταν σὰν χαστούκια γιὰ τοὺς κερδοσκόπους τῆς Ἐπανάστασης».³ Ἐδῶ παραθέτουμε ὁλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ λόγου πού δημοσιεύθηκε στὶς 6 Νοέμβρη ἀπὸ τὴν Σολινταριντάτ Ὁμπρέρα:

«Ἐργάτες τῆς Καταλωνίας, σ' ἐσᾶς ἀπευθύνομαι. Σ' ἐσᾶς, θαρραλέοι ἄντρες, πού πρὶν ἀπὸ τέσσερις μῆνες μπορέσατε νὰ ὑποῶξετε τὸ στρατό, πού ἤθελε νὰ σᾶς συντρίψει κάτω ἀπὸ τὶς μπότες του! Σᾶς φέρνω τὸν ἀδερφικὸ χαιρετισμὸ τῶν ἀδερφῶν σας καὶ τῶν συντρόφων σας πού πολεμᾶνε στὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας, λίγα χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴ Σαραγόσσα, ἀντικρύζοντας τοὺς πύργους τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ.

» Παρὰ τὴν ἀπειλὴ γιὰ τὴ Μαδρίτη, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσατε ὅτι ἔχει ξεσηκωθεῖ ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς καὶ ὅτι τίποτε στὸν κόσμον δὲν θὰ τὸν ἀναγκάσει νὰ ὑποχωρήσει.

» Θὰ ἀντισταθοῦμε μέχρι θανάτου στὶς φασιστικὲς ὁρδὲς στὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας καὶ κάνουμε ἐκκλήση στοὺς ἀδερφούς μας στὴν Μαδρίτη καὶ τοὺς παροτρύνουμε ν' ἀντισταθοῦν, γιὰτὶ οἱ Κατα-

λάνοι πολιτοφύλακες ξέρουν πῶς νὰ κάνουν τὸ ἄθῆκον τους, ὅπως τότε πού ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους τῆς Βαρκελώνης γιὰ νὰ συντρίψουν τὸ φασισμό.

» Οἱ ἐργατικὲς ὁργανώσεις δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶνε τὸ ἐπιτακτικὸ καθήκον, πού τοὺς ὑπαγορεύουν τὰ σημερινὰ γεγονότα. Στὸ μέτωπο, στὰ χαρακώματα, μιὰ σκέψη κυθερνάει, μιὰ ἐπιθυμία, ἕνας μόνον στόχος: νὰ θριαμβεύσουμε ἐνάντια στὸ φασισμό!

» Ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Καταλάνικο λαὸ νὰ δώσει ἐνὰ τέλος στὶς φραξιονιστικὲς διαμάχες καὶ τὶς δολοπλοκίες ἀντιμετωπεῖστε τὴν κατάσταση, παρατεῖστε τὶς παλιὲς διαφορὲς καὶ μὴ σκέφτεστε τίποτ' ἄλλο παρὰ μόνον τὸν πόλεμον. Ὁ Καταλάνικος λαὸς πρέπει ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς προσπάθειες αὐτῶν πού πολεμᾶνε στὸ μέτωπο. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος παρὰ νὰ ἐπιστρατευτοῦν ὅλοι, ἀλλὰ μὴν φανταστεῖτε ὅτι ἡ ἐπιστράτευση θὰ περιορίζεται πάντα στοὺς ἴδιους ἀνθρώπους! Ἀφοῦ οἱ ἐργάτες τῆς Καταλωνίας ἀνάλαβαν τὸ καθήκον νὰ πολεμήσουν στὸ μέτωπο, ἔφτασε ἡ στιγμή πού ἀπαιτοῦνται θυσίες ἀπ' αὐτοὺς πού ζοῦνε στὶς πόλεις. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κινητοποιηθοῦν ἀποτελεσματικὰ ὅλοι οἱ ἐργάτες στὰ μετόπισθεν, γιὰτὶ ἐμεῖς, πού ἤδη εἴμαστε στὸ μέτωπο, θέλουμε νὰ ξέρουμε σὲ τί ἀριθμὸ ἀντρῶν μποροῦμε νὰ βασίζομαστε. Καὶ ἂς μὴ σκέφτεται κανεὶς τώρα γιὰ αὐξήσεις ἡμερομισθίων καὶ γιὰ μείωση τῶν ὥρῶν δουλειᾶς.

» Τὸ καθήκον ὅλων τῶν ἐργατῶν, καὶ ἰδιαίτερα αὐτῶν τῆς CNT, εἶναι νὰ θυσιάσουν καὶ νὰ παράγουν ὅ,τι μᾶς λείπει. Ἀπευθύνομαι στὶς ὁργανώσεις καὶ τοὺς ζητᾶω νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς παλιὲς διαμάχες τους καὶ τὰ τεχνάσματά τους. Ἐμεῖς πού πολεμᾶμε στὸ μέτωπο, ἀπαιτοῦμε εἰλικρίνεια, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ FAI καὶ τὴ CNT. Ζητᾶμε ἀπὸ τοὺς ἡγέτες νὰ εἶναι πιστοί. Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ μᾶς στέλνουν ἐνθαρρυντικὰ γράμματα στὸ μέτωπο, ροῦχα, τροφὲς καὶ πυρομαχικά. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητο νὰ ξέρουν νὰ ἀτενίζουν τὴν πραγματικότητα, τώρα καὶ στὸ μέλλον. Αὐτὸς ὁ πόλεμος ἔχει ὅλες τὶς δυσκολίες ἐνὸς σύγχρονου πολέμου, καὶ κοστίζει πάρα πολλὰ στὴν Καταλωνία. Οἱ ἡγέτες πρέπει ἀπὸ δῶ

και πέρα να συνειδητοποιήσουν ότι αν αυτός ο πόλεμος συνεχιστεί, θα είναι απαραίτητο ν' αρχίσουν να οργανώνουν την Καταλάνικη οικονομία σύμφωνα μ' ένα ορθολογικά φτιαγμένο σχέδιο.

»Τό αν αληθεύει ότι πολεμάμε για κάτι ανώτερο, οι πολιτοφύλακες σ' αποδείξει, αυτοί οι άντρες που χαμογελάνε όταν διαβάζουν για τις συνεισφορές που έγιναν γι' αυτούς καταχωρημένες στις εφημερίδες, όταν βλέπουν εκείνες τις αφίσες που ζητάνε βοήθεια γι' αυτούς. Χαμογελάνε γιατί, όταν τα φασιστικά αεροπλάνα ρίχνουν τις εφημερίδες τους, βρίσκουν τις ίδιες συνεισφορές και τις ίδιες εκκλήσεις.

»Αν θέλετε να βάλετε ένα τέλος στον κίνδυνο, πρέπει να πάρετε τη μορφή θουνού από γρανίτη.

»Ηρθε η στιγμή να ζητήσουμε από τις οργανώσεις των συνδικάτων και τα πολιτικά κόμματα ναβάλουν μια για πάντα ένα τέλος σ' αυτό το είδος συμπεριφοράς. Στά μετόπισθεν, είναι απαραίτητο να ξέρουμε πώς να διοικούμε. Έμεις που είμαστε στο μέτωπο, θέλουμε να έχουμε πίσω μας υπεύθυνους ανθρώπους και έγγυήσεις, και απαιτούμε από τις οργανώσεις να φροντίσουν για τις συντρόφους μας και για τα παιδιά μας.

»Αν η στρατικοποίηση που θεσπίστηκε από τη Τζενεραλιντάτ έγινε για να μας έκφοβισι και για να μας επιβάλλει μια σιδερένια πειθαρχία, τρέφουν αυταπάτες και ζητάμε από τους έφευρέτες αυτού του διατάγματος να έρθουν στο μέτωπο για να δουν το ήθικό μας και την πειθαρχία μας. Μετά απ' αυτό θα έρθουμε και θα το συγκρίνουμε με το ήθικό και την πειθαρχία στα μετόπισθεν.

«Μην ανησυχείτε· δεν υπάρχει ούτε χάος ούτε έλλειψη πειθαρχίας στο μέτωπο. Καθένας από μας ξέρει πολύ καλά τις ευθύνες του, γιατί καταλαβαίνουμε τον θησαυρό που εμπιστευθήκατε στα χέρια μας. Να κοιμάστε ήσυχα. Αλλά φύγαμε από την Καταλωνία, και σ' εμπιστευτήκαμε την οικονομία. Ν' αναλάβετε κι εσείς τις ευθύνες σας, να πειθαρχείτε στον εαυτό σας. Δεν πρέπει να γίνει ένας νέος εμφύλιος πόλεμος ανάμεσά μας μετά απ' αυτό τον πόλεμο, εξ αιτίας της ανικανότητάς σας.

»Αν ο καθένας πιστεύει ότι το κόμμα του είναι το δυνατότερο και μπορεί να επιβάλλει την πολιτική του, κάνει λάθος, γιατί πρέπει ν' αντιμετωπίσουμε την φασιστική τυραννία με μια δύναμη, μια μόνον οργάνωση, με μια ένοπλη πειθαρχία.

«Οι φασίστες τύραννοι δεν θα περάσουν ποτέ από δω, που είμαστε. Αυτό είναι το σύνθημα στο μέτωπο. Τους φωνάζουμε: Δεν θα περάσετε! Είναι η σειρά σας τώρα να πείτε: Δεν θα περάσουν!»⁴

Ενώ μιλούσαν για το λόγο του Ντουρρουτί στη Βαρκελώνη, τα πράγματα στη Μαδρίτη χειροτέρευαν. Στις 4 Νοέμβρη οι φασίστες κατέλαβαν τα χωριά Λεγκάνες, Άλκορκόν και Γκετάφε στα περίχωρα της πρωτεύουσας και βρίσκονταν μπροστά στις πύλες της Μαδρίτης. Μέχρι τώρα η προέλασή τους ήταν πολύ γρήγορη. Οι πολιτοφύλακες, ξαφνιασμένοι, πολεμούσαν καθώς υποχωρούσαν. Αυτή η εύκολη προέλαση έδωσε κουράγιο στους στασιαστές, που νόμιζαν ότι θα μπορούσαν να πάρουν την πόλη άμαχητί. Είχαν ήδη ετοιμάσει τα πάντα, από τη λίστα που περιείχε τα ονόματα αυτών που θα αναλάμβαναν την αρχή μέχρι τη λίστα αυτών που θα έκτελούσαν, μια λίστα που την ενημέρωνε προσεκτικά ο Στρατηγός Μαρτίνεζ Άνιντο, ύπουργός Έσωτερικών του Φράνκο.

Τότε συνέβηκε ένα ψυχολογικό φαινόμενο, που είναι δύσκολο να εξηγηθεί. Οι πολιτοφύλακες που είχαν υποχωρήσει μέχρι τη Μαδρίτη αισθάνθηκαν ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον εχθρό. Η θέα της Πρωτεύουσας τους σαγήνευσε και τους σταμάτησε. Γυναίκες και παιδιά έφτιαχναν οδοφράγματα και κανείς δεν σκεφτόταν να φύγει. Τότε, γιατί να τοβάλουν στα πόδια;... και πού να πάνε; Η απόφαση πάρθηκε γρήγορα, ν' αντισταθούν, να υπερασπίσουν τον εαυτό τους, ήταν η μόνη λύση.

Στο συμβούλιο των Υπουργών ο πανικός ήταν γενικός. Σ' ένα παθητικό λόγο ο Καμπαλλέρο πρότεινε μια υποχώρηση στη Βαλέντσια. Οι ύπουργοί της Κυνομοσπονδίας (της CNT) κάθονταν γύρω από το κυβερνητικό τραπέζι για πρώτη φορά. Να φύγουν; Μά μόλις έφτασαν, μονολόγησε ο Γκαρθία Όλιβέρ. Απάντησε στον Καμπαλλέρο στο όνομα των τεσσάρων ύπουργών της CNT: «Η Κυβέρνηση πρέ-

πει να μείνει στη Μαδρίτη. Κάθε υπουργός πρέπει να γίνει ένας αντιπρόσωπος της κυβέρνησης, που θα ριψοκινδυνεύσει τη ζωή του στα όδοφράγματα». Όλοι οι άλλοι υπουργοί κοίταξαν με τρόμο αυτόν τον τρελλό που ήθελε να τους εκθέσει στο τουφεκίδι και έριξαν τα μάτια τους με αγωνία στον Πρωθυπουργό, που δεν έκρυβε την όργη του. Ανακάλεσε στην τάξη τα μέλη της CNT παροτρύνοντάς τους να είναι λογικοί. Δεν τους έμενε πολλός καιρός και η απόφαση έπρεπε να είναι όμοφωνη. Άλλα καθώς ο Όλιβερ επέμενε στην άποψή του, η κυβέρνηση θρέθηκε σε αδιέξοδο. Ο Καμπαλλέρο πρότεινε να συζητήσουν το ζήτημα οι αναρχικοί υπουργοί και να διευκολύνουν το έργο της κυβέρνησης, ψηφίζοντας για τη μετακίνηση στη Βαλέντσια. Οι τέσσερις αναρχικοί έφυγαν από την αίθουσα για να το σκεφθούν. Αποφάσισαν να θέσουν το ζήτημα στην Έθνικη Επιτροπή, έτσι ώστε η CNT να πάρει την απόφαση. Ο Όράθιο Πριέτο τηλεφώνησε στον Όλιβερ και του είπε: «Επέμενε, αλλά αν υπάρχει κίνδυνος για μια κρίση, υποχώρησε...». Νέες συζητήσεις, νέα αναμονή. Η ατμόσφαιρα γινόταν όλο και πιο τεντωμένη... Πώς μπορούσαν να σταματήσουν τα φανατικά μέλη της CNT; Μερικοί υπουργοί (που ανήκαν στο κόμμα τού Άζάνια) κατηγορήσαν τον Καμπαλλέρο που είχε δεχτεί τους αναρχικούς στην Κυβέρνηση. «Κοίτα με τί τρελλούς έχουμε να κάνουμε!». Νέες συσκέψεις των υπουργών της Συνομοσπονδίας, νέα έκκληση προς τον Όράθιο Πριέτο. Αυτός τους απάντησε: «Ψηφίστε και μετά επιστρέψετε στη Μαδρίτη». Όταν ο Όλιβερ ανακοίνωσε την απόφαση της CNT, ανάπνευσαν όλοι με ανακούφιση.⁵ Από κεί και πέρα, όλα έγιναν με μια τρελλή ταχύτητα. Είχε γίνει έμμονη ιδέα στον καθένα: να φύγουν... να φύγουν...!

Αντίθετα, τα αισθήματα στους δρόμους ήταν τελείως διαφορετικά. Η έμμονη ιδέα του πληθυσμού ήταν ο ήρωισμός. Η CNT και η UGT είχαν δημιουργήσει το σύνθημα «Έλευθερία ή θάνατος». Το ραδιόφωνο μετέδιδε λόγους που έξυμνούν την αντίσταση. Ανώνυμοι ρήτορες αυτοσχεδίαζαν και μιλούσαν προς το πλήθος. Κανείς δεν σκεφτόταν τον εαυτό του. Ο καθένας σκεφτόταν τους άλλους.

Άκόμη και η ανάσα τους ήταν συλλογική, γιατί καταλάβαιναν ότι πλησίαζε ένας συλλογικός θάνατος.

Η Κυβέρνηση είχε κανονίσει ώστε η φυγή της να γίνει κατά το σούρουπο. Ο Καμπαλλέρο διέταξε τον αρχηγό του στρατιωτικού του συμβούλιου να στείλει τις διαταγές στο Στρατηγό Μιάχα, που είχε γίνει διοικητής της πόλης της Μαδρίτης και στο Στρατηγό Πόζας, διοικητή του Κεντρικού Στρατού. Πήραν και οι δύο τους σφραγισμένους φακέλλους και διατάχθηκαν να μην τους ανοίξουν μέχρι τις 7 Νοέμβρη, στις 6 το πρωί.

Η φυγή θα γινόταν από το δρόμο που πηγαίνει στη Βαλέντσια μέσω της Ταραγκόν, ένα χωριό που βρισκόταν 40 χιλιόμετρα από τη Μαδρίτη. Εκεί ήταν τα υπολείμματα μιας μονάδας που είχε πολεμήσει στη Σιγκουέντζα. Ο υπεύθυνος αντιπρόσωπος, ο αναρχικός Βιλλανουέβα, έμελλε να γίνει πασίγνωστος. Δεν ήξερε τίποτε παραπάνω από τους άντρες του για το τί είχε συμβεί στην πρωτεύουσα, αλλά είχε διαταγές από την Άμυντική Επιτροπή της CNT να σταματήσει κάθε φυγή από τη Μαδρίτη και να αποπλίσσει όλους τους θα περνούσαν από τον τομέα που έλεγχε.⁶

Οι πολιτοφύλακες, με τα όπλα στα χέρια, σταμάτησαν τους ύπουλους. Και έγινε ο παρακάτω διάλογος: «Πού πηγαίνετε;». «Στη Βαλέντσια». «Γιατί;». «Ειδική αποστολή». Οι ειδικές αποστολές ήταν της μόδας, κάθε δειλός σκαρφιζόταν κι από μία. Έτσι, οι πολιτοφύλακες δεν έντυπωσιάστηκαν. «Είστε δειλοί! Γυρίστε στη Μαδρίτη!» Μερικοί από τους ύπουλους, ντροπιασμένοι υπάκουσαν. Άλλοι επέμεναν να φύγουν. «Τότε αφήστε τα όπλα σας», φώναζε ο Βιλλανουέβα, «δεν θα τα χρειαστείτε στη Βαλέντσια».

Εκείνη την ώρα έφτασε ο Πέντρο Ρίκο, Δήμαρχος της Μαδρίτης, στριμωγμένος στη γωνιά ενός αυτοκινήτου και με φανερό πανικό στο πρόσωπό του. Οι πολιτοφύλακες βλέποντάς τον, άρχισαν να γελάνε. «Κι εσύ, θές κι εσύ να φύγεις, δειλέ!» Ο Ρίκο προσπάθησε να δικαιολογηθεί. «Θα σάς στήσουμε στο τοίχο!». Ο Δήμαρχος ξαναγύρισε στη Μαδρίτη, όπου κρύφτηκε σε μία ζένη πρεσβείας.

Η νύχτα έπεφτε. Ο Βιλλανουέβα, που ήταν ο

πεύθυνος για τις ομάδες έλέγχου, ήταν ένας αποφασιστικός άνθρωπος. Γενναίος πολεμιστής, είχε πάρει μέρος στην κατάληψη του στρατώνα Μοντάνα και είχε πολεμήσει στην Γκουανταλαχάρα και στη Σιγκουέντζα. Νωρίς το πρωί θα πήγαινε να πάρει μέρος στην υπεράσπιση της Μαδρίτης. Θα πολεμούσε στην Κάζα ντέλ Κάμπο κι έμελλε να πεθάνει αντιμετωπίζοντας τις ξένες όρδες στη φρικτή μάχη του Τερουέλ, ενώ οδηγούσε την ταξιαρχία του.

Μια πομπή από αυτοκίνητα προχωράει. Οι πολιτοφύλακες τους σταματάνε. 'Ακούγεται μια φωνή: «'Ανοιξτε δρόμο! Είναι ύπουργοί!». «'Όλοι όσοι είναι μέσα να θυγούνε έξω από τ' αυτοκίνητα», απάντησε ο Βιλλανουέβα. 'Ενας απ' αυτούς συστήνεται στον Βιλλανουέβα: «Αυτό πάει πολύ. Είμαι ο 'Υπουργός 'Εξωτερικών και πηγαίνω στη Βαλέντσια». «Τό καθήκον σου σαν ύπουργός είναι να μείνεις με το λαό σ' αυτή τη δραματική ώρα. Φεύγοντας, αποθαρρύνεις τους πολεμιστές». 'Εμφανίστηκαν κι άλλοι ύπουργοί, ο 'Υπουργός της Δημόσιας 'Εκπαίδευσης και Γεωργίας, οι κομμουνιστές Τζέζους Χερνάντεζ και Βισσέντε Ουρίμπιε. 'Ο Βιλλανουέβα τους άφогηλσε. «Τι πρόκειται να κάνεις;». «Αύριο θα σās θάλω στην πρώτη γραμμή, όταν θα πολεμάμε». «Αυτό είναι έγκλημα». «Θα ήταν χειρότερο αν σās τουφέκιζα, όπως σās άζει». Μετά, ο Βιλλανουέβα τηλεφώνησε στον 'Εντουάρντο Βάλ, γραμματέα της 'Αμυντικής 'Επιτροπής της CNT: «'Εχω εδώ τέσσερις ύπουργούς που φεύγουν από τη Μαδρίτη. Τι να τους κάνω;». 'Ο Βάλ δεν έχασε την ψυχραιμία του. Φυσικά, ήταν αντίθετος με την αναχώρηση της Κυβέρνησης. 'Ηξερε ότι αυτή ήταν η πιο δραματική στιγμή για την άμυνα της πρωτεύουσας και ότι η ζωή του καθενός κρεμόταν από μια κλωστή. 'Αλλά από την άλλη μεριά με το να φυλακίσει τους ύπουργούς δεν θα έλυne κανένα πρόβλημα. Κι έτσι διέταξε: «'Ελευθέρωσέ τους». «Μά...» «Κάνε ό,τι σου λέω!». «Καλά, αλλά έπειδη εγώ θέλω να είμαι καθάρος, στείλε μου μια γραπτή διαταγή».

'Ο Βάλ έστειλε τη διαταγή. 'Ο Βιλλανουέβα τη διάβασε άργά και μετά είπε στους ύπουργούς: «'Η οργάνωση, παρό τη δική μου θέληση, σās έλευθε-

ρώνει. Μπορείτε να πάτε στη Βαλέντσια, αλλά να μη ξεχάσετε ποτέ αυτή τη φυγή, κι άκόμη περισσότερο να μην ξεχάσετε τον ήρωισμό με τον οποίο πολεμάει ο λαός της Μαδρίτης. Φοβισμένοι, οι ύπουργοί μπήκαν μέσα στ' αυτοκίνητα κι έφυγαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Τα χαράματα, οι έθνοφρουροί πήδηξαν μέσα στα φορτηγά και πήραν το δρόμο που πήγαινε στην αντίθετη κατεύθυνση απ' αυτή που είχαν πάρει οι ύπουργοί. Πήγαιναν στον θάνατό τους, αλλά επίσης για την κατάκτηση της λευτεριάς και της ζωής.⁷

Στη διάρκεια αυτής της άξέχαστης νύχτας, δυό άπειθαρχες πράξεις έσωσαν την πρωτεύουσα. 'Η πρώτη ήταν η σύλληψη των ύπουργών από τον Βιλλανουέβα, η δεύτερη ήταν όταν ο Μιάχα άνοιξε τον σφραγισμένο φάκελλο, χωρίς να περιμένει την ώρα που είχε όρισει ο Καμπαλλέρο. 'Από τις 8 μέχρι τις 11 δεν τόλμησε, αλλά πώς να μείνει άπρακτος τη στιγμή που η μάχη συνεχιζότανε στην Καραμπανσέλ και στη Μαδρίτη ή θύελλα πλησίαζε; 'Ο Μιάχα διάλεξε τον Βιντσέντε Ρόχο Λούς, έναν ταγματάρχη του πεζικού, σαν άξιωματικό του έπιτελείου του. Αυτός έρευνhσε για την κατάσταση στη Μαδρίτη, άφούτου έφυγε η Κυβέρνηση και κανείς δεν ήξερε τίποτε. Οι άκριθείς θέσεις που κρατούσε ο έχθρος ήταν άγνωστες, η κατάσταση της δικής τους δύναμης δεν ήταν γνωστή ή πόσα όπλα ήταν διαθέσιμα, ή πολεμοφόδια, τρόφιμα κ.λπ. Και σαν να μην ήταν άρκετά αυτά, όταν ο Μιάχα άνοιξε το φάκελο και διάβασε τις διαταγές, είδε με μεγάλη έκπληξη ότι ήταν αυτές που άπευθύνονταν στον Πόζας, ενώ ο τελευταίος πήρε αυτές που άπευθύνονταν στο Μιάχα. 'Ο Μιάχα δεν ήξερε τί να κάνει, καθώς δεν ήξερε πού να βρει τον Πόζας. Πάνω στην ώρα χτύπησε το τηλέφωνο. 'Ηταν ο Βάλ, που έδωσε άναφορά για τις πράξεις του Βιλλανουέβα. 'Ετσι ο Μιάχα μόρεσε να έντοπίσει την άκριθή θέση όπου θα μπορούσε να βρει τον Πόζας. Αυτός είχε εγκαταστήσει το άρχηγείο του στην Ταρανκόν και έτσι μπόρεσαν και άλλαξαν τους φακέλους.⁸

Στη διάρκεια της νύχτας της 7 Νοέμβρη, η μάχη ήταν σκληρή, αλλά ο λαός και οι πολιτοφύλακες πολεμούσαν υπέροχα. 'Η φωνή της CNT άντηχούσε

στά μεγάφωνα: «'Η Μαδρίτη θά γίνει ό τάφος του φασισμού. 'Η Μαδρίτη έχει απαλλαχθεί από ύπουργούς, κομμισάριους και άλλους «τουρίστες», πού μέ την πρόφαση ότι έχουν μία ειδική αποστολή, έφυγαν από τή Μαδρίτη μόλις κατάλαβαν τόν κίνδυνο. 'Αλλά ό λαός, ή έργατική τάξη τής Μαδρίτης δέν χρειάζεται άλλους αυτούς τούς «τουρίστες», πού έφυγαν γιά τό Λεβάντε και την Καταλωνία. 'Εφυγαν γιά νά μήν ξαναγυρίσουν ποτέ, αλλά άν κατά τύχη ξαναγυρίσουν... 'Η Μαδρίτη, απελευθερωμένη από τούς ύπουργούς της, θά γίνει ό τάφος του φασισμού. 'Εμπρός, πολιτοφύλακες! Ζήτω ή Μαδρίτη χωρίς κυβέρνηση. Ζήτω ή Κοινωνική 'Επανάσταση! ».

Στή Βαλέντσια ή λαϊκή διακήρυξη τής CNT και τής FAI ήταν ακόμη πιό ριζοσπαστική: «Γιά τ'ς γυναίκες, τά παιδιά, τούς γέρους και τούς πληγωμένους τής Μαδρίτης, τό ψωμί μας, τά σπίτια μας. Για τούς δειλούς και τούς λιποτάκτες πού επιδεικνύονται μέ τά όπλα τους και τ' αυτοκίνητά τους, ή περιφρόνησή μας. Σύντροφοι, πρέπει νά τούς μπούκο-τάρετε και νά τούς κάνετε τή ζωή τους δύσκολη».9

Στή Μαδρίτη, στή Βαλέντσια και στή Καταλωνία οι αντίδράσεις τής CNT ανταποκρίνονταν στην προκλητική ατμόσφαιρα πού αναπτυσσόταν στους κόλπους του λαού, πού ήταν πάντα πιό άριστερός από τούς ήγέτες του. Μέσα σ' αυτό τό κλίμα τής δυσανεκτίας ήταν πού έβγαλε ό Ντουρρούτι τό λόγο πού αναφέραμε. 'Η άποψή του ήταν ίδια μέ τις ιδέες των μαζών και τις ενθάρρυνε νά πάρουν πιό ριζοσπαστικές θέσεις. Μέσα σέ λίγες ώρες ή πίστη του Ντουρρούτι έκτοξεύτηκε παντού και τόν έκανε τό άτομο πού προσωποποιούσε καλύτερα τις πιό κρυφές σκέψεις του λαού. 'Ο Ντουρρούτι είπε δυνατά αυτό πού όλοι αισθάνονταν.

«'Ο πόλεμος πού κάνουμε στην πραγματικότητα μάς βοηθάει νά συντρίψουμε τόν έχθρό στο μέτωπο, αλλά είναι μόνο αυτό; 'Όχι! 'Εχθρός μας είναι κι αυτός πού έναντιώνεται στις κατακτήσεις μας γιά την 'Επανάσταση, και άν τόν βρούμε ανάμεσά μας, πρέπει νά τόν συντρίψουμε κι αυτόν».

Κι άλλοι άντρες χρησιμοποίησαν τή γλώσσα του Ντουρρούτι άλλ' υπήρχε μία διαφορά πού ό λα-

ός την αισθανόταν. Στο Ντουρρούτι, ή θεωρία και ή πράξη ήταν τέλεια ένωμένες. Είχε πεί όχι στή στρατικοποίηση και διατηρούσε την πρότυπη συγκρότηση τής φάλαγγάς του. Είπε όχι στο μιλιταρισμό και δε μασκαρεύτηκε σάν στρατιώτης. Είπε όχι στα προνόμια και ζούσε ανάμεσα στους πολιτοφύλακές του ακριβώς όπως κι εκείνοι. Πολεμούσε γιά μία άταξική κοινωνία και την εφαρμόζε στή φάλαγγά του. Μέ τή συμπεριφορά του έγινε ένα είδος έγγύησης γιά την επανάσταση και μία έλπιδα γιά όλους τούς επαναστάτες.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Τίτλος ενός φυλλάδιου πού είχε εκδόσει ή CNT στή Μαδρίτη.
2. Χουλιάν Ζουγκαζαγκοίτια, GUERRA Y VICTITUDES DE LOS ESPANOLES, Τόμος 1, σελ. 178.
3. Μάρκος 'Αλκόν σ' ένα γράμμα πρós τό συγγραφέα.
4. Σ ο λ ι ν τ α ρ ι ν τ ά τ 'Ομπρέρα, 5 Νοέμβρη, 1936.
5. Για την μετακίνηση τής κυβέρνησης στή Βαλέντσια, βλ. τό έργο του ΤΖ. 'Αλβαρέζ ντέλ Ράγιο Οί Μ ά χ ε ς τ ή ς 'Ε λ ε υ θ ε ρ ί α ς, του Χουλιάν Ζουγκαζαγκοίτια, 'Εργ. 'Αν., του 'Εντουάρντο ντέ Γκουζιάν 'Η κό κ κ ι ν η και μαύρη Μ α δ ρ ί τ η, 'Εκδόσεις CNT, Βαρκελώνη, 1937. Για την τοποθέτηση τής CNT ακολουθούμε την ιδιωτική μαρτυρία τής Φεντέρικα Μοντσένυ, 'Υπουργού 'Υγιεινής εκείνης τής εποχής.
6. 'Ο Βισσέντε Ρόχο, έργ. 'Αν., δίνει λεπτομέρειες γι' αυτό τό έπεισόδιο.
7. 'Εντουάρντο ντέ Γκουζιάν, έρν. 'Αν.
8. 'Αντουάρντο Βάλ, μαρτυρία. 'Ο Ρόχο στο παραπάνω διέλλιο, αναφέρει αυτό τό «άτυχo» γεγονός.
9. Α και Δ. Πριντομά 'Η κό κ κ ι ν η και μαύρη Κ α τ α λ ω ν ί α, Σπάρτακος, Παρίσι.

14. Ἡ Πανεπιστημιούπολη

Ἐνῶ τὰ φασιστικά στρατεύματα ἐνίσχυναν τὶς ἐπιθέσεις τους στὴ Μαδρίτη, ἡ κατάσταση τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πρωτεύουσας γινόταν ὄλο καὶ πιὸ κρίσιμη. Ὁ πληθυσμὸς ἦταν ἑτοιμος νὰ ὑπερασπίσει τὴν πόλη, ἀλλὰ τὰ ὅπλα ἦταν λιγοστά. Δὲ διέθεταν ἄλλες ὀβίδες γιὰ τὸ πυροβολικὸ καὶ δὲν εἶχαν οὔτε καν τὶς σφαῖρες ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὰ 13 χιλιάδες ὅπλα ποὺ ὑπεράσπιζαν τὴν πόλη. Μόνο τὸ θάρρος ἦταν ἀφθονο καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ μόνο μέσο ἀμυνας. Ἄν χαλάρωνε καὶ αὐτό, ἡ Μαδρίτη θάπεφτε στὰ χέρια τῶν φασιστῶν.

Συνειδητοποιώντας τὴν κατάσταση, οἱ ἀγωνιστὲς τῆς CNT συγκεντρώθηκαν τὴ νύχτα τῆς 8 πρὸς 9 Νοέμβρη. Τὰ Γερμανικὰ ἀεροπλάνα κατάκλυζαν τὴν πόλη μὲ ρουκέτες καὶ ἐμπρηστικὲς βόμβες σ' ὅλη τὴ διάρκειά τῶν δύο ὥρῶν, ποὺ κράτησε ἡ συγκέντρωση. Ἡ Μαδρίτη ἦταν στὶς φλόγες. Στὸ τέλος τῆς συγκέντρωσης ὑπῆρχε ἀπόλυτη συμφωνία: ὁ καθένας καταλάβαινε ὅτι ἔτσι ὅπως εἶχε ἐξελιχθεῖ ἡ κατάσταση, ἡ παρουσία τοῦ Ντουρρούτι θάδρουσε σὰν διεγερτικὸ γιὰ τὸ λαό. Ἀποφασίστηκε νὰ στείλουν τὸ Ντάβιντ Ἀντόνα καὶ τὸν Μιγκουέλ Ἰνεστάλ στὴν Ἀραγωνία γιὰ νὰ πληροφωρήσουν τὸ Ντουρρούτι ὅτι ἡ παρουσία του στὴ Μαδρίτη ἦταν ἀπαραίτητη. Τὸ Συμβούλιο τῶν Ὑπουργῶν στὴ Βαλέντσια ἀποφάσισε τὸ ἴδιο πράγμα, νὰ στείλουν τὸ Ντουρρούτι στὴν πρωτεύουσα. Ἡ φεντέρικα Μοντάνου ἀνάλαβε τὴν εὐθύνη νὰ τὸν πείσει. Τὸ ὄνομα τοῦ Ντουρρούτι ἀναφέρθηκε καὶ στὴ Βαρκελώνη ἀπὸ τὸν Σαντιγιάν, ποὺ εἶχε γίνει ἀρχηγὸς τοῦ Ἀμυντικοῦ Συμβουλίου, ἀφοῦ ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ εἶχε γίνει ὑπουργὸς Δικαιοσύνης στὴ Μαδρίτη.

Οἱ Ρῶσοι σύμβουλοι, ἰδιαίτερα ὁ Ἀντόνωφ Ὁθσένκο συμβούλεψαν τὸ Σαντιγιάν ὅτι ἔπρεπε νὰ σταλοῦν ἐνισχύσεις στὴ Μαδρίτη. Ὁ Σαντιγιάν συγκέντρωσε ὅλους τοὺς ἀντιπροσώπους ἀπὸ τὶς φάλαγγες μαζί μὲ τὸ Ντουρρούτι, ποὺ τοὺς εἶχε καλέσει ἀπὸ τὸ μέτωπο. Ὅταν ἔφτασαν στὴ Βαρκελώνη, τὴ νύχτα, τοὺς εἶπε: «Ἀποφασίσαμε νὰ στρατολογήσουμε μιὰ δύναμη 12.000 ἀντρῶν γιὰ τὴν ἀμυνα τῆς Μαδρίτης μὲ ἀρχηγὸ τὸ Ντουρρούτι. Ἐχω ὁ-

ρίσει ρητὰ ὅτι ἡ Μαδρίτη πρέπει νὰ προσφέρει τὰ ὅπλα, ὅσο γιὰ κείνα ποὺ ἀφήσαμε στὸ μέτωπο θὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς νέους πολιτοφύλακες. Οἱ Ρῶσοι μᾶς ὑποσχέθηκαν ὅτι θὰ μᾶς προμηθεύσουν μὲ ὅπλα καὶ πυρομαχικά».

Στὴν πραγματικότητα, ὅμως, αὐτὰ ἦταν τὰ θλιβερά Ἑλβετικὰ ὅπλα ποὺ χρονολογούνταν ἀπὸ τὸ 1886, μὲ πολεμοφόδια τῆς ἴδιας ἐποχῆς ποὺ δὲν εἶχαν δοκιμαστεῖ προηγουμένως. Κανείς δὲν ἔφερε ἀντίρρηση γιὰ τὸ ὅτι οἱ ἐνισχύσεις ποὺ θὰ πήγαιναν στὴ Μαδρίτη θὰ ἐμπαιναν κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Ντουρρούτι. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ φύγει. Ἦταν ταραγμένος καὶ ζήτησε νὰ μείνει στὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας. «Ἄν βλέπατε τὰ τρόλλεϋ τῆς Σαραγόσσα ἔτσι ὅπως τὰ βλέπω ἐγώ, δὲν θὰ φεύγατε». Ὁ Σαντιγιάν ἀπάντησε ὅτι «δὲν θάπρεπε νὰ σκεφτόμαστε τὴ Σαραγόσσα στὴν κατάσταση ποὺ βρισκόμαστε. Ἀπάντησε ὅτι θὰ μπορούσα νὰ στείλω κάποιον ἄλλον στὴ Μαδρίτη, τὸν Μιγκουέλ Γιόλντι, ποὺ ἦταν πιὸ ἱκανὸς ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνος. Ἀπάντησα ὅτι καὶ ἂν ἀκόμα αὐτὸ ἦταν ἀλήθεια, τὸν Μιγκουέλ Γιόλντι δὲν τὸν ἔλεγαν Ντουρρούτι καὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ χρειαζόταν στὴ Μαδρίτη γιὰ νὰ ἀναπτρωθεῖ τὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ ἦταν ὁ μυθικὸς Ντουρρούτι. Τελικὰ ὑποχώρησε. Κι ἔτσι τέλειωσε ἡ συγκέντρωση τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Πολιτοφυλακῶν καὶ ὅλοι γύρισαν στὶς θέσεις τους γιὰ ν' ἀρχίσουν νὰ κινητοποιοῦν τὶς δυνάμεις ποὺ θὰ ἐξοπλίζονταν ἀπ' τὴν Καταλωνία».

Τὸ πρωὶ τῆς 12 Νοέμβρη, ὁ Ντουρρούτι τηλεφώνησε ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη στὴ Μπουχαλαλὸζ γιὰ νὰ ἐτοιμαστοῦν οἱ μονάδες τοῦ 1ου Τομέα, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀντιπρόσωπος ἦταν ὁ Χοσέ Μίρα, τοῦ 3ου, ποὺ τὸν διοικούσε ὁ Μπονίλλα καὶ τοῦ 8ου τοῦ ὁποῖου ἀντιπρόσωπος ἦταν ὁ νεαρὸς Λιμπέρτο Ρουάνγκ. Προστέθηκαν ἀκόμη καὶ ἡ 44, 48 καὶ 52 ἐκατονταρχίες. Τὴν 52 τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ Διεθνεῖς. Τὴν ἐπιτροπὴ πολέμου ποὺ πῆγε στὴ Μαδρίτη τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Μιγκουέλ Γιόλντι, ὁ Ρικάρντο Ριόντα (Ρίκο) καὶ ὁ Ντουρρούτι. Ὁ Μανζάνα πῆγε σὰν στρατιωτικὸς σύμβουλος καὶ ὁ Μόρα ἀνέλαβε τὴν γραφικὴ δουλειά.

Τὸ πρωὶ τῆς 13 Νοέμβρη, τὰ αὐτοκίνητα ποὺ ἐρ-

χονταν από την Άραγωνία έφτασαν στη Βαρκελώνη. Οι πολιτοφύλακες ήταν ελεύθεροι μέχρι τις 5 τὸ απόγευμα για ν' αποχαιρετήσουν τις οικογένειές τους. Μετά, συγκεντρώθηκαν στὸ στρατώνα «Μπακούνιν» για νὰ ξεκινήσουν τὴν ἴδια νύχτα γὰ τὴ Μαδρίτη. Στὴν κανονισμένη ὥρα, ὁ Ντουρρούτι μίλησε στοὺς συντρόφους του ἀπὸ ἓνα παράθυρο ποὺ ἔβλεπε στὴν αὐλὴ τοῦ στρατώνα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς Διεθνεῖς ἔχει ἀφήσει μιὰ ἔκθεση, στὴν ὁποία περιγράφει τὶς ἐντυπώσεις του: «Φάνηκε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ παράθυρα ποὺ ἔβλεπαν στὴν αὐλὴ καὶ μίλησε. Τί μᾶς εἶπε; Δὲν δημοσιεύτηκε καὶ δὲν μεταδόθηκε πουθενά. Ἦταν ἓνας λόγος μεταξύ συντρόφων καὶ ὁπωσδήποτε ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ συγκινητικούς λόγους ποὺ ἔδγαλε ποτὲ ὁ Ντουρρούτι. Μὲ λίγα λόγια, νὰ τί μᾶς εἶπε: Θέλετε νάρθετε μαζί μου στὴ Μαδρίτη, ναί ἢ ὄχι; Εἶναι ἓνα ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου γιὰ ὅλους μας. Ἡ θὰ νικήσουμε ἢ θὰ πεθάνουμε γιατί ἡ ἦττα θὰ εἶναι τόσο τρομερὴ ποὺ δὲν θὰ τὴν ἀντέξουμε. Ἀλλὰ θὰ νικήσουμε. Πιστεύω στὴν νίκη μας. Γιὰ τὸ μόνο ποὺ λυπᾶμαι εἶναι ὅτι σᾶς μιλάω σήμερα μέσα σ' ἓνα στρατώνα. Μιὰ μέρα οἱ στρατῶνες θὰ καταργηθοῦν καὶ θὰ ζοῦμε σὲ μιὰ ελεύθερη κοινωνία. Καὶ ὁ Ντουρρούτι ἔδωσε μιὰ τέτοια περιγραφή μιᾶς κοινωνίας χωρὶς ἀδικίες καὶ σκληρότητες ποὺ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄντρες ποὺ ἀκουγαν ἔκλαψαν. Καὶ ὅταν στὸ τέλος ρώτησε ξανά: Ἔρχεστε μαζί μου, ναί ἢ ὄχι; ἀκούστηκε ἓνα τόσο ὁμόφωνο «Ναί», τόσο εὐλικρινὲς καὶ θαυτὸ ποὺ δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ».²

Ὅταν τὸ αὐτοκίνητο τοῦ Ντουρρούτι ἔφτασε μπροστὰ στὰ πρῶτα ὁδοφράγματα, στὴ Βαλλέθα τῆς Μαδρίτης, φάνηκε ἓνας πολιτοφύλακας καὶ ζήτησε νὰ μάθει ποιοὶ εἶναι. «Ἀνοιξτε τὸ δρόμο γιὰ τὴ φάλαγγα τοῦ Ντουρρούτι!». Τὰ νέα πέταξαν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Ἡ λαϊκὴ φαντασία ὑπερέβαλε τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀντρῶν ποὺ ἦταν μαζί μὲ τὸ Ντουρρούτι: μερικοὶ εἶπαν στὸν θυπριάνο Μέρα, ποὺ πολεμοῦσε στὸ Πανεπιστήμιο, ὅτι ἦταν 16.000, ἄλλοι ἀνέφεραν 6.000 στὸ Βαλεντίν Γκονζάλες, τὸν «Ἐλ Καμπεσίνο», ποὺ πολεμοῦσε στὴν Οὐζέρα. Οἱ ἱστορικοὶ εἶπαν ὅτι ἦταν 4.000. Τίποτε δὲν ἦταν ἀλήθεια. Ἀλλὰ τί σημασία εἶχε αὐτὴ τὴ στιγμή ὁ ἀριθμὸς; Τὸ

σπουδαιότερο ἦταν ἡ ἀφίξη τοῦ Ντουρρούτι καὶ τῶν ἀντρῶν του...

Στὸ μέτωπο, σὲ κάθε γωνιὰ τοῦ δρόμου, σὲ κάθε σπίτι, ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὸ Ντουρρούτι. Λίγοι τὸν ἤξεραν ἀλλὰ ὅλοι τὸν θαύμαζαν. Οἱ μάνες τὸν περιγράφαν στὰ παιδιὰ τους σὰ γίγαντα. Ὁ Σαντιγιάν εἶχε δίκιο, ὁ Ντουρρούτι ἦταν ἓνας θρύλος καὶ γι' αὐτὸ τὸ θρύλο ἓνα καινούργιο κεφάλαιο ἀρχίζει στὴ Μαδρίτη, στίς 14 Νοέμβριου 1936.

Στίς 10 καὶ 11 Νοέμβριου οἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ φάνηκαν νὰ μειώνονται. Ἀλλὰ στίς 12 καὶ στίς 13 ἡ ἐπίθεση ἐνισχύθηκε. Τότε ἦταν ποὺ ἔφτασε ἡ 11η Διεθνὴς Ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸν Στρατηγὸ Κλέμπερ.³ Στίς 13 οἱ δυνάμεις τοῦ φράνκο ἔφτασαν μέχρι τὸν ποταμὸ Μανζανάρες ἀνάμεσα στὴ γαλλικὴ γέφυρα καὶ στὸ Ἱπποδρόμιο καὶ κατέλαβαν ἓνα μέτωπο περίπου μισὸ μίλι. Ἀλλὰ ἀκόμη δὲν εἶχαν περάσει τὸν ποταμὸ. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς, ἡ 4η φάλαγγα τῶν δυνάμεων τοῦ φράνκο προχωροῦσε πρὸς τὰ Ἀνατολικά καὶ πρὸς τὰ Βόρεια χωρὶς νὰ φτάσει στὰ τείχη τῆς Κάζα ντέλ Κάμπο. Ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσοδος τῆς Πανεπιστημιούπολης, ἀλλὰ ἡ προέλαση τῶν ἐπιτιθεμένων ἐλέγχονταν ἀπ' τὰ πολυβόλα ποὺ εἶχαν τοποθετηθεῖ, πολὺ σοφά, πάνω στὴ γέφυρα.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ Βιθέντε Ρόχο, σχεδίαζε μιὰ ἀντεπίθεση γιὰ ν' ἀπελευθερώσει αὐτὸ τὸν τομέα. Περίμενε νὰ βασιστεῖ στίς ἐνισχύσεις ποὺ εἶχαν μόλις φτάσει. Ὁ στόχος του ἦταν νὰ κάνει ἓνα ἀνοιγμα στὸν ποταμὸ Μανζανάρες, ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ ποὺ εἶχε καταλάβει ὁ ἐχθρὸς, νὰ αὐξήσει τὴν πίεση στὰ πλευρὰ του κόβοντας τὰ περιθώρια τοῦ ἐχθροῦ γιὰ νὰ κάνει ἐλιγμούς στὴν Κάζα ντέλ Κάμπο καὶ προχωρώντας κατευθεῖαν πρὸς τὴν πύλη τῆς Ροντάχιας: «Μ' αὐτὸ τὸν ἐλιγμὸ» γράφει ὁ Βιθέντε Ρόχο, «προσπαθήσαμε νὰ ἀπομακρύνουμε τὸν ἐχθρὸ ποὺ εἶχε ἤδη καταλάβει τὴν Γκαρραμπίτα καὶ νὰ προκαλέσουμε μιὰ ἀντίδραση ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν φτάσει ἤδη στὸν ποταμὸ καὶ στὴ λίμνη. Ἄν πετυχαίναμε μ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις καὶ μ' αὐτὲς ποὺ θὰ ἦταν ἀπὸ τὴ δεξιὰ πλευρὰ, τὸ πεδίο τῶν ἐλιγμῶν μας θὰ ἦταν μιὰ σοβαρὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἀριστερὴ πτέρυγα τοῦ ἐ-

χθροῦ. Ἦταν ἀπαραίτητο νὰ ἀναγκάσουμε ὅλο τὸ μέτωπο πού ἦταν ἀπέναντί μας νὰ ὑποχωρήσει, καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἐλευθερώναμε τὴν πόλη ἀπὸ τὴν πίεση, τὴν ὁποία δεχόταν. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἐξαρτιόταν ἐν μέρει κι ἀπὸ τίς ἐνισχύσει πού θὰ ἐπαιρναν οἱ ἐχθρικές φάλαγγες πού βρισκότουσαν μέσα στὴν Κάζα ντέλ Κάμπος».⁴

Αὐτὰ εἶπε ὁ Βιθέντε Ρόχο στὸ Ντουρρούτι, ὅταν ὁ τελευταῖος παρουσιάστηκε γιὰ ν' ἀναφέρει τὴν ἀφίξη τῶν ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Ἀραγωνία. Ὁ Ρόχο τοῦ εἶπε ὅτι ὑπολόγιζε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀντρες γιὰ τὴν ἐπιχείρηση πού θὰ γινότανε τὸ πρῶτὴ τῆς 15 Νοέμβρη. Τὸ Ἐπιτελεῖο στὴ Μαδρίτη ἀνέθεσε στὸ Ντουρρούτι τὴν εὐθύνη ἐνὸς τομέα τῆς Πανεπιστημιούπολης, ὅπου ὑπῆρχε ἤδη μιὰ μονάδα ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Ἀραγωνία, ἡ φάλαγγα Λιμπερτὰτ-Λοπέζ Τιέντα, πού εἶχε δύναμη 2.200 ἀντρῶν. Λίγο πιο πέρα βρισκόταν μιὰ φάλαγγα πού τὴν ὀδηγοῦσε ὁ Ταγματάρχης Παλάθιος, τῆς ὁποίας ἡ δύναμη ἦταν ἀγνωστη, ἐπειδὴ εἶχε πολλὲς ἀπώλειες.

Ὁ Ντουρρούτι καὶ ὁ Ρόχο κανόνισαν νὰ συναντιοῦνται κάθε νύχτα γιὰ νὰ συζητᾶνε τίς δραστηριότητες τῆς μέρας καὶ ν' ἀποφασίζουν γιὰ τίς ἐπιχειρήσεις πού θὰ ἔκαναν. Ὁ Ρόχο ἔβγαλε μιὰ διαταγὴ πού τὴν ἔστειλε στὸν γενικὸ ἀντιπρόσωπο τῆς φάλαγγας «Λιμπερτὰτ» στὸν Ἑλ Νέγκους, ἕναν ἀγωνιστὴ τοῦ PSUC, βάζοντάς τον κάτω ἀπὸ τίς διαταγὲς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τομέα, τοῦ Ντουρρούτι.⁵ Ἡ Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT πρόσφερε στὴ φάλαγγα τὸ σπῆτι ἐνὸς ἀριστοκρατικῆς στὴν ὁδὸ Μιγκουέλ Ἀντελ. Ὁ Ντουρρούτι βρῆκε ἐκεῖ τὸν Μανζάνα καὶ τοῦ ζήτησε νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸν τομέα πού εἶχε καταλάβει ἡ φάλαγγα «Λιμπερτὰτ».

Στὶς 3 τὸ μεσημέρι ἦρθε ὁ Μιγκουέλ Γιόλντι καὶ τοὺς εἶπε γιὰ τὴν ἀφίξη τῶν τελευταίων φορτηγῶν στοὺς στρατώνες τῆς ὁδοῦ Γκρανάντος, πού ἦταν προηγουμένως κολλέγιο. Ὁ Γιόλντι πληροφόρησε τὸν Ντουρρούτι ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦταν μόνον μπροστά τους, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἦταν καὶ μέσα στὴ Μαδρίτη. Μπροστὰ στὴ φιλανδικὴ Πρεσβεία ἕνα ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα τῆς φάλαγγας εἶχε δεχτεῖ πυροβολισμοὺς ἀπὸ τὰ παράθυρα. Οἱ πολιτοφύλακες κα-

τέθηκαν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο γρήγορα, καὶ κατέλαβαν μὲ ἔφοδο τὸ κτίριο, ὅπου βρῆκαν φασίστες καὶ ὄπλα.⁶ Ὁ Γιόλντι ἀνάφερε γελώντας ὅτι ἡ φεντέρικα εἶχε φτάσει σὰν τρελλὴ στὴν ὁδὸ Γκρανάντος λέγοντας ὅτι «οἱ Μαροκίνοι ἦταν στὸ Πασέο ντὲ Ροσάλες καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔρθουν γρήγορα νὰ τοὺς σταματήσουν». Ὁ Μίρα, πού τὴ δέχτηκε, τῆς εἶπε ὅτι «ἂν εἶναι μόνο στὸ Πασέο ντὲ Ροσάλες, τότε μπορούσαν νὰ πάρουν ἀκόμη ἕναν ὑπνάνκο γιατί οἱ ἀντρες ἦταν κουρασμένοι...» «Καημένη φεντέρικα», εἶπε ὁ Ντουρρούτι χαμογελώντας.

Τὴ νύχτα ὁ Ντουρρούτι πῆγε στὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου γιὰ νὰ πάρει τίς τελευταῖες ὁδηγίες. «Οἱ δυνάμεις του θὰ ἐμπαιναν στὴν Πανεπιστημιούπολη γιὰ νὰ καταλάβουν θέσεις στὶς ὁχθες τοῦ Μανζανάρες. Θὰ ἐξαπέλυαν μιὰ ἐπίθεση τὴν αὐγὴ, καὶ θὰ τοὺς κάλυπτε ἡ 5η ταξιαρχία μὲ διοικητὴ τὸ φερνάντο Σάμπιο. Στὶς ὁχθες τοῦ Μανζανάρες ἡ φάλαγγα Λιμπερτὰτ-Λοπέζ Τιέντα θὰ ἀντιμετώπιζε τὸν ἐχθρὸ καὶ θὰ προσπαθοῦσε νὰ περάσει τὸ ποτάμι γιὰ νὰ τὸν ἀπωθήσει».⁷

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἱκανοποιήθηκε μὲ τίς ἐξηγήσεις πού εἶχε πάρει, ὁ Ντουρρούτι πῆγε στὴν Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT γιὰ νὰ πάρει πρόσθετες πληροφορίες. Πῆγε στὴν ὁδὸ Σεράνο 3 μαζί μὲ τὸ Γιόλτι καὶ τὸ Μανζάνα. Ἐκεῖ βρῆκε τὸν Ἐντουάρντο Βάλ, τὸ Γκαρβία Ὀλιβέρ καὶ τὴ φεντέρικα Μοντσένυ.⁸ Σὲ λίγο ἔφτασαν καὶ ὁ Θυπριάνο Μέρα καὶ ὁ Ταγματάρχης Παλάθιος, πού ὑπεράσπιζαν ἕναν τομέα μεταξὺ τῆς φάλαγγας «Λιμπερτὰτ» καὶ τῆς 5ης ταξιαρχίας στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ Μέρα ἔγραψε, «ὁ Ντουρρούτι μὲ ρώτησε γιὰ τὴν κατάσταση, ζητώντας τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν ἀντίσταση τῆς Μαδρίτης καὶ ρωτώντας γιὰ τίς ἀκριβεῖς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Τὸν ἐνημέρωσα γιὰ τὴν πραγματικὴ κατάσταση καὶ γιὰ τὴν κατάσταση τοῦ ἀντιπάλου μας. Τοῦ εἶπα ἐπίσης τί εἶχε πεῖ ὁ Στρατηγὸς Μιάχα στὴν Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ, 14 - 16 ὥρες νωρίτερα. Κοιτώντας ἕνα χάρτη, τοῦ ἔδειξα τὸν κίνδυνο πού ἀντιπροσώπευαν τὰ ὑψώματα Κουάτρο Καμίнос. Τὸν παρακάλεσα νὰ δώσῃ μεγάλη προσοχὴ στὸν ὑπόνομο πού ἀρχιζε ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο κι ἔφτανε μέχρι τὸν ποταμό. Γιατὶ ἂν ὁ ἐχθρὸς μπορούσε νὰ γλιστρήσει μέσ' ἀπ' αὐτόν,

θα μπορούσε να φέρει ένισχύσεις χωρίς να τις δοῦμε... Τὸ μόνο μας πλεονέκτημα εἶναι τὸ ἠθικὸ τῶν ἀντρῶν μας, ποὺ εἶναι θαυμάσιο. Ὅταν μάθουν ὅτι ἦρθες με ένισχύσεις καὶ ὅτι θὰ πολεμήσουν κι αὐτές, θὰ πάρουν πάλι κουράγιο».

Ὁ Θυπριάνο Μέρα νόμιζε ὅτι ὁ Ντουρρούτι ἔφερνε 16.000 ἄντρες. Ὁ Ντουρρούτι ἔβαλε τέλος στὶς αὐταπάτες του. Δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ 1.800. Τὰ νέα ἀποθάρρυναν τὸν Μέρα. Πρότεινε ἀμέσως τὴ συγχώνευση τῶν δυὸ φαλαγγῶν τους. Μετά, μελετώντας τὶς διαταγές ποὺ εἶχε πάρει ὁ Ντουρρούτι, ὁ Μέρα σκέφτηκε: «Νὰ ἐπιτεθοῦμε κατὰ μέτωπο στὸν ἐχθρὸ εἶναι ἡλίθιο. Αὐτὸ ποὺ χρειαζόμαστε εἶναι μιὰ ἥττα γιὰ νὰ τὸν ταρακουνήσουμε. Ὁ Στρατηγὸς Μιάχα ἔχει μεγάλη ἐμπιστοσύνη στοὺς κομμουνιστὲς καὶ αὐτοὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψουν στὸ Ντουρρούτι, τὸν ἀναρχικὸ, νὰ γίνεῖ ὁ σωτῆρας τῆς πρωτεύουσας». Πρὶν χωριστοῦνε, ὁ Μέρα πρόσφερε στὸ Ντουρρούτι μιὰ ἑκατονταρχία ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ἄντρες ποὺ ἤξεραν καλὰ τὸν τόπο καὶ θὰ μπορούσαν νὰ χρησιμεύσουν σὰν ὁδηγοὶ γιὰ τοὺς πολιτοφύλακες τοῦ Ντουρρούτι.⁹

Τὸ πρωὶ τῆς 15 Νοέμβρη, ἡ φάλαγγα τοῦ Ντουρρούτι, σύμφωνα με τὶς διαταγές ποὺ εἶχε πάρει, ἀνέπτυξε τοὺς ἄντρες τῆς γιὰ νὰ καταλάβει τὸν καθορισμένο στόχο με ἔφοδο. Ἡ μέρα εἶναι μουντή, βροχερὴ καὶ ἡ πορεία τῆς μάχης δύσκολη. Ἀπὸ τὸ βουναλάκι Γκαραμπίτας, τὰ πολυβόλα ξεκαθάριζαν τὸ πεδίο προκαλώντας ἤδη τὰ πρῶτα θύματα. Ἡ προέλαση ἀνακόπτεται καὶ τὰ στρατεύματα εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ὑποχωρήσουν. Ὁ Ντουρρούτι εἶναι ἀνυπόμονος. Ἀναδιοργανώνει τὶς μονάδες του καὶ ἐπιτίθεται ξανά. Ἄλλη ἥττα. Μιὰ τρίτη ἐπίθεση ἔχει τὰ ἴδια ἀποτελέσματα. Οἱ φασίστες, ἀπὸ τὴν ὀχυρωμένη θέση του σ' ἓνα ὕψος 400 μέτρων, ἐλέγχουν τὴν περιοχή.

Γύρω στὶς 10 τὸ πρωὶ νέες μονάδες ἐνώνονται με τοὺς ἐπιτιθέμενους, καὶ κυρίως ἡ 2η Διεθνὴς Ταξιαρχία, ποὺ δὲν εἶχε πολεμήσει μέχρι τότε, χωρίς κανεὶς νὰ ξέρει τὸ γιατί.¹⁰ Τότε ὁ Ντουρρούτι κατάλαβε ὅτι κρατοῦσε τὸν τομέα μόνος του, ἀλλὰ ὑποκινούμενος ἀπὸ τὴν ἀφιξὴ τῶν ένισχύσεων ἐξαπέλυσε μιὰ νέα ἐπίθεση, ἀλλὰ πάλι χωρίς ἐπιτυχία.

Τὸ ἀπόγευμα τὸ πυροβολικὸ καὶ ἡ ἀεροπορία μπῆκαν στὴ μάχη, ένισχύοντας τὰ στρατεύματα ποὺ ἐπιτίθονταν με ἀνανεωμένη ὁρμή. Τὸ βράδυ ἡ μάχη ἐξαπλώθηκε. Νέα φασιστικὰ στρατεύματα ἐξαπολύουν μιὰ ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ τμήματος ποὺ κρατοῦσε ἡ φάλαγγα Λιμπερτὰτ – Λοπέζ Τιέντα στὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ Μανζανάρες. Ἡ μάχη δυναμώνει. Οἱ πολιτοφύλακες τῆς φάλαγγας Λιμπερτὰτ μάχονται γενναίᾳ, ἀλλὰ ἡ πίεση τοῦ ἐχθροῦ γίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερη. Ὁ ἐχθρὸς διασχίζει τὸν ποταμὸ με τὴ βοήθεια αὐτοσχέδιων γεφυρῶν. Ἡ φάλαγγα Λιμπερτὰτ ἀδυνατίζει καὶ τὰ φασιστικὰ στρατεύματα, με διοικητὴ τὸν Στρατηγὸ Ἀσένσιο, μπαίνουν στὴν Πανεπιστημιούπολη. Κατέλαβαν τὸ πρῶτο κτίριο, τὴ Σχολὴ Ἀρχιτεκτονικῆς.¹¹ Ἡ φάλαγγα τοῦ Ντουρρούτι καὶ ἡ 2η Ταξιαρχία ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡ νύχτα προχωράει ἀλλὰ ἡ μάχη συνεχίζεται. Ἡ μέρα δὲν ἦταν εὐνοϊκὴ γι' αὐτοὺς καὶ ὁ Ντουρρούτι ἔχει χάσει κιόλας τὸ ἓνα τρίτο ἀπὸ τὰ στρατεύματά του. Ἡ φάλαγγα «Λοπέζ – Τιέντα» ἔχει χάσει σχεδὸν ὅλα τὰ δικά της. Στοὺς ἄλλους τομεῖς ἡ μάχη ἦταν τὸ ἴδιο σκληρὴ. Στὸ Στρατηγεῖο, ὁ Βιθέντε Ρόχο ξαναβρίσκει τὴν ψυχραιμία του. Διατάζει νὰ καταλάβουν ξανά τὸ ἔδαφος ποὺ χάθηκε ἀπὸ τὴ φάλαγγα Λιμπερτὰτ – Λοπέζ Τιέντα, χωρίς νὰ λογαριάσουν τὶς ἀπώλειες.¹² Οἱ ἐχθρικές ὁμάδες πρέπει νὰ περικυκλωθοῦν καὶ ἡ γραμμὴ τοῦ μετώπου στὸ ποτάμι πρέπει νὰ ξανακερδηθεῖ.

Ὁ Χοσὲ Μίρα ἀναφέρει ὅτι «Τὴν αὐγὴ ἀναπυχήκαμε καὶ στὶς δυὸ πλευρές. Ὁ Λιμπέρτο Ρουάγκ με τὰ στρατεύματά του μπῆκε στὸ Ἀνατολικὸ Πάρκο καὶ ἐδιώξε τὸν ἐχθρὸ ἀπὸ τὰ πρῶτα σπιτία τοῦ Πασέο ντὲ Ροσάλες. Συνέχισε τὴν προέλασή του μέχρι τὸ Ἰνστιτοῦτο Ρούμπιο, τὸ ὁποῖο κατέλαβε παρὰ τὴν σκληρὴ ἀντίσταση ποὺ συνάντησε. Ἦμουν ἀπεύθυνος γιὰ τὴ δεξιὰ πλευρά, ποὺ κάλυπτε τὸ Ἀσουλὸ Σαῖντ Κριστίν καὶ τὰ κτίρια ποὺ βρίσκονταν γύρω ἀπ' αὐτό, τὰ τεῖχη ποὺ βλέπουν στὴν Προμενάντε καὶ ποὺ προχωρᾶνε μέχρι τὸ Νοσοκομεῖο, τὸ Σπίτι τοῦ Βελάσκουεζ καὶ τὸ Κολλέγο Φιλοσοφίας καὶ Γραμμάτων. Ὑποτίθεται ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποκαταστήσουμε τὴν ἐπαφὴ με τὸν Λιμπέρτο Ρουάγκ ἐδῶ στὸ Παλασὲτ καὶ με τοὺς Διεθνείς, Βόρεια τοῦ Κολεγίου.

«Ἡ προέλασή μας συνέπεσε μὲ τοῦ ἐχθροῦ. Συναντηθήκαμε σ' ἓνα ἀκάλυπτο μέρος καὶ ἡ σφαγὴ ἦταν τρομερὴ καὶ στίς δυὸ μεριές. Συχνὰ ἀναγκάζομασταν νὰ πολεμῶμε σῶμα μὲ σῶμα καὶ ὅταν νομίζαμε ὅτι εἶχαμε γλυτώσει ἀπ' αὐτοὺς, ἔρχονταν ἄλλοι καταπάνω μας. Οἱ πολιτοφύλακές μας, ποὺ ἦταν συνηθισμένοι σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς μάχης, πολεμοῦσαν καλὰ καὶ ἔτρεπαν τὸν ἐχθρὸ σὲ φυγῇ.

«Τὴν 9 τὸ πρωὶ τῆς 16 Νοέμβρη, ἐμφάνιστηκε ἡ ἐχθρική ἀεροπορία καὶ βομβάρδισε τὶς γραμμές μας. Ἀλλὰ τὸ θαῦμα τῆς προηγουμένης μέρας ἐπαναλήφθηκε: τὰ μικρά μας ἀεροπλάνα, ποὺ τὰ λέγαμε «κάτος» θγῆκαν νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν κι ἔδωσαν μιὰ μάχη μὲ ἀναλογία ἑνὸς πρὸς δέκα. Τὰ «κάτος» μας πολέμησαν καλὰ καὶ κατέρριψαν ἀρκετὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα. Ἐφτά δικά μας χτυπήθηκαν. Μετὰ τὴν ἀερομαχίαν ἔφτασαν στὸ Κουάτρο Καμίνος οἱ πολιτοφύλακες τῆς φάλαγγας ποὺ διοικοῦσε ὁ κομμουνιστὴς ντέλ Μπάρριο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει κι αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἀραγωνίαν πρὶν ἀπὸ μᾶς. Τοὺς ὁδήγησε ἐκεῖ ὁ Ταγματάρχης Μινέντζα, ποὺ ἔφερε μιὰ διαταγὴ ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖο ποὺ ἔλεγε νὰ παραδώσουμε σ' αὐτοὺς τὴν ἐπιτήρηση τοῦ Νοσοκομείου. Ἡ μάχη ἦταν σκληρὴ σὲ ὅλη τὴ διάρκειά τῆς μέρας. Κερδίζαμε καὶ χάναμε τὸ ἴδιο ἔδαφος μέσα σὲ μιὰ ὥρα. Καὶ ὅταν νομίζαμε ὅτι εἴμασταν καλὰ ταμπουρωμένοι, μᾶς ἐδιώχναν ἀπὸ κεῖ μὲ μιὰ ἀντεπίθεση».¹³

Ἡ μάχη συνεχιζόταν μέρα καὶ νύχτα χωρὶς διακοπὴ. Στίς 17 ἓνας ἰσχυρὸς βομβαρδισμὸς προκάλεσε ἀρκετὰ θύματα σ' ὁλόκληρη τὴ Μαδρίτη. Τὰ Γερμανικὰ Γιουνκερς ἀρχισαν κιόλας νὰ δοκιμάζουν τὶς μαζικὲς ἐπιθέσεις τους στὴν Ἰσπανίαν. Αὐτὲς οἱ ἐπιχειρήσεις ἦταν τόσο ἀπάνθρωπες ποὺ τὰ διπλωματικά σῶματα ἔκαναν δημόσιες διαμαρτυρίες κ' οἱ ἀνταποκριτὲς τοῦ Τύπου, ποὺ μέχρι τότε ἦταν ἐχθρικοὶ πρὸς τὴ Δημοκρατία, ἐνώθηκαν μαζί τους. «Στὴν διάρκειά αὐτῶν τῶν ἡμερῶν, ἡ Μαδρίτη εἶχε γίνῃ μιὰ μαρτυρικὴ πόλη, ξεχασμένη ἀπὸ τὸν κόσμον ποὺ αὐτονομαζόταν δημοκρατικὸς καὶ χριστιανικός».¹⁴

Μ' ἓναν προφητικὸ τρόπο οἱ δημοσιογράφοι συνέλαβαν τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν τῶν βομβαρδισμῶν.

Ὁ Ντ. Μπάκλεϋ, ἓνας Ἀγγλὸς δημοσιογράφος, ἔγραψε: «Εἶναι πιθανὸ μέσα σὲ πέντε χρόνια τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου νὰ υποβληθοῦν κι αὐτὰ στὸν βομβαρδισμό, τὸν ὁποῖο ὑπέστη ἡ Μαδρίτη στὰ 1936, γιὰτὶ ὅλα πληρώνονται σ' αὐτὸ τὸν κόσμον». Ὁ Σέζαρ φάλκον προφήτησε: «Τὸ Λονδίνο, τὸ Παρίσι καὶ οἱ Βρυξέλες πρέπει νὰ δοῦνε στὰ σπίτια ποὺ καταστράφηκαν στὴ Μαδρίτη, στίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ κατακρεουργήθηκαν... τὸ δικό τους μέλλον ὅταν ὁ φασισμὸς τοὺς ἐπιτεθεῖ». Καὶ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Παρί Σουάρ: «Ἀλλοίμονο, γιὰ Εὐρώπῃ! Ποῦ εἶσαι πάντα τόσο ἀπασχολημένη μὲ τὰ μικρὰ παιχνίδια καὶ τὶς σοβαρές σου ἱντριγκες. Μακάρι, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ, νὰ μὴ σὲ σοκάρει ὅλο αὐτὸ τὸ αἷμα!». ¹⁵

Οἱ φασίστες ἐξαπόλυσαν μιὰ δεύτερη ἐπίθεση ποὺ συνοδευόταν ἀπὸ τὸ φρικτὸ θόρυβο τῶν κανονιῶν καὶ τῶν βομβῶν, ποὺ ἔκοβαν στὰ δυὸ τὰ σπίτια. Τρεῖς φάλαγγες ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ φράνκο διέσχισαν τὸ Μανζανάρες πάνω σὲ αὐτοσχέδιες γέφυρες. Ὁ Στρατηγὸς Βαρέλα τοὺς εἶχε διατάξει νὰ καταλάβουν τὴ Μαδρίτη, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Πανεπιστημιούπολης. Τὸ θέατρο τῶν ἐπιχειρήσεων κάλυπτε τὸ Ἀσυλο Σαιντ Κριστίν, τὸ Νοσοκομεῖο, τὸ Ἰδρυμα ντέλ Ἀμόρ, τὸ Σπίτι τοῦ Βελάσκουεζ, τὸ Κολλέγιο Φιλοσοφίας καὶ Γραμμάτων, τὴν Μονκλόα, τὸ Παλασέτ. Γιὰ νὰ πετύχει αὐτοὺς τοὺς στόχους ὁ Βαρέλα εἶχε στίς διαταγές του ἀρκετὰ στρατεύματα καὶ τάνκς. Οἱ πολιτοφύλακες σταματοῦσαν τὰ τάνκς μὲ βόμβες καὶ δυναμίτη, πολὲς φορὲς θυσιάζοντας τὴν ἴδια τους τὴ ζωὴ. Μερικοὶ πολεμιστὲς πανικοβλήθηκαν. Ὁ Συνταγματάρχης Μινέντζα, ποὺ ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀμυνα τοῦ Νοσοκομείου, διέταξε ὑποχώρηση, ἐπιτρέποντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὸν ἐχθρὸ νὰ καταλάβει τὸ κτίριο. Ὅμως, οἱ πολιτοφύλακες ποὺ ἔτρεχαν πρὸς τὴν πλατεῖα Μονκλόα συνάντησαν κι ἄλλους συντρόφους ποὺ ξαναζωντάνεψαν τὸ θάρρος τους. Ἀναδιοργανώθηκαν καὶ ἀντεπitéθηκαν.

Ὁ Λουίτζι Λόγκο κομμισάριος τῆς 12 Διεθνούς Ταξιαρχίας, διηγεῖται γιὰ τὴν μάχη αὐτῆς τῆς μέρας: «Κάθε παράθυρο, κάθε γωνιά κτιρίου ὅπου θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κρυμμένος ἓνας φασίστας γα-

ζωνόταν με σφαίρες. Οί έθελοντές μας άνοιγαν τόν δρόμο με χειροβομβίδες. Οί άντρες του Τάγματος «Παρισινή Κομμούνα» κατέλαβαν τὸ Κολλέγιο φιλοσοφίας καί Γραμμάτων. Ἀμέσως μιὰ σημαία πού ὑψώθηκε στό κτίριο δείχνει στούς πολυβολητές μας ὅτι εἶναι δικό μας. Τὸ Κολλέγιο Ἐπιστημῶν πέφτει κι αὐτὸ στὰ χέρια μας. Τὸ καταλαμβάνει ὁ Ντουρρούτι. Ἡ μάχη δυναμώνει. Οί Ἀστουριανοί με τοὺς δυναμιστές τους πραγματοποιοῦν θαύματα ἡρωισμού στό σπίτι τοῦ Βελάσκουεζ. Ὁ διοικητής τους εἶναι νεκρὸς καί δέν καταφέρνουν νὰ φτάσουν στό στόχο τους. Παρὰ τίς προσπάθειές τους, οἱ πτέρυγες τοῦ Νοσοκομείου καί τοῦ Σπιτιοῦ τοῦ Βελάσκουεζ εἶναι ἀκόμη στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ. Εἶναι ἀδύνατο νὰ περάσουν ἀνάμεσά τους χωρὶς νὰ πέσουν νεκροί με τὸ πρῶτο θῆμα. Οἱ πυροβολισμοί συνεχίζονται ἀπὸ τὸ ἓνα καταφύγιο στό ἄλλο καί ἀκόμη καί ἀπὸ τὰ δέντρα, ὅπου μερικὲς φορές οἱ ἐλεύθεροι σκοπευτές πού κρύβονται ἐκεῖ, πέφτουν κάτω χτυπημένοι ἀπὸ μιὰ σφαῖρα».16.

«Τὸ κολλέγιο Ἐπιστημῶν εἶχε καταληφθεῖ με ἐφοδο, ἀπὸ τὸν Ντουρρούτι πού ὀδηγοῦσε τοὺς άντρες του. Τὸ κτίριο τὸ προστάτευαν σάκκοι με χῶμα καί τὸ ὑπεράσπιζαν πολυβόλα. Ἐπιτέθηκαν με χειροβομβίδες στὴ γραμμὴ τῶν πολυβολητῶν. Οἱ άντρες ὤρμησαν στό ἐσωτερικὸ τοῦ κτιρίου. Πολεμοῦσαν σῶμα με σῶμα στό χῶλ, στὰ σκαλιά, στὰ κελλάρια. Ἡ μάχη κράτησε ἀρκετὴ ὥρα, μέχρι πού οἱ Διεθνεῖς ἐνῶθηκαν με τοὺς άντρες τοῦ Ντουρρούτι. Μετὰ ἡ μάχη τέλειωσε».17 Οἱ Διεθνεῖς καί οἱ άντρες τοῦ Ντουρρούτι ἀδερφώθηκαν: «Δέν ὑπάρχει πιὸ ἐλικορινὲς συναίσθημα ἀπ' αὐτὸ πού γεννιέται μέσα στόν ἀληθινὸ κίνδυνο» ἔγραψε ὁ Μίρά. «Με τι ἀθωότητα ἀνταλλάσσανε δῶρα, ἀντικείμενα, γιὰ νάχουν ὁ καθένας μιὰ ἀνάμνηση ἀπὸ τὸν ἄλλον μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ τραγικὴ νύχτα, ὅταν ὅλοι σκέφτονταν, ὅχι χωρὶς λόγο, ὅτι εἶχαν ξαναγεννηθεῖ».

Τὸ πρωὶ τῆς 18, οἱ ἐφεδρεῖες ἀρχισαν νὰ ἀντικαταστοῦν τοὺς άντρες τῆς 11ης καί τῆς 12ης Διεθνούς Ταξιαρχίας. Κ' οἱ ἄλλες μονάδες τῶν Ἰσπανικῶν μικτῶν ταξιαρχιῶν πῆραν κι αὐτὲς ἐνισχύσεις ἢ ἀντικαταστάθηκαν. Μόνο οἱ δυνάμεις τοῦ Ντουρρούτι συνέχιζαν τὴ μάχη, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κατάσταση

δέν μπορούσε νὰ συνεχιστεῖ περισσότερο. Πράγματι, οἱ άντρες εἶχαν ἀρχίσει νὰ πολεμᾶνε ἀπὸ τὴ νύχτα τῆς 15 πρὸς 16 Νοέμβρη καί ἀπὸ τότε δέν μπόρεσαν οὔτε τὰ μάτια τους νὰ κλείσουν. Τσαλαβουτοῦσαν μέσα στὴ λάσπη, καί δέν εἶχαν τίποτε ζεστὸ νὰ φανε. Τὸ στράτευμα εἶχε μειωθεῖ στοὺς 700 άντρες καί μόνο τὸ ἐνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης τοὺς κρατοῦσε ὀρθίους. Ὁ Ντουρρούτι εἶπε στὸν Λιμπέρτο Ρουάγκ ὅτι θὰ προσπαθοῦσε νὰ πάρει μερικοὺς πιὸ ξεκούραστους ἀγωνιστές γιὰ νὰ ἀντικαταστήσει τοὺς πιὸ ἐξαντλημένους πολεμιστές. Ἐχοντας αὐτὴ τὴν σκέψη στό μυαλό του, πῆγε στό στρατῶνα Μιγκουέλ Ἀντζελ καί συνάντησε τὸν Ἀριέλ, τὸν ἀνταποκριτὴ τῆς Σολινταριντάτ Ὀμπρέρα στὴν Μαδρίτη. Ὁ Ἀριέλ τὸν ρώτησε νὰ τοῦ πεῖ τίς ἐντυπώσεις του: «Ἡ μάχη θὰ εἶναι σκληρὴ, πολὺ σκληρὴ» ἀπάντησε ὁ Ντουρρούτι, «ἀλλὰ δέν θὰ μποῦν στὴ Μαδρίτη. Οἱ σύντροφοι μάχονται σὰν λιοντάρια. Πολέμησαν σ' ὅλες τίς φάσεις τῆς μάχης, ἀλλὰ εἶχαμε μεγάλες ἀπώλειες. Ὁ Γιόλντι καί ὁ Μανζάνα εἶναι πληγωμένοι. Πρέπει νὰ συζητήσουμε πῶς θ' ἀντικαταστήσουμε αὐτοὺς τοὺς συντρόφους γιὰ νὰ συνεχίσουμε τὴ μάχη». «Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸ» ἔγραψε ὁ Ἀριέλ, «πῆγα στὴν Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ καί ἐπανελάβα στὸν Ἐντουάρντο Βάλ ὅ,τι μοῦ εἶχε πεῖ ὁ Ντουρρούτι. Μαθαίνοντας τὴν κατάσταση ἦρθε μαζί μου στὸν στρατῶνα Μιγκουέλ Ἀντζελ. Ὁ Ντουρρούτι ἐπανελάβε αὐτὰ πού μοῦ εἶχε πεῖ: πρέπει νὰ ἀναδιοργανωθοῦν οἱ δυνάμεις, νὰ ξεκουραστοῦν οἱ άντρες πού εἶναι ἐξαντλημένοι καί ν' ἀντικατασταθοῦν οἱ νεκροί καί οἱ τραυματίες. Ὁ Ἐντουάρντο Βάλ ἔδωσε ὀδηγίες ἀπὸ τὸ τηλέφωνο γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ντουρρούτι. Ἐνας σύντροφος ἀπὸ τὴ Μαδρίτη θὰ ἀντικαταστοῦσε τὸ Γιόλντι πού εἶχε μπεῖ στό νοσοκομεῖο κι ὁ Μανζάνα θὰ προσπαθοῦσε νὰ μείνει στό πόστο του παρὰ τὸ τραῦμα του, ἐπειδὴ ἤξερε πόσο χρήσιμος ἦταν στὸν Ντουρρούτι.18

Ὁ Ἐντουάρντο Βάλ ἐξήγησε στό Ντουρρούτι ὅτι ἦταν δύσκολο νὰ βροῦν ἀντικαταστάτες, γιὰτὶ δέν ὑπῆρχαν ἐφεδρεῖες. Ἔτσι, ὁ Ντουρρούτι βρέθηκε ἀντιμέτωπος μ' ἓνα πρόβλημα συνείδησης: νὰ πάρει ἀπὸ τὸ μέτωπο τοὺς άντρες του, κάτι πού θὰ ἔ-

κανε κακό στο ήθικό τῶν πολεμιστῶν ἢ νὰ συνεχίσει τὴ μάχη μὲ τοὺς ἐξαντλημένους ἄντρες του. Ἐπρεπε τὸ πρόβλημα νὰ λυθεῖ ἀμέσως καὶ ὁ Ντουρρούτι ἀποφάσισε νὰ τὸ θέσει στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Μιάχα. Μόλις ἦταν ἔτοιμος νὰ φύγει, ἔφτασε στὸ στρατῶνα Μιγκουέλ Ἀντζελ ὁ Λιμπέρτο Ρουάγκ, φέρνοντας νέα ἀπὸ τὸ μέτωπο. Ὁ Χοσέ Μίρα εἶχε τραυματιστεῖ καὶ οἱ ἄλλοι ζητοῦσαν ν' ἀντικατασταθοῦν.

Ὁ Λιμπέρτο Ρουάγκ, ποὺ ἦταν 22 χρονῶν, εἶχε κιόλας πάρει μέρος στὴν ἐξέγερση τοῦ 1933 καὶ ἀπὸ τότε βρισκόταν πάντα στὴ πρώτη γραμμὴ τῆς μάχης. Ὁ Ντουρρούτι τὸν ρώτησε ποῦ ἦταν οἱ φασιστες. Ὁ Ρουάγκ ξαφνιάστηκε: «Μά, ξέρεις πολὺ καλά. Πολεμάμε στὴ Μονκλόα». Ὁ Ντουρρούτι τὸ παραδέχτηκε: «Πράγματι, τὸ εἰσιτήριο τοῦ τραίνου ἀπ' τὴν Πουέρτα Ντέλ Σὸλ κάνει μόνο 15 σεντίμος. Λιμπέρτο, νομίζεις ὅτι κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες μπορούμε νὰ σκεπτόμαστε νὰ μᾶς ἀντικαταστήσουν; Πέστα ἔξω ἀπ' τὰ δόντια στοὺς συντρόφους. Πές τους τὴν ἀλήθεια: δὲν ὑπάρχουν στρατεύματα γιὰ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν. Πρέπει νὰ κρατήσουν, νὰ κρατήσουν γερά. Βρίσκομαι κι ἐγὼ στὴν ἴδια κατάσταση μ' ἐσένα. Ἡμουν μαζί σου σήμερα τὸ πρωὶ στὴ Μονκλόα καὶ τὸ βράδυ θὰ εἶμαι μὲ τὸν Μίρα. Πέστα ὅλ' αὐτὰ στοὺς συντρόφους, κι ἂν τὸ τραῦμα σου δὲν εἶναι σοβαρό, κράτα Λιμπέρτο».¹⁹

Ἀφοῦ ἔφυγε ὁ Λιμπέρτο, ὁ Ντουρρούτι εἶπε στὸν Μόρα ὅτι θὰ πήγαινε στὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου νὰ ζητήσει ἐνισχύσεις, γιατί ἡ ἀντικατάσταση τῶν ἀντρῶν ἦταν ἀπαραίτητη. Τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγε, ὁ Μόρα τοῦ εἶπε ὅτι ἡ σύντροφός του, ἡ Ἑμιλιέν, τὸν ζητοῦσε στὸ τηλέφωνο. Πῆρε τὸ ἀκουστικὸ νευρικὰ καὶ εἶπε: «Τι συμβαίνει;» πολὺ ψυχρὰ γιὰ τὴν γυναῖκα ποὺ ἀγωνιοῦσε στὴ Βαρκελώνη. «Ναί, εἶμαι καλά. Μὲ συγχωρεῖς, ἀλλὰ πρέπει νὰ φύγω, εἶμαι καλά. Συγγνώμη, ἀλλὰ πρέπει νὰ φύγω, διάζομαι». Ἐβαλε τὸ ἀκουστικὸ στὴ θέση του καὶ βλέποντας τὴν ἐκπληξὴν στὸ πρόσωπο τοῦ Μόρα εἶπε: «Τι περιμένεις, στὸν πόλεμο γίνεται κανεὶς τσακάλι».²⁰

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ντ. Α. Ντὲ Σαντιγιάν, γράμμα στὸ συγγραφέα. Σ' αὐτὸ τὸ γράμμα ὁ Σαντιγιάν συμπεραίνει: «Ὅταν αὐτές οἱ δυνάμεις ἔφτασαν σ' ἡ Μαδρίτη χωρίστηκαν σὲ ομάδες, κάθε μιὰ ἀνάλογα μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς ιδεολογίας. Ὁ Ντουρρούτι ἔμεινε μόνος του μαζί μὲ τοὺς ἀντρες του ἀπὸ τὸ μέτωπο τῆς Αραγωνίας, περίπου 1.500. Μοῦ μίλησε τὴ νύχτα ποὺ ἔφτασε στὴ Μαδρίτη, περὶπου στὶς δύο ἢ τρεῖς τὸ πρωί: «Χές' τὰ ὄπλα σου... στείλει μου μερικὲς χειροβομβίδες». Αὐτὰ τὰ ὄπλα ἦταν τὰ σκουπίδια ποὺ εἶχαν ἀγοράσει οἱ Ρῶσοι, κανεὶς δὲν ἤξερε ἀπὸ ποῦ, καὶ ἦταν ἀχρηστα.

2. Ὁ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚὸς Ἀγώνας, 19 Νοέμβριον 1937, Παρίσι. Ἀρθρο τοῦ Ζαν Ντυπό.

3. Μέχρι τώρα ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπέμβασης τῶν Διεθνῶν Ταξιαρχῶν στὴ Μαδρίτη ἔχει ἀναφερθεῖ λαθεμένα. Ὁ Βιτσέντε Ρόχο στὸ βιβλίο του A SI FUE DE LA DEFENSA DE MADRID, σελ. 86, διορθώνει τὸ κομμάτι, στὸ ὁποῖο ὁ Χιού Τόμας στὸ ἔργο του Ἱστορία τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου, σελ. 268 — 270, δηλώνει ὅτι «στὶς 8 Νοέμβριον ὁ Στρατηγὸς Κλέμπερ ἀνάλαβε τὴ διοίκηση τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων στὸ Πανεπιστήμιο καὶ στὴν Κάζα ντὲ Κάμπο... γιατί ἡ ταξιαρχία χωρίστηκε ἔτσι ὥστε κάθε μέλος νὰ πολεμᾷ διπλὰ σὲ τέσσερις Ἰσπανοὺς γιὰ νὰ διατηροῦν τὸ ἠθικὸ τους καὶ νὰ δίνει μαθήματα στοὺς πεισματάρηδες πολιτοφύλακες πῶς νὰ πυροβολοῦν σωστά». Ὁ Ρόχο ἀπαντᾷ: «Μιὰ τέτοια λαμπρὴ ἰδέα τακτικῆς μπορεῖ νὰ τὴ φαντάστηκαν καὶ νὰ τὴν ἀνέπτυξαν μερικοὶ Εὐνιοὶ δημοσιογράφοι, ἔξοι ἢ Ἰσπανοί, σ' ἓνα τραπέζι κανενὸς καφενείου στὴ Μαδρίτη. Ἀλλὰ δὲν ἔχει σημασία τί λένε τὰ βιβλία γι' αὐτὸ τὸ γεγονός, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτὴ τὴ μέρα ὁ Κλέμπερ καὶ οἱ ἄντρες του ἀπλῶς λιάζονταν σὲ κάποιο χωριὸ στὴν κοιλάδα τοῦ Τάγου ἢ τοῦ Ταχούνα, καὶ βρίσκονταν πολὺ μακριὰ γιὰ ν' ἀκούσαν τοὺς ἤχους τῆς μάχης». Ὁ Βιτσέντε Ρόχο τοποθετεῖ τὴν ἡμερομηνία στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος στὴ μάχη ἡ 11η Διεθνὴς Ταξιαρχία (ὁ Κλέμπερ) μετὰ 10 καὶ 11 Νοέμβριον 1936.

4. Βιτσέντε Ρόχο, ἔργ. Ἀν.

5. Στὸ HISTORIA Y VIDA, No. 31, Ὁκτώβριον 1970. Μαδρίτη, ὁ Χοσέ Μανουέλ Μαρτίνεζ Μπάντε μιλώντας γιὰ τὴν ἐπέμβαση τῆς Φάλαγγας τοῦ Ντουρρούτι στὴ Μαδρίτη, ἀναφέρει αὐτὴ τὴ διαταγὴ ποὺ ὑπάρχει στὰ ἀρχεῖα τοῦ Τμήματος τῆς Στρατιωτικῆς Ἱστορίας τῆς Μαδρίτης. Ἀλλὰ στὸ νοῦμερο 35 τῆς ἴδιας ἐφημερίδας, σὲ ἀπάντησιν τοῦ Μαρτίνεζ Μπάντε, ἓνας ἀναγνώστης, ὁ Φρανθίσκο Χιντάλγκο Μαντέρρο, ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελματίες ἀξιωματικούς στὴν Φάλαγγα «Λιμπεράτ - Λοπέζ Τιέντα», γράφει: «Ἡ Φάλαγγα «Λιμπεράτ - Λοπέζ Τιέντα» ποτὲ δὲν εἶχε ἀναρχοσυνδικαλιστὲς στὶς γραμμές της καὶ ποτὲ δὲν ἦταν κάτω ἀπὸ τίς διαταγές, ἀμεσες ἢ προσωπικές, τοῦ Ντουρρούτι». Πρὶς κάτω δηλώνει: «Καθὼς λέει πολὺ σωστὰ ὁ Σενιὸρ Μαρτίνεζ Μπάντε, ἡ Φάλαγγα Λιμπεράτ - Λοπέζ Τιέντα πῆρε διαταγὴ (ἀπὸ τὴν Ἀιυνητικὴν Χοίντα ποὺ πρόεδρός της ἦταν ὁ Στρατηγὸς Μιάχα) νὰ τοποθετηθεῖ κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τοῦ Ντουρρούτι. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ διαταγὴ ποτὲ δὲν ἐκτελέστηκε. Ἡ Φάλαγγα Λιμπεράτ - Λοπέζ Τιέντα δὲν

ήταν ποτέ κάτω από τις διαταγές του Ντουρρούτι». Και έξηγει τους λόγους: «Όταν πέθανε ο λοχαγός Λοπέζ Τιέντα στις 2 Νοέμβρη, αντικαταστάθηκε από κάποιον «Νέγκους» άγωνιστή του PCUC (μαρξιστή). Αύτός ο έπονομαζόμενος Νέγκους δέν ήθελε νά ύποταχτεί στις διαταγές του Ντουρρούτι. 'Ακόμη, οι έπαγγελματίες ήγέτες δέν ήταν πρόθυμοι νά ύπακούσουν σ' ένα άρχηγό Πολιτοφυλακής. Και τελικά έγινε καθαρό καί σαφές ότι ούτε ο κομμισσάριος ούτε τó μαρξιστικό μέρος της Φάλαγγας ήθελε νά ύποταχτεί στις διαταγές ενός άναρχικού, όπως ο Ντουρρούτι' όλ' αυτά είχαν σαν άποτέλεσμα νά μήν έκτελεστεί ή διαταγή».

«Αν τονίσουμε ιδιαίτερα αύτή τή σημείωση, είναι γιατί άπ' αύτή τήν παρεξήγηση προκύψανε πολλές αντίφάσεις. 'Η πρώτη ήταν ότι ή Φάλαγγα Λιμπερτάτ - Λοπέζ Τιέντα πήγε στη μάχη στις 13 Νοέμβρη και ή Φάλαγγα του Ντουρρούτι τó πρωί της 15 Νοέμβρη. Στις 14 ο έχθρος κατέλαβε τó έδαφος κοντά στο Μανζανάρες και τó άπόγευμα στις 15 διέσχισε τó ποτάμι και κατέλαβε τή Σχολή 'Αρχιτεκτονικής, άκριβώς στον τομέα πού έλεγχε ή Φάλαγγα Λιμπερτάτ - Λοπέζ Τιέντα. Τό συμπέρασμα ήταν ότι «οί άναρχικοί πού τράπηκαν σέ φυγή μπροστά στην προέλαση του έχθρου, έπιτρέποντάς του έτσι νά διασχίσει τó Μανζανάρες, ήταν οι άναρχικοί της Λοπέζ Τιέντα και όχι αυτοί πού έφτασαν μέ τó Ντουρρούτι από τó μέτωπο της 'Αραγωνίας».

Μετά τόν θάνατο του Ντουρρούτι, τó συνομοσπονδιακό όργανο, ή C.N.T., έγραψε: «Στό Πανεπιστήμιο είχε άνατεθεί σέ μιά φάλαγγα Μαρξιστών από τήν Καταλωνία νά έμποδίσουν τó πέραςμα του έχθρου. 'Αλλ' αύτά τά στρατεύματα τράπηκαν σέ φυγή και ο στρατός των στασιαστών πέρασε, καταλαμβάνοντας τά κτίρια πού ήταν πραγματικά φρούρια, μεταξύ αυτών και τήν Νοσοκομειακή Κλινική».

Κανείς από τούς μετέπειτα Ιστορικούς δέν θυήήθηκε αύτή τήν παράγραφο από τόν τύπο και όλοι τους συνέχιζαν νά λένε για τόν τρόπο πού προκάλεσαν οι δυνάμεις του Ντουρρούτι».

Σήμερα, μετά από περισσότερο από τριάντα χρόνια, ο μαρτυρας Φρανθίσκο Χιντάλγκο Εκκαθαρίζει τά πράγματα μέ τή μαρτυρία πού αναφέραμε.

6. Βιθέντε Ρόχο, 'Εργ. 'Αν. 'Αναφέρει κι αύτός αύτό τó γεγονός.

7. Βιθέντε Ρόχο, 'Εργ. 'Αν.

8. Μόλις οι ύπουργοί της Συνομοσπονδίας έφτασαν στη Βαλέντσια, γύρισαν άμέσως στη Μαδρίτη όπου και παρέμειναν στη διάρκεια των πρώτων ήμερών της πολιορκίας της.

9. Θιπριάνο Μέρα, 'Α ν α μ ν ή σ ε ι ς ά π' τ ό ν Π ό λ ε μ ο, άνέκδοτο έργο, πού βρίσκεται κατ'ατεθειμένο στο 'Ινστιτούτο Κοινωνικής 'Ιστορίας στο 'Αμστερνταμ. 'Ο συγγραφέας μς έπέτρεψε νά τó συμβουλευτούμε. Αύτή ή προσφυγή ήταν πολύ χρήσιμη γιατί περιέχει σημαντικές πληροφορίες για τις δραστηριότητες του Ντουρρούτι στις 19 Νοέμβρη.

10. Πέρασαν χρόνια μέχρι νά υποσέσουμε νά υάθοιμε πως άκριβώς έγινε αύτή ή έπιχείρηση. 'Ο Ντουρρούτι δέν ήξερε τίποτε γι' αύτό. Σήμερα, χάρη στις πληροφορίες πού μς έδωσε ο Στρατηγός Ρόχο, έβουμε μερικούς από τούς λόγους πού απέτυχε αύτή ή έπίθεση. Στις 26 Νοέμβρη, σ' ένα έμπιστευτικό έγγραφο πού έστειλε ο Ρόχο στον Στρατηγό Μιάχα, του ζήτησε νά δώξει από τή θέση του τó Στρατηγό Κλέμπερ. 'Εκτός των άλλων λόγων, ο Ρόχο δήλωσε και τόν παρακάτω: όντας έπικεφαλής των δυνάμεων πού έπρόκειτο νά καταλάβουν τήν Γκαρμπία - μιά έπιχείρηση πού προετοιμάστηκε μέ τή συμφωνία όλων των άρχηγών της φάλαγγας - ματαίωσε τó σχέδιο ίσχυριζόμενος ότι δέν είχε άρκετούς άντρες (πράγμα πού δέν είναι βέβαιο, άφού τήν επόμενη μέρα μπόρεσε νά άνασυντάξει έναν δύο από τά τάγματα του)· άργότερα έβαλε σέ κίνδυνο τήν εξέλιξη της έπιχείρησης αναβάλλοντας τήν έπίθεση για τις 10, ενώ είχε έτοιμαστεί για τις 8. Και μ' αυτόν τόν τρόπο άχρήστευσε τελείως τήν προετοιμασία του πυροβολικού». Βιθέντε Ρόχο, 'Εργ. 'Αν., σελ. 234.

11. 'Εξηγώντας τή μάχη αύτης της μέρας, ο Ρόχο είπε ότι «όπως μαθεύτηκε άργότερα ο έχθρος πήρε ένισχύσεις από τά βουνά και τά μετόπισθεν. Και για νά ένισχύσει τήν έπίθεσή του στην Κάζα ντέ Κάμπο είχε προσθέσει τήν Φάλαγγα 2, πού τήν είχε άποσπάσει από τήν Καραμπανσέλ, στις Φάλαγγες 1 και 3. Οι στασιαστές είχαν συγκεντρώσει τήν μεγαλύτερή τους δύναμη σ' ένα πολύ στενό μέτωπο και επίσης στάθηκαν τυχεροί στο νά προκαλέσουν πανικό σέ μιά από τις άυτοσχέδιες μονάδες μας. Αύτή ή μονάδα πού ύποχωρούσε μέ άταξία έπηρέασε κι άλλες μονάδες, κι έτσι ο έχθρος μπόρεσε νά μπει στο Πανεπιστήμιο και νά καταλάβει άρκετά κτίρια. 'Εφτασε μέχρι τήν Νοσοκομειακή Κλινική, τόν πιό προωθημένο τομέα», έργ. άν., σελ. 89.

12. «Αύριο τή 16η Νοέμβρη τήν αύγή, ή Φάλαγγα του Ντουρρούτι, αφήνοντας τó 'Ασυλο Σαιντ Κριστίν, θά κάνει μιά άναγνώριση στο Πανεπιστήμιο προς τήν κατεύθυνση του Στάδιου για νά άπωθήσει πίσω στην άλλη μεριά του ποταμού τά έχθρικά στοιχεία πού έχουν φτάσει σέ αύτή τήν περιοχή. 'Η 11η Διεθνής Ταξιαρχία (ο Κλέμπερ) θά ύποστηρίξει τó Ντουρρούτι από τά δεξιά και ή Φάλαγγα Λοπέζ Τιέντα από τ' άριστερά». Αύτή ή διαταγή μπορεί νά βρεθεί στο βιβλίο του Χοσέ Μαρτίνεζ Μπάντε, LA MARCHA SOBRE MADRID, σελ. 139.

14. Βιθέντε Ρόχο, έργ. άν.

15. Βλ. τις έφημερίδες εκείνης της περιόδου.

16. Λουίτζι Λόγκο, Οι Διεθνείς Ταξιαρχίες στην Ισπανία.

17. Χοσέ Μίρα, έργ. 'Αν.

18. 'Αριέλ, Σ τ ή μ ν ή μ η τ ο υ Ν τ ο υ ρ ρ ο ύ τ ι, (μυροσούρα).

19. Μαρτυρία του Λιμπερτο Ρουάγκ στον συγγραφέα.

20. Μ. Μπουενακάζα, CAHIERS CITES

15. «Ο Ντουρρούτι είναι Νεκρός»

Στο Υπουργείο Πολέμου, ο Στρατηγός Μιάχα αναγνώρισε τα δικαιολογημένα παράπονα του Ντουρρούτι, αλλά του απάντησε ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτε για την αντικατάσταση των αντρών του προτού τελειώσει η επιχείρηση έναντι της Νοσοκομειακής Κλινικής. Θα γινόταν την άλλη μέρα, στις 19 Νοέμβρη. Ο Ντουρρούτι υπενθύμισε στο Στρατηγό ότι είχε χάσει 1.400 άντρες και του έμεναν μόνο 400. Αυτή η κατάσταση δεν βοηθούσε το ήθικόν των πολεμιστών, όσο γενναίοι κι αν ήταν. Ο Στρατηγός Μιάχα δεν μπόρεσε παρά να συμφωνήσει αλλά του είπε ότι θα προσέθετε μερικά στρατεύματα σ' αυτά του Ντουρρούτι, που θα κρατούσαν το βάρος της επίθεσης στη Νοσοκομειακή Κλινική.

Βγαίνοντας έξω από το Υπουργείο, ο Ντουρρούτι έπεσε πάνω στον Κολτσώφ, τον οποίο δεν είχε ξαναδεί μετά από τη συζήτηση που είχαν στην Άραγωνία. Ο Κολτσώφ τον χαιρέτησε και του ζήτησε «να μιλήσουν λίγο για τα γεγονότα στην Ίσπανία». Ο Ντουρρούτι του απάντησε ότι δεν είχε καιρό γιατί είχε να κάνει πολλά στο Στρατηγείο. Χώρισαν αλλά ο Ντουρρούτι στράφηκε πρὸς τὰ πίσω και του είπε: «Βλέπεις, ούτε με σκότωσαν ούτε έγινα Μπολσεβίκος».¹

Στο στρατώνι Μιγκουέλ Άντζελ βρήκε ένα μήνυμα από τον Χοσέ Μίρα: «Η κατάστασή μας είναι απελπιστική· προσπάθησε με κάθε τρόπο να μάς δγάλεις από δω. Είχαμε και συνεχίζουμε να χουμε πολλές απώλειες. Εκτός αυτού, ούτε τρώμε ούτε κοιμόμαστε. Σωματικά, λοιπόν, έχουμε νικηθεί. Χαιρετισμούς, Μίρα». Ο Ντουρρούτι απάντησε σ' αυτό το μήνυμα μ' ένα άλλο: «Σύντροφε Μίρα, καταλαβαίνω τη φυσική σου εξάντληση γιατί είμαι κι εγώ το ίδιο εξαντλημένος, αλλά τί να κάνουμε, φίλοι μου, ο πόλεμος είναι σκληρός και συνεπώς πρέπει να μείνετε στίς θέσεις σας μέχρι να σās αντικαταστήσουν. Χαιρετισμούς, Ντουρρούτι».² Εκείνη τη νύχτα ο Ντουρρούτι, μοίρασε τον χρόνο του ανάμεσα στο Υπουργείο Πολέμου και στην Άμυντική Επιτροπή της CNT, δεν μπορούσε να κρατήσει την ύποσχεσή του και να ένωθεί με το Μίρα στο μέτωπο. Μα

ζί με τον Έντουάρντο Βάλ μελετούσε την αναδιοργάνωση της πολιτοφυλακής, και τὸ πῶς νὰ κρατήσουν ἐφεδρείες, ὅπως ἔκαναν οἱ ἄλλες ὁμάδες κι ἰδιαίτερα οἱ Διεθνείς. (Ταξιαρχίες).

Ο Μέρα τὸν περίμενε στὸ Μιγκουέλ Άντζελ. Τὸν τόνισε ὅτι τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα θὰ ἐπέβαλε ἀνοικτὰ τὴν πολιτική του καὶ ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ προχωρήσουν μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς Συνομοσπονδίας ἐνωμένες. Ἐχοντας αὐτὴ τὴ σκέψη στὸ μυαλό τους οἱ ἀγωνιστὲς τῆς Μαδρίτης εἶχαν καλέσει μιὰ ὀλομέλεια γιὰ τὶς 19 Νοέμβρη. Ο Μέρα τοῦ εἶπε ἀκόμη ὅτι κατὰ τὴ γνώμη τῶν συντρόφων ὁ Ντουρρούτι ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ πρότειναν οἱ περισσότεροί γιὰ ν' ἀντιπροσωπεύσει ὅλες τὶς συνομοσπονδιακὲς πολιτοφυλακὲς στὴ Μαδρίτη. Ο Ντουρρούτι συμφώνησε γιὰ τὴν ἐνοποίηση τῶν συνομοσπονδιακῶν δυνάμεων. Ὅσο γιὰ τὴν ἀντιπροσώπηση, προτιμοῦσε νὰ σταλεῖ μιὰ Ἐπιτροπὴ Πολέμου παρὰ ἓνας μόνον ἀντιπρόσωπος. Εἶπε ἀκόμη ὅτι μόλις σταθεροποιούνταν τὸ μέτωπο τῆς Μαδρίτης, θὰ ξαναγύριζε στὴν Άραγωνία, γιατί ἡ παρουσία του ἐκεῖ ἦταν πολὺ πιὸ σημαντικὴ ἀπ' ὅτι στὴ Μαδρίτη. Ὅσο γιὰ τὴν ἐπιχείρηση ἐναντίον τῆς Νοσοκομειακῆς Κλινικῆς ποὺ θὰ γινόταν τὸ ἄλλο πρωί, ἀποφασισαν νὰ συναντηθοῦν στὸ στρατῶνα Ρέινα Βικτόρια τῆς Γκουάρντια θιβίλ, γιατί ἀπὸ τὸν πύργο αὐτοῦ τοῦ κτιρίου θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν μιὰ συνολικὴ εἰκόνα τῆς κατάστασης.

Ἡ μέρα ἄρχισε μὲ μιὰ καταρρακτώδη βροχή. Οἱ ἄντρες τσαλαβουτοῦσαν μὲς' στὰ νερὰ καὶ ἔκανε κρύο. Πρὶν ἀνεβοῦν πάνω στὸν πύργο, ὁ Ντουρρούτι ἔδωσε διαταγὲς στὸ Γιόλντι, ποὺ εἶχε συνέλθει ἀπὸ τὸ τραῦμα του καὶ θὰ κατεύθυνε τὶς ἐπιχειρήσεις. Τὶς δυνάμεις ποὺ θὰ ἔκαναν τὴν ἐπίθεση στὴ Νοσοκομειακὴ Κλινικὴ, τὶς ἀποτελοῦσαν τέσσερις λόχοι ποὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς ἐπαγγελματιῶν ἀξιωματικῶν. Αὐτοὶ οἱ ἄντρες εἶχαν σταλεῖ ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Μιάχα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀμυντικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT.

Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε καλὰ ἀλλὰ ἐγινε ἓνα λάθος, γιατί δὲν κατέλαβαν τὰ κελλάρια, ὅπως τοὺς εἶχε πεί ὁ Ντουρρούτι. Τὰ στρατεύματα σκορπίστηκαν στὰ πάνω πατώματα, καὶ αὐτὸ ἔκανε τὴν μάχη πιὸ

δύσκολη καθώς οι επιτιθέμενοι είχαν χάσει την επαφή μεταξύ τους. Αυτό ήταν το νόημα ενός ανανοινωθέντος, που πήρε ο Ντουρρούτι στις 8 το πρωί. 'Ο Ντουρρούτι ζήτησε από έναν λοχαγό να πάει και να βοηθήσει αυτούς που είχαν αποκλειστεί μέσα στο κτίριο.

Γυρίζοντας στον πύργο, έσκυψε για να δει καλύτερα τι γινότανε στο Νοσοκομείο. Τότε μια σφαίρα έξοστρακίστηκε στο τοίχο, λίγα μόλις εκατοστά απ' το κεφάλι του. «Χτυπάνε πολύ κοντά, θιπριάνο!» είπε ο Ντουρρούτι, εξακολουθώντας να στέκεται στην ίδια θέση. 'Ο Μανζάνα ήρθε για να επιθεβαιώσει αυτό που έλεγε το σημείωμα. 'Επίσης τον πληροφόρησε ότι δυο λόχοι παίζανε κορώνα - γράμματα για το ποιός θα έκανε την πρώτη επίθεση. 'Ο Ντουρρούτι έξοργίστηκε. Κατέθηκε τις σκάλες και είπε στον λοχαγό ότι δεν τραβούσαν κλήρο στη φάλαγγα του Ντουρρούτι. Είπε στους πολιτοφύλακες δ-δεν είχαν καιρό για χάσιμο και ότι έτσι κι αλλιώς θα πήγαιναν και οι δυο λόχοι στη μάχη και κάτω απ' αυτές τις συνθήκες ήταν καλύτερα να πάνε πρώτοι παρά αργότερα.

Πρός το απόγευμα αποκαταστάθηκε ξανά η επαφή μεταξύ των πολεμιστών που βρίσκονταν στο ισόγειο της Νοσοκομειακής Κλινικής και κείνων που πολεμούσαν στα άλλα πατώματα και νέες ένισχύσεις, που τις υποστήριζαν οι Διεθνείς, που είχαν μπει κι αυτές στην μάχη, είχαν μπλοκάρει τα κελάρια. 'Ο Γιόλντι πληροφόρησε τον Ντουρρούτι ότι αυτή τη φορά η επιχείρηση είχε αρχίσει κα'ά. Ήταν 12.30 στις 19 Νοέμβρη. Κάτω από τον πύργο ο Μέρα και ο Ντουρρούτι χωρίστηκαν, αφού κανόνισαν μια συνάντηση για τις 3 το απόγευμα.³

Στη 1 το απόγευμα, ο Ντουρρούτι και ο Γιόλντι έφτασαν στο στρατώνι Μιγκουέλ Αντζελ. 'Ο Ντουρρούτι πήρε ένα κομμάτι ψωμί και, όρθιος, υπαγόρευσε τη διαταγή αντικατάστασης του Μίρα, που έπρεπε να την υπογράψει και ο Στρατηγός Μιάχα: «Πρός τον σύντροφο Μίρα: 'Επειδή ο 'Υπουργός Πολέμου αποφάσισε να αντικαταστήσει το προσωπικό της φάλαγγας που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή, φρόντισε να υποχωρήσουν σήμερα οι δυνάμεις σου

από τις θέσεις που κρατάνε και να πάνε στο στρατώνι της οδού Γκρανάντα 33. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να εξηγήσεις στον υπεύθυνο ήγέτη του τομέα σου ότι πρέπει να διαλέξει τις δυνάμεις που θ' αντικαταστήσουν τις δικές σου στο Κολλέγιο Φιλοσοφίας και Γραμμάτων καθώς και στο 'Ασυλο Σαιντ Κριστίν. Αύριο, πριν τις 12 το μεσημέρι, θα μου δώσεις μια αναφορά ότι αυτή η διαταγή εκτελέστηκε. Μαδρίτη, 19 Νοέμβρη, 1936. 'Υπογραφή Μπ. Ντουρρούτι - (Εγκρίθηκε) - Στρατηγός Μιάχα».⁴

Δεν πρόλαβε καλά - καλά να υπογράψει το έγγραφο, όταν έφτασε ο Μπονίλλα, που τον είχε στείλει ο Λιμπέρτο Ρουάγκ, για να πληροφορήσει το Ντουρρούτι ότι αυτοί που είχαν καταλάβει τη Νοσοκομειακή Κλινική επρόκειτο να την εγκαταλείψουν.⁵ 'Ανήσυχος ο Ντουρρούτι, ζήτησε από τον σωφέρ του, τον Τζούλιο Γκρέιβ, να ετοιμάσει το αυτοκίνητο για να φύγουν άμέσως για τη Νοσοκομειακή Κλινική. 'Ο Μανζάνα τον συμβούλεψε να μείνει στο στρατώνι, μια κι έπρεπε να πάρει μέρος σε μια συγκέντρωση των αγωνιστών που θα γινόταν το απόγευμα. 'Αλλά ο Ντουρρούτι απάντησε ότι «είναι ζήτημα μισής ώρας μόνο και ότι, αν πράγματι ετοιμαζόταν μια υποχώρηση, η παρουσία του εκεί θα ήταν χρήσιμη».⁵

'Ο Ντουρρούτι κάθισε δίπλα στον σωφέρ του. Αυτός πήρε ξανά το δρόμο που είχαν ακολουθήσει προηγουμένως: «Πήγαμε στην Πλατεία Κουάτρο Καμίνος. 'Από εκεί πήγαμε στη Λεωφόρο Πάμπλο 'Ιγκλεσίας (την τωρινή Λεωφόρο Βασίλισσας Βικτώριας) όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε. Πέρασαμε μερικά ξενοδοχεία που βρίσκονται στο τέλος αυτής της Λεωφόρου και στρίψαμε δεξιά. Φτάνοντας σ' ένα μεγάλο δρόμο, είδαμε μια ομάδα πολιτοφυλάκων που έρχονταν προς το μέρος μας. 'Ο Ντουρρούτι νόμισε ότι ήταν τίποτα νεαροί που έφευγαν από το μέτωπο. Αυτή η περιοχή είχε καταστραφεί τελείως από τις σφαίρες που έρχονταν από την Νοσοκομειακή Κλινική, που στη διάρκεια αυτών των ημερών είχαν καταλάβει οι Μαροκινοί, που κυριαρχούσαν στα περίχωρα. 'Ο Ντουρρούτι μου είπε να σταματήσω το αυτοκίνητο, κι εγώ το παρκάρισα σε μια γωνιά που σχημάτιζαν αυτά τα μικρά ξενοδοχεία, για προφύ-

λαξη. Ὁ Ντουρρούτι βγήκε έξω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο καὶ προχώρησε πρὸς τοὺς πολιτοφύλακες. Τοὺς ρώτησε ποὺ πῆγαιναν. Καθὼς αὐτοὶ δὲν ἤξεραν τί νὰ τοῦ ποῦνε, τοὺς διέταξε νὰ γυρίσουν πίσω στὸ μέτωπο.

«Οἱ πολιτοφύλακες ὑπάκουσαν καὶ ὁ Ντουρρούτι γύρισε στὸ αὐτοκίνητο. Ἡ βροχὴ ἀπὸ τίς σφαῖρες ἐγίνε πιὸ πυκνή. Ἀπὸ τὸν τεράστιο κόκκινο θόλο τῆς Νοσοκομειακῆς Κλινικῆς, οἱ Μαροκινοὶ καὶ ἡ Γκουάρντια θιβίλ πυροβολοῦσαν ἀσταμάτητα. Φτάνοντας στὴν πόρτα τοῦ αὐτοκινήτου, ὁ Ντουρρούτι παραπάτησε· μιὰ σφαῖρα τὸν εἶχε βρεῖ στὸ στήθος. Ὁ Μανζάνα κι ἐγὼ βγήκαμε γρήγορα έξω ἀπὸ τ' αὐτοκίνητο καὶ τὸν μεταφέραμε μέσα χωρὶς νὰ χάνουμε καιρό. Γύρισα τὸ αὐτοκίνητο πρὸς τὴν ἀντίθετη μεριά, μανουβράροντας ὅσο μπορούσα πιὸ γρήγορα καὶ κατευθυνθήκαμε πρὸς τὸ νοσοκομεῖο τῶν Καταλάνων ἀγωνιστῶν τῆς Μαδρίτης».⁷

Ὁ Τζούλιο Γκρέιβ ὑπολογίζει ὅτι ἔκανε εἴκοσι λεπτὰ γιὰ νὰ φτάσει ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ ἀτυχήματος στὸ ξενοδοχεῖο Ρίτζ. Συνεπῶς, πρέπει νὰ ἦτανε γύρω στὶς 2.35 τὸ μεσημέρι ὅταν ὁ Ντουρρούτι μεταφέρθηκε στὸ χειρουργεῖο, ὅπου ἔμεινε μέχρι τίς 5 τὸ ἀπόγευμα. Μετά, τὸν μετέφεραν ἀπὸ τὸ χειρουργεῖο σ' ἓνα δωμάτιο στὸν πρῶτο ὄροφο. Οἱ γιατροὶ Σάνταμαρία, Φρέιλ, Μόνχε καὶ Μπάστος, ἀφοῦ μελέτησαν τὴ φύση τοῦ τραύματος ἀποφάσισαν νὰ μὴν τὸν χειρουργήσουν. Τὸ τραῦμα ἦταν θανάσιμο. Ἀργότερα ἡ διάγνωση ἦταν: «Ὁ θάνατος προήλθε ἀπὸ αἱμορραγία στὸν ὑπεζωκότα». Ἡ σφαῖρα εἶχε σφηνωθεί στὴν περιοχὴ τῆς καρδιᾶς. Οἱ γιατροὶ ἔκαναν μιὰ ἐκθεση στὴν ὁποία ἐγραψαν τὴν φύση τοῦ τραύματος καὶ τὴν πορεία τῆς σφαίρας, ἀλλὰ δὲν ἀνέφεραν τὸ διαμέτρημα τῆς σφαίρας, ἀφοῦ δὲν τὴν εἶχαν ἀφαιρέσει καὶ δὲν ἐγίνε καμιὰ αὐτοψία.

Ὁ Ντουρρούτι διατήρησε τίς αἰσθήσεις του μέχρι τὰ μεσάνυχτα. Μετὰ ἔπεσε σὲ κῶμα καὶ βρισκόταν στὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου μέχρι τίς 20 Νοέμβρη τοῦ 1936 στὶς 6 τὸ πρωί, τὴν ὥρα ποὺ πέθανε. Ὁ Ντουρρούτι εἶχε ζήσει 40 χρόνια καὶ 129 μέρες. Τέσσερις μῆνες νωρίτερα, ὁ Ἀσκάζο εἶχε πεθάνει κάτω ἀπὸ παρόμοιες συνθῆκες σὲ ἡλικία 35 χρονῶν.

Μὲ τὸν θάνατο αὐτῶν τῶν δυὸ ἀντρῶν, ἐκλείσει ἓνα πολὺ συγκλονιστικὸ κεφάλαιο τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μισέλ Κολτσάφ, Ἔργ. Ἀν.
2. Χοσὲ Μίρα, Ἔργ. Ἀν.
3. Θιπριάνο Μέρα, ἔργ. ἀν.
4. Χοσὲ Μίρα, Ἔργ. Ἀν.
5. Λιμπέρτο Ρουάγκ, ζωντανὴ μαρτυρία.
6. Θιπριάνο Μέρα, ζωντανὴ μαρτυρία.
7. Προφορικὴ ἀναφορὰ τοῦ Τζούλιο Γκρέιβ, τοῦ σωφὲρ τοῦ Ντουρρούτι, στὸν Ἀριέλ· ὁ τελευταῖος τὸ ἀναφέρει στὴ μπροσούρα ποὺ ἀναφέραμε ἤδη.

16. Ἡ Κηδεία ἐνὸς Αἰρετικοῦ

Ἡ συγκέντρωση τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τῶν ἐπιτροπῶν εἶχε ἀρχίσει ἐδῶ καὶ δυὸ ὥρες, ὅταν ὁ Βάλ ἀνακοίνωσε τὰ νέα, ὅτι ὁ Ντουρρουτί εἶχε πληγωθεῖ θανάσιμα. Συμφώνησαν νὰ κρατήσουν μυστικὴ τὴν πληροφορία καὶ νὰ περιμένουν γιὰ πιὸ ἀκριβεῖς λεπτομέρειες. Ὁ Θιπριάνο Μέρα διατάχθηκε νὰ πάει ἀμέσως στὴ Βαλέντσια γιὰ νὰ τὸ πει στὴ φεντέρικα Μοντσένυ, στὸν Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ στὸ Μαριάνο Βασκέζ.¹

Ὁ Ντουρρουτί εἶχε πεθάνει στὶς 6 τὸ πρωὶ τῆς 20 Νοέμβρη. Τὰ νέα εἶχαν διαρεύσει, γιὰτὶ ἀρχισαν νὰ φτάνουν στὸ Περιφερειακὸ Στρατηγεῖο τῆς CNT ἀντιπροσωπεῖες ἀπὸ πολιτικὰ κόμματα καὶ συνδικάτα γιὰ νὰ δώσουν τὰ συλλυπητήριά τους. Ἦρθε καὶ ὁ Στρατηγὸς Μιάχα καὶ ἕνας μάρτυρας, ποὺ δὲν ἦταν ἀναρχικός, εἶπε ὅτι ὁ Μιάχα δὲν μπορούσε νὰ συγκρατήσει τὰ δάκρυά του καὶ ὅτι ἀνφικρύζοντας τὸ νεκρὸ ἄντρα εἶπε: «Ἦταν θαρραλέος!»² Ἡ CNT ἀντιπροσωπεύονταν ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Ὑποεπιτροπὴ καὶ τὴν Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ, ποὺ δεχόταν τοὺς ἐπισκέπτες. Τὸ πτώμα, τυλιγμένο σ' ἕνα σεντόνι, ἦταν ξαπλωμένο σ' ἕνα ράντζο, μὲ τὸ κεφάλι πάνω σ' ἕνα μαξιλάρι. Στὶς 8 τὸ πρωὶ ἦρθε ὁ γλύπτης Βικτοριάνο Μάχο μαζί μὲ ἄλλους καλλιτέχνες ἀπὸ τὴν Συμμαχία Διανοούμενων γιὰ νὰ φτιάξει μιὰ νεκρικὴ μάσκα. Τὸ σῶμα ξεντύθηκε γιὰ νὰ γίνει αὐτὴ ἡ δουλειὰ καὶ παρέμεινε τελείως γυμνό. Τὸ κεφάλι μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀναπαύοταν στὴν μιὰ μεριά τοῦ μαξιλαριῦ, ἐνῶ μιὰ σταγόνα αἵματος εἶχε πᾶξει στὴ γωνιά τῶν χειλῶν του. Στὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ στήθους διακρίνονταν τὸ θανατηφόρο χτύπημα.³

Ὁ Θιπριάνο Μέρα ἔφτασε στὴ Βαλέντσια σχεδὸν τὴν ἴδια ὥρα ποὺ ὁ Ντουρρουτί ἀρχισε νὰ παλεύει μὲ τὸ θάνατο. Πῆγε στὸ Ξενοδοχεῖο Μετροπόλ, ὅπου ἔμεναν ὁ Μαριάνο Βασκέζ, ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ καὶ ἡ φεντέρικα Μοντσένυ. Τὰ νέα τοὺς ἀφῆσαν κατάπληκτους. Ἡ φεντέρικα ἔπαθε νευρικὴ κρίση καὶ ἀρχισε νὰ κλαίει. Ὁ Γκαρθία Ὀλιβέρ ἀρχισε νὰ ὀρίζει, μόνο ὁ Μαριάνο Βασκέζ μπόρεσε νὰ κρατήσει τὴν ψυχραιμία του. Ζήτησε ἀπὸ τὸν Μέρα νὰ γυρίσει ἀμέσως πίσω στὴ Μαδρίτη γιὰ νὰ πει στὸν

Γιόλντι καὶ στὸν Μανζάνα νὰ ἀναδιοργανώσουν τὴ φάλαγγα μέχρι νὰ φτάσει ὁ Ρικάρντο Σάντς, γιὰτὶ δὲν ἦταν δυνατό νὰ φάλαγγα νὰ ἐγκατέλειπε τὴ Μαδρίτη.⁴

Στὶς 9 τὸ βράδυ, στὶς 20 Νοέμβρη, ὁ Ρικάρντο Σάντς ξεκίνησε γιὰ τὴ Μαδρίτη. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴν ὥρα οὔτε οἱ ἄνθρωποι οὔτε οἱ ἐφημερίδες στὴ Μαδρίτη καὶ στὴ Βαρκελώνη, οὔτε κανένας στὸν κόσμον ἤξερε τὰ νέα. Ὁ συγγραφέας Καμίνσκι, ποὺ ἐτοίμαζε ἕνα βιβλίο γιὰ τὴν ἐπανάσταση στὴ Βαρκελώνη ἀναφέρει: «Μοῦ ἐπιβεβαίωσαν τὸ θάνατό του τὴν νύκτα στὶς 20 Νοέμβρη, ἀλλὰ ὁ Τύπος δὲν δημοσίευσε τὰ νέα μέχρι τὶς 21, γιὰτὶ οἱ ἀρχὲς φοβόντουσαν ἀντίποινα ἀπὸ τοὺς ἄντρες τῆς CNT»... «Δὲν μπορούσα νὰ συγκρατήσω τὴν ἐπιθυμία ποὺ ἐνοιώθη νὰ μοιραστῶ τὸ μυστικὸ μέ μερικοὺς ἐμπιστοὺς ἀνθρώπους. Ὅλοι τους, ἀκόμη κι αὐτοὶ ποὺ δὲν συμπαθοῦσαν τοὺς ἀναρχικοὺς, χλώμιασαν καὶ στὰ πρόσωπά τους ἐβλεpes τὴν ἀπελπίσια».⁵ Αὐτὴ ἡ «χλωμάδα ἀγνίας» ὀφείλονταν στὸν φόβο γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε ὁ θάνατός του.

Τὸ νὰ παραδεχτοῦν ὅτι ὁ Ντουρρουτί ἦταν νεκρὸς φαινόταν δύσκολο ἂν ὄχι ἀδύνατο. Ναι, ὁ Μαριανέτ τὸ εἶχε πει καθαρὰ: «Ὁ Ντουρρουτί δὲν ἦταν Θεός, ἦταν ἕνας θνητὸς καὶ στὸν πόλεμο δὲν πεθαίνουν μόνον οἱ στρατιῶτες ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοί». Τίποτε δὲν φαινόταν περισσότερο λογικὸ ἀπ' αὐτό. Μὰ ὁ Ντουρρουτί πρὶν λίγες μέρες εἶχε μιλήσει ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο, καὶ μὲ τὴν φθορὰ τῆς ἐπανάστασης καὶ τὴν αὐξημένη δύναμη τῶν κομμουνιστῶν, ὁ θάνατός του φαινόταν ξαφνικὰ ἀδιανόητος. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἐντοάρντο Βάλ ἀρνιόταν νὰ τὸ παραδεχτεῖ καὶ ρώτησε τὸν Μανζάνα μήπως ἦταν κι αὐτὸ κανένας ἀπὸ τοὺς ἐλιγμούς τῶν κομμουνιστῶν. Ἦδη εἶχε ἀρχίσει νὰ πλάθεται ἕνας θρύλος ἐνὸς παράξενου θανάτου γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα. Καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ντουρρουτί, σύμβολου μιᾶς τεράστιας πολιτικῆς δυνάμεις, ἀρχισε γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε ταυτιστεῖ μὲ τὴ μοίρα του.

Τὸ σῶμα τοῦ Ντουρρουτί μεταφέρθηκε στὸ ἀρχηγεῖο τῆς Ἑθνικῆς Ὑπο-επιτροπῆς τῆς CNT, ὅπου θὰ διοργανώνονταν μιὰ ἐνοπλὴ ὁλονυκτία. Μὴ ἀντά-δα πολιτοφυλάκων σχημάτισε μιὰ ἐνοπλὴ συνοδεία

στο όνομα της φάλαγγας. Τα προσωπικά του αντικείμενα είχαν συγκεντρωθεί για να δοθούν στη σύντροφό του. Ήταν μόνο μια μικρή, παλιά τσάντα. Τι θα μπορούσε να έχει μέσα; Την άνοιξαν και τη βρήκαν σχεδόν άδεια. Υπήρχαν λίγα παλιά εσώρουχα, μια ξυριστική μηχανή και ένα μικρό σημειωματάριο με την καταχώρηση: «Νοέμβρης 15: ζήτησα από την Ύπο-επιτροπή της CNT ένα δάνειο εκατό πεσέτες για προσωπικά έξοδα». Αυτές ήταν όλες οι αποσκευές του.⁶

Στις 21 Νοέμβρη μια πομπή αυτοκινήτων άφηνε τη Μαδρίτη για να πάει στη Βαλέντσια, ακολουθώντας το θαγόνι μέσα στο οποίο ήταν το σώμα. Η πρώτη στάση έγινε στην Ταραγκόν' μετά η συνοδεία συνέχισε για το Λεβάντε' ο Ντουρρούτι άφηνε την περιοχή της Καστίλλης, για να μπει στην περιφέρεια της Μεσογείου, όπου ο γαλάζιος ουρανός μπλεκόταν με τη γη που τη σκέπαζαν πορτοκαλιές. Όταν έφτασαν στην Τσίβα ο κόσμος δε μπορούσε πια να συγκρατηθεί. Περικύκλωσαν τη συνοδεία κι έπνιζαν με λουλούδια το φέρετρο. Οι άνθρωποι δεν έκλαιγαν, αλλά έβλεπες τα χείλη τους που έτρεμαν και τα χέρια τους που ήταν σφιγμένα σε γροθιές. Το ίδιο έγινε και σ' όλα τα χωριά, αλλά όταν έφτασαν στη Βαλέντσια έγινε ένα καθολικό ξέσπασμα. Και πριν φτάσει η πομπή στο αρχηγείο της CNT άρχισε να προχωράει σιγά. Άλλα οι ώρες περνούσαν καθώς η κηδεία είχε οριστεί για την Κυριακή, 22 Νοέμβρη, στις δέκα το πρωί στη Βαρκελώνη.

Η πομπή έφτασε στη Βαρκελώνη πριν απ' τα μεσάνυχτα. Από χωριό σε χωριό, παρά την περασμένη ώρα και τη βροχή, εργάτες και αγρότες περίμεναν να συνοδεύσουν την πομπή και να πάρουν μέρος στην τελετή που θα γινόταν την άλλη μέρα. Ένα τεράστιο πλήθος είχε πλημμυρίσει την περιοχή γύρω από το αρχηγείο των CNT - FAI. Η είσοδος της Κάζα CNT - FAI είχε γίνει ένα πύρινο παρεκκλήσι, στολισμένο στο μαύρο και το κόκκινο. Κάμποσοι άντρες της φάλαγγας που είχαν έρθει από τη Μαδρίτη μαζί με την πομπή, μετέφεραν το Ντουρρούτι μέσα στο κτήριο. Υπήρχαν τόσοι πολλοί άνθρωποι που δεν μπορούσαν να προχωρήσουν και οι φρουροί αναγκάστηκαν να σπρώξουν προς τα

πίσω τον κόσμο που περίμενε. Το καπάκι του φέρετρου αφαιρέθηκε και φάνηκε ο Ντουρρούτι κάτω από το γυαλί, σκεπασμένος μ' ένα σεντόνι και μ' ένα άσπρο κάλυμμα γύρω από το κεφάλι του.

Η χήρα του, η Έμιλιέν, και οι πιά στενοί του φίλοι, στέκονταν γύρω από το σώμα. Τα έθνικά και τα τοπικά σώματα της CNT και της FAI αντιπροσωπεύονταν από τους Γενικούς Γραμματείς τους, τον Μαριάνο Βασκέζ και τον Γκερμινάλ ντε Σούζα. Η αντιεξουσιαστική νεολαία είχε στείλει σαν αντιπροσώπους την Περιφερειακή Έπιτροπή της Καταλωνίας και μια αντιπροσωπεία από την Έπιτροπή Χερσονήσου της FIJL.

«Το άλλο πρωί έγινε η κηδεία. Μπορούσε κανείς να δει ότι η σφαίρα που χτύπησε το Ντουρρούτι είχε διαπεράσει την καρδιά όλης της Βαρκελώνης. Υπολογίστηκε ότι ένας στους τέσσερις ή πέντε κατοίκους ακολουθούσε το φέρετρο, χωρίς να υπολογίσουμε τις μάζες που ήταν στους δρόμους, στα παράθυρα, στις στέγες, ακόμη και πάνω στα δέντρα της Ράμπλας. Τα κόμματα και τα συνδικάτα κάθε είδους είχαν συγκεντρώσει τα μέλη τους και οι σημαίες όλων των αντιφασιστικών οργανώσεων κυμάτιζαν πίσω από τις σημαίες των αναρχικών, πάνω απ' αυτή την ανθρωποθάλασσα. Ήταν ένα θέαμα επιβλητικό, μεγαλοπρεπές και περίεργο. Γιατί κανείς δεν καθοδηγούσε το πλήθος, δεν υπήρχε τάξη ή οργάνωση. Τίποτε δεν λειτουργούσε και το χάος ήταν απερίγραπτο.

»Η κηδεία είχε κανονιστεί για τις 10 η ώρα. Από τις 9 κιόλας ήταν αδύνατο να φτάσεις στο κτήριο της Περιφερειακής Αναρχικής Έπιτροπής. Κανείς δεν σκέφτηκε ν' ανοίξει δρόμο για την πομπή. Από κάθε μεριά έφταναν βάρδιες των εργοστασίων, συναντιόνταν, ανακατεύονταν και μπλοκάριζαν το δρόμο. Στο κέντρο, το απόσπασμα Ιππικού και τα αυτοκίνητα που θα προχωρούσαν μπροστά απ' το φέρετρο είχαν μπλοκαριστεί. Παντού υπήρχαν σταματημένα αυτοκίνητα γεμάτα στεφάνια, που δεν μπορούσαν ούτε να προχωρήσουν, ούτε να κάνουν πίσω. Ούτε οι ύπουργοί δεν μπόρεσαν να φτάσουν στο φέρετρο.

»Στις δέκα και μισή ο Ντουρρούτι, σκεπασμέ-

νος με μιὰ κόκκινη καὶ μαύρη σημαία, ἔφευγε ἀπὸ τὸ κτίριο τῶν ἀναρχικῶν, πάνω στοὺς ὤμους τῶν πολιτοφυλάκων τῆς φάλαγγάς του. Οἱ μάζες ὕψωσαν τὶς γροθιές τους γιὰ τὸν τελευταῖο χαιρετισμό. Τραγουδοῦσαν τὸ ἀναρχικὸ τραγούδι, 'Ο Γιὸς τοῦ Λαοῦ. Ἦταν μιὰ συγκινητικὴ στιγμή. Ἀλλὰ ἀπὸ ἓνα λάθος εἶχαν προσκληθεῖ δυὸ ὀρχήστρες· ἡ μιὰ ἔπαιζε σιγά, ἡ ἄλλη πολὺ δυνατὰ καὶ δὲν μπορούσαν νὰ κρατήσουν τὸν ἴδιο ρυθμό. Οἱ μοτοσυκλέτες ἔκαναν θόρυβο, τὰ αὐτοκίνητα χτυποῦσαν τὶς κόρνες τους, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτοφυλάκων ἔδιναν συνθήματα μετὰ τὶς σφυρίχτρες καὶ οἱ ἄντρες ποὺ κουβαλοῦσαν τὸ φέρετρο δὲν μπορούσαν νὰ κινηθοῦν. Δὲν ἦταν δυνατό νὰ σχηματιστεῖ μιὰ πομπή. Οἱ ὀρχήστρες ἔπαιζαν ξανὰ καὶ ξανὰ τὸ ἴδιο τραγούδι· ἔπαιζαν χωρὶς νὰ δίνουν προσοχὴ ἢ μιὰ στὴν ἄλλη καὶ οἱ ἥχοι μπλέκονταν σὲ μιὰ μουσικὴ χωρὶς μελωδία. Οἱ γροθιές παρέμεναν ὕψωμένες. Τελικά, ἡ μουσικὴ καὶ οἱ χαιρετισμοὶ σταμάτησαν. Τότε, τὸ μόνο ποὺ ἀκουγόταν ἦταν ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους. Στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ πλήθους ὁ Ντουρρούτι ἀναπαύοταν πάνω στοὺς ὤμους τῶν συντρόφων του.

»Πέρασε τουλάχιστο μισὴ ὥρα μέχρι ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος καὶ ν' ἀρχίσει νὰ προχωράει πάλι ἡ πομπή. Τῆς πῆρε ἀρκετὲς ὥρες μέχρι νὰ φτάσει στὴν Πλάζα ντὲ Καταλουνία, ποὺ ἦταν μόνο λίγες ἑκατοντάδες μέτρα πιὸ πέρα. Ἡ συνοδεία ἔφαχνε νὰ βρεῖ μιὰ διέξοδο, κάθε ἄντρας γιὰ τὸν ἑαυτό του. Οἱ μουσικοὶ, ποὺ εἶχαν διασκορπιστεῖ, προσπαθοῦσαν νὰ ἐνθωοῦν ξανά. Τὰ αὐτοκίνητα ποὺ εἶχαν σταματήσει ἀντίστροφα, ἔκαναν ὀπισθεν. Τὰ αὐτοκίνητα μετὰ τὰ στεφάνια λοξοδρομοῦσαν προσπαθώντας νὰ πάρουν τὴ θέση τους, δὲν εἶχε σημασία ποῦ, στὴν πομπή, καὶ ὅλοι φώναζαν καὶ οὐρλιαζαν.

»Ὁχι, δὲν ἦταν μιὰ βασιλικὴ κηδεία, ἦταν μιὰ λαϊκὴ κηδεία. Τίποτε δὲ γινόταν μετὰ τάξη, τὰ πάντα γίνονταν αὐθόρμητα, ἐπιτόπου. Ἦταν μιὰ ἀναρχικὴ κηδεία, αὐτὸ ἦταν ἡ μαγεία τῆς! Ἄν καὶ μερικὲς φορὲς παράξενη, παρέμενε πάντα μεγαλοπρεπής, μετὰ ἓνα παράξενο καὶ πένθιμο μεγαλεῖο.

»Οἱ ἐπικήδειοι λόγοι ἐκφωνήθηκαν μπροστὰ στὸ ἀγαλμα τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου, ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅπου στὶς 19 Ἰούλη, ὁ Ἀσκάζο,

ὁ φίλος τοῦ πεθαμένου, εἶχε πολεμήσει καὶ εἶχε βρεῖ τὸ θάνατο διπλὰ στὸ σύντροφό του. Ὁ Ὀλιβέρ, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς τρεῖς συντρόφους ποὺ εἶχε ἀπομείνει ζωντανός, μίλησε ὡς φίλος, ὡς ἀναρχικός καὶ ὡς Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας. Ὡς αὐτὲς τὶς ὥρες τῆς δυστυχίας, εἶπε, ἡ κυβέρνηση τῆς Ἐπανάστασης ἐκδηλώνει μετὰ συγκίνηση τὸ σεβασμὸ τῆς στὸ Ντουρρούτι καὶ σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ πέθαναν σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα ἐναντία στὸ φασισμό. Μέσω τῆς συντρόφου του τιμᾶει ὅλες αὐτὲς τὶς γυναῖκες ποὺ κλαίει γιὰ τὸ χαμὸ ἐνὸς ἀγαπημένου. Μετὰ τὸ παιδί τοῦ Ντουρρούτι, χαιρετᾶει ὅλ' αὐτὰ τὰ παιδιά ποὺ ἔχασαν ἓναν πατέρα. Χαιρετᾶμε ὅλους αὐτοὺς ποὺ πολεμᾶνε στὸ μέτωπο καὶ θὰ συνεχίσουμε μέχρι τὴν τελικὴ νίκη. Μετὰ μίλησε ὁ Ρῶσος Πρόεδρος καὶ τέλειωσε τὴν προσφώνησή του στὰ καταλάνικα, φωνάζοντας ὁ θάνατος στὸ φασισμό! Ὁ Πρόεδρος τῆς Τζενεραλιντάτ, ὁ Κομπανύς, μίλησε τελευταῖος. Σύντροφοι, εἶπε καὶ μετὰ φώναξε: Ἐμπρός! Ἐμπρός!.

»Εἶχε κανονιστεῖ νὰ διαλυθεῖ ἡ πομπή μετὰ τοὺς λόγους καὶ νὰ συνοδεύσουν τὴ νεκροφόρα στὸ νεκροταφεῖο μόνο λίγοι φίλοι. Ἀλλὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀκολουθήσουν τὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχε γίνεϊ ἀπὸ πρὶν. Οἱ μάζες δὲν ἔφυγαν, ἦταν ἤδη στὸ νεκροταφεῖο, εἶχαν κλείσει τὸ δρόμο ὡς τὸ νεκροταφεῖο. Ἦταν πάρα πολὺ δύσκολο νὰ φτάσεις ὡς ἐκεῖ, γιὰτὶ ὅλα τὰ μονοπάτια τοῦ νεκροταφείου ἦταν ἤδη ἀδιάβατα ἀπ' τὶς χιλιάδες τὰ στεφάνια.

»Ἐπεφτε ἡ νύχτα. Ἀρχισε πάλι νὰ βρέχει. Πολὺ γρήγορα τὸ νερὸ ἀρχισε νὰ πέφτει σὰ χεῖμαρος καὶ τὸ νεκροταφεῖο μεταβλήθηκε σὲ μιὰ θάλασσα λάσπης, ὅπου ἔπλεαν τὰ λουλούδια. Τὴν τελευταία στιγμή ἀποφασίστηκε νὰ ἀναβάλλουν τὴν ταφὴ καὶ αὐτοὶ ποὺ κουβαλοῦσαν τὸ φέρετρο ἔκαναν μεταβολὴ μπροστὰ στὸν τάφο καὶ μετέφεραν τὸ φορτίο τους στὸ νεκροθάλαμο.

»Πέρασε μιὰ μέρα μέχρι νὰ θάψουν τὸ Ντουρρούτι. Τελικά, θὰ ἀναπαυόταν μέσα στὸ μαυσωλεῖο ποὺ θὰ κτιζόταν γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν Ἀσκάζο. Ὁ ἀποτελοῦσε ἓνα τόπο προσκυνημάτων γιὰ ἓνα λαὸ ποὺ θλίβεται γιὰ τοὺς ἥρωές του χωρὶς νὰ κλαίει ἀπὸ πάνω τους καὶ τοὺς τιμᾶει χωρὶς ἐκείνη τὴ συ-

ναιοσηματικότητα που ονομάζουμε οίκτο».⁷

— Αυτή η προλεταριακή εκδήλωση, η συνοδεία του σώματος του Ντουρρούτι, παραμένει η πιο σπουδαία εργατική εκδήλωση στην ιστορία του προλεταριάτου, μαζί με την κηδεία του Λένιν. Περισσότερο από μισό εκατομμύριο άνθρωποι παρακολούθησαν την κηδεία, αλλά το μεγαλείο του γεγονότος δεν στηρίζεται στη φυσική παρουσία αυτού του πλήθους αλλά στο βαθύ συναίσθημα που γέννησε σ' ολόκληρη την επαναστατική περιφέρεια της Ισπανίας και ο Καμίνσκι το έχει περιγράψει αυτό πολύ καλά.

Νά τί έγραψε η «Ρούτα», το όργανο της αντιεξουσιαστικής νεολαίας: «Ντουρρούτι, ο πολεμιστής που ποτέ δεν ξέχασε το έργοστάσιο, ο άντρας που ήταν υπεύθυνος για τη φάλαγγα, που μισούσε τις τιμές και τα αξιώματα και ήταν ένα ακλόνητο παράδειγμα για την αντιεξουσιαστική νεολαία». Και η «Φρέντε Λιμπερτάριο», το όργανο της Καταλάνικης Πολιτοφυλακής, ανέφερε μια από τις φράσεις του: «Έμπρός για την επανάσταση», προσθέτοντας, «θα μάς αξίζει η περιφρόνηση του προδότη, αν δεν εκπληρώσουμε το καθήκον μας». Ο Τύπος σέ άλλα αντι-φασιστικά κόμματα λάτρεψε τους ήρωές τους, αλλά οι αναρχικοί, όρκισμένοι έχθροι αυτής της ήρωολατρίας έγραψαν στη «Σολινταριντάτ Όμπρέρα»: «Κάθε άλλη όργάνωση εκτός της CNT θα τον είχε αναγνωρίσει ως θεό». Και η «Τιέρα Λιμπερτάτ», όργανο της FAI, έγραψε: «Η πόλη και ο άντρας αναζήτησαν ο ένας τον άλλον, βρήκαν ο ένας τον άλλον και ήταν αντίξιοι ο ένας του άλλου». Το «Ελ Φρέντε», όργανο της φάλαγγας του Ντουρρούτι, με ήμερομηνία 25 Νοέμβρη 1936 από την Πίνα ντε Έμπρο άνακεφαλαιώνει μ' αυτό τον τρόπο: «Η Ιστορία και ο θρύλος θα είναι οι καλύτεροι έκφραστές του». Και πράγματι, μόλις διαδόθηκε το νέο για το θάνατο του Ντουρρούτι, άρχισε ο θρύλος. Τριανταπέντε χρόνια πέρασαν κι ακόμη είναι ζωντανός. Η λαϊκή φαντασία δεν βρήκε το τέλος του αντίξιο του Ιστορικού του άναστήματος. Κι όπως συνέβηκε και σ' άλλες στιγμές της περιπετειώδους ζωής του, πλάστηκε ένα άλλο τέλος που ταίριαζε σ' έναν άντρα, που με τη ζωή του

έδωσε σάρκα στις έλπίδες τόσων πολλών ανθρώπων.

Χιλιάδες γράμματα και τηλεγραφήματα που προέρχονταν άπ' όλο τον κόσμο, έφταναν στις Έπιτροπές της CNT και της FAI. Όλες οι Ισπανικές πολιτικές προσωπικότητες, οι εκπρόσωποι και οι άρχηγοί των Ισπανικών ή των διεθνών φαλαγγών έδωσαν τα συλλυπητήριά τους. Άντρες της Έπαναστατικής Άριστεράς, όπως ο Άντρέ Νιν και ο Μαρσέ Πιβέρ, τόνισαν την τρομερή άπώλεια που σήμαινε για την επανάσταση ο θάνατος του Ντουρρούτι. Δεκάδες Ισπανών και ξένων συγγραφέων έκφράσανε τη λύπη τους. Ανάμεσά τους, ο Πιέρ Σίζε περιέγραψε καλύτερα το τεράστιο κενό που άφηνε ο Ντουρρούτι: «Ποιός θα είναι άρκετά δυνατός, άρκετά άξιος για ν' αναλάβει το τεράστιο βάρος της κληρονομιάς του Ντουρρούτι;».⁸

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αναμνήσεις του Μέρα.
2. Χουλιάν Ζουγκαζογκοΐτια, Γκουέρα ι βικιζι το ύντες ντε λός έσπανιόλες, Τόμος 1, σελ. 215 SQ.
3. Άριέλ, έργ. άν.
4. Θιπριάνο Μέρα, έργ. άν.
5. Η. Ε. Καμίνσκι, Σε ντε Μπαρτσελόν, σελ. 57.
6. Άριέλ, έργ. άν.
7. Η. Ε. Καμίνσκι, έργ. άν., σελ. 62 SQ. Ο συγγραφέας πήρε μέρος σ' αυτή την εκδήλωση αλλά προτιμάει νά δώσει την άναφορά του Καμίνσκι πάνω στην όποια στηρίζεται.
8. 20 Νοέμβρη, φυλλάδιο που εκδόθηκε από τη CNT το 1937 στη Βαρκελώνη. Για την ταφή βλ. τις έφημερίδες της περιόδου, ιδιαίτερα τη Σολινταριντάτ Όμπρέρα και την Λά Βανγκουάρντια.